

กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ACTIVITIES OF LIFELONG LEARNING TO PROMOTE HARMONIOUS LIVING OF
MULTICULTURAL COMMUNITIES

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2015

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
โดย	นายศิวะ บุญสิน
สาขาวิชา	การศึกษานอกระบบโรงเรียน
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาสน์ โกวิทยา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. บัญชา ชลาภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาสน์ โกวิทยา)
.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิตชงค์ ส.นันทนาเนตร)

ศิวะ บุญสิน : กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม (ACTIVITIES OF LIFELONG LEARNING TO PROMOTE HARMONIOUS LIVING OF MULTICULTURAL COMMUNITIES) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร. มนัสวาศน์ โกวิทยา, 237 หน้า.

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ และ 2) นำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือชุมชนต้นแบบ 3 ชุมชนในกรุงเทพมหานคร และปริมาตรโดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม แบบสังเกต และ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมได้ในระดับมากถึง 3 ชุมชน ดังนี้ 1) ชุมชนย่านสะพานหัน (X-bar = 4.01, S.D. = 0.55) 2) ชุมชนบ้านญวนสามเสน (X-bar = 4.01, S.D. = 0.57) และ 3) ชุมชนย่านกุฎีจีน (X-bar = 3.69, S.D. = 0.80)

2. ข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะ “วิถีชุมชน” หรือ “วิถีชาวบ้าน” เพื่อเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ส่งเสริมคนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับคนศาสนาอื่น ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรู้จักอาวุโสกันภายในชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน และ ส่งเสริมให้ ชุมชน ศาสนสถาน และโรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนในชุมชน

ภาควิชา การศึกษาดูตลอดชีวิต ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2558

5583437127 : MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS: LIFELONG LEARNING / HARMONIOUS LIVING / MULTICULTURAL COMMUNITIES

SIVA BOONSIN: ACTIVITIES OF LIFELONG LEARNING TO PROMOTE HARMONIOUS LIVING OF MULTICULTURAL COMMUNITIES. ADVISOR: ASST. PROF. MANASWAS KOVITAYA, Ph.D., 237 pp.

This research was Descriptive Research. The purposes of this research were to: 1) study the opinions toward activities of lifelong learning to promote harmonious living of model communities and 2) propose recommendations about organizing activities of lifelong learning to promote harmonious living of multicultural communities. The sample groups of this research were 3 model communities in Bangkok Metropolitan Area by using purposive sampling. The research instruments were questionnaire, observation form and in-depth interview form.

The research findings were as follows:

1. The results of the study the opinions toward activities of lifelong learning to promote harmonious living of model communities found that activities of lifelong learning in community help promoting harmonious living of multicultural communities which the opinions were at high level in all 3 model communities: 1) Saphan Han Community (X-bar = 4.01, S.D. = 0.55); 2) Banyaun Samsen Community (X-bar = 4.01, S.D. = 0.57); and Kudeejeen Community (X-bar = 3.69, S.D. = 0.80).

2. The recommendations of model communities about organizing activities of lifelong learning to promote harmonious living of multicultural communities found that multicultural communities should: promote group formation among people in community in the sense of “folkways” for cooperative learning activities; promote participation in religious activities; promote cooperative activity with people from different religions; promote seniority respect in community; promote community’s history learning; and promote the community, religious place and school as lifelong learning centers for harmonious living.

Department: Lifelong Education

Student's Signature

Field of Study: Non-Formal Education

Advisor's Signature

Academic Year: 2015

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จขึ้นได้ด้วยความกรุณาและความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่านซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสวาทน์ โกวิทยา รวมไปถึงประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และกรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิตพงศ์ ส.นันทนาเนตร ที่ได้กรุณาให้ข้อคิด คำปรึกษา คำแนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ด้วยความเอาใจใส่และความห่วงใย อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยอย่างดียิ่งตลอดมา ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย และยังคงให้คำแนะนำ ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาเสมอมา รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยและให้คำแนะนำ แก้ไขปรับปรุงความเหมาะสมของเนื้อหาเครื่องมือการวิจัยอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาเครื่องมือการวิจัยเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดมา

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนย่านสะพานหัน 2. ชุมชนบ้านญวนสามเสน และ 3. ชุมชนย่านกุฎีจีน ทุกชุมชนให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยในการเข้าศึกษาชุมชนเป็นอย่างดี โดยมีประธานชุมชนและทุกภาคส่วนในชุมชนรวมทั้งตัวแทนชาวบ้านในชุมชนที่ช่วยสละเวลาอันมีค่าในการตอบแบบสอบถามและให้สัมภาษณ์จนได้ข้อมูลครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา คุณพ่อสมศักดิ์ บุญสิน และ คุณแม่อรทัย บุญสิน ผู้มีพระคุณสูงสุดในชีวิต ซึ่งท่านทั้งสองเป็นผู้สนับสนุนทุกความสำเร็จของผู้วิจัยมาโดยตลอด รวมทั้งขอขอบพระคุณครอบครัวและญาติพี่น้องทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมาตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยเข้าศึกษาในระดับปริญญาโทและตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณมนัสกานต์ ธารพร อย่างสุดซึ้งที่คอยติดตามและให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยในการทำงานวิจัยในทุกขั้นตอนอย่างดีที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยขออุทิศคุณงามความดีอันจะเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แด่ผู้มีพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามการวิจัย.....	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	10
1.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	11
1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	13
1.3 หลักการการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	15
1.4 แนวทางการจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	18
ตอนที่ 2 แนวคิดความเสมอภาค.....	19
2.1 ความหมายของความเสมอภาค.....	19
2.2 ลักษณะของสังคมเสมอภาค.....	20

2.3 องค์ประกอบของสังคมสมานฉันท์.....	21
2.4 วิธีการในการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน.....	21
ตอนที่ 3 แนวคิดพหุวัฒนธรรม	22
3.1 พหุวัฒนธรรม.....	22
3.2 ชุมชนพหุวัฒนธรรม	24
ตอนที่ 4 แนวคิดการเรียนรู้ของชุมชน	30
4.1 แนวคิดการเรียนรู้.....	30
4.2 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	35
4.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน	41
4.4 องค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชน.....	42
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	47
5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต	47
5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสมานฉันท์	47
5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของชุมชน	48
5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนพหุวัฒนธรรม	50
ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	51
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ.....	52
ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	65
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	79
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ.....	79

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	122
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	167
สรุปผลการวิจัย.....	169
อภิปรายผล.....	176
ข้อเสนอแนะ.....	189
รายการอ้างอิง	191
ภาคผนวก.....	199
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	200
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์	202
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	205
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ของเครื่องมือการวิจัย	223
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) จากการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย	229
ภาคผนวก ฉ ประมวลภาพการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย.....	233
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	237

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหัน.....	79
ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน.....	81
ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม.....	85
ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสน.....	90
ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน.....	92
ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม.....	96
ตารางที่ 7 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีน.....	100
ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน.....	102
ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม.....	106

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 51

รูปภาพที่ 2 สรุปขั้นตอนดำเนินการวิจัย..... 78

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกยุคใหม่มีการพัฒนาด้านต่างๆ อยู่ตลอดเวลา สร้างความเจริญรุ่งเรืองต่อมนุษยชาติในทุกด้าน ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี ส่งผลให้มนุษย์ในทุกสังคมต้องปรับตัวเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข แต่บางครั้งการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วก่อให้เกิดความขัดแย้งและเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิตอันเนื่องมาจากการไม่เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของโลก ความขัดแย้งด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ การไร้สมรรถภาพในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมและความสามารถในการแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ (เฮนส เวลล์ภาดา และ ฐนธัช กองทอง, 2551) ซึ่งคนเราเกิดมาต่างกันในด้านภาษา ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม เพศ วัย ความคิด ความเชื่อ และรสนิยม ไม่มีใครในโลกนี้ที่เหมือนกันหมดทุกอย่าง แต่ละคนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ดูแลและกำหนดแนวทางชีวิตของตนเองได้ แท้จริงแล้วเราก็มีได้ต่างกันหมดทุกเรื่อง ถ้าพิจารณาให้ดีจะพบความเหมือนอยู่บ้าง แสดงว่าเรามีทั้งความต่างและความเหมือนกับผู้อื่นอยู่ในตัว (โคทม อารียา, ปาริชาติ สุวรรณบุปผา และ แสงแข ชมภูมิ่ง, 2550) ซึ่งองค์การยูเนสโกเน้นการทำงานเพื่อให้ประชาชนตระหนักในอัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของตน ตระหนักถึงลักษณะทางพหุนิยมทางวัฒนธรรม ตระหนักถึงสิทธิในเรื่องของความแตกต่างและการรู้จักเคารพวัฒนธรรมของคนอื่นรวมทั้งชนกลุ่มน้อย บทบาทของยูเนสโกต่อการส่งเสริมดังกล่าวจึงเป็นบทบาทที่เรียกว่า “ข้ามพรมแดนของชาติ” และเราจะเห็นได้ว่ายูเนสโกได้เป็นองค์กรระหว่างประเทศองค์กรแรกที่ส่งเสริมให้ชาติต่างๆ ได้เห็นความสำคัญในเรื่อง “การอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทางวัฒนธรรม” และเน้นว่านี่คือหลักสากลพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550)

สำหรับในประเทศไทยของเรานั้นมีการอาศัยอยู่ร่วมกันของผู้คนซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและ วัฒนธรรม ซึ่งทำให้ภายในชุมชนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน รวมไปถึงการปฏิบัติศาสนกิจและพิธีกรรมทางศาสนา ดังที่อมรา พงศาพิชญ์ (2537) กล่าวไว้ว่า สังคมไทยนั้นจัดว่าเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ครอบคลุมถึงเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศาสนา และความเชื่อ ภายในสังคมไทย ซึ่ง ประเวศ วะสี (2548) กล่าวว่า ประเทศไทยเป็นที่อยู่ของคนไทยที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ หลากหลายศาสนา ที่ได้มีการเข้าถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมชาติ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมจะมีสันติสุข ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่มี

คุณค่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และจะแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมไม่ได้ถ้าไม่มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติที่แบ่งปันกันได้ และสามารถปรับปรุงส่งกลับมาให้เจ้าของเดิม ยิ่งจะทำให้เกิดความมั่งคั่งมากยิ่งขึ้น สังคมใดที่ขาดความหลากหลายทางวัฒนธรรม อาจจะไม่สามารถที่จะเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้แล้วจะต้องล่มสลายไปในที่สุด

จากการอาศัยอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย เราจะเห็นได้ว่าในหลายๆ ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังเช่น ชุมชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ ชุมชนย่านกุฎีจีน ชุมชนย่านเยาวราช สำเพ็ง และ พายัพ ชุมชนย่านสีลม ชุมชนบ้านญวนสามเสน และ ชุมชนมอญพระประแดง ฯลฯ ผู้คนในชุมชนดังกล่าวเหล่านี้สามารถอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขท่ามกลางความแตกต่างของเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม มีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกันภายในชุมชน ซึ่งคำว่า “สมานฉันท์” หมายถึง ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) นอกจากความหมายดังกล่าวสมานฉันท์หมายรวมถึงความเห็นพ้องต้องกันในด้านความคิดเห็น ความไว้วางใจกัน อย่างไรก็ตามความหมายที่สังคมไทยปัจจุบันเข้าใจและใช้กันดูจะมีขอบเขตที่นอกเหนือจากพจนานุกรม โดยนำไปใช้ในความหมายด้านความสามัคคี การให้อภัยกัน รวมไปถึงการเลิกแล้วต่อกัน (กรุณา แดงสุวรรณ, 2553) และเนื่องจากในปี พ.ศ. 2558 เป็นปีที่ประเทศไทยเข้าสู่การเปิดประชาคมอาเซียน หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN) ซึ่งอาเซียนจัดเป็นดินแดนแห่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเนื่องจากปรากฏชนชาติต่างๆ ตั้งถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ทั่วทั้งภูมิภาค อาทิ ชาวพม่า ชาวไทย ชาวลาว ชาวชวา ชาวมลายู หรือ ชาวกะเหรี่ยง ชาวจาม ชาวลาวหู่ ชาวมูเซอ และชาวละว้า ดังนั้นเมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน ชนชาติต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน ควรมีการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้ที่หลากหลายมีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายในประชาคมเดียวกัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555) โดยประชาคมอาเซียนในปัจจุบันประกอบไปด้วยประเทศสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศดังต่อไปนี้ คือ ประเทศกัมพูชา ประเทศเนกาบารูไนดารุสซาลาม ประเทศมาเลเซีย ประเทศไทย ประเทศเมียนมาร์ ประเทศเวียดนาม ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศลาว ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินโดนีเซีย (ไชยวัฒน์ คำชู และ ณิชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, 2555)

การที่ประเทศไทยเข้าสู่การเปิดประชาคมอาเซียนมีผลทำให้ภายในประเทศไทยของเรา โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีผู้คนชนชาติต่างๆ ในอาเซียนเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยโดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่ง ประชา วสุประสาธ (2553) ได้กล่าวถึงการย้ายถิ่นของแรงงานในอาเซียนไว้ว่า การเคลื่อนย้ายมีลักษณะสำคัญคือประเทศต้นทางของแรงงาน

ย้ายถิ่นเป็นประเทศที่มีประชากรหนาแน่นและมีอัตราการว่างงานสูง ซึ่งได้แก่ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม เมียนมาร์ กัมพูชา และ ลาว ส่วนประเทศปลายทางของแรงงานย้ายถิ่นเป็นประเทศที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรต่ำและมีความขาดแคลนแรงงาน ซึ่งได้แก่ เนการาบรูไนดารุสซาลาม มาเลเซีย สิงคโปร์ และ ไทย ซึ่งชาวไทยเองมีปฏิริยาที่แตกต่างกันต่อการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานข้ามชาติ โดยสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยซึ่งพบได้บ่อยคือการมีอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งอคติทางชาติพันธุ์และการผลิตซ้ำอคติทางชาติพันธุ์นี้ทำให้สังคมไทยสร้างภาพความหวาดระแวงต่อกลุ่มแรงงานข้ามชาติ นอกจากนี้ เกษรา ชัยเหลือองอุไร (2556) ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านส่งเสริมสวัสดิการสังคม ได้กล่าวไว้ว่านับวันความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะพบมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนซึ่งส่งผลให้สังคมเพิ่มความสลับซับซ้อนอันเนื่องจากการอพยพผู้คน แรงงาน การเคลื่อนย้ายทางสังคม การผสมกลมกลืน ซึ่งจะเป็นตัวแปรที่ทำให้ความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ เพิ่มมากขึ้นทวีคูณ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจมีผลทำให้เกิดมีความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกันของคนที่มีความแตกต่างวัฒนธรรม เราทุกคนจึงต้องศึกษาภาพรวมและสาระสำคัญของสถานการณ์ความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมไทย ตลอดจนแนวโน้มของสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตเพื่อรองรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้สังคมพหุวัฒนธรรมที่รวมความหลากหลายไว้ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา ความแตกต่างหลากหลายทางชนชั้น มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม สิ่งที่จะลดความขัดแย้งหรือป้องกันไม่ให้เกิดถึงเกิดน้อยที่สุด คือ เราต้องทำรูปแบบของการใช้ชีวิตร่วมกัน โดยต้องมีความเท่าเทียม ความเสมอภาคและความเข้าใจในรากวัฒนธรรมของกลุ่มนั้นๆ เพราะเป้าหมายสุดท้ายคือการเสริมสร้างสังคมสันติสุข

ดังนั้นเมื่อประเทศไทยเข้าสู่การเปิดประชาคมอาเซียน ภายในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จึงควรมีการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือชุมชนพหุวัฒนธรรม (Multicultural Community) เพื่อที่จะทำให้ผู้คนที่มีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันภายในชุมชนอย่างสงบสุขและมีความสมานฉันท์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสมานฉันท์ภายในชุมชนต่างๆ โดยชุมชนที่มีความสมานฉันท์อยู่แล้วนั้นจะได้มีความสมานฉันท์ยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการป้องกันความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันภายในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางที่จะส่งเสริมให้ชุมชนต่างๆ เกิดมีความสมานฉันท์ต่อไปได้ในอนาคต โดยในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมนั้นควรมีการศึกษาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนพหุวัฒนธรรมซึ่งเป็นต้นแบบในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนในชุมชนและเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในด้านการธำรงรักษาความสมานฉันท์ภายในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำเอาวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบนั้นๆ มาเป็นแบบอย่างให้กับชุมชนพหุวัฒนธรรมชุมชนอื่นๆ ซึ่งการที่จะส่งเสริมให้เกิดความ

สมานฉันท์ภายในชุมชนได้นั้นมีอยู่หลายวิธีเนื่องจากในการเสริมสร้างความสมานฉันท์และสันติสุขภายในชุมชนนั้นจะต้องการพัฒนาชุมชนในหลายด้านด้วยกันโดยหนึ่งในนั้นก็คือการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชน ซึ่งการส่งเสริมให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาให้ชุมชนนั้นๆ มีความสมานฉันท์ เนื่องจากความคิดรวบยอดเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีการมุ่งเน้นให้ประชาชนทุกคนมีการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสี่เสาหลักที่เป็นรากฐานของการศึกษาของยูเนสโก หรือที่เรียกว่า The Four Pillars of Education โดยการเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกันเป็นการเรียนรู้ที่เน้นความสามารถในการพัฒนาชีวิตในทุกๆ ด้าน โดยพัฒนาความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สำนึกถึงการพึ่งพาอาศัยกัน รับฟังและยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) นอกจากนี้การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตยังเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการดำเนินชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในชุมชน การจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม หรือใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นพื้นฐานก็ย่อมจะเป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นโดยตรง (อุดม เขยกิจวงศ์, 2551)

ทั้งนี้เพื่อเป็นการสนองนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2558-2564 ที่ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความรักความสามัคคีของคนในชาติ โดยส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ของคนในชาติ รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีวัด โบสถ์ มัสยิด และศาสนสถานอื่นๆ เป็นศูนย์คุณธรรม (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ, 2558) และจากการที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวดที่ 1 บททั่วไป มาตรา 6 ก็กล่าวถึง “ลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตรา 8 ที่กล่าวถึง “การจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง” ดังนั้นในฐานะนักศึกษานอกกระบบโรงเรียน ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประโยชน์ของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนในชุมชนพหุวัฒนธรรม จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” โดยผลการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับชุมชนพหุวัฒนธรรมชุมชนต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในการนำไปเป็น

ข้อมูลสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชนเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง
 สมานฉันท์ของคนในชุมชนนั้นๆ ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน
 อย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมอย่างไร
2. ชุมชนต้นแบบมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการ
 อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง
 สมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ
2. เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่
 ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอด
 ชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม คือ ชุมชนต้นแบบชุมชนต่างๆ
 ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นชุมชนที่
 มีความเด่นในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ในการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการ
 อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยศึกษาจากผู้คนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน
 ต้นแบบ

1.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัด
 กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
 ผู้วิจัยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนต้นแบบ ดังนี้

- 1) ผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชนของชุมชนต้นแบบ
- 2) ตัวแทนสมาชิกชุมชนของชุมชนต้นแบบ
- 3) ครูอาจารย์ภายในชุมชนต้นแบบ
- 4) ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชนต้นแบบ ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยสรุปขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษาใน 3 ด้าน ได้แก่

- 2.1 ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
- 2.2 ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
- 2.3 ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของผู้คนซึ่งประกอบด้วย การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

ความสมานฉันท์ หมายถึง ความสามัคคีต่อกัน ความไว้น้ำใจเชื่อใจกัน ความพอใจร่วมกัน ความมีมิตรไมตรีต่อกัน และ ความสงบสุข

การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ หมายถึง การอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนโดยที่สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีต่อกัน มีความไว้น้ำใจเชื่อใจซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกัน มีมิตรไมตรีต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ชุมชนพหุวัฒนธรรม หมายถึง ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยที่สมาชิกในชุมชนมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรม

ชุมชนต้นแบบ หมายถึง ชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในด้านการอยู่ร่วมกันอย่าง
สมานฉันท์ภายในชุมชน ได้แก่ ชุมชนย่านสะพานหัน ชุมชนบ้านญวนสามเสน และ ชุมชนย่านกุฎีจีน

**ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง
สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม** หมายถึง ความคิดเห็นเพิ่มเติมของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริม
การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนพหุวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร
และปริมณฑลสามารถนำไปเป็นองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชนเพื่อ
ส่งเสริมให้คนในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ท่ามกลางวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่
แตกต่างกัน

2. ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอด
ชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนพหุวัฒนธรรมใน
กรุงเทพมหานครและปริมณฑลสามารถนำผลการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการ
จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชนพหุวัฒนธรรมชุมชนต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและ
ปริมณฑล เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนในชุมชนนั้นๆ ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ 2) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยดำเนินการศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศจากสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อประมวลเป็นพื้นฐานความรู้และกรอบแนวคิด โดยแบ่งเนื้อหาที่ศึกษาออกเป็นลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 1.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.3 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 1.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 แนวคิดความสมานฉันท์

- 2.1 ความหมายของความสมานฉันท์
- 2.2 ลักษณะของสังคมสมานฉันท์
- 2.3 องค์ประกอบของสังคมสมานฉันท์
- 2.4 วิธีการในการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน

ตอนที่ 3 แนวคิดพหุวัฒนธรรม

- 3.1 พหุวัฒนธรรม
- 3.2 ชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตอนที่ 4 แนวคิดการเรียนรู้ของชุมชน

- 4.1 แนวคิดการเรียนรู้
- 4.2 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- 4.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- 4.4 องค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามานฉันท์
- 5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของชุมชน
- 5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้จัดทำรายงานเสนอต่อ องค์การยูเนสโก (UNESCO) เมื่อปี พ.ศ. 2539 ว่าด้วยเรื่อง “การเรียนรู้ : ชุมทรัพย์ในตน” ที่ได้เสนอ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตประกอบด้วย สี่เสาหลักที่เป็นรากฐานของการศึกษา หรือที่เรียกว่า The Four Pillars of Education (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ได้แก่

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to Know) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการรวบรวมองค์ความรู้ที่สำคัญเข้าด้วยกัน มีการศึกษาลงลึกในบางวิชาที่เลือกไว้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานในการนำไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต และการแสวงหาองค์ความรู้ที่อยู่ตลอดเวลา

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติ (Learning to Do) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาในลักษณะของ ทักษะและศักยภาพของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์ได้มีโอกาสในการปฏิบัติและพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างจริงจัง

3. การเรียนรู้เพื่อชีวิต (Learning to Be) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้ อย่างสันติสุข มีความรัก และเคารพซึ่งกันและกัน สร้างความรู้ความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดย ผ่านการขัดเกลาทางสังคม

4. การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน (Learning to Live Together) เป็นการเรียนรู้ที่เน้น ความสามารถในการพัฒนาชีวิตในทุกๆ ด้าน โดยพัฒนาความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น สำนึกถึง การพึ่งพาอาศัยกัน รับผิดชอบและยอมรับความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมที่ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุข

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นยุทธศาสตร์ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นเมื่อ 30 ปีมาแล้ว ภายใต้ ความพยายามของ OECD UNESCO และสภายุโรป (Council of Europe) เพื่อเป็นการแก้วิกฤติ ทางการศึกษาในอดีตที่บุคคลเรียนรู้ตลอดเวลา เนื่องจากโอกาสทางการศึกษาของมนุษย์มีขีดจำกัด ในช่วงเริ่มแรกของชีวิตจากการศึกษาในระบบ (Formal Education) จึงควรเปิดโอกาสทางการศึกษา แก่ผู้ที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนด้วยการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ ดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่เพียงหมายถึงการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมการเรียนรู้ในทุก รูปแบบตลอดช่วงชีวิตของบุคคล

การเรียนรู้ตลอดชีวิตนับเป็นการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางการศึกษาที่สำคัญ เนื่องจากทุกคน ล้วนแต่ต้องเรียนรู้ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นการเรียนรู้ที่มีความสำคัญที่ทุก คนสามารถกระทำได้ในทุกช่วงวัยของชีวิตและเรียนรู้ได้ในทุกสถานที่ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการเรียนรู้

ที่ครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ โดยทุกคนมีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา และมีวิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต รวมทั้งสาระการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง ทุกคนมีอิสระในการเลือกที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้และเลือกวิธีเรียนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถของตนในการที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลมีความรู้ความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมไปถึงทักษะในการแสวงหาความรู้หรือมีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน

การเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญต่อตัวบุคคล ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีวิธีการแสวงหาความรู้ที่หลากหลาย และสามารถใช้ความรู้แก้ปัญหาต่างๆได้ด้วยตัวเองตลอดช่วงชีวิต (ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ, 2543)

1.1 ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ ดังนี้

รุ่ง แก้วแดง (2543) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่รวมถึงการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ได้ทั้งชีวิต ซึ่งครอบคลุมถึงคนที่ศึกษาด้วยตนเองและผู้สูงอายุ

สุมาลี สังข์ศรี (2546) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดถึงตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิต และพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ทุกวัย ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจากทุกแห่งความรู้ในชุมชน และสังคม และเกิดขึ้นได้ทุกที่โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่

สุนทร สุนันท์ชัย (2547) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับสังคมและเจตคติอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งได้จากในโรงเรียนและนอกระบบ ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งมีการจัดและไม่มีการจัด และทั้งมีการวางแผนและไม่มีการวางแผน

อาชญญา รัตนอุบล และคณะ (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกระบวนการที่มีผลต่อการเรียนรู้ โดยการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นกับบุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย โดยในแต่ละช่วงชีวิตของแต่ละบุคคลอาจได้รับการศึกษา

รูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน เป็นการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ได้อธิบายความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า หมายถึง เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย ประกอบด้วยการเรียนรู้ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล (2554) ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) หมายถึง การเรียนรู้ในวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเป็นการเชื่อมโยงการศึกษาในระบบ การศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน

Dewey (1959) ได้ให้ความหมายว่า บุคคลต้องเรียนอยู่อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ออกจากครรภ์มารดาจนถึงสิ้นอายุ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ใช่รูปแบบการจัดการศึกษาในโรงเรียน

Peterson (1979) ได้อธิบายความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิต อันเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาสำหรับทุกๆ ช่วงของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงผู้สูงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย

Europa (2003) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดที่ได้ดำเนินการผ่านชีวิต โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงความรู้ ทักษะ และความสามารถที่มีความสัมพันธ์กับมุมมองภายในของบุคคลและสังคม

Hojat et al. (2006) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่า เป็นการพัฒนาบุคลากรโดยผ่านกระบวนการให้การสนับสนุนวิธีการต่างๆ แก่บุคคล เพื่อให้เข้าถึงความรู้ ทักษะ และความเข้าใจว่าบุคคลมีความต้องการการเรียนรู้ตลอดทั้งชีวิตเพื่อการมีความเชื่อมั่น มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความสุขกับการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบ รวมไปถึงสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานและเชื่อมโยงการศึกษาทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาจากทุกแหล่งความรู้ในชุมชน สังคม และเกิดขึ้นได้ทุกช่วงวัย โดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ รวมไปถึงเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในทุกด้านอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีรากฐานมาจากแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกในการประชุมที่จัดโดย องค์การยูเนสโก (UNESCO) ในปี พ.ศ. 2505 ซึ่งได้พยายามที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการศึกษาดูตลอดชีวิตมาโดยตลอด เมื่อปี พ.ศ. 2513 UNESCO ได้เผยแพร่แนวคิดเรื่อง “Lifelong Education” และเรื่อง “An Introduction to Lifelong Education” ขึ้นเพื่ออธิบายแนวคิดการศึกษาดูตลอดชีวิต จนกระทั่งปี พ.ศ.2515 ได้เผยแพร่รายงานของคณะกรรมการฝ่ายการศึกษาเรื่อง “Learning to be: The world of education today and tomorrow” เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของแนวคิดเรื่องการศึกษาดูตลอดชีวิตกับการเสริมสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) โดยย้ำถึงความเข้าใจว่าแนวคิดการศึกษาดูตลอดชีวิต เป็นกระบวนการต่อเนื่องไม่รู้จบสิ้น อาจมาจากการตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เนื่องจากมนุษย์เราก็คงได้เรียนรู้และฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาเป็นสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายและต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อสังคมไทยไว้ ดังต่อไปนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในภาพรวมในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วทั้ง เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม วิทยาการและเทคโนโลยี และโครงสร้างประชากร สิ่งเหล่านี้มีผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงจำเป็นที่ประชาชนไทยทุกคนจะต้องได้รับความรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ
2. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจอาชีพการงาน เมื่อเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงก็ย่อมมีผลกระทบต่อประเทศไทยในลักษณะต่างๆ ด้วยเหตุนี้ประชาชนที่ประกอบอาชีพการงานจึงต้องพัฒนาความรู้ ทักษะอยู่เสมอ เพื่อให้สามารถพัฒนาอาชีพและปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม
3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากข้อมูลข่าวสาร สื่อต่างๆ ได้เผยแพร่ตัวอย่างของสังคมและวัฒนธรรมจากประเทศอื่นมาสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว มีปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นมากมาย บุคคลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้อยู่เสมอตลอดเวลา

4. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง การปกครอง ประชาชนมีสิทธิในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อให้บุคคลได้โอกาสอย่างเสมอภาคกัน

5. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การคมนาคม การรับข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วด้วยระบบสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย จึงทำให้ประชาชนต้องรับรู้ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และจำเป็นจะต้องเรียนรู้ ติดตามให้ทัน หรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ได้

6. ความเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรเหล่านี้ยังจำเป็นต้องดำเนินชีวิต ต้องประกอบอาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาให้แก่บุคคลเหล่านี้ เพื่อให้พัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

7. ข้อจำกัดของระบบการศึกษาเดิม ทำให้ประชาชนได้รับโอกาสการเรียนรู้ไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะผู้ยากจน ผู้อยู่ในชนบท ยังเป็นผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับระบบการศึกษา เพื่อที่จะเอื้อโอกาสให้แก่ผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส ให้ได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2549) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทุกคน สามารถกระทำได้ทุกช่วงของชีวิต ทุกสถานที่ ตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะครอบคลุมการศึกษาทุกประเภท ทุกระดับ มีความเสมอภาคกันในโอกาสทางการศึกษา มีวิธีการเรียนรู้ มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิต มีอิสระในการเลือกสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้และเลือกวิธีเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง

อัญชลี ธรรมาวิธิกุล (2551) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นคนเราต้องเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ยิ่งเราเชื่อว่าคนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เราจึงต้องสนับสนุนส่งเสริมให้คนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยใช้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นปัจจัยในการเรียนรู้เพื่อการสร้างสรรค์ปัญญาและรู้จักแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน

Hasan (1996) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ ดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญและความรู้ทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ซึ่งเห็นได้จากประเทศอุตสาหกรรมที่เติบโตและพัฒนาขึ้นได้เนื่องจากการมีความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และ

ความคิดในสังคมแห่งความรู้ และหากประเทศใดไม่ส่งเสริมการมีสังคมแห่งการเรียนรู้ ประชาชนในประเทศนั้นก็เสียเปรียบและถูกทิ้งให้ล้าหลังในที่สุด

2. การให้ความสำคัญกับรากฐานการศึกษาและการเรียนรู้ต่อเนื่องในสังคมแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่นจะมีศักยภาพและแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในส่วนของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทำให้คนบางกลุ่มซึ่งพลาดโอกาสทางการศึกษาอาจจะก่อให้เกิดความเลื่อมล้ำทางรายได้ และไม่มีโอกาสเข้าเรียนตั้งแต่เริ่มแรก หรือต้องหยุดเรียนในระยะเวลาต่อมาหลังจากที่เข้าไปเรียนแล้วระยะหนึ่ง เกิดความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้คนกลุ่มนี้มีโอกาสในการเรียนรู้อีกครั้งหนึ่ง

3. ความสำคัญในการส่งเสริมให้สังคมมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเชื่อกันว่าเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นจะต้องพัฒนาทักษะและความรู้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งเพื่อสร้างความยืดหยุ่นให้มนุษย์สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับปรากฏการณ์การมีอายุยืนของมนุษย์ คือ มีการยืดระยะเวลาการศึกษาในช่วงต้นรวมทั้งช่วงเกษียณอายุของชีวิตออกไป ในขณะที่ชีวิตวัยทำงานต้องรับภาระหนักจากเศรษฐกิจ จึงต้องมีการผสมผสานการทำงานกับการเรียนรู้เข้าด้วยกัน

จากความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาสในการเรียนรู้ในสิ่งที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคน การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพต้องบูรณาการและเชื่อมโยงการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยผสมผสานกันรวมถึงการเรียนรู้จากสภาวะแวดล้อม สถานการณ์ และวิถีชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูล ข่าวสารอย่างรวดเร็วต่อเนื่องตลอดเวลา ประชาชนทุกคนต้องเตรียมตัวเองเพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3 หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีดังนี้

1. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีนวัตกรรมการเรียนรู้

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นและมีความต่อเนื่องตลอดเวลา ตลอดช่วงอายุของผู้เรียน

3. ทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. ผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข

5. ผู้เรียนมีโอกาสและมีทางเลือกในการเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพและยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน

6. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ในทุกสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

7. ทุกแห่งหนในสังคม คือ แหล่งการเรียนรู้ของคนทุกคน

8. ทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน

9. การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน

10. คุณภาพของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้ง 10 หัวข้อนั้น จำเป็นต้องมีการวางกรอบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) ดังนี้

1. สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ชัดเจนให้ครอบคลุมหลักการทั้ง 10 ข้อ

2. สร้างนิสัยรักการอ่าน และวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทุกส่วนของสังคม

4. ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของเอกัตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้

5. กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึง และครอบคลุมทุกจุดของสังคม

6. พัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

7. การพัฒนาข้อมูล สื่อ สารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

8. การพัฒนาและประกันคุณภาพรูปแบบ กระบวนการและกิจกรรมการเรียนรู้

9. จัดสรรเงินทุน และระดมทรัพยากร เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เพ็ญณี แรอรท (2544) ได้กล่าวว่า หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคปัจจุบันมีหลักความเชื่อว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตขององค์กรต่างๆ จะนำไปสู่ความร่วมมือในการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทำให้ประชาชนสามารถปรับตัวเพื่อการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองตลอดเวลา และความเชื่อในเรื่องของการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน เป็นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องมองในองค์รวม (Comprehensive View) ที่ครอบคลุมกิจกรรมการเรียนรู้ในทุกๆ ด้าน เพื่อที่จะปรับปรุงความรู้และความสามารถของบุคคล ที่มีความต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะ 4 ประการ (รักกิจ ศรีสรินทร์, 2547) ดังนี้

1. มีมุมมองอย่างเป็นระบบ หมายถึง คุณลักษณะที่พิเศษของการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกรอบแนวคิดของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของโอกาสการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งครอบคลุมวงจรชีวิตทั้งหมด ประกอบด้วยรูปแบบต่างๆ ของการเรียนรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง มีการเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นด้านอุปทาน (Supply) เป็นศูนย์กลางในรูปแบบของการจัดการศึกษาเชิงสถาบันที่เป็นทางการ ไปสู่ด้านอุปสงค์ (Demand) ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. มีแรงจูงใจที่จะเรียน หมายถึง การมุ่งเน้นที่จะพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ที่ตนเองเป็นผู้ชี้้นำ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องตลอดชีวิต
4. มีวัตถุประสงค์ของนโยบายการศึกษาที่หลากหลาย หมายถึง การมุ่งเน้นความสำคัญกับเป้าหมายการศึกษาที่หลากหลาย เช่น การพัฒนาความรู้ และการจัดลำดับความสำคัญของวัตถุประสงค์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามโอกาสและช่วงชีวิตของแต่ละคน

จากหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังกล่าว สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีหลักการสำคัญ คือ การเรียนรู้ต้องมีความสัมพันธ์ เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต การจัดการเรียนรู้ต้องผสมผสานทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน โดยที่ทุกคนมีโอกาสในการเลือกที่จะเรียนรู้ด้วยรูปแบบและ

วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายตามความพึงพอใจของตนเอง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

1.4 แนวทางการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้มีการระดมความคิดกำหนดออกมาเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543) สรุปได้ดังนี้

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจในส่วนของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างองค์ความรู้ สร้างกระแส จัดประชุมระดมความคิด การแสวงหาแนวร่วมเพื่อจัดทำประชาพิจารณ์ จัดทำเป็นโครงการตัวอย่าง และโครงการนำร่อง สร้างแรงจูงใจ และความมั่นใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยการส่งเสริมสนับสนุนในทุกรูปแบบ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้นแบบ

2. การสร้างนิสัยรักการอ่าน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการรณรงค์ชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ ความก้าวหน้า ความมั่นคงในชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้ สร้างกลไกต่างๆ เพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ให้สื่อมวลชนทุกแขนงมีบทบาทในการกระตุ้นให้ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

3. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยการใช้กฎหมาย กฎระเบียบ เป็นมาตรการกำหนดการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย สร้างความสัมพันธ์ ความเป็นเครือข่ายซึ่งกัน และจัดให้มีเวทีของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทุกหนทุกแห่ง

4. ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ร่วมกันภายในครอบครัว การเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามความเหมาะสมและความต้องการของชุมชน

5. การกระจายแหล่งเรียนรู้ โดยการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย เช่น ครอบครัว ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการและชุมชน ร่วมกันจัดตั้งหรือสร้างแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

6. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการสร้างมาตรการกลไกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้โอกาสทุกคนได้เข้ามาสู่กระบวนการเรียนรู้ และร่วมสร้างเส้นทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง สนับสนุนให้เกิดโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

7. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยการบริหารจัดการการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด จัดตั้งศูนย์บริการสื่อและเทคโนโลยีการศึกษาให้มากขึ้นในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและชุมชน

8. การพัฒนาและประกันคุณภาพกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการทบทวนกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐานไม่ว่าการเรียนรู้จะเกิดจากการเรียนรู้ในระบบ นอกระบบ หรือตามอัธยาศัย การวัดผลต้องวัดในสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันในลักษณะของโครงการที่ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดเองและสร้างเอง

9. การจัดสรรเงินทุนและระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการระดมทุนจากทุกฝ่าย เพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ปรับระบบงบประมาณของรัฐให้เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 2 แนวคิดความสมานฉันท์

2.1 ความหมายของความสมานฉันท์

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของความสมานฉันท์ไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (2546) ให้ความหมายของคำว่า “สมานฉันท์” ไว้ว่า ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน

ประเวศ วะสี (2548) ให้ความหมายของคำว่า “สมานฉันท์” ไว้ว่า ความถูกต้องลงตัวที่ทำให้ระบบทั้งหมดเคลื่อนไปได้อย่างมีดุลยภาพ

วินัย พงศ์ศรีเพียร (2549) ให้ความหมายของคำว่า “สมานฉันท์” ไว้ว่า ความกลมเกลียวกัน ซึ่งถ้ามองให้ลึกซึ้งแบบนักอักษรศาสตร์ คำว่า “สมาน” มาจากรากศัพท์บาลี ส (ร่วม) + มาน (मन = ใจ) เพราะฉะนั้นจึงแปลว่า ร่วมใจ ส่วน “ฉันท์” แปลว่า ความพอใจ ในสมัยหลังคำว่า “สมานฉันท์” นำมาใช้เป็นคำกริยาในความหมายว่า ทำให้สนิท หรือ ทำให้พอใจซึ่งกันและกัน คำนี้นั้นถือว่าเป็นคำใหม่ที่มีนัยทางการเมืองเนื่องจากอดีตนายกรัฐมนตรีนายหนึ่งเห็นว่า ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย โดยเฉพาะปัญหาภาคใต้ยอมแก้ไขได้ด้วยวิธีการที่คนไทยมีสมานฉันท์ ความจริงในสมัยโบราณไม่ได้ใช้คำนี้ แต่ใช้คำว่า “ปรองดอง” ซึ่งก็หมายความว่า ให้หันหน้าเข้าหากัน หรือ ผูกสัมพันธ์กัน นั่นเอง

ประมวล เพ็งจันทร์ (2550) ให้ความหมายของคำว่า “สมานฉันท์” ไว้ว่า ความเสมอเหมือนเท่ากัน ซึ่งเป้าหมายของความสมานฉันท์ก็คือการอยู่ร่วมกันโดยมีความสุขทั้งสองฝ่ายที่ต้องอยู่ด้วยกันบนความเท่าเทียม

กรุณา แดงสุวรรณ (2553) กล่าวถึงคำว่าสมานฉันท์ (สะมานะฉัน หรือ สะหฺมานนะฉัน) ไว้ว่าคำว่า “สมานฉันท์” ถูกจัดเข้าเป็นลูกคำหรืออนุพจน์ของคำว่า สมาน-1 ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง เสมอกันหรือเท่ากัน มิได้จัดไว้ในสมาน-2 ซึ่งเป็นกริยา หมายถึง ทำให้ติดกันหรือทำให้สนิทสมานฉันท์

เกิดจากสมาน สมานกับ ฉันท (ความพอใจ ความรักใคร่ ความชอบใจ ความยินดีความร่วมมือความคิด ความเห็นกัน ความไว้นื้อเชื่อใจกัน) โดยรวมความ จึงหมายถึง ความเห็นพ้องต้องกันในด้านความคิดเห็น ความไว้นื้อเชื่อใจกัน อย่างไรก็ตามความหมายที่สังคมไทยปัจจุบันเข้าใจและใช้กันดูจะมีขอบเขตที่นอกเหนือจากพจนานุกรม โดยนำไปใช้ในความหมายด้านความสามัคคี การให้อภัยกัน รวมไปถึงการเลิกแล้วต่อกัน

จากความหมายของความสมานฉันท์สามารถสรุปได้ว่า ความสมานฉันท์ คือ ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน รวมไปถึง ความไว้นื้อเชื่อใจกัน ความสามัคคีกัน ความกลมเกลียวและปรองดองซึ่งกันและกัน การให้อภัยกัน รวมไปถึงการเลิกแล้วต่อกันในด้านความขัดแย้ง

2.2 ลักษณะของสังคมสมานฉันท์

มีนักวิชาการการได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมสมานฉันท์ไว้ ดังนี้

มารค ตามไท (2548) ได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมสมานฉันท์ไว้ว่า สังคมสมานฉันท์เป็นสังคมที่มีความพอดีระหว่างการเมืองเสรีภาพของบุคคล และมีลักษณะของสังคมสมานฉันท์ดังนี้ ได้แก่

1. ทุกคนในสังคมรู้สึกวัฒนธรรมของตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมรวมของสังคมต่างๆ กับวัฒนธรรมอื่น เรามองวัฒนธรรมตัวเองอย่างไร เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมรวมและวัฒนธรรมอื่น เห็นหรือไม่เห็นตัวเองในนั้น หรือเห็นตัวเองอยู่ข้างนอก โดย “ทุกวัฒนธรรมในสังคม เห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมรวมนั้น”

2. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมแสดงออกในสาธารณะในทุกมิติ เช่น ภาษา การแต่งกาย ยกเว้นในเรื่องของการใช้เหตุผล ต้องมีการใช้เหตุผลสาธารณะร่วมกัน โดยไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งใช้คุณค่าชุดใดชุดหนึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เหตุผลร่วมกับคนอื่นในสังคม

3. ทุกคนในสังคมมีสถานะเป็นพลเมืองเต็มที่ รวมทั้งรับทราบในสิทธิและความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตามมา ด้วยความเข้าใจที่ตรงกัน

4. ทุกคนในสังคมมีความหวังในการปรับฐานะเศรษฐกิจของตนเองและครอบครัวให้ดีขึ้นได้ โดยไม่ถูกละเลยด้วยระบบ

2.3 องค์ประกอบของสังคมसानฉันท

มีนักวิชาการการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสังคมसानฉันทไว้ ดังนี้

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสังคมसानฉันท ซึ่งการที่สังคมไทยจะก้าวไปสู่ความเป็นสังคมसानฉันทได้นั้น จะต้องประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้

1. ระบบและโครงสร้างของสังคม ทุกวันนี้ในแต่ละสังคมและชุมชนมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้มาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาความไม่เข้มแข็งของชุมชน และความไม่ยุติธรรมจากกฎหมายหรือประเพณีต่างๆ ซึ่งสิ่งที่ต้องแก้ไขก็คือชุมชนจะต้องหาโครงสร้างที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างसानฉันท
2. จิตสำนึกและวัฒนธรรม จิตสำนึกและวัฒนธรรมสิ่งนี้มาจากบุคคลกลุ่มคนที่สะสมมาเป็นแบบแผน เป็นเชื่อที่จะบ่งบอกว่า สานฉันทหรือไม่สานฉันท ต้องทำให้เกิดจิตสำนึกเรื่อง “ความรักเพื่อนมนุษย์” และความเชื่อที่ว่า ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในตัว การคิดเช่นนี้จะทำให้เรามองทุกคนในทางบวกและสร้างสรรค์ นอกจากนี้คนในสังคมยังต้องมีความเชื่อในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย
3. กระบวนการและทักษะ ในแต่ละสังคมและชุมชนจะต้องทำให้มีกระบวนการที่มีศิลปะและพัฒนาได้ เช่น กระบวนการสร้างสันติวิธี กระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง กระบวนการชมการทำความดีของผู้อื่น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะเป็นการค่อยๆ สร้างจิตสำนึกใฝ่สันติให้เกิดขึ้น

2.4 วิธีการในการสร้างความसानฉันทในชุมชน

กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้เสนอ “วิธีการสร้างความसानฉันทในชุมชน” โดยจะให้บ้านและวัดเป็นศูนย์รวมของประชาชนในหมู่บ้าน และโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งมีวิธีการสร้างความसानฉันทในชุมชน ดังนี้

1. การสร้างความसानฉันทในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นทางผู้นำชุมชนก็คือผู้ใหญ่บ้านจะต้องเป็นผู้ริเริ่มโครงการขึ้นมา เพื่อที่จะให้ประชาชนได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอันก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม การบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชน การตัดหญ้าข้างทาง การกวาดถนน การจัดประชุมประชาคมของหมู่บ้าน ฯลฯ โดยจะให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเมื่อทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วจะก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับเพื่อนบ้าน มีการพูดคุยกันทำให้เกิดความไว้วางใจกันและกัน เกิดความสามัคคีกัน

2. ภายในชุมชนจะต้องมีการจัดกิจกรรมกีฬาต่างๆ ให้กับเยาวชนในชุมชนเพื่อให้เยาวชนเกิดความสามัคคีกันสร้างสุขภาพที่ดีให้กับเยาวชนและเป็นการป้องกันยาเสพติดให้กับชุมชน

3. ในส่วนของวัดก็จะต้องมีการใช้ธรรมะในการกล่อมเกลาจิตใจปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ประชาชนใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง รวมถึงใช้วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ประชาชนก็จะเข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมกันภายในวัด

จากวิธีการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทุกชุมชนสามารถสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน โดยจะให้ประชาชนในชุมชนนั้นได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งถ้าหากว่าคนในชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาเท่าใด ก็จะช่วยลดช่องว่างความขัดแย้งให้แคบลงมากที่สุดและยังจะก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านอีกด้วย

ตอนที่ 3 แนวคิดพหุวัฒนธรรม

3.1 พหุวัฒนธรรม

คำว่า “พหุวัฒนธรรม” ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (2546) หมายถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นคำสมาสที่ประกอบด้วย คำว่า “พหุ” หมายถึง มาก และ คำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิถีชีวิตของหมู่คณะ

ประเวศ วะสี (2537) ได้กล่าวถึงพหุวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“พหุ” หมายถึง มากหรือหลาย “วัฒนธรรม” หมายถึง มรดกทางสังคมและภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของคนในสังคม แสดงถึงความเจริญงอกงามซึ่งเป็นผลจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ

พหุวัฒนธรรม (Multicultural) หมายถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงมิติวิถีชีวิต มรดกทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ก่อนที่จะมีมนุษย์เกิดขึ้นก็มีความหลากหลายในธรรมชาติเป็นพื้นฐานมาก่อน มนุษย์เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ในสถานที่แต่ละแห่งมนุษย์ก็ย่อมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันและอยู่อย่างสอดคล้องกับธรรมชาติทำให้มีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันเรียกว่าเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งความ

หลากหลายทางชีวภาพกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน เพราะว่าชีวิตต้องถือกำเนิดขึ้นในที่ต่างๆ กันบนโลกใบนี้

มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมใดก็ต้องดิ้นรนต่อสู้ เรียนรู้ที่จะอยู่ให้ได้และอยู่ให้ได้อย่างดีในสิ่งแวดล้อมนั้นๆ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมในแต่ละที่บนโลกนี้ไม่เหมือนกัน วัฒนธรรมของมนุษย์จึงมีความหลากหลาย ฉะนั้นการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสิ่งแวดล้อมต่างๆ จึงกลายเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมจะต้องสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม โดยวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ จะมีทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในนั้นครบหมดทุกอย่างซึ่งต่างก็มีคุณค่าร่วมกัน ได้แก่ มีการทำมาหากิน มีขนบธรรมเนียมประเพณี มีศิลปะ มีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม มีการดูแลสุขภาพ มีการใกล้เคียงความขัดแย้ง มีความยุติธรรมในชุมชน และมีศาสนาอยู่ในกรอบของวัฒนธรรม ซึ่งในวัฒนธรรมจะมีศาสนาอยู่เสมอ ดังนั้นในวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันของมนุษย์จะต้องมีการทำงาน มีกติกา มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี มีภาษาสำหรับการสื่อสาร มีศิลปะและสุนทรียกรรมต่างๆ ซึ่งทำให้มนุษย์อยู่มาได้เป็นพันๆ ปี เนื่องจากความหลากหลายวัฒนธรรมทำให้เกิดความมั่นคงนั่นเอง

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า โดยที่ใดมีการเข้าถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แห่งนั้นย่อมจะมีสันติสุข ซึ่งความหลากหลายจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และจะแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมไม่ได้ถ้าไม่มีความหลากหลาย โดยสังคมใดขาดความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะทำให้สังคมนั้นไม่สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงได้และจะต้องล่มสลายไปในที่สุด ซึ่งในขณะนี้กระแสของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละประเทศได้รับการตอบรับจากองค์กรยูเนสโกในเรื่องต่างๆ เช่น เรื่องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เรื่องการเคารพในสิทธิและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชน

สำหรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทยนั้น ประเทศไทยเป็นที่อยู่ของคนไทยที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติและศาสนา ในด้านเชื้อชาติมีทั้งไทย จีน ญวน ลาว เขมร มอญ และ มลายู ฯลฯ ส่วนในด้านศาสนาก็มีทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม ฮินดู และ ซิกข์ ฯลฯ ซึ่งคนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา อยู่อาศัยร่วมกันในผืนแผ่นดินนี้มาเป็นระยะเวลายาวนาน

บัณฑิตย ธรรมะอุณ และคณะ (2549) ได้กล่าวถึงสังคมพหุวัฒนธรรมไว้ดังนี้

ในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยนั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ภายในประเทศในลักษณะของสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งจากแนวคิดสังคมไทยกับพหุวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยนั้นจัดว่าเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมหรือสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ครอบคลุมถึงเรื่องชาติพันธุ์ ภาษา ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ศาสนา และความเชื่อ

ในสังคมพหุวัฒนธรรมหรือสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นจะต้องมีการบูรณาการทางวัฒนธรรม (Cultural Integration) ซึ่งหมายถึง การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรม โดยความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไม่ได้มีความพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน ซึ่งถ้าหากว่ามีปฏิสัมพันธ์กันในสังคมในลักษณะของการยอมรับซึ่งกันและกันแสดงว่ามีการบูรณาการทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น

3.2 ชุมชนพหุวัฒนธรรม

ชุมชน (Community) ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (2546) หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

พหุวัฒนธรรม (Multicultural) หมายถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (2546) นั้น คำว่า “พหุ” หมายถึง มาก และ คำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิถีชีวิตของหมู่คณะ

จากความหมายของคำว่า “ชุมชน” และ “พหุวัฒนธรรม” ดังที่ได้กล่าวมา ดังนั้นคำว่า ชุมชนพหุวัฒนธรรม (Multicultural Community) จึงมีความหมายว่า ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิจัยจากชุมชนพหุวัฒนธรรมซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบ โดยคำว่า “ชุมชนพหุวัฒนธรรม” ตามคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย หมายถึง ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยที่สมาชิกในชุมชนมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม และคำว่า “ชุมชนต้นแบบ” ตามคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย หมายถึง ชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาวิจัยจากชุมชนต้นแบบจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ 1. ชุมชนย่านสะพานหัน 2. ชุมชนบ้านญวนสามเสน และ 3. ชุมชนย่านกุฎีจีน ซึ่งชุมชนต้นแบบแต่ละชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

1. ชุมชนย่านสะพานหัน

ชุมชนย่านสะพานหัน มีรายละเอียดของชุมชนดังต่อไปนี้

1.1 สถานที่ตั้งของชุมชน ชุมชนย่านสะพานหันมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ที่ตรอกสะพานหัน ถนนจักรวรรดิ แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใจ

กลางของย่านความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3 แห่ง ได้แก่ เยาวราช สำเพ็ง และ พาหุรัด (ชุมชนเยาวราช, 2556 : ออนไลน์)

1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน ชุมชนย่านสะพานหันเป็นย่านชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นชุมชนที่มีคนเชื้อสายจีนอยู่อาศัยมากที่สุดตั้งแต่การอพยพมาจากโพ้นทะเลตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ด้วยลักษณะการรวมกลุ่มที่โดดเด่นต่างไปจากกลุ่มสังคมอื่นในเมือง อีกทั้งการรวมกลุ่มในรูปแบบขององค์การการค้าและองค์การทางสังคมโดยผ่านแซ่ ผ่านความเป็นท้องถิ่นเดียวกัน ผ่านสำเนียงพูด ผ่านองค์การการกุศล ทำให้คำสั่งสอน ความเชื่อ ประเพณี ธรรมเนียม พิธีปฏิบัติ ถูกถ่ายทอดมายังชนรุ่นหลังรุ่นแล้วรุ่นเล่า (วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2540)

1.3 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ชุมชนย่านสะพานหันเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินของคนหลายเชื้อชาติหลายศาสนา ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางระหว่างเยาวราช สำเพ็ง และ พาหุรัด โดยชุมชนย่านสะพานหันเป็นย่านชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ภายในบริเวณรอบๆ มีสถานที่น่าสนใจได้แก่ คลองโองอ่าง ตลาดสำเพ็ง และตลาดพาหุรัด ซึ่งนับได้ว่าชุมชนย่านสะพานหันเป็นตลาดขายส่งและขายปลีกที่มีของขายมากมายทั้งของกินและของใช้ และจัดเป็นย่านธุรกิจการค้า การเงิน การธนาคาร ร้านทอง ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านค้า ฯลฯ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร (ชุมชนเยาวราช, 2556 : ออนไลน์)

ชุมชนในย่านนี้มีวัดจีนและศาลเจ้าจีนจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งด้านจิตใจ เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา และเป็นสถานที่ที่มีความผูกพันทางสังคม ของชาวจีนโพ้นทะเลที่อพยพเข้ามา ตลอดจนรวมถึงเป็นองค์การการกุศลสงเคราะห์ ที่ช่วยเหลือคนยากจนและผู้ประสบภัยต่างๆ ดังเช่น มูลนิธิเทียนฟ้า ซึ่งเป็นมูลนิธิแห่งแรกของประเทศไทย สร้างขึ้นเมื่อ ร.ศ. 227 สามารถดำรงอยู่ได้จากการบริจาคของพ่อค้า นักธุรกิจ รวมทั้งยังเปิดเป็นโรงพยาบาลรักษาผู้ป่วยทั้งทางแผนจีนและแผนปัจจุบัน นอกจากนี้การเกิดขึ้นของศาลเจ้ายังแฝงไปด้วยความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ มากมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น การเคารพนับถือเทพเจ้า การกราบไหว้เจ้าที่เจ้าทางที่ปกปักรักษาให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตสัมพันธวงศ์ ภายในวัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นศูนย์รวมอีกจุดหนึ่งที่แสดงถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมภายในชุมชน ดังคำที่ว่า “สายสัมพันธ์ไทยจีน ถิ่นการค้าร่วมสมัย ไข่นาทาวน์เมืองไทย แหล่งประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจใหญ่รัตนโกสินทร์” ซึ่งสิ่งที่น่าภาคภูมิใจก็คือชาวจีนในเยาวราชได้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตเพื่อเป็นเนื้อหาของนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ นอกจากนี้คุณค่าทาง

วัฒนธรรมและความรู้ยังคงแฝงอยู่ตามตรอกซอกซอยในที่ต่างๆ ของย่านเยาวราช ซึ่งผู้ที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดีก็คือผู้คนที่อยู่ในชุมชนที่สืบทอดความรู้ ความเชื่อ ผ่านการบอกเล่าและการกระทำกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง (ตัวหนังสือ และบุญยิ่ง ไร่สุขศิริ, 2543)

ชุมชนย่านสะพานหันนอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินของคนไทย คนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนแล้วนั้น ภายในชุมชนยังมีแขกโปกผ้าหรือแขกซิกซ์ และแขกอินเดีย ซึ่งอยู่อาศัยและทำมาหากินอยู่ในย่านนี้ด้วย ซึ่งในปัจจุบันภายในชุมชนย่านสะพานหันยังมีชุมชนเล็กๆ ของคนเชื้อสายอินเดียที่ยังคงดำเนินวิถีแบบจารีตอยู่ นอกจากนี้ชุมชนย่านสะพานหันยังมีวัดซิกซ์แห่งแรกของไทย หรือ “ครุฑวาราศรีครุฑสิงห์สภา” ซึ่งวัดซิกซ์แห่งนี้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2476 ถือเป็นศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธาของชาวซิกซ์ที่นี่ โดยเป็นศูนย์กลางของการประกอบศาสนกิจ ชุมชนุมเจริณธรรม เป็นสถานที่ประกอบพิธีมงคลสมรส ต่อหน้าพระมหาคัมภีร์ครุฑครันต์ซาฮิบ และงานเฉลิมฉลองวันสำคัญทางศาสนา โดยคำว่า “ซิกซ์” เป็นภาษาปัญจาบ มาจากคำว่า “สิกซ์” หรือ “สิกขา” ในภาษาบาลีและตรงกับคำว่า ศิษย์ ซึ่งแปลว่า ผู้ศึกษาโดยถือว่าผู้ที่นั่งถือศาสนาซิกซ์ทุกคนเป็นศิษย์ของครู หรือ ครู คำว่า ครู เป็นคำเรียกพระศาสดาของชาวซิกซ์ (ชุมชนเยาวราช, 2556 : ออนไลน์)

2. ชุมชนบ้านญวนสามเสน

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีรายละเอียดของชุมชนดังต่อไปนี้

2.1 สถานที่ตั้งของชุมชน ชุมชนบ้านญวนสามเสน มีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ที่ซอยสามเสน 13 แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยชุมชนนี้มีวิวัฒนาการมาจากการอยู่รวมกันของผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากชาวโปรตุเกส ชาวเขมร และชาวญวน สำหรับชาวโปรตุเกส และชาวเขมรนั้นอยู่รวมกันจนกลายเป็นชนกลุ่มเดียวกัน ตั้งบ้านเรือนอยู่ในส่วนที่เรียกว่า “บ้านเขมร” ส่วนชาวญวนอยู่ด้านนอกถัดออกมาเรียกว่า “บ้านญวน” โดยมีคลองเป็นเส้นแบ่งเขตซึ่งปัจจุบันถมเป็นถนนแล้ว มีอาณาเขตตามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ตรากฎหมายขึ้นเมื่อพ.ศ. 2452 ยกเนื้อที่ของสองหมู่บ้านให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมิสซังโรมันคาทอลิก รวมเนื้อที่พระราชทาน 68 ไร่ 2 งาน 90 ตารางวา (ชุมชนบ้านญวนสามเสน, 2556 : ออนไลน์)

2.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน ชุมชนบ้านญวนสามเสนเกิดขึ้นเพราะพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ชาวญวนที่ติดตามกองทัพไทยเข้ามาเมื่อครั้งที่เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ยกกองทัพไปทำสงครามขับไล่ญวนออก

จากเขมรเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2376 โดยทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณวัดสัมเกลียงเหนือบ้านเขมรเพราะนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เช่นเดียวกับชาวเขมรที่เข้ามาอยู่ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้เงินส่วนพระองค์ซื้อที่ดินแปลงใหญ่ใกล้เคียงกัน พระราชทานให้เป็นที่อยู่อาศัย และได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อสร้างโบสถ์หลังแรกขึ้นชื่อว่า “วัดแซงต์ฟรังซัวเซียร์” เพื่อใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจ ต่อมา พ.ศ. 2410 เปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า “วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์” ตามชื่อของท่านนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ซึ่งมีพระรูปของท่านประดิษฐานอยู่ในโบสถ์จนถึงปัจจุบัน วัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ ถือเป็นศูนย์รวมของชุมชนชาวญวนเป็นองค์กรที่สร้างความผูกพันในหมู่ชาวญวนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาโดยตลอด ทำให้สามารถรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีสืบเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน นอกจากนี้บาทหลวงที่เป็นเจ้าอาวาสวัดนักบุญฟรังซิสเซเวียร์ล้วนเอาใจใส่สนใจส่งเสริมการศึกษาด้วยการตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กชายและเด็กหญิงขึ้นหลายแห่ง เช่น โรงเรียนเซนต์คาเบรียล ในปี พ.ศ. 2463 และ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์คอนแวนต์ ในปี พ.ศ. 2466 เป็นต้น การจัดการศึกษาในระยะแรกมีจุดประสงค์จะอบรมสั่งสอนเยาวชนชาวญวนในชุมชน สอนให้มีความรู้ในหลักคำสอน ศาสนาคริสต์และวิชาการอื่นๆ ควบคู่กันไป

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีนโยบายในการจัดที่อยู่อาศัยให้แก่ชาวญวนที่เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยให้แยกกันอยู่โดยถือหลักสองประการคือ แยกกันอยู่ตามศาสนาที่นับถือและแยกกันอยู่ตามสาเหตุที่อพยพเข้ามา ชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์และติดตามกองทัพไทยเข้ามา ตามคำชักชวนของคนในกองทัพไทยให้ไปอยู่ร่วมกับชาวเขมร และคนเชื้อสายโปรตุเกสที่นับถือศาสนาคริสต์ซึ่งอยู่มาก่อนที่ตำบลสามเสน ส่วนชาวญวนที่นับถือศาสนาพุทธนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ไปอยู่ที่ตำบลบางโพรวมกับชาวญวนพุทธเก่าที่เข้ามาตั้งแต่ครั้งรัชกาลที่ 1 และที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม (บริเวณเชิงสะพานขาว)

ชาวญวนจากชุมชนสามเสนได้รับราชการในหน้าที่ต่าง ๆ ด้วยความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียรมีความดีความชอบได้สืบเนื่องมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันบุตรหลานชาวญวนจากหมู่บ้านสามเสนส่วนใหญ่ได้แยกย้ายออกจากชุมชน ไปหาถิ่นที่อยู่ใหม่เพราะที่ดินบริเวณนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของวัดจึงไม่มีผู้ใดมีสิทธิครอบครองที่ดินได้ ส่วนที่เหลืออยู่กับปฏิบัติตนเช่นคนไทยทั่วไปจึงไม่มีความแปลกแยกเกิดขึ้นในชุมชนนี้อีกต่อไป (ชุมชนบ้านญวนสามเสน, 2556 : ออนไลน์)

2.3 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน สำหรับวัฒนธรรมของชุมชนบ้านญวนสามเสน เนื่องจากชุมชนแห่งนี้เป็นที่อยู่อาศัยของชนต่างเชื้อชาติกันถึงสามเชื้อชาติ แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นแกนหลักของสังคมซึ่งยึดเหนี่ยวผู้คนเหล่านี้ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผสมกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นคือ ศาสนา โดยชุมชนแห่งนี้มีผู้คนเชื้อสายญวนซึ่งนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ดังนั้นการประกอบศาสนกิจทางศาสนาจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนเหล่านี้ให้มาทำกิจกรรมร่วมกันและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน

วิถีชีวิตของชุมชนบ้านญวนสามเสน จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุผู้ซึ่งเติบโตมาในชุมชนนี้มาได้เล่าว่า ชาวญวนนั้นมีลักษณะนิสัยขยันขันแข็ง พากเพียรและอดทน คนพวกนี้จึงมีฐานะมั่นคงเร็ว ในชุมชนสมัยก่อนระหว่างชุมชนเขมรกับชุมชนญวนมีคลองเล็กๆ คั่นอยู่ ซึ่งในปัจจุบันคลองก็ได้ถูกถมเป็นถนนใช้ร่วมกันหมดแล้ว แสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างน่าชื่นชม ซึ่งหากไม่ได้มีการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างเจาะลึก ทุกคนก็จะคุ้นชินกับคำว่าชุมชนบ้านญวนสามเสน ไม่ค่อยมีคนกล่าวถึงชุมชนเขมรและโปรตุเกสสักเท่าไร โดยคำว่าชุมชนอะไรนั้นเป็นเพียงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ซึ่งปัจจุบันคนเหล่านี้คือคนไทยอย่างสมบูรณ์ แม้ว่าหลายๆ ครอบครัวของคงไว้ซึ่งประเพณีดั้งเดิม แต่ส่วนใหญ่ก็สูญหายลึบเลือนกันแทบจะหมดสิ้นแล้ว ซึ่งก่อนหน้านั้นในชุมชนญวนก็จะพูดภาษาญวนกัน แต่ปัจจุบันหากคนพูดภาษาญวนแทบจะไม่มีแล้ว เด็กรุ่นหลังเรียนรู้ภาษาเป็นคำๆ เท่านั้น (ชุมชนบ้านญวนสามเสน, 2556 : ออนไลน์)

3. ชุมชนย่านกุฎีจีน

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีรายละเอียดของชุมชนดังต่อไปนี้

3.1 สถานที่ตั้งของชุมชน ชุมชนย่านกุฎีจีน หรือ ชุมชนย่านกะดีจีน เป็นชุมชนเก่าแก่อายุกว่า 200 ปี ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ริมคลองวัดกัลยาณมิตรวรรมหาวิหาร ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี ซึ่งเป็นย่านประวัติศาสตร์ริมน้ำที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร (ชุมชนกุฎีจีน, 2556 : ออนไลน์)

3.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน กุฎีจีน หรือ กะดีจีน เป็นชุมชนเก่าแก่ของพ่อค้าชาวจีนฮกเกี้ยนที่ตั้งอยู่ริมคลองวัดกัลยาณมิตรวรรมหาวิหารตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และกลุ่มคนหลายเชื้อชาติทั้งชาวไทย จีน ฝรั่งเศส ญวน มอญ ฯลฯ ที่อพยพจากกรุงเก่ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณด้านทิศใต้ของคลองบางหลวง หรือคลองบางกอกใหญ่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

เมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 ในครั้งนั้นชาวคริสตังในกรุงศรีอยุธยาต่างหนีกระจัดกระจายไปในที่ต่างๆ จนกระทั่งพระยาตากสินกู้เอกราชจากพม่าได้สำเร็จ ในปี พ.ศ. 2311 และได้ทำพิธีราชาภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้ากรุงธนบุรี (สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช) รวมทั้งได้ทำการก่อสร้างเมืองขึ้นใหม่ที่กรุงธนบุรี หรือ บางกอก ซึ่งเป็นชื่อเรียกของชาวต่างชาติในสมัยนั้น จนในปี พ.ศ. 2312 คุณพ่อออร์บาทหลวงชาวฝรั่งเศสซึ่งพาพวกเข้ารีตลี้ภัยไปที่เขมรได้เดินทางมายังบางกอกพร้อมชาวคริสตัง และชาวโปรตุเกสจำนวนหนึ่ง เพื่อหวังพึ่งพระบรมโพธิสมภารของสมเด็จพระเจ้าตากสินและมีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระองค์ ด้วยพระเมตตาที่ทรงมีต่อคุณพ่อออร์บาทหลวงและชาวบ้านทั้งปวง พระองค์ได้พระราชทานเงิน 20 เหรียญ (กษาปณ์) และเรือลำหนึ่ง รวมทั้งสัญญาว่าจะพระราชทานที่ดินสำหรับสร้างวัดคาทอลิกให้ ซึ่งในปีเดียวกันคุณพ่อออร์บาทหลวงและชาวบ้านที่มีทั้งคนญวนและคนไทยที่อพยพมาด้วยกันจึงได้ชักชวนคริสตังที่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ในบางกอกได้จำนวนราว 400 คน และได้เข้าเฝ้าขอพระราชทานที่ดินจากสมเด็จพระเจ้าตากสินตามสัญญา ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานที่ดินแปลงหนึ่งให้บริเวณริมน้ำเจ้าพระยา โดยตั้งชื่อที่ดินนี้ว่า “ค่ายขางตากรู้ส” จากนั้นคุณพ่อออร์บาทหลวงและคริสตังได้ช่วยกันสร้างวัดขึ้นและเรียกว่า “วัดขางตากรู้ส” ซึ่งโบสถ์แห่งนี้นับเป็นโบสถ์คาทอลิก แห่งที่ 2 ในประเทศไทย ซึ่งเมื่อวันเวลาผ่านไปทำให้วัดชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลา จึงต้องมีการบูรณะวัดขึ้นมาใหม่อีกถึง 3 ครั้ง โดยครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2456 บาทหลวงกุเลียด โมกกิน ดาครุส ได้สร้างโบสถ์ขึ้นเป็นสถาปัตยกรรมแบบอิตาลีเลียนสมัยเรเนสซองส์ ที่เรียกว่า แบบนีโอคลาสสิก อย่างในปัจจุบัน

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีศาลเจ้าจีนซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนในย่านนี้ โดยตามบันทึกประวัติศาลเจ้าเกียนอันเกงบันทึกว่าศาลเจ้าในย่านนี้ถูกสร้างในสมัยกรุงธนบุรีโดยชาวจีนที่ตามเสด็จพระเจ้าตากสิน ซึ่งแต่เดิมมี 2 ศาล คือ ศาลเจ้าโจวซือกง และศาลเจ้ากวนอู ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 1 ย้ายพระนครไปกรุงเทพมหานคร คนจีนเหล่านี้จึงอพยพไปรวมกับพวกที่ย่านตลาดน้อยและสำเพ็ง ศาลเจ้าจึงถูกทิ้งร้าง ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 จึงได้บูรณะรวมกันเป็นศาลเดียวกันแล้วอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมมาประดิษฐานให้ชื่อว่าศาลเจ้าเกียนอันเกง ศาลเจ้านี้จึงเป็นร่องรอยของชุมชนในย่านกุฎีจีน

นอกจากชาวพุทธ ชาวคริสตัง และกลุ่มพ่อค้าชาวจีนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนย่านกุฎีจีน ชุมชนในย่านนี้ยังมีกลุ่มชาวบ้านที่เป็นคนมุสลิม โดยชาวมุสลิมเป็นกลุ่มชนที่มาตั้งรกรากในธนบุรีจำนวนมากรองจากชาวจีน ส่วนใหญ่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา ภายหลังจากสมเด็จพระเจ้าตากสินสถาปนากรุงธนบุรีแล้ว มุสลิมบางส่วนอยู่ในธนบุรีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเพราะธนบุรีเป็นเมืองท่าจึงมีพ่อค้ามุสลิมจากหัวเมืองมลายูโดยเฉพาะหลังจาก

ประเทศไทยเปิดการค้าเสรีภายใต้สนธิสัญญาเบาว์ริง ศูนย์กลางของมุสลิมในธนบุรีอยู่บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ โดยมีสุเหร่าต้นสน หรือ คุฎีใหญ่เป็นศูนย์รวมจิตใจ

ชุมชนย่านกุฎีจีนในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 2 ถึง รัชกาลที่ 4 จากบริเวณวัดประยูรวงศาวาสไปจนถึงวัดอรุณราชวราราม เคยเป็นที่พำนักของราชทูตตะวันตก และมีชนนารีโปรตุเกสแดนที่กลุ่มแรกๆ บุคคลเหล่านั้นนอกจากจะเข้ามาเผยแพร่ศาสนาแล้วยังมีคุณูปการต่อวงการแพทย์ การศึกษา และการพิมพ์ของไทย เช่น หมอบรัดเลย์ ที่นอกจากรักษาผู้ป่วยด้วยวิธีการแพทย์สมัยใหม่แล้ว ยังได้ตั้งโรงพิมพ์แห่งแรกขึ้นในประเทศไทย คณะมิชชันนารี และคณะเพรสไบทีเรียน ได้แก่ หมอแมททูนและภรรยา หมอบุชและภรรยา กับหมอแฮส ได้ตั้งโรงเรียนขึ้นบริเวณบ้านพัก ต่อมาเมื่อมีนักเรียนมากขึ้นจึงย้ายไปตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณตำบลสำเหร่ ซึ่งถือเป็นต้นกำเนิดของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน และโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยในปัจจุบัน (ชนกฤษ กาลเศรณี, 2556 : ออนไลน์)

3.3 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ชุมชนย่านกุฎีจีนเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาวบ้านในชุมชนต่างก็มีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อและความศรัทธาไม่ว่าจะเป็นพุทธ คริสต์ อิสลาม หรือลัทธิแบบจีน ซึ่งผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยชุมชนนี้ถือเป็นย่าน “สามศาสนาที่ความเชื่อ” (พุทธเถรวาท พุทธมหายาน คริสต์ และมุสลิม) ที่มีความใกล้ชิดและเอื้ออาทรต่อกันมากที่สุดชุมชนหนึ่ง และยังเป็นย่านประวัติศาสตร์ที่มีความเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ซึ่งคนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจวบจนปัจจุบัน

ในปัจจุบันชุมชนย่านกุฎีจีนประกอบด้วยชุมชนเล็กๆ 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดประยูรวงศาวาส ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนบุปผาราม และชุมชนโรงคราม ซึ่งผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกัน เนื่องจากคนในชุมชนทั้งหมดของย่านนี้ยอมรับในความต่างของกันและกัน พึ่งพากัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน (ชุมชนกุฎีจีน, 2556 : ออนไลน์)

ตอนที่ 4 แนวคิดการเรียนรู้ของชุมชน

4.1 แนวคิดการเรียนรู้

ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาด้านการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

วิกอร์ ตัณทวุฑโฒ (2536) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ สังคม และวัฒนธรรม ผลอันเกิดจากการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องนี้จะก่อให้เกิดหรือพัฒนาพฤติกรรมบางอย่าง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้อาจจำแนกออกได้เป็นพฤติกรรมทางบวก (ดี) และพฤติกรรมทางลบ (ไม่ดี) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตโต (2539) กล่าวว่า การเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ เรียนเพื่อรู้จักตนเอง เรียนเพื่อรู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เรียนรู้เพื่อความเจริญของงานทั้งร่างกายและจิตใจ เรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ต่างๆ ได้ เรียนรู้เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา เรียนรู้เพื่อทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม ฯลฯ

ประดินันท์ อุปรมย์ (2540) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงของบุคคลอันมีผลเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นเหตุทำให้บุคคลเผชิญสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม “ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” หมายถึง ทั้งประสบการณ์ทางตรงและประสบการณ์ทางอ้อม มีผลทำให้เกิดการเรียนรู้เพราะมีการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เผชิญกับสถานการณ์เดิมแตกต่างไปจากเดิม

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ ให้ความหมายไว้ว่ากิจกรรมการเรียนรู้เป็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสันทนาการ กิจกรรมเพื่อส่วนรวม เป็นต้น

Kimble (1964) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลงศักยภาพแห่งพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกหรือการปฏิบัติที่ได้รับ การเสริมแรง

Hall and Lindzey (1970) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวรมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมจากประสบการณ์ที่ได้รับ พฤติกรรมจะแสดงออกโดยการสะท้อนกลับที่แสดงออกทางวาจา ทางความคิดและทางการกระทำ ซึ่งเกิดจากระบบการสั่งการของสมองกระบวนการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตหนึ่งหน่วยกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลของการปฏิสัมพันธ์นี้จะก่อให้เกิดรูปแบบของการเกี่ยวโยงหรือความสัมพันธ์ระหว่างความจำเป็น (need) และการตอบสนอง (response) ระหว่างความตึงเครียดและวิธีการที่จะปฏิบัติเพื่อลดความตึงเครียด

Bower and Hilgard (1981) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากประสบการณ์และการฝึก ทั้งนี้ไม่รวมถึงการเปลี่ยนแปลง

ของพฤติกรรมที่เกิดจากการตอบสนองตามสัญชาตญาณ ฤทธิ์ของยา หรือสารเคมี หรือปฏิกริยาสะท้อนตามธรรมชาติของมนุษย์

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในด้านดี และไม่ดี โดยพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการประสบการณ์ การเรียนรู้ของมนุษย์จึงเป็นกุญแจสำคัญในการส่งผ่านวัฒนธรรมที่สะสมความรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่ que สร้างขึ้นมาจากการพัฒนาของบรรพบุรุษในอดีต ความสำเร็จของบุคคลและสังคมขึ้นอยู่กับการจัดการด้านการเรียนรู้

ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาหลายท่านทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้กล่าวถึงประเภทของการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

วิกิร ตันทวาทโธม (2529) กล่าวถึงประเภทของการเรียนรู้ไว้ว่า กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมนั้น เรียกว่า การเรียนรู้ ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ และการเรียนรู้ที่มีรูปแบบ การเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบนั้นหมายถึงกระบวนการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับระบบสังคมและวัฒนธรรม การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะมีโครงสร้างหรือรูปแบบอยู่บ้าง แต่เมื่อเทียบกับการเรียนรู้ที่มีรูปแบบแล้ว ถือได้ว่าแทบไม่มีโครงสร้าง บุคคลสามารถพัฒนาทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ค่านิยม เจตคติ และประเพณีอันเหมาะสมตามลักษณะพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในวัฒนธรรมหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการทางสังคม พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัฒนธรรมทางสังคม อันเป็นตัวกำหนดลักษณะการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลนั้นถือเป็นลักษณะของการเรียนรู้ที่ไม่มีรูปแบบ

Keeves (1997) จำแนกการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. เชงเปรียบเทียบ (Analogue Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป ใช้กันมากในด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์
2. เชงภาษา (Semantic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน) ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์
3. เชงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ซึ่งส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้เชงภาษาแล้ว

4. เชิงแผนผัง (Schematic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม กราฟ เป็นต้น

5. เชิงสาเหตุ (Causal Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่างๆ ของสถานการณ์/ปัญหาใดๆ รูปแบบด้านศึกษาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่

Steiner (1988) แบ่งประเภทของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model – of) เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

2. เชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model – for) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองแต่เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน

Marquardt (1996) กล่าวว่า การเรียนรู้ขององค์กรมี 3 ประเภท ได้แก่ การเรียนรู้เชิงปรับตัว การเรียนรู้เชิงคาดการณ์ และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการซึ่งไม่ได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ อาจใช้การเรียนรู้มากกว่า 1 ประเภท ไปพร้อมๆ กันได้

1. การเรียนรู้เชิงปรับตัว (Adaptive Learning) เกิดขึ้นเมื่อบุคคล ทีมหรือองค์กร ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่กระทำไป โดยอาศัยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นหลัก ไปสู่การประเมินผลและสู่การพิจารณาไตร่ตรองเพื่อจัดการกับปัญหาความยากลำบาก

2. การเรียนรู้เชิงคาดการณ์ (Anticipatory Learning) เกิดขึ้นเมื่อองค์กรเรียนรู้จากการคาดการณ์ถึงอนาคตในหลากหลายรูปแบบ โดยพยายามหลีกเลี่ยงผลลัพธ์และประสบการณ์ในทางลบ ด้วยการระบุโอกาสที่ดีที่สุดในอนาคต พร้อมๆ กับการค้นหาหนทางที่จะบรรลุผลสำเร็จให้ได้ทำให้เราสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในเชิงรุก และสร้างสรรค์

3. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาจริงๆ เน้นไปที่การแสวงหาความจริง และดำเนินการตามหนทางของการแก้ปัญหาให้เกิดผลสำเร็จซึ่งเป็นวิธีเร่งการเรียนรู้วิธีหนึ่ง ทำให้คนและองค์กรสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น ทั้งยังสามารถประเมินและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตจริงได้เป็นอย่างดี โดยนำเอาการสร้างและการตั้งคำถามใหม่ๆ เกี่ยวกับความรู้ที่มีอยู่ และการพิจารณาไตร่ตรองเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดขึ้น ทั้งระหว่างและหลังการแก้ปัญหามารวมเข้าด้วยกัน

ดังนั้น การเรียนรู้ขององค์กรสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ การเรียนรู้เชิงปรับตัว เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการนำประสบการณ์ที่มีมาปรับใช้ การเรียนรู้เชิงคาดการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการคาดเดาเหตุการณ์ในอนาคตทำให้เกิดการเตรียมพร้อมให้สามารถรับมือกับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการดำเนินงานที่เกิดจากการแสวงหาความรู้และสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันที่

นอกจากนี้ Dollard and Miller (1950) เสนอว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. โครงสร้างกิจกรรมจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างกิจกรรมจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Relationship) ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้
3. โครงสร้างกิจกรรมจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. โครงสร้างกิจกรรมควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)

ซึ่ง Dollard and Miller (1950) กล่าวต่อไปว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ สามารถพิสูจน์ ทดสอบ มีการขยายผลทางการศึกษาได้ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1. แรงขับ (Drive) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล เป็นความพร้อมที่จะเรียนรู้ของบุคคลทั้งสมอง ระบบประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อ แรงขับและความพร้อมเหล่านี้จะก่อให้เกิดปฏิกิริยา หรือพฤติกรรมที่จะชักนำไปสู่การเรียนรู้ต่อไป
2. สิ่งเร้า (Stimulus) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นตัวการที่ทำให้บุคคลมีปฏิกิริยา หรือพฤติกรรมตอบสนองออกมา ในสภาพการเรียนการสอน สิ่งเร้าจะหมายถึงครู กิจกรรมการสอน และอุปกรณ์การสอนต่างๆ ที่ครูนำมาใช้
3. การตอบสนอง (Response) เป็นปฏิกิริยา หรือพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงออกมาเมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า ทั้งส่วนที่สังเกตเห็นได้และส่วนที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ เช่น การเคลื่อนไหว ท่าทาง คำพูด การคิด การรับรู้ ความสนใจ และความรู้สึก เป็นต้น

4. การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นการให้สิ่งที่มีอิทธิพลต่อบุคคลอันมีผลในการเพิ่มพลังให้เกิดการเชื่อมโยง ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองเพิ่มขึ้น การเสริมแรงมีทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลเป็นอันมาก

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการสร้างกิจกรรมที่ประกอบด้วย การทำนาย ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ สามารถสร้างจินตนาการได้ และมีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้าง เพื่อที่ว่ากิจกรรมนั้นๆ สามารถอธิบายปรากฏการณ์ สามารถพิสูจน์ ทดสอบ มีการขยายผลทางการศึกษาได้ ซึ่งประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 4 ประการ คือ แรงขับ (Drive) สิ่งเร้า (Stimulus) การตอบสนอง (Response) และการเสริมแรง (Reinforcement) ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้เรียนเป็นอย่างสูง

4.2 กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

มณีนภา ชุตติบุตร (2538) ได้ให้ความหมายของคำว่ากระบวนการเรียนรู้ว่าหมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์ และเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น

ทศนา แคมมณี (2545) ได้ให้ความหมายของคำว่ากระบวนการเรียนรู้ว่าหมายถึง ขั้นตอนหรือวิธีการต่างๆ ที่ผู้จัดจัดขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้เป็นการพยายามแก้ไขปัญหาก็เหมาะสมกับตนเอง และชุมชน โดยการทำความเข้าใจกับปัญหาให้ชัดเจนด้วยการลงมือปฏิบัติจริง และสรุปบทเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไข จะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาหลายท่าน อาทิ อุดลย์ วังศรีคุณ (2543) วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2540) สีลาภรณ์ นาครทรรพ์ (2539) สุนทร สุนันท์ชัย (2543) และ อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อางอ่ำ (2541) เป็นต้น ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ดังต่อไปนี้

อุดลย์ วังศรีคุณ (2543) ได้สรุปเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หมายถึง ลำดับขั้นตอนที่สมาชิกในชุมชนเข้ามารวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน หรือสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชุมชน โดยร่วมกันคิดวิเคราะห์ แสวงหาทางเลือก ดำเนินการ และประเมิน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนี้ประกอบด้วยกระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตหรือกระบวนการเรียนรู้ตามแนวระบบโรงเรียน

วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2540) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ชุมชนเป็นผู้สร้าง ประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา ทั้งของตนเอง ชุมชน และเชื่อมโยงสิ่งเหล่านี้เข้ากับสังคมไทยตลอดจนสังคมโลก
2. การแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับตนเอง และชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การประชุม สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ
3. การสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นผลจากการตัดสินใจของตนเองและชุมชน ในแง่ของชุมชนกิจกรรมที่ทำขึ้นนี้อาจเรียกว่า กิจกรรมเครือข่าย เพราะเป็นตัวชักจูงและเชื่อมโยงคนเข้าด้วยกัน
4. การประเมินผลกิจกรรม และนำผลที่ได้ไปแก้ไขปรับปรุงกระบวนการทั้งหมด

ดั่งนี้
 สีลาภรณ์ นาคทรทรัพย์ (2539) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้

1. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์ วิจาร์ณปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ยังทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ทำให้สามารถหาทางออกที่ดีที่สุดและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้ เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในชุมชน เขาย่อมเป็นผู้ที่ที่ดีที่สุดเกี่ยวกับปัญหาของตนเองและชุมชน ได้มีประสบการณ์ของการทดลองทางเลือก การแก้ปัญหาต่าง ๆ มาแล้วในชีวิตจริง การพูดคุยถกเถียงของคนในชุมชน จึงเป็นการนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด
2. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการนำเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงมาหาทางแก้ปัญหา การขับเคลื่อนของการเรียนรู้เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผ่านการพูดคุยเกิดขึ้นจากการได้พูดคุย เพื่อสืบหาสาเหตุของปัญหา และพยายามหาวิธีการแก้ไข เมื่อได้แนวทางแล้วจะเกิดการลงมือปฏิบัติจริง เมื่อได้ทดลองทำตามที่ได้ตกลงแล้ว ผลที่ได้จะเป็นอย่างไร มีการดำเนินงานติดขัดช่วงไหนบ้าง ก็จะนำกลับมาหาแนวทางวิธีการในการแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น กระบวนการคิดที่ได้จากการเรียนรู้ของชุมชนก็จะมี การดำเนินงานเป็นวงจร และส่งผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้ของสมาชิกในกลุ่ม/ชุมชน

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี เรียกกระบวนการนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive learning through action)

3. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นการนำเอาปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงมาเรียนรู้ (Problem oriented) และและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเพื่อเป็นการหาแนวทางในการแก้ปัญหา การเรียนรู้ชุมชนจึงไม่ได้เป็นเพียงการศึกษาเพื่อเพิ่มทักษะการคิดวิเคราะห์ของสมาชิกภายในชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการค้นหาหลักในการแก้ปัญหาและการยกระดับคุณภาพความเป็นอยู่ของตนเองได้ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่สามารถเห็นได้ชัดเจน เมื่อชุมชนสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้น และกล้าที่จะริเริ่มคิดค้นหาทางเรียนรู้เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น

4. กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการเรียนรู้ที่ร่วมมือกันเป็นกลุ่มในลักษณะของเครือข่าย ที่มีการสร้างรูปแบบความสัมพันธ์กันแบบแนวนอนมากกว่าแนวตั้ง การสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในเครือข่าย เกิดจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่มีความคล้ายคลึง มีการเสนอแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแบ่งปันทรัพยากรกันตามความพึงพอใจ มีการให้ความร่วมมือ การช่วยเหลือ การติดต่อคมนาคมถึงกันตลอดเวลา และเป็นไปด้วยความเต็มใจไม่มีการวางระบบ อำนาจต่อกัน ทำให้ เครือข่ายทางสังคมมีรูปแบบที่ยืดหยุ่น และเป็นศูนย์รวมของสมาชิกในชุมชนให้เข้ามามีส่วนสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย ซึ่งมักจะเกิดจากการที่สมาชิกในชุมชนมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน มีความคิดเห็นที่คล้ายกัน หรือทำอาชีพเดียวกัน มาเรียนรู้ร่วมกันหรือร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพของชุมชนให้ดีขึ้น ให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ตั้งแต่แรกของการร่วมตัวกัน ส่วนในระดับที่สูงกว่าชุมชนขึ้นไป คำว่าเครือข่ายมักจะถูกใช้โดยนัยว่า หมายถึง การรวมตัวกันของชุมชนในหลายๆ พื้นที่ที่มีเป้าหมายหรือวิธีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน รวมตัวกันหรือสร้างความสัมพันธ์กัน อาทิ เครือข่ายลุ่มน้ำในภาคเหนือ เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก เครือข่ายออมทรัพย์ เป็นต้น กลุ่มชุมชนที่รวมตัวกันในรูปของเครือข่ายเหล่านี้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และติดต่อสื่อสารถึงกันเป็นระยะๆ

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการกระตุ้นเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนก็คือ การจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนนั้น สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539) ได้นำเสนอไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษาดูงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่อันจะนำมาซึ่งการสร้างภูมิปัญญา และการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ อันเป็นเครื่องมือในการระดมสมองของชาวบ้านในการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ร่วมกันและในการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้เพิ่มเติมจากกันและกัน ทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน ซึ่งอาจจัดได้หลายลักษณะ เช่น เวทีเพื่อสรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงาน เวทีเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและข้อมูลใหม่ เวทีเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น

สุนทร สุนันท์ชัย (2543) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 6 ขั้นตอน คือ

1. ตระหนักในปัญหา หมายถึง การเข้าใจว่าเรื่องใดเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข
2. การหาทางเลือกที่หลากหลาย หมายถึง การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา
3. กำหนดทางเลือกที่เหมาะสม หมายถึง การเลือกแนวทางที่คาดว่าจะแก้ปัญหาได้
4. การเรียนรู้ปฏิบัติการ หมายถึง การดำเนินการตามทางเลือก
5. การปรับปรุงแก้ไข หมายถึง การรวบรวมข้อมูล และปรับปรุงแก้ไข
6. การประเมินผล หมายถึง การสรุปผลการปฏิบัติการ

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (2541) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้และการขยายการเรียนรู้ของชุมชนว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน นับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ เนื่องจากการยกระดับความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกทางเลือกในการแก้ปัญหา และการสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้นกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งเรื่องการปลูกจิตสำนึกของคน ในการที่มุ่งมั่นจะแก้ปัญหาและพึ่งตนเอง และเรื่องของการพัฒนาความรู้ และทักษะในการจัดการกับปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ได้ศึกษาถึงลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่มีลักษณะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์เป็น ดังนี้

1. การลองผิดลองถูก โดยในอดีตมนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอดด้วยการหาอาหาร ต่อสู้กับธรรมชาติ ฯลฯ จากนั้นมนุษย์ก็ได้สะสมความรู้ความเข้าใจของตนไว้แล้วถ่ายทอดส่งต่อให้ลูกหลาน จนกลายเป็นจารีต ธรรมเนียม หรือข้อห้ามในวัฒนธรรม ในการสั่งสมดังกล่าวนี้ มนุษย์จะมีภูมิปัญญาในการดำรงชีพมากขึ้น และมีความเสี่ยงน้อยลง
2. การลงมือกระทำจริง เป็นการปฏิบัติจริงในสถานการณ์จริง แล้วถ่ายทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลานแบบค่อยเป็นค่อยไปจนกลายเป็นธรรมเนียมหรือวิถีปฏิบัติ

3. การสาธิตตำรา เช่น ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ ฯลฯ หรือผูกเป็นวรรณกรรม คำสอนภาคิต คู่มือ ฯลฯ ขึ้นอยู่กับความสะดวกและความสอดคล้องกับพื้นฐานของชาวบ้าน

4. พิธีกรรม เป็นการเรียนรู้ในเชิงจิตวิทยาที่มีอำนาจในการชักจูงให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องรับเอาคุณภาพและแบบอย่างความประพฤติที่เป็นแบบแผนเข้าไว้ในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรม จรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติ และความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมเป็นการสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยจะเน้นผลที่เกิดต่อการสำนึกของผู้มีส่วนร่วมเป็นสำคัญ

5. ศาสนา ไม่ว่าจะเป็นหลักคำสอน ศิล พิธีกรรม และกิจกรรมที่วัดเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงาน ที่มีการนำเอาองค์ความรู้ในเรื่องของภูมิปัญญามาเป็นสิ่งที่ตอกย้ำเพื่อให้ความรู้กลายเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิต ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน และสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และสามารถยึดเป็นแหล่งพึ่งพิงได้เมื่อชีวิตต้องเผชิญกับปัญหาความไม่แน่นอนซึ่งเป็นสิ่งไม่เที่ยงตามหลักการสอนของหลักทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นศาสนาจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ศาสนาจึงเป็นศูนย์กลางในการหลอมรวมและสร้างเสริมลักษณะนิสัย พฤติกรรม ความรู้ และวิถีการดำเนินชีวิตไปพร้อมๆ กัน ทำให้การศึกษาทางศาสนาจึงมีลักษณะเป็นองค์รวม ที่สอนทั้งทางตรงและทางอ้อมและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมให้กับประชาชนอีกด้วย

6. การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีความหลากหลายทางชาติกำเนิด สภาพแวดล้อม และรวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ของประชาชนในแต่ละพื้นที่และความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดวิธีการเรียนรู้ที่กว้างขวางไปตามแนวความคิดใหม่ มีการผสมผสานการดำเนินงานให้เข้ากับท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้มีการจัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไปทั้งทางด้านเนื้อหา กระบวนการ สื่อการสอน ทำให้เกิดการขับเคลื่อนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเทคโนโลยี การเสนอข่าวสารข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบัน และในเวลาเดียวกันการเรียนรู้ก็มีการสร้างเครือข่ายและขยายตัวอย่างกว้างขวางทำให้รูปแบบการเรียนรู้มีความหลากหลายอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในอดีต ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีทางเลือกหลากหลาย ให้ค้นหาอย่างไม่สิ้นสุด และยั้งรวมถึงการมีเครือข่ายการเรียนรู้ในเรื่องของภูมิปัญญาพื้นบ้านเข้ามาเป็นอีกตัวเลือกหนึ่งของการแสวงหาความรู้

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Culture Reproduction) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการแก้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการนำเอาหลักความเชื่อและพฤติกรรมปฏิบัติอันดีงามที่ถ่ายทอดต่อกันมาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

8. ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนที่แอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำดูเป็นวิธีการธรรมชาติและธรรมดาของคนในการเรียนรู้จากผู้อื่น โดยการตามเฝ้าสังเกตอยู่เงียบๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง

สมศรี จินะวงษ์ (2544) กล่าวว่า ความรู้ของมนุษย์มิใช่เป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคล หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคม มนุษย์ระดับปัจเจกแม้จะรับรู้จากภายนอกที่มากกระทบในลักษณะของรูป รส กลิ่น และเสียงก็ตาม แต่การแปลความหมายหรือการให้คุณค่าต่อสิ่งที่มากกระทบนั้นต้องผ่านกรอบวัฒนธรรม เป็นตัวกลั่นกรองสิ่งที่ควรรู้ หรือในทางพุทธศาสนาที่ กล่าวว่า ต้องผ่านกระบวนการทาง “จิต” คือ ความ “กำหนดได้-หมายรู้” นั้นเอง และกรอบวัฒนธรรมหรือจิตนี้เองที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ในการเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอยู่รอดของมนุษย์นั้น กิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในระยะเริ่มแรกจะเป็นไปเพื่อการตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตในเรื่องปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย

ประเวศ วะสี (2543) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถช่วยยกระดับสติปัญญาของปัจเจกบุคคล และชุมชนได้ จะต้องมึลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว คือ “กระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (Interactive Learning Through Action)” หรืออีกนัยหนึ่ง คือ กระบวนการเรียนรู้แบบ Learning by Doing ซึ่งนักการศึกษาทั่วไปคุ้นเคยกันดีนั่นเอง อย่างไรก็ตาม จุดต่างที่เน้นเพิ่มขึ้นมา คือ กระบวนการเรียนรู้มิใช่การเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนหลายๆ คน ที่มาทำกิจกรรมร่วมกัน โดย ประสบการณ์ของนักพัฒนาชนบท ได้ให้ข้อสรุปถึงกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยยกระดับสติปัญญาของปัจเจกบุคคล และชุมชนว่า มีขั้นตอนหลักๆ 3 ขั้น ได้แก่

ขั้นที่ 1 การแสวงหาและพัฒนาระบบคุณค่าใหม่ของปัจเจกบุคคล หรือผู้นำชุมชน โดยผ่านกระบวนการเสวนา ศึกษาดูงาน เพื่อให้ได้มาซึ่ง “ข้อมูลใหม่” แล้วนำมาทดลองปฏิบัติจนเห็นผลและได้รับบทเรียนที่เป็นรูปธรรม จนสรุปเป็น “ระบบคุณค่าใหม่” ที่สอดคล้องกับตนเอง และสมาชิก และเป็นแบบอย่างให้คนอื่นได้

ขั้นที่ 2 การเชื่อมโยงผู้นำชุมชนที่มี “ระบบคุณค่าใหม่” โดยการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนให้เกิดการวิเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ในชุมชน และการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่ม

กิจกรรมต่างๆ ในเชิงพัฒนาการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานร่วมกันที่เป็นจริงนี้ จะส่งผลให้เกิดความเป็นองค์กรของชุมชนนั้น เกิดการตั้งกฎระเบียบ กติกา และการจัดการของชุมชน

ขั้นที่ 3 การเชื่อมโยงองค์กรชุมชน และผู้นำแต่ละชุมชน แต่ละท้องถิ่นที่มีปัญหา ร่วมกันเช่น กรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ป่าผืนเดียวกัน ลุ่มน้ำเดียวกัน ปลูกพืชหรือเลี้ยง สัตว์ชนิดเดียวกัน โดยการเปิดเวทีชาวบ้านให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการตนเองของชุมชน และพัฒนามาเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ และความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความสนใจ หรือปัญหาร่วมกัน

4.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิด กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน พบว่าปัจจัยที่หล่อหลอมให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชน ประกอบด้วย

1. เรียนรู้จากการฝึกฝน และได้รับการอบรมสั่งสอนจากญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่ครอบครัว และผู้มี บุญคุณ บางคนเข้าวัดฟังธรรม บางคนเข้าป่าเรียนรู้จากธรรมชาติ
2. เรียนรู้จากสภาพธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน ตลอดจนการดำเนินชีวิต ชุมชนที่เป็นแรงกระตุ้น เป็นแรงผลักดัน หรือเป็นแรงจูงใจให้ผู้ทรงภูมิปัญญานำสิ่งเหล่านี้มาใคร่ครวญ ไตร่ตรอง แล้วนำมาเป็นฐานการเรียนรู้ของตนในเวลาต่อมา
3. เรียนรู้จากสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นวัด โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้ทรงภูมิปัญญาชาวบ้านหลายท่านจบเพียงระดับประถมศึกษาจากวัดและโรงเรียนแล้วอาจ ได้รับการศึกษา การฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่ทำหลายคนได้รับความรู้ จากการเข้าร่วมฝึกอบรม แล้วนำมาปรับให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ของตนเอง
4. เรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ ที่สถาบันการศึกษาและสถาบันอื่นๆ จัดขึ้นพบว่า ผู้ทรงภูมิ ปัญญาที่ผ่านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาหลายท่าน ขณะที่เรียนอยู่พยายามที่จะร่วมกิจกรรมที่ สถาบันตนเองและหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น ทำให้ได้รับความรู้มากมาย
5. เรียนรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญา จากตำราทั้งเก่าและใหม่ เป็นการเรียนรู้โดยตรง
6. เรียนรู้จากการอบรมและฝึกฝนจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน หน่วยงานราชการต่างๆ ที่ได้นำความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่สู่ชุมชน ทำให้เกิดความรู้ใหม่อย่างกว้างขวางแล้วนำมาปรับ ประยุกต์ให้สอดคล้องเมื่อนำไปใช้กับชีวิตของตนเอง

7. เรียนรู้จากการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ ที่ครูอาจารย์ได้ตระหนักว่า นอกจากสอนเด็กในโรงเรียนแล้ว จำเป็นต้องขยายการศึกษาไปสู่ชุมชน

8. เรียนรู้จากการสัมพันธ์กับคนในชุมชนและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ปฏิบัติงาน

9. เรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติ เป็นลักษณะร่วมของทุกฝ่าย

10. เรียนรู้จากเครือข่าย

ดังนั้น ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ของบุคคลภายในชุมชนจะเกิดผลดี ต่อเนื่องกันได้นั้น เกิดจากการที่มีปัจจัยต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในชุมชนหลายๆ ด้านมาสนับสนุน อาทิ การเรียนรู้จากการฝึกฝนที่ได้รับองค์ความรู้จากครอบครัวและสภาพแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้จากแหล่งความรู้ภายในชุมชน การเรียนรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญา และการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

4.4 องค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชน

สีลาภรณ์ นาครทรรพ (2539) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชนได้หลายกระบวนการ ดังนี้

1. ฐานการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่มีอยู่รอบตัว ทั้งในครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน และต่างชุมชน ในธรรมชาติ เช่นเดียวกับผู้ให้การเรียนรู้มีมากมาย ทั้งพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย พี่ป้า เพื่อน น้ำอา กลุ่มตัวแทนทางศาสนาหรือผู้นำศาสนา ครู ช่าง พ่อค้าหอบ้านค้า ตลอดจนถึงไม้ สัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง เป็นต้น รวมถึงเครือข่ายและกลุ่มชาวบ้านตลอดจนหน่วยงานการเรียนรู้ของชุมชน และทรัพยากรอื่นๆ

2. หลักสูตร สาระเนื้อหาความรู้ของการเรียนรู้ของชุมชนจะกำหนดจากปัญหาความต้องการและความจำเป็นหลักของสมาชิกในชุมชนและเน้นการลงมือทำจริงมากกว่าการเรียนรู้ตามตำรา คือ เป็นสิ่งที่สามารถเห็นผล จับต้องได้จริงมากกว่าสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ เพราะการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะต้องนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันทีในด้านต่างๆ ที่มีความครอบคลุมเนื้อหาวิชาต่างๆ ไว้อย่างครบถ้วน เพียงแต่เนื้อหาเหล่านี้มิได้แยกออกมาเป็นรายวิชาหากแต่สอดแทรกอยู่ในการดำรงชีวิตจริงแต่ละด้าน เช่น วิชาเศรษฐศาสตร์เรียนรู้จากการผลิตการบริโภคและแลกเปลี่ยนผลผลิต วิชารัฐศาสตร์เรียนรู้จากการปกครองภายในชุมชน วิชาจิตวิทยาเรียนรู้จากการติดต่อสัมพันธ์และอยู่อาศัยรวมถึงการ

ทำงานร่วมกัน วิชาเนเวศวิทยาเรียนรู้จากการทำนา ทำสวนและจากธรรมชาติ เทคโนโลยีเรียนรู้จากการแสวงหาทางแก้ไขปัญหาคอปรสรรคในการดำรงชีวิต เป็นต้น

3. กิจกรรมการเรียนรู้วิธีการดำเนินงานหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสอน การอ่าน การฟัง การถาม การสังเกตการณ์ การทดลองทำ การทำตาม การคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยน กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหลายเหล่านี้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับเนื้อหาที่ไม่เหมือนกัน ความถนัดที่ไม่เท่ากันของผู้เรียนและผู้สอน

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2546) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้การส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน เครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมส่วนต่างๆ เข้าหากัน ส่วนองค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในการจัดการทั้งในด้านผลผลิต ทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน และการเรียนรู้ของชุมชน เครือข่ายและองค์กรชาวบ้าน จึงมีบทบาทเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกันในกระบวนการเรียนรู้

2. ระบบข้อมูลและสารสนเทศ การเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารและความรู้ ในระยะแรกการเรียนรู้อาจใช้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในชุมชน เมื่อกระบวนการเรียนรู้เข้มแข็งและกว้างขวางขึ้น ข้อมูลข่าวสารและความรู้จากภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น

3. สถาบันการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่มีความมั่นคงต่อเนื่อง อันเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การเรียนรู้ของชุมชน

จากองค์ประกอบของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของชุมชน สามารถสรุปได้ว่า ทุกคนมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ที่เกิดจากการสอนของบุคคลอื่น ซึ่งวิธีการเรียนรู้กับเนื้อหาสาระของการเรียนรู้นั้นจะมีความสัมพันธ์และมีผลต่อกันและกัน ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งจะเป็นผลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนจะเกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กรชุมชน เพื่อหาทางออกร่วมกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์เป็นไปโดยธรรมชาติ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของชุมชน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ถึงปัญหาของตนเองและชุมชนร่วมกัน การแสวงหาทางออกที่เหมาะสม การนำไปสู่การปฏิบัติจริง รวมทั้งมีการประเมินผลและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม

นอกจากนี้ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้รวบรวมเทคนิค วิธีการ และกระบวนการในการเสริมสร้างการเรียนรู้ โดยแบ่งแยกออกเป็น 12 วิธีการ ดังนี้

1. จำแนกตามกลุ่มเป้าหมายและระดับของงาน

1.1 ระดับบุคคล ได้แก่ การสังเกต การบันทึกข้อความ การถ่ายภาพวิดีโอ การนำเสนอในที่ประชุม การฝึกถามตอบ โดยใช้เหตุผลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ การค้นหาคำตอบจากหนังสือและจากการพูดคุย และการฝึกเขียนเรียงเรียงทางวิชาการ

1.2 ระดับกลุ่ม ได้แก่ การประชุม การอภิปรายกลุ่ม การสาธิต การจัดนิทรรศการ ศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

1.3 ระดับชุมชน ได้แก่ การรณรงค์ด้วยสื่อและการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน การฝึกงาน การจัดห้องสมุดและศูนย์ข้อมูล การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การสัมมนา การสาธิต การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การจัดเวทีเพื่อการรณรงค์

1.4 ระดับเครือข่าย ได้แก่ การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การประชุมสัมมนา การประสานงานกับหน่วยราชการ

1.5 การจัดการศึกษาสำหรับเด็ก ได้แก่ การละเล่น การเล่านิทานและการลงทำการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ได้แก่ การบอกเล่า การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การสาธิต การจัดทัศนศึกษา

2. จำแนกตามลักษณะการให้ความรู้

2.1 การให้การศึกษทางตรง ได้แก่ การเยี่ยมบ้าน / ไร่ นา การประชุม การสาธิต การจัดทัศนศึกษา

2.2 การให้การศึกษทางอ้อม ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การให้การศึกษผ่านผู้นำ การใช้โสตทัศนูปกรณ์ การจัดห้องสมุดชุมชน / ศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน

3. เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม เป็นการใช้เวทีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น โดยเรียนรู้ที่จะใช้เหตุผลของการตัดสินใจร่วมกัน ดังนี้

3.1 การรวบรวมสถานการณ์ หรือสภาพปัญหา โดยวิธีการวาดแผนภูมิความคิด

3.2 การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และแนวทางแก้ไข โดยการแสดงความคิดเห็นด้วยการเขียนหรือการพูดคุย

3.3 การสรุปแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

4. เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการกลุ่ม ได้แก่

4.1 กระบวนการกลุ่ม เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันทำ สร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม ทุกคนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด ซึ่งอาจจัด กิจกรรมของกระบวนการกลุ่ม เพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น เกม บทบาทสมมติ และการอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น

4.2 การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ มีการจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ แบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นกำลังใจให้แก่กันและกัน และต้องมีความรับผิดชอบ ร่วมกัน เช่น การเล่าเรื่องรอบวง มุมสนทนา คู่ตรวจสอบ การร่วมกันคิด

4.3 การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ต้องแสวงหาความรู้ และ สร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้ จะเกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ๆ แล้วนำความรู้มาเชื่อมโยงกับบริบทที่เกิดขึ้น

5. การเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้าน มีวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลายตามเนื้อหา และ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

5.1 การถ่ายทอดแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การบอกเล่าโดยตรง การบอก เล่าโดยผ่านพิธีกรรม การบันเทิง

5.2 การถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร

5.3 การถ่ายทอดแบบผ่านสื่อมวลชน

6. การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชน จะอยู่ในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ

6.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล และการยกระดับข้อมูล

6.2 การเชื่อมประสานผู้นำในชุมชน

7. การเรียนรู้ชีวิตและจิตสำนึก เพื่อแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง คือ

7.1 ต้องเรียนรู้สภาพชีวิตที่เป็นจริงของตัวเอง

7.2 เน้นวิธีการแก้ปัญหาด้วยทัศนคติที่ว่าทุกปัญหามีทางแก้

7.3 การมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์เพื่อที่จะได้คิดเป็น

8. การใช้สื่อเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ โดยบทบาทของสื่อจะต้องเป็นฝ่ายกระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชน มีความคิด และมีความสามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ และสื่อจะต้องปราศจากการครอบงำจากภายนอก นอกจากจะอยู่ในรูปของเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สไลด์ และสิ่งพิมพ์แล้วยังมีสื่อพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นภาษาถิ่นและสามารถสื่อสารให้เข้าใจได้ง่ายในท้องถิ่น เช่น เพลงพื้นบ้าน การละเล่น กีฬา ประเพณี และพิธีกรรม

9. การฝึกทักษะอาชีพ ในโรงเรียนฝึกอาชีพนอกจากจะสอนในเรื่องของการพัฒนาอาชีพแล้วยังเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด ในทางการแก้ปัญหา ซึ่งทุกคนสามารถช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยมีความรู้สึกสนิทชิดเชื้อกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

10. เทคนิค A - I - C เป็นการระดมความคิดในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน ให้ความสำคัญต่อการระดมความคิด และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน เป็นกระบวนการที่นำเอาคนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากคนนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งหมดในชุมชน ร่วมกันวางแผนและทำเพื่อผลแห่งการพัฒนาชุมชนของตน

11. เทคนิคการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองด้วย “ระบบคู่สัญญา” ใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง โดยใช้วิธีการให้ผู้แก้ปัญหาคิดเป็น วางแผนในการแก้ปัญหา อย่างเป็นระเบียบและชัดเจนขึ้น มีการควบคุมการแก้ปัญหาของตนเองภายใต้การรับรู้ของคู่สัญญา ซึ่งทำหน้าที่รับรู้และส่งเสริมพฤติกรรมการแก้ปัญหาของผู้ปฏิบัติ ขั้นตอนหลักๆ มีดังนี้

11.1 การหาคู่สัญญา

11.2 การตั้งปณิธาน และขอคำแนะนำจากคู่สัญญา

11.3 การวางแผนในการแก้ปัญหา

11.4 ทำสัญญากับคู่สัญญา

11.5 ลงมือปฏิบัติตามแผนและบันทึกผลส่งคู่สัญญา

11.6 ประเมินผลการปฏิบัติ และปรับปรุงแผนการปฏิบัติ

12. กระบวนการทำความเข้าใจค่านิยม (Value Clarification) ช่วยให้บุคคลเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะตัดสินใจตั้งเป้าหมาย และวางแผนในชีวิต ตลอดจนพัฒนาความคิดเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความหมาย การกระจ่างค่านิยมจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในวิธีการสร้างค่านิยมของตนเองภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดไว้ ตลอดจนส่งเสริมที่จะนำค่านิยมอื่นๆ ของบุคคลอื่น มาเป็นแหล่งข้อมูลดีสำหรับตนเอง และสิ่งที่คาดหวังจากกระบวนการนี้ คือ การเอื้ออำนวยที่จะสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างความคิดกับการกระทำของบุคคลเข้าด้วยกัน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุภามาศ อ่ำดวง (2554) ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบไปด้วย 7 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมายและนโยบาย เน้นให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม ด้านการบริหารจัดการแหล่งการเรียนรู้ในวัด เป็นการจัดการทำงานอย่างมีระบบโดยกำหนดระเบียบแบบแผนการทำงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดแหล่งการเรียนรู้ เน้นให้บุคลากรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ รวมถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อีกทั้งมีจิตอาสาในงานการพัฒนาอีก ด้านกิจกรรมที่วัดจัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ กิจกรรมการทัศนศึกษาในวัด กิจกรรมการอบรมระยะสั้น รวมไปถึงกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนแบบระยะยาว เป็นต้น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนควรเป็นผู้ใช้บริการที่ดีให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้ โดยเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งการเรียนรู้ ด้านการสร้างภาคีเครือข่ายกับแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในการจัดแหล่งการเรียนรู้ ด้านการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ควรให้การสนับสนุนเกี่ยวกับด้านงบประมาณในการพัฒนาระบบการจัดการให้กับแหล่งการเรียนรู้ในวัด

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสมานฉันท์

ดุสิต หวันเหลี่ยม (2552) ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมสมานฉันท์ของสังคมพหุวัฒนธรรมตามทฤษฎีของตำราจตระเวนชายแดนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลการศึกษาค้นคว้าวิจัย พบว่าพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มีปัจจัยพื้นฐาน ดังนี้ 1) พื้นฐานทางภูมิศาสตร์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากร การคมนาคมทางทะเลที่สะดวก ทำให้ปัตตานีเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญของแหลมมลายู มีการค้าขายทั้งชาวตะวันตก อาหรับ อินเดีย จีน 2) พื้นฐานอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์นั้นก่อนที่อิสลามจะเข้ามานั้นดินแดนแห่งนี้ได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายและพุทธศาสนานิกายมหายานมาก่อน เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีทั้งชาวไทยจีน ไทยพุทธและไทยมุสลิมอยู่ร่วมกัน 3) พื้นฐานสังคมวิทยาในพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาจากศาสนาอิสลามโดยมีศูนย์ตาศึกษา มัสยิดและปอเนาะเป็นแหล่งในการศึกษา เรียนรู้ตลอดทั้งการขัดเกลาทางสังคม ส่วนใหญ่วิถีชาวบ้านใช้ภาษามลายูสื่อสารในสังคมท้องถิ่น การพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมสมานฉันท์เป็นการเปลี่ยนจากแนวคิดเชิงอำนาจหรือแนวคิดสั่งการจากส่วนกลางมาเป็นแนวคิดทาง

สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) แนวคิดด้านการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ 2) แนวคิดด้านสังคมวิทยาและวัฒนธรรม 3) แนวคิดด้านการมีส่วนร่วมและประชาธิปไตย การเข้าใจการให้เกียรติและยอมรับซึ่งกันและกัน ส่วนการพัฒนากิจกรรมสมานฉันท์ใช้วิธีปากะ หรือการชูรอ การปรึกษาหารือ หรือ ประลองตอง เป็นหลักสำคัญ

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของชุมชน

อดุลย์ วงศ์ศรีคุณ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิมาน” พบว่าลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยลำดับขั้นตอน 7 ประการคือ ชุมชนรับรู้และตระหนักในปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันเลือกแนวทางแก้ปัญหา สมาชิกชุมชนร่วมกันดำเนินการ สมาชิกชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการ และ สมาชิกชุมชนร่วมกันปรับปรุงหากดำเนินการไม่สำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ เนื้อหา/องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้ต้องมีความสัมพันธ์กัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ผู้นำมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น การแก้ปัญหาเกิดจากชุมชนเอง และ ปัจจัยภายนอกที่ปรากฏ ได้แก่แนวคิดและการปฏิบัติของนักพัฒนาจากภายนอก การสนับสนุนจากองค์กร/แหล่งทรัพยากรภายนอก และ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมได้แก่การดำเนินกิจกรรมอยู่บนพื้นฐานของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2546) ได้ทำวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน : ศึกษากรณี แผ่นดินทองคอยรุดตี๊กวา” พบว่าชุมชนแผ่นดินทองคอยรุดตี๊กวา เป็นชุมชนที่มีเป้าหมายหลักในการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ โดยการเรียนรู้ดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ในวิถีชีวิต (การเรียนรู้ตามอัธยาศัย) ปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมี 5 ประการ คือ จิตสำนึกร่วมภายในชุมชน ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต แรงผลักดันจากผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชน และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เมื่อศึกษาถึงองค์ประกอบหลักของกระบวนการเรียนรู้พบว่าประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ แหล่งการเรียนรู้ องค์ความรู้ และวิธีการเรียนรู้ ในส่วนของการศึกษาขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน พบว่ามี 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้และการตระหนักในปัญหา การ

วิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา การดำเนินการแก้ไขปัญหาและการประเมินผลในการแก้ไขปัญหา โดย 5 ขั้นตอนนี้เกิดจากการเรียนรู้โดยผ่านการปฏิบัติงานตามโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่จัดทำขึ้นภายใต้กรอบแนวคิด “รู้อดีต คิดปัจจุบัน ท้นอนาคต”

รัตนา บุญมธยะ (2548) จัดทำรายงานการวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์องค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อชุมชนเป็นสุขในภาคอีสาน : กรณีเครือข่ายอินแปง ประชาชนชาวบ้านภาคอีสานและชุมชนศิระชะอโศก” โดยได้ศึกษากระบวนการและกลไกการจัดการความรู้เพื่อสร้างชุมชนเป็นสุขของเครือข่ายในภาคอีสาน ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า ความรู้ท้องถิ่นที่ชุมชนใช้ในการสร้างความสุข คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับการเกษตรแบบพึ่งตนเองในรูปของระบบเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เป็นเพียงรูปแบบทางด้านการผลิตทางเศรษฐกิจชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินชีวิตทางสังคมวัฒนธรรมชุมชนที่สอดคล้องไปกับหลักพุทธธรรมที่เน้นความเรียบง่ายพึ่งตนเองเป็นเป้าหมายหลักของการผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีพของครัวเรือนและชุมชนมากกว่าการผลิตเพื่อตลาดที่เน้นการค้ากำไรสูงสุด นอกจากนั้นยังพบว่า แหล่งที่มาขององค์ความรู้ท้องถิ่นในเรื่องการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเองมาจากความรู้ดั้งเดิมที่เกิดจากการสั่งสมของบรรพบุรุษผสมผสานกับความรู้สากลที่ชุมชนคิดว่าเหมาะสม ดังนั้นความรู้ท้องถิ่นจึงมีลักษณะเป็นพลวัต และมีการปรับให้สอดคล้องกับภายนอกทั้งจากภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาเทศ ความรู้ท้องถิ่นจึงไม่ใช่สิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกับความรู้สากลในกระแสโลกาภิวัตน์เสมอไป

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของชุมชน สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ เนื้อหาหรือองค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้ต้องมีความสัมพันธ์กัน โดยปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมี 5 ประการ คือ จิตสำนึกร่วมภายในชุมชน ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต แรงผลักดันจากผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชน และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น การแก้ปัญหาเกิดจากชุมชนเอง และ ปัจจัยภายนอกที่ปรากฏ ได้แก่ แนวคิดและการปฏิบัติของนักพัฒนาจากภายนอก การสนับสนุนจากองค์กรหรือแหล่งทรัพยากรภายนอก และ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมได้แก่การดำเนินกิจกรรมอยู่บนพื้นฐานของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

5.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนพหุวัฒนธรรม

บังอร ร้อยกรอง (2553) ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการวิจัยพหุกรณีศึกษาโดยเลือกชุมชนที่ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม 3 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านคลองคูจาม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนบ้านในถุ้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช และ ชุมชนบ้านปิงหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในภาคสนามโดยการสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการศึกษาควรใช้การเสริมสร้างลักษณะพหุวัฒนธรรมที่ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแนวทางสร้างสัมพันธ์ไมตรีในมนุษย์ซึ่งส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างนักเรียนกลุ่มต่างๆ

โดยผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังปรากฏตามรูปภาพที่ 1

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ และ 2) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนของการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

การวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมโดยภาพรวม

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม คือ ชุมชนต้นแบบชุมชนต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีลักษณะเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นชุมชนที่มีความเด่นในด้านความสมานฉันท์ของคนที่อยู่ร่วมกันภายในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม คือ ชุมชนต้นแบบชุมชนต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งในการเลือกพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา ดังนี้

- 1) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่ในสมัยอดีต ซึ่งประชากรในชุมชนมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม มาอาศัยอยู่ร่วมกัน
- 2) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีประชากรในชุมชนมีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน และมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน
- 3) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่สมาชิกในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันโดยที่มีความสามัคคีต่อกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกัน มีมิตรไมตรีต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยผู้คนที่มีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดีภายในชุมชน และมีประวัติการรวมกลุ่มของชนต่าง วัฒนธรรมมาเป็นเวลายาวนาน
- 4) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิม รักษา ความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิม ชาวบ้านในชุมชนมีการใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ รุ่นบรรพบุรุษสืบต่อมาถึงรุ่นลูกหลานในยุคปัจจุบัน โดยที่คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันส่งผลให้ภายในชุมชนมีความสงบสุข และเป็นชุมชนที่มีประวัติการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสมานฉันท์ของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลาานาน
- 5) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่เป็นต้นแบบของการอยู่ร่วมกันของคนที่มีความ หลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นชุมชนที่ได้รับการยอมรับในเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของคนในชุมชน

จากเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยทำการคัดเลือก พื้นที่ศึกษาจากเกณฑ์ดังกล่าวโดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้กลุ่ม ตัวอย่างเป็นชุมชนต้นแบบจำนวน 3 ชุมชน ดังนี้

- 1) ชุมชนย่านสะพานหัน
- 2) ชุมชนบ้านญวนสามเสน
- 3) ชุมชนย่านกุฎีจีน

ในการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยศึกษาจากผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสมานฉันท์ต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนที่ได้คัดเลือก ซึ่งชุมชนย่านสะพานหันมีประชากรจำนวน 2,500 คน (สมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีประชากรจำนวน 2,500 คน (พศิน บัวศรี, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) และชุมชนย่านกุฎีจีนมีประชากรจำนวน 10,000 คน (ปิ่นทอง วงษ์สกุล, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) โดยทั้ง 3 ชุมชนมีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 15,000 คน ทำให้ประชากรที่จะศึกษามีจำนวนมากและขนาดของประชากรมีขนาดใหญ่ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 3 ชุมชนดังกล่าวโดยใช้สูตรการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05

สูตรการคำนวณเพื่อหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ ทาโร ยามาเน

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} \quad (\text{Yamane, 1973})$$

เมื่อ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

e คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมซึ่งมีจำนวนตัวอย่างเท่ากับ 400 หน่วย

จากการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนที่ได้คัดเลือก รวมเป็นจำนวน 400 คน ซึ่งผู้วิจัยแบ่งจำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดออกเป็นสมาชิกในชุมชนสมานฉันท์ต้นแบบจากแต่ละชุมชนดังนี้

- 1) สมาชิกในชุมชนย่านสะพานหัน จำนวน 100 คน
- 2) สมาชิกในชุมชนบ้านญวนสามเสน จำนวน 100 คน
- 3) สมาชิกในชุมชนย่านกุฎีจีน จำนวน 200 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมโดยภาพรวม ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ในการสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนต้นแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีลักษณะของข้อคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-Ended) และแบบปลายเปิด (Open-Ended) โดยในแบบสอบถามประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ที่เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือการวิจัยตามลำดับขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง “แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ค) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัยจากหนังสือ “วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์” ของ วรณี แกมเกตุ (2551)
2. สร้างแบบสอบถามตามวิธีการสร้างแบบสอบถามของ วรณี แกมเกตุ (2551) โดยแบบสอบถามที่สร้างขึ้นประกอบด้วยข้อคำถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ข้อคำถามซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วงระดับ และ ข้อคำถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อใช้ในการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชนสมานฉันท์ต้นแบบ ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 46 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา บทบาทหน้าที่ในชุมชน ระดับการศึกษา และ อาชีพ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1) ข้อคำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ประกอบด้วย ข้อคำถามจำนวน 16 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วงระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด

คำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน มีเนื้อหาครอบคลุม 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน จำนวน 4 ข้อ
2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้น้ำใจกัน จำนวน 2 ข้อ
3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน จำนวน 4 ข้อ
4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน จำนวน 3 ข้อ
5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จำนวน 3 ข้อ

เกณฑ์ในการแสดงความคิดเห็น (วรรณี แกมเกต, 2551)

ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปรผลระดับความคิดเห็น (วรรณี แกมเกต, 2551)

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

2) ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน จำนวน 1 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1) ข้อคำถามเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วงระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแสดงความคิดเห็น (วรรณี แกมเกตุ, 2551)

ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปรผลระดับความคิดเห็น (วรรณี แกมเกตุ, 2551)

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

2) ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

จำนวน 1 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1) ข้อคำถามเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วงระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแสดงความคิดเห็น (วรรณี แกมเกตุ, 2551)

ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปรผลระดับความคิดเห็น (วรรณี แกมเกตุ, 2551)

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

2) ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม จำนวน 1 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำถามประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1) ข้อคำถามเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วงระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และ น้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแสดงความคิดเห็น (วรรณี แกมเกตุ, 2551)

ระดับความคิดเห็น 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ระดับความคิดเห็น 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ระดับความคิดเห็น 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ระดับความคิดเห็น 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ระดับความคิดเห็น 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

เกณฑ์การแปรผลระดับความคิดเห็น (วรรณี แกมเกตุ, 2551)

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 4.21-5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 3.41-4.20 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 2.61-3.40 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.81-2.60 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น 1.00-1.80 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

2) ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม จำนวน 1 ข้อ ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น

3. นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและพิจารณาตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ชัดเจน โดยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษาและการตั้งคำถาม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาชุมชน 1 ท่าน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมและวัฒนธรรม 1 ท่าน
4. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการวิจัย 1 ท่าน

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC)

การให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การวัดค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ซึ่งค่า IOC ควรมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้ (วรรรณี แกมเกตุ, 2551)

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

จากนั้นนำผลคะแนนที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาข้อคำถามแล้วมาเข้าสู่สูตรของ Rovinelli and Hambleton

$$IOC = \frac{\sum R}{n} \quad (\text{Rovinelli and Hambleton, 1977})$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

n คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

จากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ของแบบสอบถาม มีค่ามากกว่า 0.5 ในทุกข้อคำถาม โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1.0 ซึ่งหมายถึง ข้อคำถามของแบบสอบถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเนื้อหาการวิจัยซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ง)

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีการปรับแก้ไขในด้านการใช้ภาษา ข้อคำถามควรมีความกระชับและชัดเจนตามคำนิยาม และควรมีการใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่ายเนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับแก้ไขแล้วเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมอีกครั้งก่อนการนำไปทดลองใช้

ผู้วิจัยเป็นำแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ (Try out) กับชุมชนต้นแบบแห่งหนึ่ง คือ ชุมชนซอยวัดม่วงแคและมัธยมฮารุณ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีลักษณะคล้ายกับชุมชนต้นแบบที่ศึกษากล่าวคือชุมชนซอยวัดม่วงแคและมัธยมฮารุณเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยที่ประชากรมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรม ซึ่งสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีต่อกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิต มีมิตรไมตรีต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่ยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมเอาไว้ โดยผู้วิจัยนำไปทดลองใช้กับชาวบ้านในชุมชนดังกล่าว จำนวน 30 คน ในวันที่ 2 กันยายน 2558 เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามสำหรับการหาความเที่ยงของแบบสอบถามผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปหาความเที่ยง (Reliability) ทั้งฉบับ โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

สูตรการหาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยวิธีการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient - α)

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{S^2} \right\} \quad (\text{Cronbach, 1990})$$

เมื่อ α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
k	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือ
$\sum s_i^2$	แทน	ผลรวมค่าความแปรปรวนของข้อมูลแต่ละข้อ
S^2	แทน	ความแปรปรวนของข้อมูลที่ได้

ทั้งนี้ค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ความเที่ยง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ของ คอนบาค (Cronbach) ดังต่อไปนี้ (วรณีย์ แกมเกตุ, 2551)

ค่า α เท่ากับ 0.00-0.20 หมายถึง ความเที่ยงต่ำมาก/ไม่มีเลย

ค่า α เท่ากับ 0.21-0.40 หมายถึง ความเที่ยงต่ำ

ค่า α เท่ากับ 0.41-0.70 หมายถึง ความเที่ยงปานกลาง

ค่า α เท่ากับ 0.71-1.00 หมายถึง ความเที่ยงสูง

จากการทดลองใช้แบบสอบถาม พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) ทั้งฉบับของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.951 ซึ่งหมายถึง แบบสอบถามฉบับนี้มีค่าความเที่ยงอยู่ในระดับสูง (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก จ)

หลังจากการนำแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้และทำการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) ทั้งฉบับของแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปปรับปรุงให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพัฒนาเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชนต้นแบบ ทั้ง 3 ชุมชนที่ศึกษา ได้แก่ 1. ชุมชนย่านสะพานหัน 2. ชุมชนบ้านญวนสามเสน และ 3. ชุมชนย่านกุฎีจีน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชน พบปะกับประธานชุมชนและคนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน ในเดือนมิถุนายน 2558

2) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับทางชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนผ่านทางประธานชุมชนเพื่อขออนุญาตในการลงพื้นที่ศึกษาชุมชนเพื่อสอบถามความคิดเห็นจากคนในชุมชน ในเดือนกรกฎาคม 2558

3) ผู้วิจัยติดต่อกับงานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือราชการเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยให้กับทางชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนด้วยตนเอง ในเดือนสิงหาคม 2558

4) ผู้วิจัยเดินทางไปสอบถามความคิดเห็นของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนด้วยตนเอง โดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้นแบบแต่ละชุมชน จำนวน 400 คน ซึ่งได้แก่ 1. ผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชน 2. ครูอาจารย์ในชุมชน 3. ผู้นำทางศาสนา และ 4. สมาชิกในชุมชน โดยการใช้แบบสอบถามตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้กับประธานชุมชนและตัวแทนสมาชิกในชุมชนผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้กับประธานชุมชนแต่ละชุมชนและผู้ที่ได้รับมอบหมายจากประธานชุมชนแต่ละชุมชน ซึ่งประธานชุมชนและผู้ที่ได้รับมอบหมายได้แจกจ่ายแบบสอบถามไปยังคนในชุมชนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยเดินทางไปรับแบบสอบถามคืนจากประธานชุมชนแต่ละชุมชนด้วยตนเองหลังจากประธานชุมชนติดต่อกลับมาว่าคนในชุมชนนั้นๆ ได้ตอบแบบสอบถามครบตามจำนวนแล้ว ซึ่งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชนต้นแบบแต่ละชุมชนดังนี้ (ประมวลภาพแสดงในภาคผนวก ฉ)

1. ชุมชนย่านสะพานหัน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 3 กันยายน 2558 ถึงวันที่ 19 กันยายน 2558 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน โดยผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบทั้ง 100 คน

2. ชุมชนบ้านฉนวนสามเสน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน 2558 ถึง วันที่ 20 กันยายน 2558 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน โดยผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบทั้ง 100 คน

3. ชุมชนย่านกุฎีจีน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 4 กันยายน 2558 ถึง วันที่ 26 กันยายน 2558 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน โดยผู้วิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบทั้ง 200 คน

5) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกในชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนมาวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามจากการขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้จากแต่ละชุมชนไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยทำการวิเคราะห์แยกเป็นรายชุมชน ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ ดังนี้

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยคำนวณค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วทำการแปลผลในรูปของความเรียง

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วทำการแปลผลในรูปของความเรียง

ผู้วิจัยนำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลมาทั้งหมดสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งก็คือความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมในเชิงลึก

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม คือ ชุมชนต้นแบบในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่มีลักษณะเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นชุมชนที่มีความเด่นในด้านความสมานฉันท์ของคนที่อยู่ร่วมกันภายในชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม คือ ชุมชนต้นแบบในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งในการเลือกพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษา ดังนี้

- 1) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาตั้งแต่ในสมัยอดีต ซึ่งประชากรในชุมชนมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม มาอาศัยอยู่ร่วมกัน
- 2) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีประชากรในชุมชนมีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน และมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน
- 3) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่สมาชิกในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันโดยที่มีความสามัคคีต่อกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกัน มีมิตรไมตรีต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยผู้คนที่มีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดีภายในชุมชน และมีประวัติการรวมกลุ่มของชนต่างวัฒนธรรมมาเป็นเวลายาวนาน
- 4) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิม รักษาความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิม ชาวบ้านในชุมชนมีการใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษสืบต่อมาถึงรุ่นลูกหลานในยุคปัจจุบัน โดยที่คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อ

กันส่งผลให้ภายในชุมชนมีความสุข และเป็นชุมชนที่มีประวัติการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสมานฉันท์ของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลาานาน

5) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่เป็นต้นแบบของการอยู่ร่วมกันของคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นชุมชนที่ได้รับการยอมรับในเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนในชุมชน

6) เป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่มีความเด่นในการเป็นต้นแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นชุมชนที่ได้รับการยอมรับในด้านการประสบความสำเร็จในการธำรงรักษาความสมานฉันท์ของคนในชุมชนซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลายาวนาน

จากเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยทำการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาจากเกณฑ์ดังกล่าวโดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างเป็นชุมชนต้นแบบจำนวน 3 ชุมชน ดังนี้

- 1) ชุมชนย่านสะพานหัน
- 2) ชุมชนบ้านญวนสามเสน
- 3) ชุมชนย่านกุฎีจีน

2. การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยจำแนกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนต้นแบบที่ศึกษาดังนี้

- 1) ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชนของชุมชนต้นแบบ
- 2) ตัวแทนสมาชิกชุมชนของชุมชนต้นแบบ
- 3) ครูอาจารย์ภายในชุมชนต้นแบบ
- 4) ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชนต้นแบบ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน ฯลฯ

ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดี

ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวได้รับการเสนอชื่อจากประธานชุมชนในแต่ละชุมชน เมื่อได้รับรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้วผู้วิจัยได้ทำการติดต่อและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เต็มใจให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยผู้วิจัยได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากชุมชน

ต้นแบบชุมชนละ 5 คน ซึ่งรวมทั้งหมด 3 ชุมชนมีจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 15 คน (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ข)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมในเชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสังเกต (Observation Form) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) แบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ

ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation Form) ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบบันทึกการสังเกต ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) โดยในแบบสังเกตประกอบด้วยประเด็นต่างๆ ที่ต้องการสังเกตจากชุมชน ซึ่งผู้วิจัยจดบันทึกข้อมูลต่างๆ ตามประเด็นการสังเกตที่กำหนดไว้ ส่วนประเด็นหรือข้อรายการอื่นๆ ได้มีการจดบันทึกเพิ่มเติมเมื่อผู้วิจัยลงไปสังเกตจริงในชุมชน ซึ่งการสังเกตช่วยให้เกิดการเรียนรู้ทำความเข้าใจและจดบันทึกข้อมูลได้ และในการสังเกตนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปทำความรู้จักคนในชุมชนเพื่อสร้างความคุ้นเคย จนสามารถสังเกตพฤติกรรมที่ต้องการได้ ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตและการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตเป็นเครื่องมือช่วยในการสังเกต

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือการวิจัยตามลำดับขั้นตอนในการสร้างแบบสังเกต โดยผู้วิจัยสร้าง “แบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ” (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ค) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบสังเกตเพื่อการวิจัยจากหนังสือ “วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์” ของ วรณี แกมเกต (2551)

2. สร้างแบบสังเกตตามวิธีการสร้างแบบสังเกตของ วรณี แกมเกต (2551) โดยแบบสังเกตที่สร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบบันทึกการสังเกต ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อใช้ในการสังเกตชุมชน ซึ่งแบบสังเกตชุมชนประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นในการสังเกตชุมชน 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน จำนวน 3 ข้อ

ประเด็นที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชน จำนวน 5 ข้อ

ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชน จำนวน 3 ข้อ

ประเด็นที่ 4 ข้อมูลเพิ่มเติม จำนวน 1 ข้อ

3. นำแบบสังเกตฉบับร่างเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและพิจารณาตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสังเกตไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ชัดเจน โดยนำแบบสังเกตไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษาและการตั้งคำถาม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาชุมชน 1 ท่าน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมและวัฒนธรรม 1 ท่าน
4. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย 1 ท่าน

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC)

การให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การวัดค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ซึ่งค่า IOC ควรมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้ (วรณีย์ แกมเกตุ, 2551)

+1 หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

จากนั้นนำผลคะแนนที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาข้อคำถามแล้วมาเข้าสู่สูตรของ Rovinelli and Hambleton

$$IOC = \frac{\sum R}{n} \quad (\text{Rovinelli and Hambleton, 1977})$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

n คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

จากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสังเกต พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ของแบบสังเกต มีค่ามากกว่า 0.5 ในทุกข้อคำถาม โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1.0 ซึ่งหมายถึง ข้อคำถามของแบบสังเกตมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเนื้อหาการวิจัยซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ง)

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีการปรับแก้ไขในด้านความชัดเจนของประเด็นการสังเกต โดยแต่ละประเด็นต้องสามารถสังเกตได้จริงในเชิงพฤติกรรม และในขั้นตอนการสังเกตควรใช้การสังเกตแบบซ้ำหลายครั้ง เนื่องจากจะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ชัดเจนและละเอียดยิ่งขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสังเกตที่ปรับแก้ไขแล้วเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมอีกครั้งก่อนการนำไปทดลองใช้

ผู้วิจัยเป็นนำแบบสังเกตที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ (Try out) กับชุมชนต้นแบบแห่งหนึ่ง คือ ชุมชนซอยวัดม่วงแคและมัสยิดฮารูน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีลักษณะคล้ายกับชุมชนต้นแบบที่ศึกษา กล่าวคือชุมชนซอยวัดม่วงแคและมัสยิดฮารูนเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยที่ประชากรมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรม ซึ่งสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีต่อกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิต มีมิตรไมตรีต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่ยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมเอาไว้ โดยผู้วิจัยนำไปทดลองใช้สังเกตชุมชนดังกล่าว ในวันที่ 2 กันยายน 2558 เพื่อศึกษาว่าแต่ละประเด็นในการสังเกตชุมชนที่ต้องการสังเกตเหล่านั้นสามารถสังเกตได้จริง โดยให้มีผู้สังเกต 3 คน แล้วมาดูว่าให้ผลการสังเกตสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสังเกต

จากการทดลองใช้แบบสังเกต พบว่า ผู้สังเกตทั้ง 3 คนให้ผลการสังเกตที่สอดคล้องกันในประเด็นการสังเกตเดียวกันทุกประเด็น ซึ่งหมายถึง แต่ละประเด็นในการสังเกตชุมชนของแบบสังเกตสามารถสังเกตได้จริง

หลังจากการนำแบบสังเกตที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ผู้วิจัยนำแบบสังเกตไปปรับปรุงให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพัฒนาเป็นแบบสังเกตฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

2) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) ซึ่งมีลักษณะคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended) ในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือการวิจัยตามลำดับขั้นตอนในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้าง “แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ค) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยจากหนังสือ “วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์” ของ วรณี แกมเกตุ (2551)
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ของ วรณี แกมเกตุ (2551) โดยแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมีลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 29 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ เพศ อายุ ศาสนา บทบาทหน้าที่ในชุมชน วุฒิการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อหน่วยงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ วันและเวลาในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 12 ข้อ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 6 ข้อ โดยข้อคำถามแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 ข้อ
- 2) ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 ข้อ
- 3) ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม จำนวน 2 ข้อ

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม จำนวน 1 ข้อ

3. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำและพิจารณาตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และการใช้ภาษา รวมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ชัดเจน โดยนำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมในการใช้ภาษาและการตั้งคำถาม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2 ท่าน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาชุมชน 1 ท่าน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมและวัฒนธรรม 1 ท่าน
4. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย 1 ท่าน

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC)

การให้คะแนนโดยใช้เกณฑ์การวัดค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ซึ่งค่า IOC ควรค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังต่อไปนี้ (วรรณิ แกมเกตุ, 2551)

+1 หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แนใจว่าข้อคำถามดังกล่าวมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามดังกล่าวไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด

จากนั้นนำผลคะแนนที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาข้อคำถามแล้วมาเข้าสู่สูตรของ Rovinelli and Hambleton

$$IOC = \frac{\sum R}{n} \quad (\text{Rovinelli and Hambleton, 1977})$$

เมื่อ IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

$\sum R$ คือ ผลรวมของคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

n คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

จากการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ พบว่า ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ของแบบสังเกต มีค่ามากกว่า 0.5 ในทุกข้อคำถาม โดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1.0 ซึ่งหมายถึง ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเนื้อหาการวิจัยซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ง)

ทั้งนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีการปรับแก้ไขในด้านการใช้ภาษาในการสัมภาษณ์ ควรมีการใช้สำนวนภาษาที่เข้าใจง่ายเนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแต่ละข้อคำถามที่มีคำศัพท์เฉพาะผู้สัมภาษณ์จะต้องอธิบายคำคำศัพท์เฉพาะนั้นให้ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจความหมาย นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ควรมีการยกตัวอย่างประกอบและเปิดโอกาสให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับแก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำ จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับแก้ไขแล้วเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมอีกครั้งก่อนการนำไปทดลองใช้

ผู้วิจัยเป็นนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนต้นแบบแห่งหนึ่ง คือ ชุมชนซอยวัดม่วงแคและมัสยิดฮารูน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีลักษณะคล้ายกับชุมชนต้นแบบที่ศึกษา กล่าวคือชุมชนซอยวัดม่วงแคและมัสยิดฮารูนเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยที่ประชากรมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรม ซึ่งสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีต่อกัน มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิต มิมีตรีมิตรต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมที่ยังมีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีแบบดั้งเดิมเอาไว้ โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนดังกล่าว จำนวน 3 คน ได้แก่ ประธานชุมชน ตัวแทนสมาชิกในชุมชน และตัวแทนครูในชุมชน เพื่อตรวจดูว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่านมีความเข้าใจตัวคำถามและสามารถตอบคำถามตามที่ต้องการได้หรือไม่อย่างไร ในวันที่ 2 กันยายน 2558 เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์

จากการทดลองใช้แบบสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 คนมีความเข้าใจคำถามและสามารถตอบคำถามตามที่ต้องการ ซึ่งหมายถึง แต่ละข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้จริง

หลังจากการนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อพัฒนาเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสังเกตที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการสังเกตชุมชนต้นแบบ ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตชุมชนไปประกอบการนำเสนอข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในชุมชนต้นแบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้สามารถพัฒนาไปเป็นข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้

1) ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจชุมชนต้นแบบ พบปะกับประธานชุมชนและคนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับชุมชน ในเดือนมิถุนายน 2558

2) ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับทางชุมชนต้นแบบผ่านประธานชุมชน เพื่อขออนุญาตในการลงพื้นที่ศึกษาชุมชน เพื่อสังเกตชุมชน และเพื่อนัดหมายวันและเวลาในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเดือนกรกฎาคม 2558

3) ผู้วิจัยติดต่อกับงานหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการออกหนังสือราชการเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย และส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยด้วยตนเอง ในเดือนสิงหาคม 2558

4) ผู้วิจัยเดินทางไปสังเกตชุมชนต้นแบบโดยการใช้แบบสังเกต ตั้งแต่วันที่ 4 กันยายน 2558 ถึง วันที่ 10 มิถุนายน 2559 ตามสภาพความเหมาะสมของเวลา โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชนเพื่อทำการสังเกตชุมชนให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและมีความละเอียดยิ่งขึ้น (ประมวลภาพแสดงในภาคผนวก ฉ)

ทั้งนี้ ในระหว่างการสังเกต ผู้วิจัยใช้หลักการสังเกตของ นางลักษณ วิรัชชัย (2543) ดังนี้

1. ผู้วิจัยต้องมีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่าจะสังเกตพฤติกรรมอะไร
2. ผู้วิจัยควรเตรียมการสังเกต วางระบบการสังเกตไว้ล่วงหน้าถ้าสามารถทำได้
3. ระหว่างการสังเกต ผู้วิจัยต้องมีสมาธิจดจ่อกับผู้ถูกสังเกต พร้อมทั้งจะรับรู้รายละเอียด โดยพยายามรบกวนผู้ถูกสังเกตให้น้อยที่สุด เพื่อให้ได้พฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ
4. การใช้เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ช่วยในการสังเกต ต้องขออนุญาตก่อนใช้ และมีการบันทึกรายละเอียดเพิ่มเติมเร็วที่สุดเพื่อป้องกันการลืม การบันทึกข้อมูลต้องทำด้วยความรอบคอบให้ข้อมูลตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด
- 5) ผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนต้นแบบโดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้ โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้น 15 คน ดังนี้ (ประมวลภาพแสดงในภาคผนวก ฉ)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนย่านสะพานหัน จำนวน 5 คน ได้แก่

1.1 ประธานชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559

1.2 ตัวแทนสมาชิกชุมชนของชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559

1.3 ครูอาจารย์ภายในชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559

1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชน จำนวน 2 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนบ้านฉนวนสามเสน จำนวน 5 คน ได้แก่

2.1 ประธานชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2559

2.2 ตัวแทนสมาชิกชุมชนของชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2559

2.3 ครูอาจารย์ภายในชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2559

2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชน จำนวน 2 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2559

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนย่านกุฎีจีน จำนวน 5 คน ได้แก่

3.1 ประธานชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2558

3.2 ตัวแทนสมาชิกชุมชนของชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2558

3.3 ครูอาจารย์ภายในชุมชน จำนวน 1 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2558

3.4 ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชน จำนวน 2 คน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2558

ทั้งนี้ ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ใช้หลักการสัมภาษณ์ของ นางลักษณ วิรัชชัย (2543) ดังนี้คือ

1. ผู้วิจัยกำหนดจุดมุ่งหมายของการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน เตรียมแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกตลอดจนอุปกรณ์อื่นๆ ที่ต้องใช้ในการสัมภาษณ์ให้พร้อม

2. ประสานงานติดต่อนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับกำหนดเวลา สถานที่ และวิธีการสัมภาษณ์ให้เรียบร้อย

3. เริ่มต้นการสัมภาษณ์ด้วยการสร้างบรรยากาศที่ดี ทำความคุ้นเคย มีความเป็นกันเองกับผู้ถูกสัมภาษณ์ และแจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เต็มใจให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์

4. ขณะสัมภาษณ์ผู้วิจัยควรตั้งคำถามทีละคำถาม ใช้เวลารอคำตอบ ไม่เร่งเร้าและไม่ใช้คำถามแนะนำหรือชี้แนะ ต้องแน่ใจว่าผู้ให้สัมภาษณ์เข้าใจทุกคำถามก่อนตอบ คำถามต้องเป็นเรื่องที่ตรงกับปัญหาวิจัย ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายชัดเจน เป็นคำถามที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีข้อมูล เมื่อได้ฟังคำตอบแล้วไม่ควรแสดงอารมณ์หรือปฏิกิริยาใดๆ ซึ่งอาจมีผลต่อการตอบคำถามต่อไป ถ้าจำเป็นต้องตั้งคำถามเพื่อล้วงลึกหาความจริง ควรชี้แจงและกระทำด้วยความสุภาพ

5. ผู้วิจัยควรจดบันทึกผลการสัมภาษณ์ทันทีตามความเป็นจริง ไม่ควรเว้นเพราะอาจลืมได้ จดบันทึกให้เร็ว เพื่อมิให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รอนาน ในกรณีผู้ถูกสัมภาษณ์ยินยอม อาจใช้เครื่องบันทึกเสียง หรืออุปกรณ์อย่างอื่นช่วยได้

6. เมื่อการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง ให้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบ และถามเพิ่มเติมถ้ายังขาดข้อมูล ก่อนกลับควรแสดงความขอบคุณ หากจะมีการสัมภาษณ์ซ้ำ ควรแจ้งอธิบายให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบถึงความจำเป็นทุกครั้ง

6) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตชุมชน และ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนย่านกุฎีจีน มาวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามโดยการสังเกตชุมชนต้นแบบ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนต้นแบบ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ โดยใช้กระบวนการอุปมาน (Inductive Process) เพื่อให้ได้ข้อสรุปตรงตามข้อมูลจริง โดยแบ่งเป็นการสกัดหน่วยข้อมูล (Unitizing) การจัดกลุ่มข้อมูล (Categorizing) และการสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ (Pattern Forming)

ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่รวบรวมได้จากการวิจัยโดยมีลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลดังกล่าวตามแนวทางที่ สุกงศ์ จันทวานิช (2543) และชาย โพธิ์สีตา (2550) ได้เสนอไว้ ดังนี้

1) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและเสียงบันทึกจากการสัมภาษณ์มาตีความข้อมูล (Interpretation) และทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้โดยใช้เทคนิคการตัดปะ (Scissor and Sort Technique)

2) เปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนมาวิเคราะห์เนื้อหาด้านความจริง (Pragmatically Content Analysis) และวิเคราะห์เนื้อหาด้านความหมายของคำพูด (Semantically Content Analysis) เปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนในความคิดเห็นที่เป็นทัศนะ เป็นการกำหนดประเด็นความเห็นที่ได้แบ่งเป็นประเด็นย่อยๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้นจำแนกประเด็นย่อยออกเป็นหมวดหมู่ตามหมวดคำถามสำหรับข้อมูลที่ได้นอกเหนือจากคำถามก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง นำผลที่ได้มาเรียบเรียงในลักษณะของการพรรณนา

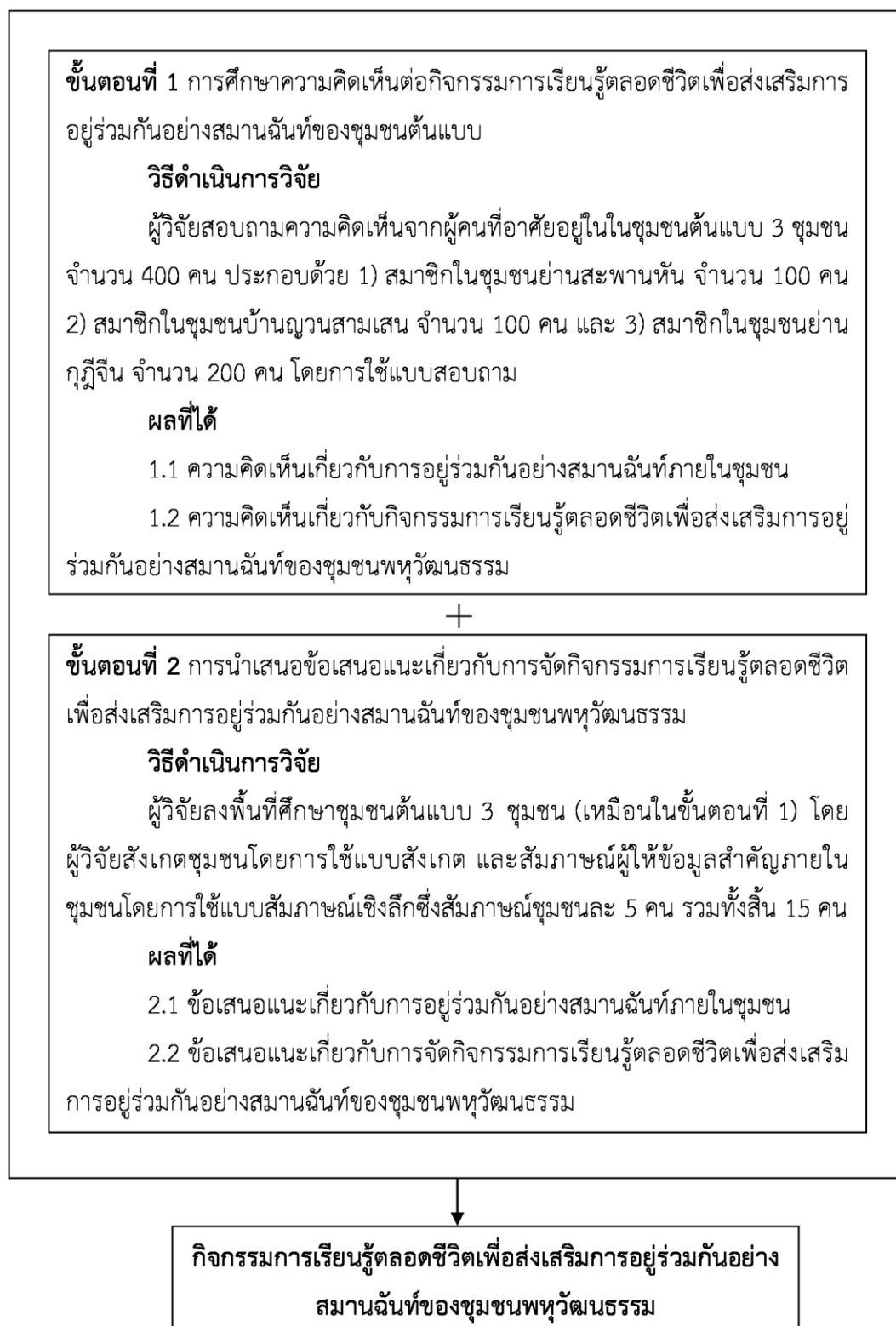
3) การสร้างข้อสรุป (Summary Making) ผู้วิจัยเชื่อมข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบข้อมูลเข้าด้วยกัน และแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา (Description of the data) โดยผู้วิจัยได้ตัดทอนข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมาย พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นคำตอบชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้งและเมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วจะทำการยืนยันข้อสรุป เพื่อนำข้อสรุปไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

4) การสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis) เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้าย ผู้วิจัยใช้วิธีแบบอุปนัย (Inductive Method) คือรวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อย มารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมในลักษณะของบทสรุปหรือแบบแผนของกระบวนการทางความคิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผลสรุปจากการวิจัยในขั้นตอนนี้จะเป็นการนำเสนอข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับชุมชนพหุวัฒนธรรมชุมชนต่างๆ ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในการนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนนั้นๆ ต่อไป

โดยผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังปรากฏตามรูปภาพที่ 2

สรุปขั้นตอนดำเนินการวิจัย

รูปภาพที่ 2 สรุปขั้นตอนดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ และ 2) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเป็น 2 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละตอนมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

1. ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหัน

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหัน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนย่านสะพานหัน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	หญิง	66	66.00
	ชาย	34	34.00

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนย่านสะพานหัน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
	รวม	100	100.00
2. อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	22	22.00
	20 - 29 ปี	5	5.00
	30 - 39 ปี	8	8.00
	40 - 49 ปี	29	29.00
	50 - 59 ปี	23	23.00
	60 ปีขึ้นไป	13	13.00
	รวม	100	100.00
3. ศาสนา	พุทธ	58	58.00
	คริสต์	0	0.00
	อิสลาม	15	15.00
	อื่นๆ เช่น เต้า เซน ซิกข์ ฮินดู	27	27.00
	รวม	100	100.00
4. บทบาทหน้าที่ในชุมชน	ผู้นำชุมชน/ประธานชุมชน	18	18.00
	ครูอาจารย์ในชุมชน	21	21.00
	ผู้นำทางศาสนา	5	5.00
	สมาชิกในชุมชน	52	52.00
	อื่นๆ เช่น นักเรียนในชุมชน	4	4.00
	รวม	100	100.00
5. ระดับการศึกษา	ระดับประถมศึกษา	17	17.00
	ระดับมัธยมศึกษา	45	45.00
	ระดับ ปวช./ปวส.	8	8.00
	ระดับปริญญาตรี	25	25.00
	ระดับปริญญาโท	2	2.00
	ระดับปริญญาเอก	0	0.00
	อื่นๆ	3	3.00
	รวม	100	100.00
6. อาชีพ	ค้าขาย	15	15.00

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนย่านสะพานหัน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
	รับจ้าง	28	28.00
	รับราชการ	5	5.00
	แม่บ้าน	12	12.00
	อื่นๆ	40	40.00
	รวม	100	100.00

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหัน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 66.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 40 – 49 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 นอกจากนี้คือผู้ที่นับถือศาสนาอื่นๆ เช่น เต๋า เซน ซิกข์ ฮินดู จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีบทบาทหน้าที่ในชุมชนเป็นสมาชิกในชุมชนจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 52.00 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพอื่นๆ (นอกเหนือจากอาชีพค้าขาย รับจ้าง รับราชการ และแม่บ้าน) จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00

1.2 ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน			
1.1 การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของท่านโดยมีการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	4.09	0.79	มาก
1.2 การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนของท่าน สามารถ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	3.99	0.77	มาก
1.3 การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความ	3.92	0.73	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
สามัคคีของคนในชุมชน			
1.4 การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน	3.92	0.80	มาก
รวม	3.98	0.67	มาก
2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจเชื่อใจกัน			
2.1 การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชนของท่าน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจเชื่อใจซึ่งกันและกัน	3.94	0.74	มาก
2.2 การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคน ในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจ เชื่อใจซึ่งกันและกัน	3.90	0.76	มาก
รวม	3.92	0.70	มาก
3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน			
3.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชนของท่าน สามารถ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน	3.84	0.71	มาก
3.2 การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่าง มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน	3.87	0.72	มาก
3.3 การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการให้เวทีการ ประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมี ความเห็นพ้องกัน	3.80	0.78	มาก
3.4 การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนของท่านในรูปแบบของ เครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง ชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำ ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน	3.99	0.70	มาก
รวม	3.88	0.62	มาก
4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน			

ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
4.1 การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็น ศูนย์รวมของคนในชุมชนของท่าน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำ ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	4.07	0.81	มาก
4.2 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	4.03	0.75	มาก
4.3 การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวัน สำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลม เกลียว	4.17	0.83	มาก
รวม	4.09	0.68	มาก
5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข			
5.1 การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.08	0.72	มาก
5.2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึง หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข	4.00	0.80	มาก
5.3 การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนของท่าน ให้ทุกคนเกิดมี ความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีไมตรี จิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.09	0.75	มาก
รวม	4.06	0.69	มาก
สรุปรวมความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	3.98	0.60	มาก

จากตารางที่ 2 แสดงความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่าง
สมานฉันท์ภายในชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าคุณชน
อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.60) โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น
อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านการอยู่

ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.68) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.69) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจกัน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.70) และ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.62) ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.79) รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.80) และ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.73)

2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.76)

3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.72) รองลงมาคือ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.71) และ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.78)

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถ

ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.83) รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างควมสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.81) และ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.75)

5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีไมตรีจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.75) รองลงมาคือ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.72) และ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.80)

1.3 ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
1.1 โรงเรียนในชุมชนของท่าน มีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี	4.07	0.74	มาก
1.2 การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจ	4.00	0.74	มาก
1.3 การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	4.06	0.81	มาก
1.4 การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มี	3.99	0.70	

ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหินเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
การพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรม พัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน			มาก
1.5 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.94	0.75	มาก
รวม	4.01	0.65	มาก
2. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
2.1 การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่ โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี	4.01	0.79	มาก
2.2 การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนของท่านทำให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน	4.03	0.77	มาก
2.3 การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความไว้วางใจกัน	3.95	0.77	มาก
2.4 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรม ต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่าน มีความพอใจร่วมกัน	3.85	0.64	มาก
2.5 ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข	3.93	0.64	มาก
รวม	3.95	0.60	มาก
3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
3.1 การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความเป็นมาของ ชุมชน ทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่	4.00	0.65	มาก
3.2 การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนของ	4.02	0.59	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหินเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
ท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน			
3.3 การร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	3.91	0.65	มาก
3.4 ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความ รักใคร่กลมเกลียวกัน	3.97	0.70	มาก
3.5 การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือน ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ใน ความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	4.10	0.69	มาก
3.6 ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.07	0.73	มาก
3.7 การส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน	4.08	0.71	มาก
3.8 การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำ ชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้ เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	4.13	0.69	มาก
3.9 การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกัน อย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	4.16	0.69	มาก
3.10 การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรม ต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิด การอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	4.24	0.74	มาก ที่สุด

ความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหินเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
รวม	4.07	0.55	มาก
สรุปรวมความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหินเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	4.01	0.55	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงความคิดเห็นของชุมชนย่านสะพานหินเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหินมีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.55) โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.55) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.65) และ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหินมีความคิดเห็นว่าการเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.70) และ ควร

ส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.75)

2. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชน
พหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.79) รองลงมาคือ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการการเรียนรู้ร่วมกันและมีความความไว้นือเชื่อใจกัน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.77) รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.64) และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.64)

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.69) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.69) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.69) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.71) รองลงมาคือ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.73) รองลงมาคือ การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกใน

ชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.59) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รู้รู้ความเป็นมาของชุมชนทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.65) รองลงมาคือ ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.70) และการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.65)

2. ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสน

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนบ้านญวนสามเสน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	หญิง	58	58.00
	ชาย	42	42.00
	รวม	100	100.00
2. อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	4	4.00
	20 – 29 ปี	9	9.00
	30 – 39 ปี	13	13.00
	40 – 49 ปี	17	17.00
	50 – 59 ปี	36	36.00
	60 ปีขึ้นไป	21	21.00
	รวม	100	100.00
3. ศาสนา	พุทธ	72	72.00
	คริสต์	23	23.00
	อิสลาม	0	0.00
	อื่นๆ	5	5.00
	รวม	100	100.00
4. บทบาทหน้าที่ในชุมชน	ผู้นำชุมชน/ประธานชุมชน	20	20.00
	ครูอาจารย์ในชุมชน	5	5.00

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนบ้านญวนสามเสน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
	ผู้นำทางศาสนา	0	0.00
	สมาชิกในชุมชน	56	56.00
	อื่นๆ เช่น นักเรียนในชุมชน	19	19.00
	รวม	100	100.00
5. ระดับการศึกษา	ระดับประถมศึกษา	26	26.00
	ระดับมัธยมศึกษา	35	35.00
	ระดับ ปวช./ปวส.	19	19.00
	ระดับปริญญาตรี	9	9.00
	ระดับปริญญาโท	6	6.00
	ระดับปริญญาเอก	1	1.00
	อื่นๆ	4	4.00
	รวม	100	100.00
6. อาชีพ	ค้าขาย	31	31.00
	รับจ้าง	35	35.00
	รับราชการ	6	6.00
	แม่บ้าน	21	21.00
	อื่นๆ	7	7.00
	รวม	100	100.00

จากตารางที่ 4 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 50 – 59 ปี จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 36.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 72.00 รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 23.00 นอกจากนี้คือผู้ที่นับถือศาสนาอื่นๆ จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีบทบาทหน้าที่ในชุมชนเป็นสมาชิกในชุมชน จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00

2.2 ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน			
1.1 การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของท่านโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	4.12	0.70	มาก
1.2 การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	4.05	0.64	มาก
1.3 การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน	3.98	0.72	มาก
1.4 การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน	3.93	0.71	มาก
รวม	4.02	0.60	มาก
2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจใจกัน			
2.1 การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชนของท่าน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน	3.96	0.78	มาก
2.2 การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน	3.97	0.75	มาก
รวม	3.97	0.72	มาก
3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน			
3.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน	4.06	0.72	มาก
3.2 การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน	4.03	0.70	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
3.3 การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน	4.01	0.66	มาก
3.4 การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนของท่านในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน	3.93	0.73	มาก
รวม	4.01	0.62	มาก
4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน			
4.1 การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนของท่าน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	4.04	0.68	มาก
4.2 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	4.10	0.69	มาก
4.3 การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว	4.25	0.73	มากที่สุด
รวม	4.13	0.62	มาก
5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข			
5.1 การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.07	0.64	มาก
5.2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.14	0.67	มาก
5.3 การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนของท่าน ให้ทุกคนเกิดมี	4.13	0.65	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
ความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีไมตรี จิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข			
รวม	4.11	0.59	มาก
สรุปรวมความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	4.05	0.56	มาก

จากตารางที่ 5 แสดงความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.56) โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.62) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.59) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.60) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.62) และ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่าการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.64) รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.72) และ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.71)

2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่าการพบปะพูดคุยกันในช่วงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.97$, S.D. =

0.75) รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.78)

3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.72) รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.66) และการสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.73)

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.73) รองลงมาคือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.69) และ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.68)

5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีไมตรีจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.65) และ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.64)

2.3 ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
1.1 โรงเรียนในชุมชนของท่าน มีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี	4.02	0.78	มาก
1.2 การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ	3.94	0.76	มาก
1.3 การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	4.03	0.80	มาก
1.4 การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างนักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน	4.00	0.78	มาก
1.5 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.95	0.73	มาก
รวม	3.99	0.68	มาก
2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
2.1 การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี	3.98	0.67	มาก
2.2 การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนของท่านทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน	3.98	0.72	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
2.3 การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความความไว้นใจกัน	3.95	0.74	มาก
2.4 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน	3.97	0.72	มาก
2.5 ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.14	0.65	มาก
รวม	4.00	0.59	มาก
3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
3.1 การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความเป็นมาของชุมชน ทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่	4.01	0.64	มาก
3.2 การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจกัน	4.00	0.70	มาก
3.3 การร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	3.95	0.76	มาก
3.4 ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน	4.00	0.73	มาก
3.5 การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	4.08	0.66	มาก
3.6 ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	4.06	0.65	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
3.7 การส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน	3.99	0.73	มาก
3.8 การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำ ชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้ เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	4.01	0.69	มาก
3.9 การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกัน อย่างเหมาะสม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	4.04	0.71	มาก
3.10 การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรม ต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิด การอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	4.14	0.62	มาก
รวม	4.03	0.57	มาก
สรุปรวมความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	4.01	0.57	มาก

จากตารางที่ 6 แสดงความคิดเห็นของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่างิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.57) โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.57) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.00$,

S.D. = 0.59) และ ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.80) รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.73) และ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.76)

2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.65) รองลงมาคือ การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.72) รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.72) และ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.74)

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.62) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน

เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่าง
 ผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.71) รองลงมาคือ
 การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็น
 ศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกัน
 ได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.66) รองลงมาคือ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้
 ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้
 ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสุข
 ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.65) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และ
 ประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน
 และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 4.01$, S.D. =
 0.69) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความเป็นมาของชุมชนทำให้เกิด
 ความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.64) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการ
 จัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของ
 ชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.73) รองลงมา
 คือ ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ($\bar{X} = 4.00$,
 S.D. = 0.73) รองลงมาคือ การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนของท่าน ทำให้
 เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.70) และ การร่วมมือกันพัฒนา
 ชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.76)

3. ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีน

ตารางที่ 7 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีน

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนย่านกุฎีจีน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ	หญิง	115	57.50
	ชาย	85	42.50
	รวม	200	100.00
2. อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	15	7.50
	20 – 29 ปี	27	13.50

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนย่านกุฎีจีน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
	30 – 39 ปี	29	14.50
	40 – 49 ปี	48	24.00
	50 – 59 ปี	43	21.50
	60 ปีขึ้นไป	38	19.00
	รวม	200	100.00
3. ศาสนา	พุทธ	98	49.00
	คริสต์	40	20.00
	อิสลาม	50	25.00
	อื่นๆ	12	6.00
	รวม	200	100.00
4. บทบาทหน้าที่ในชุมชน	ผู้นำชุมชน/ประธานชุมชน	5	2.50
	ครูอาจารย์ในชุมชน	3	1.50
	ผู้นำทางศาสนา	5	2.50
	สมาชิกในชุมชน	161	80.50
	อื่นๆ เช่น นักเรียนในชุมชน	26	13.00
	รวม	200	100.00
5. ระดับการศึกษา	ระดับประถมศึกษา	51	25.50
	ระดับมัธยมศึกษา	82	41.00
	ระดับ ปวช./ปวส.	32	16.00
	ระดับปริญญาตรี	24	12.00
	ระดับปริญญาโท	1	0.50
	ระดับปริญญาเอก	1	0.50
	อื่นๆ	9	4.50
	รวม	200	100.00
6. อาชีพ	ค้าขาย	37	18.50
	รับจ้าง	85	42.50
	รับราชการ	17	8.50
	แม่บ้าน	35	17.50

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ในชุมชนย่านกุฎีจีน		จำนวน (คน)	ร้อยละ
	อื่นๆ	26	13.00
	รวม	200	100.00

จากตารางที่ 7 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 40 – 49 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 24.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 49.00 รองลงมาคือ ศาสนาอิสลาม จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 นอกจากนี้คือผู้ที่นับถือศาสนาอื่นๆ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 6.00 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มิมีบทบาทหน้าที่ในชุมชนเป็นสมาชิกในชุมชน จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 80.50 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มิระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาจำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 41.00 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มิอาชีพรับจ้าง จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50

3.2 ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ตารางที่ 8 ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน			
1.1 การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของท่านโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	3.92	0.91	มาก
1.2 การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	3.83	0.90	มาก
1.3 การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน	3.61	0.88	มาก
1.4 การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้	3.61	0.90	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน			
รวม	3.74	0.76	มาก
2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน			
2.1 การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชนของท่าน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน	3.71	0.90	มาก
2.2 การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคน ในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อ เชื่อใจซึ่งกันและกัน	3.65	0.87	มาก
รวม	3.68	0.82	มาก
3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน			
3.1 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชนของท่าน สามารถ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน	3.70	0.92	มาก
3.2 การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่าง มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน	3.64	0.87	มาก
3.3 การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการ ประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมี ความเห็นพ้องกัน	3.59	0.90	มาก
3.4 การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนของท่านในรูปแบบของ เครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่าง ชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำ ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน	3.53	0.90	มาก
รวม	3.61	0.75	มาก
4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน			
4.1 การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสามัคคีในสถานที่ซึ่งเป็น ศูนย์รวมของคนในชุมชนของท่าน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำ	3.67	0.93	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
ให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน			
4.2 กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	3.76	0.93	มาก
4.3 การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว	3.98	1.06	มาก
รวม	3.80	0.85	มาก
5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข			
5.1 การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.84	0.91	มาก
5.2 การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.81	0.93	มาก
5.3 การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนของท่าน ให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีไมตรีจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.85	0.89	มาก
รวม	3.83	0.82	มาก
สรุปรวมความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับ การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	3.73	0.71	มาก

จากตารางที่ 8 แสดงความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่าคุณชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.71) โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.82) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.85) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.74$,

S.D. = 0.76) รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจกัน ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.82) และ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.75) ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.91) รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.90) รองลงมาคือ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.90) และ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 0.88)

2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.90) รองลงมาคือ การพบปะพูดคุยกันในช่วงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.82)

3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.87) รองลงมาคือ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.90) และการสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.90)

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 1.06) รองลงมาคือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.93) และ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสามัคคีใน

สถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 3.67$, S.D. = 0.93)

5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่าการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.89) รองลงมาคือ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.91) และ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.93)

3.3 ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตารางที่ 9 ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
1.1 โรงเรียนในชุมชนของท่าน มีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี	3.64	1.12	มาก
1.2 การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจ	3.61	1.09	มาก
1.3 การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	3.61	1.05	มาก
1.4 การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างนักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ	3.69	1.06	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน			
1.5 ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.62	0.99	มาก
รวม	3.63	0.96	มาก
2. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
2.1 การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่ โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี	3.66	0.98	มาก
2.2 การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนของท่านทำให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน	3.59	0.86	มาก
2.3 การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำ ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความความไว้นือเชื่อใจกัน	3.60	0.93	มาก
2.4 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรม ต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่าน มีความพอใจร่วมกัน	3.68	0.89	มาก
2.5 ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข	3.71	1.00	มาก
รวม	3.65	0.80	มาก
3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม			
3.1 การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความเป็นมาของ ชุมชน ทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่	3.76	0.96	มาก
3.2 การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนของ ท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจกัน	3.71	0.89	มาก
3.3 การร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน	3.64	0.89	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
3.4 ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความ รักใคร่กลมเกลียวกัน	3.74	0.95	มาก
3.5 การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือน ศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ใน ความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	3.76	0.97	มาก
3.6 ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการ ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข	3.79	0.95	มาก
3.7 การส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน	3.78	0.95	มาก
3.8 การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำ ชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้ เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน	3.78	0.92	มาก
3.9 การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกัน อย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	3.83	0.90	มาก
3.10 การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรม ต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิด การอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข	4.08	0.92	มาก
รวม	3.79	0.78	มาก

ความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
สรุปรวมความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	3.69	0.80	มาก

จากตารางที่ 9 แสดงความคิดเห็นของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่างิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.80) โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.78) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = 0.80) และ ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 0.96) ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่างิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 1.06) รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 1.12) รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.99) รองลงมาคือ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 1.09) และ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = 1.05)

2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชน พหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกออาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.89) รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกออาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.89) รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.98) รองลงมาคือ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความไว้วางใจกัน ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.93) และ การฝึกออาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.86)

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามในชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.90) รองลงมาคือ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทย์ชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ($\bar{X} = 3.79$, S.D. = 0.95) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.95) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความเป็นมาของชุมชนทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.96) รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.97) รองลงมาคือ ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน (\bar{X}

= 3.74, S.D. = 0.95) รองลงมาคือ การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจกัน (\bar{X} = 3.71, S.D. = 0.89) และ การร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน (\bar{X} = 3.64, S.D. = 0.89)

4. สังเคราะห์ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

4.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าคุณชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจกัน และ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ตามลำดับ

ชุมชนบ้านฉนวนสามแสนมีความคิดเห็นว่าคุณชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน และ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจกัน ตามลำดับ

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่าคุณชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นือเชื่อใจกัน และ ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่

ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน และ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน

ชุมชนบ้านฉนวนสามแสนมีความคิดเห็นว่า การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน และ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน และ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน

2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่า การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน

ชุมชนบ้านฉนวนสามแสนมีความคิดเห็นว่า การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน

3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่า การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ การ

แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน และ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้นักในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่าการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้นักในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน และ การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน

ชุมชนย่านภูจิ้งมีมีความคิดเห็นว่าการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้นักในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน และ การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่าการจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว รองลงมาคือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกัน

อย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว รองลงมาคือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน

5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชนของชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชน ผู้วิจัยสังเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสัมพันธ์ต่อกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่

ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน และ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน

2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การพบปะพูดคุยกันในช่วงการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน และ การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว รองลงมาคือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน

5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการปลูกฝังคุณธรรม

จริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมได้ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ตามลำดับ

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมได้ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ตามลำดับ

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมได้ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ซึ่งเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยตามรายด้านได้ดังนี้ คือ ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ตามลำดับ

หากพิจารณาระดับความคิดเห็นเป็นรายด้านพบว่าแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา

การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจ รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน และ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ชุมชนบ้านญวนสามแสนมีความคิดเห็นว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจ

ชุมชนย่านภูมิจีนมีความคิดเห็นว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจ และ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน

2. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชน พหุวัฒนธรรม

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่าการฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี รองลงมาคือ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความไว้นื้อเชื่อ

ใจกัน รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน

ชุมชนบ้านฉนวนสามเสนมีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน และ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความความไว้นือเชื่อใจกัน

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี รองลงมาคือ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความความไว้นือเชื่อใจกัน และ การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ชุมชนย่านสะพานหันมีความคิดเห็นว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ใน

ความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
 รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบ
 ถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน
 รองลงมาคือ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุ
 ชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกัน
 เพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์
 ของสมาชิกในชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน รองลงมาคือ การ
 ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความเป็นมาของชุมชนทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถี
 ชีวิตความเป็นอยู่ รองลงมาคือ ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่
 กลมเกลียวกัน และ การร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความ
 สามัคคีต่อกัน

ชุมชนบ้านฉนวนสามแสนมีความคิดเห็นว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน
 จากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้
 อย่างมีความสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ
 ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมใน
 การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข
 รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนใน
 ชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิด
 การอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รองลงมาคือ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายใน
 ชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้
 เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การ
 ส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับ
 ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการ
 อยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความ
 เป็นมาของชุมชนทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มี
 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ
 ของชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ ชุมชนควรมีสื่อ
 ประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน รองลงมาคือ การถ่ายทอดวิถี
 ชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ
 กัน และ การร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รองลงมาคือ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกัน เพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึงความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่านได้รับรู้ความเป็นมาของชุมชนทำให้เกิดความพอใจร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รองลงมาคือ ชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน รองลงมาคือ การถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ของสมาชิกในชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน และการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิตอาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน

จากความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมของชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชน ผู้วิจัยสังเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนา

ชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้น้ำใจ

2. ด้านกิจกรรมการศึกษาครอบครัวเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน และ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความไว้น้ำใจกัน

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข และ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ตอนที่ 2 ผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1. ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1.1 ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนย่านสะพานหัน

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนย่านสะพานหัน

ชุมชนย่านสะพานหันเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำมาหากินของคนหลายเชื้อชาติหลายศาสนา ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ใจกลางของย่านความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3 แห่ง ได้แก่ เยาวราช สำเพ็ง และ พาหุรัด โดยชุมชนย่านสะพานหันเป็นย่านชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ภายในบริเวณรอบๆ มีสถานที่ที่น่าสนใจ ได้แก่ คลองโอง่าง ตลาดสำเพ็ง และตลาดพาหุรัด (ชุมชนเยาวราช, 2556 : ออนไลน์)

ชุมชนย่านสะพานหันมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ที่ตรอกสะพานหัน ถนนจักรวรรดิ แขวงจักรวรรดิ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โดยมีอาณาเขตของชุมชนชุมชน ดังนี้ (ชุมชนเยาวราช, 2556 : ออนไลน์)

ทิศเหนือ จรด สะพานดำรงสถิตย์ (สะพานเหล็ก)

ทิศใต้ จรด แม่น้ำเจ้าพระยา

ทิศตะวันออก จรด คลองผดุงกรุงเกษม

ทิศตะวันตก จรด คลองโอง่าง

ชุมชนย่านสะพานหันมีประชากรในชุมชนจำนวน 2,500 คน (สมจิตต์ สุนทรเพ็ชรพันธุ์, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) ซึ่งประกอบด้วยชาวบ้านหลายเชื้อชาติหลายศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันทั้งคนไทยดั้งเดิม คนจีน คนไทยเชื้อสายจีน คนเชื้อสายอินเดีย และแขกซิกข์ โดยมีทั้งผู้นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาฮินดู ศาสนาซิกข์ และศาสนาอิสลาม ซึ่งผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขมาตั้งแต่สมัยอดีต เนื่องจากคนในชุมชนทั้งหมดของย่านนี้มีการพึ่งพาอาศัยกันกันอยู่อาศัยร่วมกันแบบพี่น้อง และมีความสัมพันธ์ต่อกันในด้านการทำการค้ามาช้านาน

ประเด็นที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชนย่านสะพานหัน

จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากชุมชนย่านสะพานหันโดยการสังเกตชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในชุมชน พบว่า ชุมชนย่านสะพานหันเป็นชุมชนเก่าแกในสังคมเมืองซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินของทั้งคนไทย คนจีน และคนแขก ซึ่งภายในชุมชนมีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกันในย่านนี้มีบ้านคนไทยสลับกับบ้านคนจีนและคนแขก ซึ่งอยู่ร่วมกันมาแบบนี้มาเป็นระยะเวลาช้านาน ถึงแม้ว่า

ปัจจุบันย่านนี้จะกลายเป็นสังคมเมืองแต่ก็ยังคงมีเอกลักษณ์ต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิม ได้แก่ บ้านโบราณของชาวจีน ศาสนสถานเก่าแก่ดั้งเดิมของชาวจีน ได้แก่ ศาลเจ้าจีน และ วัดจีนเก่าแก่ นอกจากนี้ยังมีและมรดกนิเวศรวมทั้งพิพิธภัณฑสถานของชาวจีนโบราณซึ่งเป็นแหล่งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาวจีนในย่านนี้ นอกจากศาสนสถานเก่าแก่ดั้งเดิมของชาวจีนแล้ว ภายในชุมชนยังมี วัดไทย วัดซิกข์ และ มัสยิด ซึ่งเป็นศาสนสถานตามความเชื่อความศรัทธาของคนในย่านนี้ ซึ่งผู้คนทุกเชื้อชาติศาสนาและความเชื่อในย่านนี้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยชาวบ้านในชุมชนมีความเป็นอยู่ฉันพี่น้อง มีความเป็นกันเองทั้งกับเพื่อนบ้านและผู้มาเยือน นอกจากนี้คนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาทั้ง คนไทย คนจีน แขกอินเดีย แขกซิกข์ และคนมุสลิมในย่านนี้ยังมีความสัมพันธ์ต่อกันในด้านค้าขาย ซึ่งการทำการค้าเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นสื่อสัมพันธ์ให้คนในย่านนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน

ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนย่านสะพานหัน

จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากชุมชนย่านสะพานหันโดยการสังเกตชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในชุมชน พบว่า ชุมชนย่านสะพานหันและบริเวณใกล้เคียงมีโรงเรียนหลายแห่ง ครอบคลุมการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ โรงเรียนวัดจักรวรรดิ โรงเรียนวัดชัยชนะสงคราม โรงเรียนวัดปทุมคงคา โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข โรงเรียนกุหลาบวิทยา โรงเรียนผยอง ซึ่งทางโรงเรียนและทางชุมชนจะมีการติดต่อสื่อสารกันโดยตลอด มีการทำกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญและเทศกาลต่างๆ นอกจากนี้ในชุมชนยังมีสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตบพิตรพิมุข จักรวรรดิ และมีศูนย์การศึกษานอกกระบบ คือ ศูนย์ กศน. เขตสัมพันธ์วงศ์ ซึ่งเป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้สำหรับคนในชุมชน

ภายในชุมชนย่านสะพานหันมีการเรียนรู้ร่วมกันในวิถีชีวิต ซึ่งได้แก่ การเรียนรู้อาชีพดั้งเดิม เช่น การทำอาหารแบบชาวจีนแต้จิ๋ว การขายยาแผนโบราณของจีน การเป็นช่างทอง การเจียรไนอัญมณี ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นการสอนต่อกันรุ่นต่อรุ่น ส่วนในด้านความเชื่อและความศรัทธาที่มีทั้งวัดไทย และวัดจีน รวมทั้งมรดกนิเวศต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้และเป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับคนจีนดั้งเดิมให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้า นอกจากนี้คนในชุมชนการมีปฏิสัมพันธ์กันจากการทำการค้าซึ่งเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์อันดีซึ่งกันและกันมาตั้งแต่ในสมัยอดีต

ประเด็นที่ 4 ข้อมูลเพิ่มเติมของชุมชนย่านสะพานหัน

ชุมชนย่านสะพานหัน โดยเฉพาะในส่วนของเยาวราชซึ่งเป็นย่านชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย และเป็นต้นแบบการอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายวัฒนธรรม ทั้งนี้ย่านเยาวราชได้เป็นต้นแบบของย่านเก่าในเมืองใหญ่ในโครงการ “ย่านจีนถิ่นบางกอก” เนื่องจากเป็นย่านชาวจีนที่ร่ำรวยด้วยมรดกวัฒนธรรม ซึ่งในย่านนี้มี ศาลเจ้า คฤหาสน์จีน ตึกแถวที่พักอาศัย และวิถี

การดำเนินชีวิตแบบชาวจีนที่นับเป็นมรดกของชาติที่มีคุณค่า ทั้งทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมทางสังคม และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสถาปัตยกรรมนั้น อาคารหลายหลังในย่านนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งบอกเล่าวิถีความเป็นมาที่สะท้อนถึงบทบาทของชาวจีนในสยามตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งควรค่าแก่การร่วมกันอนุรักษ์ไว้เพื่อเป็นมรดกแก่อนุชนคนรุ่นหลังสืบไป นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีการจัดทำ “วารสารย่านจีนถิ่นบางกอก” เพื่อให้คนในพื้นที่เยาวราชและพื้นที่ใกล้เคียงได้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน เพื่อให้คนในย่านนี้ร่วมรับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในพื้นที่ของตนเอง (สมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559)

1.2 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

1.2.1 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบเพื่อนบ้านซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์มิตรต่อกัน และสืบต่อวิถีความเป็นอยู่แบบนี้อย่างต่อเนื่อง ดังที่ สมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ในพื้นที่ย่านสะพานหันนี้ แม้แต่คนจีนคนไทยคนแขกเขาก็อยู่ด้วยกันได้เพราะว่าคนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ความเป็นเพื่อนบ้านอย่างคนจีนนี่เขาก็กินหมู คนแขกอินเดียบางคนเขาก็กินหมูไม่ได้กินเนื้อ แต่เขามาอยู่บ้านกับคนจีนบางบ้านก็ติดกันความสัมพันธ์ก็เกิดขึ้น ความเป็นเพื่อนบ้าน อีกส่วนหนึ่งคือพวกแขกอินเดียมาร่วมค้าทำธุรกิจกับคนจีน อยู่ในวงการเดียวกันก็กลายเป็นเพื่อนบ้านกัน และเป็นเพื่อนธุรกิจการค้าด้วยกัน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่วนแขกอิสลามที่เขาอยู่แถวมัสยิดซึ่งอยู่ตรงถนนทรงวาดในเขตสัมพันธวงศ์ก็มี ก็อยู่ร่วมกันได้ ซึ่งเขาอยู่ในพื้นที่ของคนจีนแต่คือเขากินเนื้อ เมื่อเวลาเขาออกมาขายโรตีสายคนจีนนี่แหละ มิตรสัมพันธ์ก็เกิดขึ้น ซึ่งในอนาคตรูปแบบอันนี้ก็ยังคงอยู่โดยการสืบต่อกันรุ่นต่อรุ่น” และ เอี่ยม งามแสงเลิศ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “เราอยู่อาศัยร่วมกันมาโดยยึดหลักวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมตั้งแต่สมัยรุ่นบรรพบุรุษ ความเป็นกันเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งในสมัยก่อนค้าปฏิบัติกันมาอย่างไรคนรุ่นหลังก็ปฏิบัติตามทำให้ภายในชุมชนมีความสงบสุขเหมือนในอดีต และในอนาคตชุมชนของเราก็จะมีความสุขอย่างนี้ต่อไปเนื่องจากคนในชุมชนได้ปฏิบัติตามเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกๆ หลานๆ ได้ยึดถือและปฏิบัติตาม”

1.2.2 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ความเป็นกันเองกับเพื่อนบ้าน มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และไม่แบ่งแยกกันในด้านเชื้อชาติศาสนา ดังที่ วรรณฯ แซ่จิ้น (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คนที่อยู่อาศัยอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน เรามีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่ในอดีต คนที่ส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมในชุมชนนี้ คนในชุมชนมีความเป็นกันเองรักใคร่กลมเกลียวกัน ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติศาสนา ตื่นเข้ามาก็ทักทายกัน ยิ้มแย้มพูดจาปราศรัยกับทุกคนที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณบ้านใกล้เคียง เมื่อ

เพื่อนบ้านต้องการความช่วยเหลืออะไรเราก็ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ซึ่งเราเห็นวิถีชีวิตแบบนี้มาตั้งแต่สมัยพ่อแม่ปู่ย่าตายายเราเลยปฏิบัติตาม” และ สมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ในพื้นที่ย่านสะพานหันนี้แม้แต่คนจีนคนไทยคนแขกเขาก็อยู่ด้วยกันได้ เพราะว่าคนมีความสัมพันธ์ต่อกัน อยู่อาศัยบ้านติดกันความสัมพันธ์ก็เกิดขึ้น มีความเป็นเพื่อนบ้านทำธุรกิจร่วมกันทำให้มีมิตรสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งในอนาคตรูปแบบอันนี้ก็ยังคงอยู่โดยการสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น”

1.2.3 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชน โดยการช่วยกันสืบทอดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนซึ่งยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสมานฉันท์ในชุมชนต่อไปในอนาคต ดังที่ สมทรง สุนทรเพชรพันธุ์ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คนแถบนี้ส่วนใหญ่ก็ค้าขายเป็นหลัก มีความสัมพันธ์กันจากการทำการค้า ซึ่งที่นี่มีแหล่งผลิตเยอะ เป็นต้นกำเนิดและเป็นแหล่งผลิตสินค้าต่างๆ หลายอย่าง เช่น โรงน้ำแข็ง โรงเกลือ ร้านทอง ซึ่งทำค้าขายเป็นหลัก ในด้านประวัติศาสตร์แถบนี้เป็นที่อยู่ของพวกขุนน้ำขุนนาง เช่น ตระกูลสิงหนะ บดินทร์เดชา ภิรมย์ภักดี ฯลฯ ซึ่งเป็นแหล่งผู้ดีเก่าโดยบ้านจะอยู่แถบริมน้ำทั้งหมด โดยในอนาคตเพื่อเป็นการธำรงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมเพื่อมิให้แตกแยกกัน เราจะต้องมีการสืบทอดกันในด้านการค้าให้มีสืบไป เพราะย่านสะพานหันเป็นย่านการค้า มีการค้าขายทั้งวันทั้งคืน มีนักท่องเที่ยวมาจับจ่ายใช้สอยกันไม่ขาดสาย ในด้านอาหารดั้งเดิมของเราจะอร่อยมาก ที่อื่นแม้ในภัตตาคารก็สู้ไม่ได้ และราคาก็ไม่แพงด้วย” และ สมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “อีกส่วนหนึ่งคือพวกแขกอินเดียมาค้าผ้าทำธุรกิจกับคนจีน อยู่ในวงการเดียวกันก็กลายเป็นเพื่อนบ้านกัน และเป็นเพื่อนธุรกิจการค้าด้วยกัน มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่วนแขกอิสลามที่เขาอยู่แถวมัสยิดซึ่งอยู่ตรงถนนทรงวาดในเขตสัมพันธวงศ์ก็มี ก็อยู่ร่วมกันได้ ซึ่งเขาอยู่ในพื้นที่ของคนจีนแต่คือเขากินเนื้อ เมื่อเวลาเขาออกมาขายโรตีก็นำคนจีนนี้แหละ มิตรสัมพันธ์ก็เกิดขึ้น ซึ่งในอนาคตรูปแบบอันนี้ก็ยังคงอยู่โดยการสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่น”

1.2.4 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนา ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนโดยไม่แบ่งแยกกัน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามัคคีกัน มีความเป็นกันเอง เข้าใจกันในความแตกต่างซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังที่ เอี่ยม งามแสงเลิศ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ชุมชนเรานี้เป็นชุมชนดั้งเดิม คนที่อยู่ที่นี่ก็เป็นคนเก่าแก่ มีทั้งคนจีน คนไทย และคนแขก เราอยู่อาศัยร่วมกันมาโดยยึดหลักวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมตั้งแต่สมัยรุ่นบรรพบุรุษ มีความเป็นกันเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งในสมัยก่อนเค้าปฏิบัติกันมาอย่างไรคนรุ่นหลังก็ปฏิบัติตามทำให้ภายในชุมชนมีความสงบสุขเหมือนในอดีต เมื่อชุมชนมีกิจกรรมอะไรชาวบ้านในชุมชนก็จะมาทำกิจกรรมร่วมกันทั้งหมดโดยไม่มีแบ่งแยกกัน คนในชุมชนต่างเข้าใจกันในความแตกต่างกัน ถึงแม้เราจะมี ความแตกต่างกันบ้างแต่เราก็อาศัยอยู่ร่วมกันได้ และในอนาคตชุมชนของเราก็จะมีความสงบ

สุขอย่างนี้ต่อไปเนื่องจากคนในชุมชนได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกๆ หลานๆ ได้ยึดถือและปฏิบัติตาม” และ วรรณฯ แซ่จิ้น (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “เรามีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่ในอดีต คนที่นี้ส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมในชุมชนนี้ คนในชุมชนมีความเป็นกันเองรักใคร่กลมเกลียวกัน ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติศาสนา ตื่นเช้ามาก็ทักทายกัน ยิ้มแย้มพูดจาปราศรัยกับทุกคนที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณบ้านใกล้เรือนเคียง เมื่อเพื่อนบ้านต้องการความช่วยเหลืออะไรเราก็ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ซึ่งเราเห็นวิถีชีวิตแบบนี้มาตั้งแต่สมัยพ่อแม่ปู่ย่าตายายเราเลยปฏิบัติตาม”

1.2.5 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกิจกรรมสานความสัมพันธ์กันภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์จากกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้น โดยกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขต่อไป ดังที่ ประเสริฐ ลิ้มสุภานาค (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คนในย่านนี้มีทั้งคนไทยเชื้อสายจีนและคนแขก ซึ่งคนทุกเชื้อชาติอยู่ร่วมกันมาอย่างสงบสุขในลักษณะของการค้าขายร่วมกัน เช่น คนแขกขายผ้า คนจีนเขาก็ไปซื้อผ้า อย่างเขาวราชขายของกิน แขกเขาก็มากินกัน สานสัมพันธ์กันด้วยการค้า เนื่องจากมีการค้าที่หลากหลาย คนจีนซื้อของคนแขก คนแขกก็มาซื้อของคนจีน ซึ่งส่วนใหญ่คนแขกจะขายผ้า แต่คนจีนก็มีขายผ้าเหมือนกันซึ่งจะขายแบบขายส่ง โดยชุมชนริมน้ำทั้งแถบนี้ ตั้งแต่เขาวราช ลำเพ็ง และพาหุรัด ซึ่งขึ้นอยู่กับเขตสัมพันธ์ซึ่งเป็นชุมชนที่คนส่วนใหญ่ทำการค้า ซึ่งการรักษาวิถีชีวิตของการค้าจะต้องมีการสืบทอดกิจการค้าขายนั้นๆ ให้รุ่นต่อๆ ไป ถ้ามีการค้าก็จะมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมนี้ต่อไป โดยการค้าเป็นตัวขับเคลื่อนให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างพึ่งพาอาศัยกันขายกันไป ขายกันมา หมุนเปลี่ยนเวียนผันกันไปเรื่อยๆ” และ สมทรง สุนทรเพชรพันธุ์ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คนแถบนี้ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันจากการทำการค้า ซึ่งที่นี้มีแหล่งผลิตเยอะ เป็นต้นกำเนิดและเป็นแหล่งผลิตสินค้าต่างๆ หลายอย่าง เช่น โรงน้ำแข็ง โรงเกลือ ร้านทองซึ่งทำค้าขายเป็นหลัก โดยในอนาคตเพื่อเป็นการธำรงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมเพื่อมิให้แตกแยกกัน เราจะต้องมีการสืบทอดกันในด้านการค้าให้มีสืบไป เพราะย่านสะพานหินเป็นย่านการค้า มีการค้าขายทั้งวันทั้งคืน มีนักท่องเที่ยวมาจับจ่ายใช้สอยกันไม่ขาดสาย ในด้านอาหารดั้งเดิมของเราจะอร่อยมาก ที่อื่นแม้ในภัตตาคารก็สู้ไม่ได้ และราคาก็ไม่แพงด้วย”

1.3 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านสะพานหินเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1.3.1 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาได้เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกันในเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ ฯลฯ โดยประธานชุมชนจะเป็นผู้ริเริ่มในการดำเนินการจัดงานและประกาศให้ทุกคนในชุมชนทราบ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีมิตรไมตรีต่อกันจากการร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชน ดังที่ สมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์

(สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ในด้านกิจกรรมส่วนมากก็จะมีวันเฉลิมฯ วันพ่อ วันแม่ เราจะมีกิจกรรมของชุมชนซึ่งจะจัดขึ้นคือ ประธานชุมชนจะเป็นศูนย์กลางประกาศให้ทุกคนในชุมชนทราบว่าเราจะมีกิจกรรม เช่น มีการนิมนต์พระมาเดินบิณฑบาต (จำนวนพระที่มาบิณฑบาตเท่ากับอายุของในหลวงบวกด้วยหนึ่ง) ซึ่งลูกบ้านก็จะออกมาช่วยกันใส่บาตร ทั้งคนจีน คนไทย และคนแขก มากันทั้งหมด อีกอย่างคือสามเณรภาคฤดูร้อนซึ่งเป็นกิจกรรมของวัด เมื่อทางวัดบพิตรพิมุขขอความช่วยเหลือมาคนในชุมชนก็จะให้ความร่วมมือ มีการเชิญชวนทุกบ้านมาใส่บาตรร่วมกัน และก็จะมีการจัดประเพณีสงกรานต์ ซึ่งชุมชนจัดทุกปี มีการทำบุญ การถวายภัตตาหารพระ และสำหรับงานใหญ่ประจำชุมชนคือวันขอบคุณฟ้าดิน นอกจากนี้ถ้าโรงเรียนขอความร่วมมือมาทางชุมชนก็จะไปร่วม เช่น กิจกรรมถวายเทียนพรรษา ซึ่งการถ่ายทอดเป็นแบบรุ่นสู่รุ่น เราเป็นเด็กก็ต้องเคารพผู้ใหญ่ ซึ่งคนจีนตื่นเช้าเจอกันก็จะมีการทักทายปราศรัยกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็ก เปิดประตูบ้านมาก็จะทักทายกัน สวัสดีกันแต่เช้า เด็กเห็นผู้ใหญ่ปฏิบัติก็จะมีการปฏิบัติตามแบบรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้คนจีนที่ทำค้าขายเขาก็จะมีการไหว้เจ้าที่ (ตุ๋จู่เอี้ยะ) ทุกเช้าเพื่อขอพร ชิมซบวิถีชีวิตสืบทอดกันมา ซึ่งถ้าไม่ทำก็ไม่ได้จะรู้สึกเหมือนขาดอะไรไปสักอย่าง เวลาปลายปีศาลเจ้าใหญ่ๆ ในแต่ละซอย จะมีการอัญเชิญศาลแต่ละที่มารวมกันให้คนกราบไหว้บูชาเพื่อขอบคุณที่ท่านคุ้มครองเราให้เราแคล้วคลาดปลอดภัยมีความสุขทำการค้าเจริญก้าวหน้า” และ สมทรง สุนทรเพ็ชรพันธุ์ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “นอกจากนี้ภายในชุมชนมีกิจกรรมที่เราทำร่วมกันส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการทำบุญ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การใส่บาตรวันพ่อวันแม่ ซึ่งจะมีพระมาอย่างต่ำ 80 รูป ตามอายุของในหลวงท่าน วันสงกรานต์ก็จะมีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และยังมีการใส่บาตรอาหารแห้ง ซึ่งทุกคนในชุมชนทั้งไทยจีนและแขกจะมาร่วมกันทั้งหมด” และ ประเสริฐ ลิ้มสุภานาค (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกันในย่านนี้ ถ้าเป็นงานใหญ่ก็เป็นวันเฉลิม พระชนมพรรษาของในหลวงและพระราชินี งานสงกรานต์ซึ่งจะจัดขึ้นทุกปี นอกจากนี้ยังมีงานวันเด็ก ฯลฯ”

1.3.2 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้ร่วมกันจากการเข้าร่วมกิจกรรมดั้งเดิมตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น วันตรุษจีน วันสารทจีน วันบูชาเทพเจ้า ฯลฯ ซึ่งคนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาในชุมชนควรร่วมกันเฉลิมฉลองในกิจกรรมนั้นๆ หรือเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันโดยไม่มีการแบ่งแยกซึ่งกันและกัน ดังที่ วรรณษา แซ่ซิ่น (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “กิจกรรมที่ทุกคนในชุมชนทำร่วมกันมีตลอดทั้งปี ได้แก่ การจัดกิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ และวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยเฉพาะวันวันตรุษจีน ซึ่งเทศกาลตรุษจีนที่นี้จะคึกคักมากเป็นพิเศษ ในช่วงตรุษจีนคนที่นี้จะมีไหว้เจ้า ไหว้เทวดาฟ้าดิน และไหว้บรรพบุรุษ โดยตลอดทั้งเทศกาลตรุษจีนคนที่นี้ทั้งคนจีนคนไทยต่างก็สวมใส่เครื่องแต่งกายสีแดง แม้กระทั่งคนแขกบางคนเขาก็ร่วมฉลองเทศกาลตรุษจีนโดยการสวมใส่ชุดแดงไปกับเราด้วย และที่สำคัญจะมีการให้ของแตะเฮียวันตรุษจีนกัน ซึ่งคนในละแวกเดียวกันไม่ว่าจะจีนหรือไทยก็จะให้ของกันแลกเปลี่ยนกันไป ส่วนอาหารและผลไม้ก็จะแบ่งปัน

แจกจ่ายกันในชุมชน ทำให้คนชุมชนเรามีมิตรไมตรีกันเรื่อยมา” และ เอี่ยม งามแสงเลิศ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “สิ่งที่คนในชุมชนของเราปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ในสมัยอดีตก็คือการร่วมกันทำกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ตลอดทั้งปี ได้แก่ วันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ เทศกาลถือศีลกินเจ วันขอบคุณฟ้าดิน ฯลฯ ซึ่งเป็นวันสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำบุญตักบาตรเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง ตลอดจนถึงวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ซึ่งคนในชุมชนจะมาร่วมงานกันในทุกกิจกรรม โดยมาช่วยกันจัดเตรียมงาน ช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ จนงานเสร็จ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทำให้ทุกคนมีความผูกพันและรักใคร่กลมเกลียวกัน รู้สึกเป็นมิตรต่อกัน อยู่ด้วยกันมาอย่างสงบสุขเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอนาคตเราจะต้องฝากถึงลูกหลานให้ช่วยรักษาวิถีชีวิตแบบนี้สืบต่อไป”

1.3.3 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพในวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน โดยเรียนรู้จากรุ่นพ่อแม่ และรุ่นปู่ย่าตายาย เนื่องจากอาชีพดั้งเดิมของชุมชน เช่น การทำเทียน การทำปลาแห้ง ฯลฯ เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์เอาไว้ โดยการเรียนรู้อาชีพในวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนนั้นนอกจากจะทำให้มีอาชีพแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมสืบต่อไปถึงรุ่นลูกหลาน นอกจากนี้ยังทำให้คนในชุมชนมีความสนิทสนมรักใคร่กลมเกลียวกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข ดังที่ สมทรง สุนทรเพชรพันธุ์ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “การเรียนรู้ในวิถีชีวิตส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้ในด้านอาชีพ ด้านการค้า ซึ่งคนในชุมชนก็เรียนรู้จากรุ่นพ่อแม่ รุ่นอากงอาม่า ซึ่งแต่ละอาชีพสืบต่อกันมาเป็นร้อยปี เช่น การทำเทียน การทำปลาแห้ง ฯลฯ เพราะว่าคนที่นี้เป็นคนดั้งเดิมเก่าแก่ทั้งนั้นแหละ คนใหม่ๆ ไม่ค่อยมี มีแต่คนเก่าๆ นอกจากนี้ภายในชุมชนมีกิจกรรมที่เราทำร่วมกันส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการทำบุญ ได้แก่ การทำบุญใส่บาตร การใส่บาตรวันพ่อวันแม่ ซึ่งจะมีพระมาอย่างต่ำ 80 รูป ตามอายุของในหลวงท่าน วันสงกรานต์ก็จะมีการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และยังมี การใส่บาตรอาหารแห้ง ซึ่งทุกคนในชุมชนทั้งไทยจีนและแขกจะมาทำร่วมกันทั้งหมด” และ ประเสริฐ ลิ้มศุภนาค (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “นอกจากนี้ในชุมชนของเรามีการเรียนรู้อาชีพต่างๆ จะเรียนจากบรรพบุรุษสืบทอดกันมา บางอาชีพก็ไม่มีโรงเรียนเปิดสอน แต่เป็นการส่งต่อให้ลูกหลาน”

1.3.4 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาให้ความร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น วันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ เทศกาลถือศีลกินเจ วันขอบคุณฟ้าดิน วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง ตลอดจนถึงวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ฯลฯ โดยการช่วยกันจัดเตรียมงาน และช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ จนงานเสร็จ เพื่อให้ทุกคนมีความผูกพันและรักใคร่กลมเกลียวกัน และมีความสามัคคีกันภายในชุมชน ดังที่ เอี่ยม งามแสงเลิศ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “สิ่งที่คนในชุมชนของเราปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ในสมัยอดีตก็คือการร่วมกันทำกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ตลอดทั้งปี ได้แก่ วันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ เทศกาลถือศีลกินเจ วันขอบคุณฟ้าดิน ฯลฯ ซึ่ง

เป็นวันสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำบุญตักบาตรเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง ตลอดจนจนถึงวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ซึ่งคนในชุมชนจะมาร่วมงานกันในทุกกิจกรรม โดยมาช่วยกันจัดเตรียมงาน ช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ งานงานเสร็จ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทำให้ทุกคนมีความผูกพันและรักใคร่กลมเกลียวกัน รู้สึกเป็นมิตรต่อกัน อยู่ด้วยกันมาอย่างสงบสุขเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอนาคตเราจะต้องฝากถึงลูกหลานให้ช่วยรักษาวิถีชีวิตแบบนี้สืบต่อไป” และ วรรณฯ แซ่จั้น (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “กิจกรรมที่ทุกคนในชุมชนทำร่วมกันมีตลอดทั้งปี ได้แก่ การจัดกิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ และวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยเฉพาะวันวันตรุษจีน ซึ่งเทศกาลตรุษจีนที่นี่จะคึกคักมากเป็นพิเศษ ในช่วงตรุษจีนคนที่นี่จะไหว้เจ้า ไหว้เทวดาฟ้าดิน และไหว้บรรพบุรุษ โดยตลอดทั้งเทศกาลตรุษจีนคนที่นี่ทั้งคนจีนคนไทยต่างก็สวมใส่เครื่องแต่งกายสีแดง แม้กระทั่งคนแขกบางคนเขาก็ร่วมฉลองเทศกาลตรุษจีนโดยการสวมใส่ชุดแดงไปกับเราด้วย และที่สำคัญจะมีการให้ของแถมเอี้ยวันตรุษจีนกัน ซึ่งคนในละแวกเดียวกันไม่ว่าจะจีนหรือไทยก็จะให้ของกันแลกเปลี่ยนกันไป ส่วนอาหารและผลไม้ก็จะแบ่งปันแจกจ่ายกันในชุมชน ทำให้คนชุมชนเรามีมิตรไมตรีกันเรื่อยมา”

1.3.5 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยการจัดเวทีพูดคุยกันเพื่อปรึกษาหารือกันภายในชุมชน เช่น การปรับปรุงสถานที่ในชุมชน การร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยมีประธานเป็นผู้ขับเคลื่อนดำเนินการตั้งจุดคนให้เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือกัน เพื่อชาวบ้านในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีความเข้าใจกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังที่ ประเสริฐ ภูมิศุภนาถ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ในชุมชนของเรามีการจัดเวทีพูดคุยกันเพื่อปรึกษาหารือกันภายในชุมชน เช่น การปรับปรุงสถานที่ในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนจะได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยมีประธานเป็นผู้ขับเคลื่อนดำเนินการตั้งจุดคนให้เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือกัน ส่วนกิจกรรมที่ทำร่วมกันในย่านนี้ ถ้าเป็นงานใหญ่ก็เป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาของในหลวงและพระราชินี งานสงกรานต์ซึ่งจะจัดขึ้นทุกปี นอกจากนี้ยังมีงานวันเด็ก ฯลฯ นอกจากนี้การเรียนรู้อาชีพต่างๆ จะเรียนจากบรรพบุรุษสืบทอดกันมา บางอาชีพก็ไม่มีโรงเรียนเปิดสอน แต่เป็นการส่งต่อให้ลูกหลาน” และ เอี่ยม งามแสงเลิศ (สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “สิ่งที่คนในชุมชนของเราปฏิบัติต่อกันมาตั้งแต่ในสมัยอดีตก็คือการร่วมกันทำกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ตลอดทั้งปี ได้แก่ วันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ เทศกาลถือศีลกินเจ วันขอบคุณฟ้าดิน และกิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำบุญตักบาตรเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง ตลอดจนจนถึงวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ซึ่งคนในชุมชนจะมาร่วมงานกันในทุกกิจกรรม โดยมาช่วยกันจัดเตรียมงาน ช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ งานงานเสร็จ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทำให้ทุกคนมีความผูกพันและรักใคร่กลมเกลียวกัน รู้สึกเป็นมิตรต่อกัน อยู่ด้วยกันมาอย่างสงบสุขเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอนาคตเราจะต้องฝากถึงลูกหลานให้ช่วยรักษาวิถีชีวิตแบบนี้สืบต่อไป”

2. ข้อเสนอแนะของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

2.1 ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนบ้านญวนสามเสน

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านญวนสามเสน

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีวิวัฒนาการมาจากการอยู่ร่วมกันของผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากชาวโปรตุเกส ชาวเขมร และชาวญวน สำหรับชาวโปรตุเกสและชาวเขมรนั้นอยู่ร่วมกันจนกลายเป็นชนกลุ่มเดียวกัน ตั้งบ้านเรือนอยู่ในส่วนที่เรียกว่า “บ้านเขมร” ส่วนชาวญวนอยู่ด้านนอกถัดออกมาเรียกว่า “บ้านญวน” โดยมีคลองเป็นเส้นแบ่งเขตซึ่งปัจจุบันถมเป็นถนนแล้ว (ชุมชนบ้านญวนสามเสน, 2556 : ออนไลน์)

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ที่ซอยสามเสน 13 ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีอาณาเขตของชุมชนชุมชน ดังนี้ (ชุมชนบ้านญวนสามเสน, 2556 : ออนไลน์)

ทิศเหนือ จรด ถนนสามเสน โดยมีคลองบ้านญวนเป็นเขตตั้งแต่ปากคลองจนถึงเขตถนนสามเสน

ทิศใต้ จรด ถนนสามเสน โดยมีคลองวัดราชาธิวาสเป็นเขตตั้งแต่ปากคลองวัดราชาธิวาสไปจรดถนนสามเสน

ทิศตะวันออก จรด คลองวัดราชาธิวาส โดยมีเส้นทางจากขอบถนนสามเสนไปทางตะวันตกเป็นเขตตั้งแต่คลองบ้านญวนจนถึงคลองวัดราชาธิวาส

ทิศตะวันตก จรด ปากคลองวัดราชาธิวาสฝั่งเหนือ มีฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเขตตั้งแต่ปากคลองบ้านญวนฝั่งใต้จนถึงปากคลองวัดราชาธิวาสฝั่งเหนือ

ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีประชากรในชุมชนจำนวน 2,500 คน (พศิน บัวศรี, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) ซึ่งประกอบด้วยชาวบ้านหลายเชื้อชาติหลายศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งคนไทยดั้งเดิม คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายญวน และคนไทยเชื้อสายเขมร โดยมีทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขมาตั้งแต่สมัยอดีต เนื่องจากคนในชุมชนบ้านญวนสามเสนอยู่กันแบบพี่น้องและมีความรักใคร่กลมเกลียวกันมาช้านาน ซึ่งในปัจจุบันคนที่นี่ก็ยังคงยึดถือวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่แบ่งแยกกัน ทำให้ความเป็นอยู่ภายในชุมชนยังคงไว้ซึ่งความสงบสุขดังเช่นที่ผ่านมา

ประเด็นที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านญวนสามเสน

จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากชุมชนบ้านญวนสามเสนโดยการสังเกตชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านญวนสามเสนเป็นชุมชนเก่าแก่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยชาวบ้านที่อาศัย

อยู่ร่วมกันในชุมชนมีความแตกต่างกันในด้านเชื้อชาติและศาสนา ความหลากหลายในด้านเชื้อชาติ ประกอบด้วยคนไทยดั้งเดิม คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายญวน และคนไทยเชื้อสายเขมร ส่วนความหลากหลายในด้านศาสนา ประกอบด้วยศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ซึ่งภายในชุมชนมีศาสนสถานทั้งวัดที่เป็นวัดพุทธ และโบสถ์คาทอลิก โดยผู้คนทุกเชื้อชาติและศาสนาในชุมชนบ้านญวนสามเสนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่มีการแบ่งแยกกัน มีความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน ทุกคนในชุมชนมีความรักสมัครสมานแน่นแฟ้นต่อกัน มีการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน ยึดถือเอกลักษณ์ของการเป็นชุมชนวิถีริมน้ำ และคนในชุมชนยังร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนโดยตลอด ทำให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคีกันและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันเรื่อยมา

ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนบ้านญวนสามเสน

จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากชุมชนบ้านญวนสามเสนโดยการสังเกตชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านญวนสามเสนมีโรงเรียนหลายแห่ง ครอบคลุมการศึกษาในทุกระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล และโรงเรียนอื่นๆ เช่น โรงเรียนโยนออฟอาค โรงเรียนวัดราชาธิวาส และ โรงเรียนวัดราชาผาติการาม ซึ่งทั้งเด็กพุทธและเด็กคริสต์ก็เรียนอยู่ร่วมกัน มีการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เหมือนกัน โดยทางโรงเรียนและทางชุมชนจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญและเทศกาลต่างๆ ตลอดทั้งปีทั้งกิจกรรมของชาวพุทธและกิจกรรมของชาวคริสต์ ได้แก่ กิจกรรมวันพ่อวันแม่ กิจกรรมการแห่เทียนพรรษา กิจกรรมวันคริสต์มาส ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทั้งชาวพุทธและชาวคริสต์ร่วมกันทำในทุกกิจกรรมโดยไม่มีมีการแบ่งแยกกัน เนื่องจากปฏิบัติร่วมกันมาตั้งแต่อดีตทำให้ทุกคนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ภายในชุมชนบ้านญวนสามเสนมีการเรียนรู้ร่วมกันในวิถีชีวิต ซึ่งได้แก่ การเรียนรู้ในด้านศาสนา คนทุกศาสนามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน คนในชุมชนทุกบ้านมีความเป็นกันเอง อยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อในชุมชนมีกิจกรรมต่างๆ คนในชุมชนก็จะมาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนด้วยกันทั้งชุมชน ซึ่งทำให้มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน คนในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเหล่านี้สู่รุ่นลูกหลาน นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีการเรียนรู้ในด้านอาชีพจากคนรุ่นก่อนๆ ในชุมชน ซึ่งอาชีพส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพวิถีริมน้ำ ได้แก่ อาชีพนักประดาน้ำ อาชีพหาปลา ฯลฯ ซึ่งอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวบ้านที่นี่ และโดยเฉพาะอาชีพนักประดาน้ำเป็นอาชีพที่มีต้นแบบมาจากชุมชนบ้านญวนสามเสนแห่งนี้

ประเด็นที่ 4 ข้อมูลเพิ่มเติมของชุมชนบ้านญวนสามเสน

ชุมชนบ้านญวนสามเสนกำลังริเริ่มโครงการ “ชุมชนอนุรักษ์ศูนย์การเรียนรู้วิถีริมน้ำ” ขึ้นภายในชุมชน เพื่อให้ผู้สนใจเรียนรู้วิถีชีวิตริมน้ำและวิถีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชนริมน้ำ

เจ้าพระยาได้มาศึกษาหาความรู้จากวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งที่ผ่านมามีทั้งนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ให้ความสนใจเข้ามาเรียนรู้อยู่เป็นประจำเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ และวิถีชีวิตของชุมชนคาทอลิกซึ่งมีทั้งคนพุทธและคนคริสต์อาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน (ผ่องศรี บัวศรี, สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559)

2.2 ข้อเสนอแนะของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

2.2.1 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ซึ่งทุกคนในชุมชนสามารถอยู่ด้วยกันและร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชนได้โดยไม่มีการแบ่งแยกซึ่งกันและกัน นอกจากนี้คนในชุมชนก็ควรไปร่วมกิจกรรมกับเพื่อนบ้านที่นับถือศาสนาอื่นเพื่อเป็นการปลูกฝังความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันในชุมชน ดังที่ พศิน บัวศรี (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ชุมชนนี้เป็นที่พระราชทานสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งให้คนพุทธและคนคาทอลิกมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งอยู่กันแบบพี่น้องจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งโรงเรียนที่ตั้งโดยศาสนาคริสต์ในชุมชนนี้ได้แก่ โรงเรียนเซนต์ฟรังซิสเซเวียร์ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล และโรงเรียนอื่นๆ เช่น โรงเรียนโยนออฟอาค โรงเรียนวัดราชา โรงเรียนวัดราชผาติการาม เด็กพุทธและเด็กคริสต์ก็เรียนอยู่ร่วมกัน การนับถือศาสนาไม่ได้เป็นอุปสรรคในการอยู่ร่วมกัน เด็กในโรงเรียนคริสต์ก็ไปทำบุญตักบาตรเหมือนกัน ในตอนเช้านักเรียนที่เป็นชาวพุทธก็สวดมนต์แบบเดียวกับเด็กคาทอลิก มีการปลูกฝังความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันในชุมชนถ้ามีกิจกรรมทางศาสนาไม่ว่าจะพุทธหรือคริสต์เราก็จะจัดร่วมกัน เช่น กิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีชาวคริสต์ก็มาร่วมกับชาวพุทธ คริสต์มาส ปีใหม่ ก็จัดร่วมกันทั้งชุมชน คนพุทธกับคนคริสต์ก็เลยกลมกลืนกัน วันสงกรานต์มีการสงฆ์น้ำพระก็มีการรดน้ำพระพุทธรูปไหว้พระพุทธรูปร่วมกันทั้งชุมชน งานบวชของชาวพุทธคนที่นับถือศาสนาคริสต์ก็ไป แถวบ้านนี้นับถือพระเยซูรักทุกคนตาบอดมากไม่ว่าคนพุทธหรือคนคริสต์เขาจะนับถือสิ่งนี้เพราะว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่สมัยโบราณของศาสนาคริสต์ ซึ่งขออะไรก็ได้สมปรารถนา บางคนขอให้ไม่ติดทหาร บางคนขอให้ได้ทำงานดีๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความศรัทธา (ความเชื่อทำให้เจ้ารอด คนตาบอดก็กลับมองเห็น) ถึงแม้ว่าเป็นคนพุทธซึ่งถ้ามีความเชื่อมั่น ขออะไรพระองค์ท่านก็จะประทานให้แต่ต้องมีความเชื่อและช่วยเหลือตัวเอง (แต่ห้ามขอหายนะ ไม่ได้นะ) คนที่หมดหนทาง มีดมิด มีดมน ท่านจะช่วย” และ โสภี แพรเอี่ยม (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ในชุมชนพวกเราอยู่กันแบบพี่น้อง เวลาไปวัดเมื่อมีเทศกาลต่างๆ เราก็จะไปร่วมกัน เช่น คริสต์มาส การแห่แม่พระ โดยไปทั้งชาวพุทธและชาวคริสต์ เวลาไม่มีใครในชุมชนแต่งงาน หรือมีการเสียชีวิต เราก็จะไปร่วมงานกันเพราะเรารู้จักกันมานานแต่ตั้งแต่เดิม ซึ่งวิถีเหล่านี้จะยังคงอยู่ต่อไป และในทุกปีจะมีการแห่แม่พระในช่วงลีนปี มีแม่พระมาโปรด ชาวพุทธก็จะออกไปร่วมรับแม่พระกับ

ชาวคริสต์ ส่วนการแห่พระกุมารจะแห่ในช่วงคริสต์มาส ในชุมชนนี้ทุกเชื้อชาติทุกศาสนาทั้งเขมร ญวน ไทย พุทธ คริสต์ เราต่างก็เป็นพี่น้องกัน ไม่ได้แบ่งแยก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ในอดีต”

2.2.2 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดถือการอยู่ร่วมกันแบบวิถีชาวบ้านซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ในอดีต โดยเมื่อมีงานเทศกาลจัดขึ้นภายในชุมชนคนในชุมชนก็จะต้องไปร่วมงานกันทั้งเทศกาลของศาสนาที่ตนนับถือและงานของศาสนาอื่น เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน ดังที่ โสภี แพร่เอี่ยม (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คนในชุมชนของเราก็คืออยู่ตามวิถีชาวบ้านธรรมดา โดยในชุมชนพวกเรายู่กันแบบพี่น้อง เวลาไปวัดเมื่อมีเทศกาลต่างๆ เราก็คงจะไปร่วมกัน เช่น คริสต์มาส การแห่แม่พระ โดยไปทั้งชาวพุทธและชาวคริสต์ เวลาไม่มีใครในชุมชนแต่งงานหรือมีการเสียชีวิต เราก็คงไปร่วมงานกันเพราะเรารู้จักกันมานานแต่ตั้งแต่เดิม ซึ่งวิถีเหล่านี้จะยังคงอยู่ต่อไป และในทุกปีจะมีการแห่แม่พระในช่วงสิ้นปี มีแม่พระมาโปรด ชาวพุทธก็จะออกไปร่วมรับแม่พระกับชาวคริสต์ ส่วนการแห่พระกุมารจะแห่ในช่วงคริสต์มาส ในชุมชนนี้ทุกเชื้อชาติทุกศาสนาทั้งเขมร ญวน ไทย พุทธ คริสต์ เราต่างก็เป็นพี่น้องกัน ไม่ได้แบ่งแยก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ในอดีต” และ ผ่องศรี บัวศรี (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “เวลามีกิจกรรมทางศาสนา เช่น วันคริสต์มาส การแห่แม่พระ คนในชุมชนก็จะมาร่วมกิจกรรมกัน มีการจัดต้อนรับแม่พระ โดยทุกคนมาร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานและช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ในงาน และเมื่อมีการแห่แม่พระในตอนกลางคืน ก็จะมีการเชิญชวนให้คนในชุมชนทั้งชาวพุทธและชาวคริสต์ออกไปนั่งต้อนรับแม่พระ และมีการสวดมนต์ขอพรจากท่าน ซึ่งมองดูแล้วทุกคนจะมีความสุขมากในการร่วมกิจกรรมนี้ ซึ่งทำให้ผู้จัดเตรียมงานมีความสุขไปด้วยเมื่อเห็นชาวบ้านมีความสุขจากการร่วมกิจกรรม ลูกเล็กเด็กแดงก็ตื่นตื่นในการต้อนรับแม่พระ ส่วนกิจกรรมของชาวพุทธได้แก่วินเข้าพรรษา ในชุมชนก็จะช่วยกันจัดเตรียมรถเพื่อแห่เทียนพรรษา และมีการเรียไรเงินเพื่อทำบุญร่วมกันทั้งชุมชน ซึ่งในอนาคตสิ่งเหล่านี้จะยังมีอยู่ต่อไป เพราะเราทำสิ่งดีๆ ให้เด็กๆ ดู เมื่อเด็กเหล่านั้นโตขึ้นเขาก็จะได้ปฏิบัติตาม”

2.2.3 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ด้วยกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหมือนพี่เหมือนน้อง และเมื่อภายในชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมจัดขึ้นก็จะต้องมีการเชิญชวนให้ทุกคนในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมและร่วมด้วยช่วยกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชนเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมัครสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กๆ ในชุมชน ซึ่งในอนาคตเด็กๆ จะได้ปฏิบัติตามซึ่งจะเป็นการธำรงรักษาความสงบสุขนี้สืบไป ดังที่ ผ่องศรี บัวศรี (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ทุกคนในชุมชนอยู่ด้วยกันแบบพึ่งพาอาศัยกันและอยู่ด้วยกันเหมือนพี่เหมือนน้อง คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างเช่นทำกับข้าวเราก็แบ่งกันรับประทาน แล้วก็เวลามีกิจกรรมทางศาสนา เช่น วันคริสต์มาส การแห่แม่พระ คนในชุมชนก็จะมาร่วมกิจกรรมกัน มีการจัดต้อนรับแม่พระ โดยทุกคนมาร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานและช่วยกันทำกิจกรรมต่างๆ ในงาน และเมื่อมีการแห่แม่พระในตอนกลางคืน ก็จะมีการเชิญชวนให้คนในชุมชนทั้ง

ชาวพุทธและชาวคริสต์ออกไปนั่งต้อนรับแม่พระ และมีการสวดมนต์ขอพรจากท่าน ซึ่งมองดูแล้วทุกคนจะมีความสุขมากในการร่วมกิจกรรมนี้ ซึ่งทำให้ผู้จัดเตรียมงานมีความสุขไปด้วยเมื่อเห็นชาวบ้านมีความสุขจากการร่วมกิจกรรม ลูกเล็กเด็กแดงก็ตื่นเต็นในการต้อนรับแม่พระ ส่วนกิจกรรมของชาวพุทธได้แก่วັນเข้าพรรษา ในชุมชนก็จะช่วยกันจัดเตรียมรถเพื่อแห่เทียนพรรษา และมีการเรียไรเงินเพื่อทำบุญร่วมกันทั้งชุมชน ซึ่งในอนาคตสิ่งเหล่านี้จะยังมีอยู่ต่อไป เพราะเราทำสิ่งดีๆ ให้เด็กๆ ดู เมื่อเด็กเหล่านั้นโตขึ้นเขาก็จะได้ปฏิบัติตาม นอกจากนี้เรายังปฏิบัติในสิ่งที่ดีให้เด็กดู และสอนข้อคิดดีๆ ให้แก่เด็กในชุมชนตามแต่โอกาสที่จะสอนได้ เช่น ในกิจกรรมวันผู้สูงอายุ เมื่อเด็กมารดน้ำขอพรเราก็จะให้พรและให้ข้อคิดดีๆ แก่เด็กๆ ในชุมชน” และ บุญช่วย แสงทอง (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ทุกคนก็อยู่กับแบบพี่น้อง พี่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน คนทุกเชื้อชาติศาสนาไม่เคยมีปัญหา กัน ซึ่งคนที่นี่จะเข้าวัดกันทุกอาทิตย์ กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนก็ทำร่วมกัน เมื่อมีงานต่างๆ เช่น งานทำบุญ งานศพ ฯลฯ คนในชุมชนก็ไปช่วยกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ทุกเชื้อชาติศาสนาไม่ว่าจะจนหรือรวยก็ไปร่วมด้วยช่วยกัน” และ สมพัฒน์ โพธิ์ใบ (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ผมมาอยู่ที่นี่เป็นยุคแรกๆ มาทางเรือ ผมเกิดในเรือ อยู่ที่นี่มา 61 ปี เท่าอายุผมเลย คนที่นี่อยู่กันอย่างสงบสุข คนในชุมชนของเราก็มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บ้านไหนขาดเหลืออะไรถ้าเราช่วยได้เราก็ช่วย ซึ่งนอกจากชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเองแล้วบางบ้านยังได้รับการอนุเคราะห์จากทางวัด”

2.2.4 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มีการแบ่งชนชั้นวรรณะซึ่งกันและกัน โดยทุกคนในชุมชนล้วนเป็นเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ร่วมกันซึ่งต้องช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติศาสนาและฐานะ ดังที่ บุญช่วย แสงทอง (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ทุกคนก็อยู่กับแบบพี่น้อง พี่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกัน คนทุกเชื้อชาติศาสนาไม่เคยมีปัญหา กัน ซึ่งคนที่นี่จะเข้าวัดกันทุกอาทิตย์ กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนก็ทำร่วมกัน เมื่อมีงานต่างๆ เช่น งานทำบุญ งานศพ ฯลฯ คนในชุมชนก็ไปช่วยกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ทุกเชื้อชาติศาสนาไม่ว่าจะจนหรือรวยก็ไปร่วมด้วยช่วยกัน” และ โสภี แพรเอี่ยม (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ในชุมชนพวกเรายู่กันแบบพี่น้อง เวลาไปวัดเมื่อมีเทศกาลต่างๆ เราก็จะไปร่วมกัน เช่น คริสต์มาส การแห่แม่พระ โดยไปทั้งชาวพุทธและชาวคริสต์ เวลาไม่มีใครในชุมชนแต่งงาน หรือมีการเสียชีวิต เราก็จะไปร่วมงานกันเพราะเรารู้จักกันมานานแต่ตั้งแต่เดิม ซึ่งวิถีเหล่านี้จะยังคงอยู่ต่อไป และในทุกปีจะมีการแห่แม่พระในช่วงสิ้นปี มีแม่พระมาโปรด ชาวพุทธก็จะออกไปร่วมรับแม่พระกับชาวคริสต์ ส่วนการแห่พระกุมารจะแห่ในช่วงคริสต์มาส ในชุมชนนี้ทุกเชื้อชาติทุกศาสนาทั้งเขมร ญวน ไทย พุทธ คริสต์ เราต่างก็เป็นพี่น้องกัน ไม่ได้แบ่งแยก ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ในอดีต”

2.2.5 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มีการบังคับกันในเรื่องการนับถือศาสนา โดยใครจะนับถือศาสนาใดก็ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเขา ซึ่งทุกเชื้อชาติและศาสนาต่างก็ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเมื่อไม่มีการบังคับกันในเรื่องการนับถือศาสนาทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึง

ความเป็นกันเองและเห็นคุณค่าของการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันซึ่งมีผลทำให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติ ศาสนาอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน ดังที่ สมพัฒน์ โพธิ์ใบ (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ผมมาอยู่ที่นี่เป็นยุคแรกๆ มาทางเรือ ผมเกิดในเรือ อยู่ที่นี้มา 61 ปี เท่าอายุผมเลย แต่ก่อนที่นี่เป็นย่านค้าข้าวค้าถ่าน ใครจะซื้อข้าวซื้อถ่านต้องมาที่นี่ บ้างก็มารับไปขายต่อซื้อที่นี้แล้วก็แจวเรือไปขายที่อื่น แถวบางกะปิ คลองบางหลวง และที่อื่นๆ คนที่นี้อยู่กันอย่างสงบสุข ไม่มีการบังคับกันเรื่องการนับถือศาสนา คนส่วนใหญ่ดั้งเดิมที่นี่เป็นคนพุทธ แต่ก็มีบ้างที่เป็นคริสต์ ซึ่งบางคนก็เปลี่ยนมาเป็นคริสต์ภายหลัง คนคริสต์ส่วนใหญ่เป็นลูกผสม คนที่เป็นคาทอลิกตั้งแต่กำเนิดแทบจะไม่มี เพราะคาทอลิกจริงๆ จะต้องเป็นฝรั่ง สมัยก่อนคุณพ่อเจ้าวัดเป็นฝรั่ง แต่มาสมัยนี้เป็นคนไทยแล้วซึ่งได้ไปบวชไปเรียนมา ที่นี่ทั้งคนพุทธและคนคาทอลิกก็อยู่อาศัยปะปนกัน บางครอบครัวสามีกับภรรยาคนหนึ่งเป็นพุทธอีกคนเป็นคริสต์ พ่อแต่งงานกันต่างคนต่างก็นับถือศาสนา บางครอบครัวก็มีการเปลี่ยนศาสนา ซึ่งไม่ได้มีการบังคับให้เปลี่ยนศาสนาตามคู่สมรส คนที่นี้ถึงอยู่รวมกันมาอย่างสงบสุขจนถึงทุกวันนี้ นอกจากนี้หากพ่อแม่คนหนึ่งเป็นพุทธอีกคนเป็นคริสต์ ลูกเค้าจะนับถือศาสนาอะไรก็เป็นเรื่องการตัดสินใจของลูก ไม่ได้มีการบังคับเช่นกัน บางบ้าน ลูกคนโตนับถือศาสนาพุทธ ลูกคนเล็กนับถือศาสนาคริสต์ก็มี พ่อไม่มีการบังคับในด้านการนับถือศาสนาความรู้สึกก็เลยเป็นกันเอง เพราะถึงบังคับไปเค้าเปลี่ยนตามแต่ใจเขาไม่ได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยน ดังนั้นการเปลี่ยนศาสนาก็ไม่มีประโยชน์ ที่สำคัญทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี นอกจากเรื่องศาสนาที่ไม่มีการบังคับกันว่าใครต้องนับถือศาสนาอะไร คนในชุมชนของเราก็มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บ้านไหนขาดเหลืออะไรถ้าเราช่วยได้เราก็ช่วย ซึ่งนอกจากชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเองแล้วบางบ้านยังได้รับการอนุเคราะห์จากทางวัด” และ บุญช่วย แสงทอง (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ทุกคนก็อยู่กันแบบพี่น้อง พี่พวออาศัยกัน ช่วยเหลือกัน คนทุกเชื้อชาติศาสนาไม่เคยมีปัญหากัน ซึ่งคนที่นี้จะเข้าวัดกันทุกอาทิตย์ กิจกรรมต่างๆ ในชุมชนก็ทำร่วมกัน เมื่อมีงานต่างๆ เช่น งานทำบุญ งานศพ ฯลฯ คนในชุมชนก็ไปช่วยกัน ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ทุกเชื้อชาติศาสนาไม่ว่าจะจนหรือรวยก็ไปร่วมด้วยช่วยกัน”

2.3 ข้อเสนอแนะของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

2.3.1 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เช่น การตักบาตรพระริมน้ำ การแห่งานบวชทางเรือ ฯลฯ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตริมน้ำที่ในปัจจุบันนี้หาได้ยาก เพื่อให้คนในชุมชนได้สืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่เหล่านี้ต่อไปซึ่งเป็นธำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสมัครสมานสามัคคีกันภายในชุมชน ดังที่ พศิน บัวศรี (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ทุกกิจกรรมเหมือนชุมชนอื่นทั่วไปแต่ของเราจะมีกิจกรรมริมน้ำเพราะว่าเรามีอาชีพริมน้ำที่เป็นมรดกตกทอดมา มีอาชีพหาปลา อาชีพประดาน้ำ

นอกจากนี้กิจกรรมของวิถีชาวบ้านยังมีการตักบาตรพระริมน้ำ เพราะพระจะบิณฑบาตทางน้ำ มีการทำงานบวชทางเรือซึ่งสมัยนี้หาได้ยาก ซึ่งตอนนี้ยังมีแต่ที่นี้ที่ยังรักษาวิถีชีวิตริมน้ำแบบดั้งเดิมเอาไว้บ้าง ก็มีลีเกมาเล่นในงานด้วย นอกจากกิจกรรมริมน้ำในชุมชนยังมีกิจกรรมตลอดทั้งปีตั้งแต่ช่วงสงกรานต์ไป เก้าเดือนรับปีใหม่ซึ่งชาวบ้านจะมาร่วมกันในทุกๆ กิจกรรม เช่นการสวดมนต์ข้ามปี การแห่แม่พระมารี ซึ่งพุทธก็จะมาในงานของคริสต์ คริสต์ก็จะมาในงานของพุทธ สลับกันไป เข้าพรรษาแห่เทียนพรรษา ก็ทำร่วมกันไม่มีแบ่งแยกถือว่าเป็นพี่น้องกัน งานศพของคนพุทธก็สามารถไปได้คนคริสต์ก็สามารถทอดผ้าบังสุกุลได้ ร่วมกันกรวดน้ำได้ งานศพของคนคริสต์คนพุทธก็สามารถไปร่วมงานและอ่านบทสวดได้ โดยทุกกิจกรรมไม่ถือว่าบาปหรือผิด เพราะเราอยู่ร่วมกันอย่างเป็นวิถีแล้ว เป็นวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันและมีความสมัครสมานสามัคคีกัน” และ สมพัฒน์ โพธิ์ใบ (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คนที่นี่มีหลายอาชีพ ได้แก่ อาชีพรับราชการ นักประดาน้ำ พ่อค้าแม่ค้า และ อาชีพหาปลา ซึ่งรวมอยู่ในชุมชนนี้ ซึ่งอาชีพนักประดาน้ำมีต้นแบบมาจากชุมชนที่นี่ ชุมชนของเราเป็นต้นแบบของอาชีพนี้ ซึ่งอาชีพนี้สอนกันมารุ่นต่อรุ่น คนที่สนใจต้องเรียนรู้จากรุ่นก่อนๆ โดยการนั่งเรือไปกับครูแล้วดูว่าครูทำอะไรบ้าง แต่ละเอียดครูทำอย่างไร ซึ่งเราจะต้องสังเกตดูจากที่ครูทำ ซึ่งบางครั้งเราต้องดำลงไปลึกประมาณ 20-30 เมตร หรืออาจจะเกิน 30 เมตร ซึ่งเราต้องสำรวจร่างกายให้ติก่อนลงทุกครั้ง ซึ่งการเรียนรู้เริ่มจากติดตามครูไป ดูสิ่งที่ครูทำ แล้วก็ลองช่วยครูเพื่อฝึกความชำนาญ จากนั้นก็ฝึกใจว่าจะกล้าลงหรือเปล่า ฝึกให้กล้าสำหรับการลงไปใต้น้ำซึ่งมีคลื่น จากนั้นก็ลงไปเรียนรู้ใต้น้ำด้วยตนเองว่า สิ่งของใต้น้ำแต่ละอย่างมีลักษณะอย่างไร ถ้าเจอสภาพแบบนี้จะเจอสิ่งของอะไร ฯลฯ ซึ่งอาชีพประดาน้ำทำได้ทั้งการดำน้ำเพื่อหาของมีค่ามาขาย และบางครั้งก็เป็นการดำน้ำเพื่อหาช่องตามการว่าจ้างของสถานที่ต่างๆ ซึ่งอาจมีการทำของสำคัญตกน้ำ ฯลฯ ซึ่งอาชีพนี้ ต้องมีความสนใจ ความสามารถ และความใจกล้า ถึงจะทำได้ นอกจากอาชีพประดาน้ำ ที่นี้ยังมีอาชีพที่สอนกันรุ่นต่อรุ่นก็คือ อาชีพการทำก่อสร้าง เช่น การทำสะพานปูน ทำไม้ ทำบ้าน ทำตึก ซึ่งเป็นอาชีพเสริมของคนที่นี่ โดยอาชีพหลักๆ ก็ยังเป็นอาชีพประดาน้ำ ซึ่งอาชีพประดาน้ำที่นี่เป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งแต่ก่อนรุ่นอาจารย์จะมีอยู่ 4 ที่ หลักๆ ได้แก่ บ้านญวน คลองบางหลวง คลองบางกอกน้อย และคลองสามเสน โดยที่นี้คืออาจารย์มันเป็นผู้สอนเริ่มแรกซึ่งถ้าถามสมาคมเรือไทยเขาจะรู้จักท่านดี”

2.3.2 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชน ได้แก่ กิจกรรมสงกรานต์ปีใหม่ เก้าเดือนรับปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ วันคริสต์มาส และกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การทอดผ้าป่า และ การแห่แม่พระมารีของคนคาทอลิก ฯลฯ เพื่อให้เรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งกันและกัน เข้าใจความแตกต่างซึ่งกันและกัน ความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน มิมิตรไมตรีต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังที่ โสภี แพรเอี่ยม (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “กิจกรรมที่ทำร่วมกันมีกิจกรรมปีใหม่ วันเด็ก สงกรานต์ ซึ่งเราทำร่วมกันหมดเลย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทอดผ้าป่า เราก็ทำร่วมกันทั้งพุทธ

ทั้งคริสต์ ในวันสงกรานต์ก็มีการเชิญผู้ใหญ่มาให้เด็กรดน้ำดำหัว วันเด็กก็มีการจัดกิจกรรมให้เด็ก และเมื่อในชุมชนประสบปัญหาต่างๆ เช่นน้ำท่วม คุณพ่อเจ้าวัดท่านก็จะให้อาหารมาช่วยเหลือ คอยดูแล เจือคนในชุมชน ซึ่งคุณพ่อเจ้าวัดที่นี้ท่านใจดีมากคอยช่วยเหลือตลอด ส่วนคนแก่คนชราในชุมชนคุณพ่อเจ้าวัดท่านก็จะให้สิ่งของมาช่วยเหลือทุกปี และเด็กที่ด้อยโอกาสมีเงินน้อยก็จะได้รับการช่วยเหลือจากทางวัด โดยทางวัดจะให้เงินช่วยเหลือทั้งเด็กและคนชรา ซึ่งเมื่อวัดดูแลคนในชุมชน คนในชุมชนก็จะคอยช่วยเหลือดูแลวัด เช่น การเก็บกวาดทำความสะอาดวัด ฯลฯ ส่วนอาชีพของคนในชุมชน ถ้าเป็นแม่บ้านส่วนใหญ่ก็จะเป็นการขายของที่บริเวณโรงเรียนและขายของที่ตลาดเช้า ส่วนพ่อบ้านก็จะดำน้ำ หาปลา และยังมีการขายอาหารญวนแบบดั้งเดิม ซึ่งส่วนใหญ่คนที่นี้จะทำเป็นเพราะมีการสอนสืบทอดกันมาในชุมชน คนในชุมชนก็ซึมซับความรู้กันมาในแต่ละรุ่น ซึ่งอาหารญวนที่นี้อร่อยมากเพราะเป็นสูตรแบบดั้งเดิมของชาวญวนที่นี้” และบุญช่วย แสงทอง (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “ในส่วนของกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้ก็มี ปีใหม่ วันเด็ก ซึ่งคนทั้งหมดในชุมชนก็จะมาร่วมงานกัน ซึ่งประธานชุมชนจะจัดให้ทุกปี โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมตามประเพณีและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ ฯลฯ”

2.3.3 ชุมชนควรส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ เช่น การใช้ชีวิตประจำวันโดยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเด็กๆ จะได้ยึดถือปฏิบัติตาม และผู้ใหญ่ต้องคอยดูแลพฤติกรรมของเด็กในชุมชน รวมทั้งคอยให้คำปรึกษา เพื่อให้เด็กในชุมชนเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี อยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีความสุขต่อไป ดังที่ ผ่องศรี บัวศรี (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “กิจกรรมที่เราทำให้กับเด็กๆ ก็คือ ผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กๆ โดยผู้ใหญ่เรียนรู้การใช้ชีวิตประจำวันโดยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ซึ่งเด็กๆ ในชุมชนจะมองเห็นได้ว่าในชุมชนอยู่กันอย่างรักใคร่กัน ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งซึ่งกันและกัน ซึ่งเด็กๆ ในชุมชนจะยึดถือไปปฏิบัติตามในวิถีชีวิตของเขา โดยผู้ใหญ่จะต้องสร้างแบบอย่างที่ดีให้เด็กๆ ดู โดยในส่วนของ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเราจะต้องคอยดูแลเด็กแต่ละบ้านในชุมชน คอยดูแลสอดส่องพฤติกรรมของเด็กๆ ซึ่งตัวพี่ผ่องศรีเองพี่เป็นครู พี่ก็จะคอยดูแลว่าเด็กบ้านไหนเป็นอย่างไรบ้าง บ้านไหนเด็กมีปัญหาไม่ยอมไปเรียน ทำไม่เด็กบางคนไม่ยอมเข้าโบสถ์ในวันอาทิตย์ ซึ่งจะต้องคอยถามพวกเขาตลอด ซึ่งเด็กในชุมชนเขาไม่ได้สมบูรณ์เสมอไปทุกครอบครัว บางครอบครัวพ่อแม่แยกทางกันแล้วเอากูมาให้ตายายเลี้ยง ตายายซึ่งบางครั้งก็ทันเด็กบางครั้งก็ไม่ทันเด็ก เราในฐานะที่เป็นครูซึ่งเราใกล้ชิดเด็กมากกว่าเราก็จะรู้พฤติกรรมเด็กมากกว่าตายายที่อยู่ที่บ้าน ก็จะคอยพูดกับตายายของเขาว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นอย่างนี้ การเรียนเป็นอย่างไรบ้าง มีอะไรพอให้ช่วยได้ ซึ่งจริงๆ แล้วเขาก็มาขอความช่วยเหลือนะ มาปรึกษาเรื่องการเรียนของบุตรหลาน ซึ่งเราก็ให้คำปรึกษา”

2.3.4 ชุมชนควรส่งเสริมให้ครูในชุมชนสอนจริยธรรมการดำเนินชีวิตให้กับเด็กๆ ทุกศาสนา ในชุมชน โดยการสอนจากประสบการณ์ สอนจากข้อคิดของผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือสอนโดยการใช้นิทานเปรียบเทียบให้ฟัง เพื่อให้เด็กมีหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและได้ข้อคิดต่างๆ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งส่งผลให้ภายในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นมาจะได้มีข้อคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตไว้สอนลูกหลาน ดังที่ ผ่องศรี บัวศรี (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “พี่เองในฐานะครูที่สอนวิชาจริยธรรม สอนวิธีการดำเนินชีวิตให้กับเด็กๆ ทั้งพุทธและคริสต์ โดยสอนจากประสบการณ์ของตัวเองบ้าง ที่เราประสบความสำเร็จมาเป็นข้อคิดให้เขา และยังมีการสอนจากนิทานบ้าง สอนข้อคิดในการใช้ชีวิตที่ถูกต้อง บางทีอยู่กับเด็กวัยรุ่น เด็กเหล่านี้แม้เขาจะโตและบางคนมีพฤติกรรมที่แย่งกระด้างแต่ในใจเขาอ่อนแอ พอคุยกับเขาเข้าจริงๆ แล้วเขาร้องไห้ซะ เด็กบางคนนี่แก้นเหลือเกินแต่พอคุยด้วยจะรู้ว่าข้างในเขาอ่อนแอ เพราะว่าบางคนพ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลเพราะต้องทำงาน ลูกเลยมีพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจ ซึ่งเราจะต้องคอยให้กำลังใจเขา เพราะเด็กต้องการการพูดคุย ต้องการระบายความในใจ (บางคนพ่อแม่ไม่เคยคุยด้วย ให้แต่เงิน) ซึ่งเราในฐานะครูก็จะสอนข้อคิดในการใช้ชีวิตโดยการใช้นิทานเปรียบเทียบให้ฟัง ซึ่งทั้งเด็กเล็กและเด็กโตจะชอบมาก ซึ่งถ้าเราสอนแบบเป็นวิชาการมากเกินไปเด็กเขาจะไม่ฟังหรืออาจไม่ตั้งใจฟังแค่จดตามที่เรพูดแต่ไม่ได้นำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งเราจะต้องใช้วิธีการเล่าเรื่องและเปรียบเทียบให้ฟังพวกเขาจะชอบมาก ในบางครั้งก็ต้องมีการเล่าแบบใช้อารมณ์ขึ้นเพื่อดึงดูดความสนใจของเด็กๆ”

2.3.5 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้อาชีพดั้งเดิมของชุมชนซึ่งมีต้นแบบสืบทอดมาจากวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่สมัยโบราณ ได้แก่ อาชีพนักประดาน้ำ อาชีพหาปลา ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชีพที่ริมน้ำที่เรียนรู้ต่อๆ กันมาในชุมชนแบบรุ่นสู่รุ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์เอาไว้ซึ่งอาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมไว้ให้คงอยู่ต่อไปสู่รุ่นลูกหลาน ซึ่งเป็นธำรงไว้ซึ่งสงบสุขสมานฉันท์ภายในชุมชน ดังที่ บุญช่วย แสงทอง (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คนที่นี่ส่วนใหญ่ทำอาชีพประดาน้ำ หาของในน้ำ เช่น หาเงิน หาทอง และของมีค่าต่างๆ อะไรก็แล้วแต่ว่าจะได้อะไร ซึ่งเป็นของโบราณ มีเหล็ก มีไม้ มีของมีค่าต่างๆ เช่น เงิน ทอง นาค ถ้าโชคดีก็ได้ ซึ่งไม่ใช่จะทำเป็นทุกคน ซึ่งอาชีพนี้จะเรียนรู้ต่อๆ กันมา อย่างลูกชายป้าก็ฝึกมาจากคุณพ่อของเขา พ่อเขาสอนให้เรียนรู้กันเองในครอบครัว อาชีพประดาน้ำไม่ได้มีการเปิดสอนแต่ผู้ที่สนใจจะไปเรียนรู้เองจากคนที่เขาทำอยู่ก่อน เริ่มจากไปช่วยเขาและฝึกหัดไปทีละขั้นตอน จนกว่าจะทำได้ ซึ่งคนที่ทำได้นอกจากจะฝึกหัดให้ชำนาญเสียก่อนแล้วยังจะต้องอาศัยความใจกล้าด้วย เพราะบางคนฝึกหัดมาแล้ว 2 ปี แต่ก็ยังไม่กล้าทำก็มี ในส่วนของกิจกรรมที่ชุมชนจัดให้ก็มี ปีใหม่ วันเด็ก ซึ่งคนทั้งหมดในชุมชนก็จะมาร่วมงานกัน ซึ่งประธานชุมชนจะจัดให้ทุกปี โดยส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมตามประเพณีและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อ วันแม่ ฯลฯ” และ สมพัฒน์ โพธิ์ใบ (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “คน

ที่นี้มีหลายอาชีพ ได้แก่ อาชีพรับราชการ นักประดาน้ำ พ่อค้าแม่ค้า และ อาชีพหาปลา ซึ่งรวมอยู่ในชุมชนนี้ ซึ่งอาชีพนักประดาน้ำมีต้นแบบมาจากชุมชนที่นี้ ชุมชนของเราเป็นต้นแบบของอาชีพนี้ ซึ่งอาชีพนี้สืบทอดกันมารุ่นต่อรุ่น คนที่สนใจต้องเรียนรู้จากรุ่นก่อนๆ โดยการนั่งเรือไปกับครูแล้วดูว่าครูทำอะไรบ้าง แต่ละอย่างครูทำอย่างไร ซึ่งเราจะต้องสังเกตดูจากที่ครูทำ ซึ่งบางครั้งเราต้องดำลงไปลึกประมาณ 20-30 เมตร หรืออาจจะเกิน 30 เมตร ซึ่งเราต้องสำรวจร่างกายให้ดีก่อนลงทุกครั้ง ซึ่งการเรียนรู้เริ่มจากติดตามครูไป ดูสิ่งที่ครูทำ แล้วก็ลองช่วยครูเพื่อฝึกความชำนาญ จากนั้นก็ฝึกใจว่าจะกล้ำงหรือเปล่า ฝึกให้กล้าสำหรับการลงไปใต้น้ำซึ่งมีตลิ่ง จากนั้นก็ลงไปเรียนรู้ใต้น้ำด้วยตนเองว่า สิ่งของใต้น้ำแต่ละอย่างมีลักษณะอย่างไร ถ้าเจอสภาพแบบนี้จะเจอสิ่งของอะไร ฯลฯ ซึ่งอาชีพประดาน้ำทำได้ทั้งการดำน้ำเพื่อหาของมีค่ามาขาย และบางครั้งก็เป็นการดำน้ำเพื่อหาช่องตามการว่าจ้างของสถานที่ต่างๆ ซึ่งอาจมีการทำของสำคัญตกน้ำ ฯลฯ ซึ่งอาชีพนี้ ต้องมีความสนใจ ความสามารถ และความใจกล้า ถึงจะทำได้ นอกจากอาชีพประดาน้ำ ที่นี้ยังมีอาชีพที่สืบทอดกันรุ่นต่อรุ่นก็คือ อาชีพการทำก่อสร้าง เช่น การทำสะพานปูน ทำไม้ ทำบ้าน ทำตึก ซึ่งเป็นอาชีพเสริมของคนที่นี่ โดยอาชีพหลักๆ ก็ยังเป็นอาชีพประดาน้ำ ซึ่งอาชีพประดาน้ำที่นี้เป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งแต่ก่อนรุ่นอาจารย์จะมีอยู่ 4 ที่ หลักๆ ได้แก่ บ้านญวน คลองบางหลวง คลองบางกอกน้อย และคลองสามเสน โดยที่นี้คืออาจารย์มันเป็นผู้สอนเริ่มแรกซึ่งถ้าถามสมาคมเรือไทยเขาจะรู้จักท่านดี”

2.3.6 ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ร่วมกันประกอบศาสนกิจของศาสนาของตน เพื่อให้จะได้ได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ซึ่งทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรม คนในชุมชนจะได้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ภายในชุมชนมีสันติสุขทั้งในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต ดังที่ สมพัฒน์ โพธิ์ใบ (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “กิจกรรมที่ทำให้คนที่นี่ปฏิบัติร่วมกันมา ได้แก่ การไปวัด การทำบุญและกิจกรรมทางศาสนาของทั้งชาวพุทธและชาวคริสต์ และยังมีกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็ก วันพ่อ วันแม่ วันสงกรานต์ วันผู้สูงอายุ” และ ผ่องศรี บัวศรี (สัมภาษณ์, 6 มิถุนายน 2559) กล่าวว่า “กิจกรรมของทางวัด ทุกวันอาทิตย์ที่ม่อนศรีก็จะหาเวลาไปวัดเพื่อเข้ามีสซา ซึ่งจะเรียกเด็กๆ ในหมู่บ้านไปด้วย ชักชวนเขาไปให้ได้ ซึ่งถ้าไปรอบเข้าไม่ได้ก็ให้ไปรอบอื่นๆ ของวันนั้นพยายามให้เขาเข้าถึงศาสนาไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ให้เข้าอยู่ในโอกาสที่ควรจะเป็น คืออยู่ใกล้วัดก็ให้เขาเข้าวัด พอถึงเทศกาลคริสต์มาสก็จัดงานให้พวกเขาดู ซึ่งเด็กๆ ถ้าเราปลูกฝังสิ่งที่ดีๆ เขาก็จะได้รับสิ่งที่ดีๆ ติดตัวไป ซึ่งถ้าเราไม่ดูแลเขาพวกเด็กๆ เขาก็จะไปตามทางของเขา คือเขาคิดอะไรเขาก็จะไปอย่างนั้น แต่ถ้ามีคนคอยชี้แนะเขาก็จะมีโอกาสได้คิดไตร่ตรอง”

3. ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

3.1 ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนย่านกุฎีจีน

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนย่านกุฎีจีน

ชุมชนย่านกุฎีจีน หรือ ชุมชนย่านกะดีจีน เป็นชุมชนแก่อายุกว่า 200 ปี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี ซึ่งเป็นย่านประวัติศาสตร์ริมน้ำที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร โดยชุมชนในย่านนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ของพ่อค้าชาวจีนฮกเกี้ยนที่ตั้งอยู่ริมคลองวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และกลุ่มคนหลายเชื้อชาติทั้งชาวไทย จีน ฝรั่งเศส ญวน มอญ ฯลฯ ที่อพยพจากกรุงเก่ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณด้านทิศใต้ของคลองบางหลวง หรือคลองบางกอกใหญ่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ปัจจุบันชุมชนย่านกุฎีจีนประกอบด้วยชุมชนเล็กๆ 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณมิตร ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนบุปผาราม และชุมชนโรงคราม (ชุมชนกุฎีจีน, 2556 : ออนไลน์)

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ที่แขวงวัดกัลยาณมิตร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยมีอาณาเขตของชุมชนชุมชน ดังนี้ (ชุมชนกุฎีจีน, 2556 : ออนไลน์)

ทิศเหนือ จรด แม่น้ำเจ้าพระยา

ทิศใต้ จรด ซอยวัดกัลยาณมิตร

ทิศตะวันออก จรด ถนนเทศบาลสาย 1

ทิศตะวันตก จรด ชุมชนวัดกัลยาณมิตร

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีประชากรในชุมชนจำนวน 10,000 คน (เป็นทอง วงษ์สกุล, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) ซึ่งประกอบด้วยชาวบ้านหลายศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกัน ทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม ซึ่งทำให้ชุมชนย่านกุฎีจีนเป็นย่านสามศาสนาที่เชื่อ (พุทธเถรวาท พุทธมหายาน คริสต์ และมุสลิม) โดยชาวบ้านในชุมชนมีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อและความศรัทธาไม่ว่าจะเป็นพุทธ คริสต์ อิสลาม หรือลัทธิแบบจีน ซึ่งผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกัน เนื่องจากคนในชุมชนทั้งหมดของย่านนี้ยอมรับในความต่างของกันและกัน พึ่งพากัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ประเด็นที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชนย่านกุฎีจีน

จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากชุมชนย่านกุฎีจีน โดยการสังเกตชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในชุมชน พบว่า ชุมชนย่านกุฎีจีนเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีความสงบและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภายในชุมชนมีศาสนสถานของแต่ละศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ วัด โบสถ์คริสต์ มัสยิด และศาลเจ้าจีน ซึ่งชุมชนในย่านนี้ประกอบด้วยชุมชนย่อยๆ ตามความเชื่อทางศาสนา โดยผู้คนในชุมชนมีทั้งคนไทยพุทธ ไทยคริสต์ และไทยมุสลิม

นอกจากนี้คนในชุมชนยังมีวัฒนธรรมของหลากหลายเชื้อชาติจากเชื้อสายเก่าแก่ของบรรพบุรุษรุ่นก่อนๆ โดยมีทั้งคนไทยดั้งเดิม และคนเชื้อสายอื่นๆ เช่น โปรตุเกส จีน ญวน และมอญ ซึ่งผู้คนทุกเชื้อชาติศาสนาและความเชื่อในย่านนี้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยชาวบ้านภายในชุมชนมีความเป็นอยู่เรียบง่าย มีความเป็นกันเองทั้งกับคนภายในชุมชนและแขกผู้มาเยือน ผู้คนในชุมชนมีความสนิทสนมกันเหมือนเครือญาติโดยมีความผูกพันกันมาตั้งแต่ในอดีตเนื่องจากแต่ละชุมชนเป็นชุมชนเล็กๆ บ้านเรือนแต่ละหลังตั้งอยู่ติดๆ กัน ทุกคนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่เลื้อยรู้จักกันทั้งหมด มีการพบปะพูดคุยกันทุกวัน เวลาเดินผ่านบ้านใครก็จะทักทายกัน เมื่อบ้านไหนมีอะไรก็จะช่วยเหลือกันฉันพี่น้อง นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีโรงเรียนไว้คอยรองรับเด็กในชุมชน ทำให้เด็กในชุมชนได้เรียนหนังสือภายในชุมชนของตนเอง เด็กๆ ภายในชุมชนจึงมีความสนิทสนมกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความเป็นกันเอง เด็กได้รับการดูแลจากทางโรงเรียนภายในชุมชนอย่างทั่วถึงและได้อยู่ในสายตาของผู้ปกครองโดยตลอด และที่สำคัญเด็กได้ใกล้ชิดกับชุมชน ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้มีความความรักใคร่กลมเกลียวกันและรักชุมชนของตนเองตั้งแต่วัยเด็ก

ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนย่านกุฎีจีน

จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยจากชุมชนย่านกุฎีจีน โดยการสังเกตชุมชนและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภายในชุมชน พบว่า ชุมชนย่านกุฎีจีนมีโรงเรียนหลายแห่ง ครอบคลุมการศึกษาในทุกๆ ระดับตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลแสงอรุณ โรงเรียนช่างตาครูสศึกษา โรงเรียนช่างตาครูสคอนแวนต์ โรงเรียนวัดประยูรวงศาวาส ฯลฯ ซึ่งเด็กที่นี้จะเรียนกับโรงเรียนในชุมชน ภายในโรงเรียนมีสมาคมผู้ปกครองไว้สำหรับพบปะกันระหว่างทางโรงเรียน วัด และผู้ปกครองของนักเรียน ซึ่งทางโรงเรียนยังมีกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน เช่น กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ ฯลฯ เพื่อให้มีการพบปะกันระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง นอกจากนี้ในโรงเรียนยังมีการสอนคำสอนจากคุณพ่อบาทหลวงเพิ่มมาจากเวลาเรียน เพื่อให้เด็กได้เรียนคำสอนทางศาสนา ซึ่งคำสอนก็สอนให้เด็กเป็นคนดีโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม

ชุมชนย่านกุฎีจีนมีการจัดสอนอาชีพต่างๆ ให้กับคนในชุมชน เช่น การสอนทำอาหารดั้งเดิมแบบโปรตุเกส การสอนทำขนมโบราณต่างๆ ฯลฯ นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงชุมชนจะมีมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งทางมหาวิทยาลัยดังกล่าวจะมาจัดหลักสูตรพิเศษสอนอาชีพให้กับคนในชุมชน ได้แก่ การจัดดอกไม้ การร้อยพวงมาลัย การร้อยลูกปัด ฯลฯ ซึ่งผู้ที่สนใจจะมาเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบ โดยทางโรงเรียนและทางชุมชนจะช่วยกันจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับคนในชุมชน ได้แก่ การจัดถนนคนเดิน ถนนแห่งการเรียนรู้ มีการจัดฐานการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พัฒนาตนเอง

ภายในชุมชนย่านกุฎีจีนมีการเรียนรู้ร่วมกันในวิถีชีวิตที่เห็นได้ชัด คือ การที่คนศาสนาคริสต์คาทอลิกในชุมชนจะจับกลุ่มเพื่อเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน และในทุกวันอาทิตย์คนในชุมชนที่เป็นคาทอลิกก็จะไปฟังมิสซาที่วัดซึ่งโดยส่วนใหญ่จะพากันไปทั้งครอบครัว พอเลิกวัดทุกคนก็จะได้มาพบปะพูดคุยกัน ในส่วนของชุมชนชาวพุทธอย่างชุมชนวัดประยุรวงศ์ก็มีการสวดมนต์ร่วมกัน ซึ่งเมื่อแต่ละศาสนามีกิจกรรมต่างๆ ก็จะมีการเชิญศาสนาอื่นมาร่วมกิจกรรมด้วย ทำให้มีการพบปะพูดคุยกันของคนในแต่ละศาสนา นอกจากนี้ภายในชุมชนมีการให้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่สำคัญกับคนในชุมชน เช่น เรื่องการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เรื่องไข้เลือดออก เรื่องของการปฏิบัติตัวต่อผู้สูงอายุและการดูแลผู้สูงอายุ ฯลฯ โดยผ่านทางเสียงตามสาย มีบอร์ดประชาสัมพันธ์ และมีการเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้าน ในบางครั้งก็มีการเอาแผ่นพับไปเสียบไว้ตามตู้รับไปรษณีย์ของแต่ละบ้าน

ประเด็นที่ 4 ข้อมูลเพิ่มเติมของชุมชนย่านกุฎีจีน

ชุมชนย่านกุฎีจีนเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมอันดับ 1 หรือ Award of Excellence ปี 2556 ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ในโครงการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์และพรินทรปริยัติธรรมศาลา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งการได้รับรางวัลในครั้งนี้เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของคนในย่าน โดยคนในย่านกุฎีจีนทั้ง 6 ชุมชนย่อยทั้งชาวพุทธ ชาวคริสต์ และ ชาวมุสลิมได้ช่วยเหลือกันเพื่อหาเงินทุนมาช่วยในการซ่อมแซมพระเจดีย์ของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ซึ่งทุกภาคส่วนในชุมชนต่างก็มาร่วมมือร่วมใจกันในโครงการนี้โดยช่วยทั้งในด้านแรงงานและเงินบริจาคโดยมิได้มีการขอเงินทุนจากรัฐบาลแต่อย่างใด โดยในส่วนของชาวพุทธมีการจัดทอดกฐิน ทอดผ้าป่าสามัคคี ชาวคริสต์มีการขอของมิสซาเพื่อมาช่วยเหลือ ส่วนชาวมุสลิมก็สมทบทุนเพื่อช่วยเหลือในโครงการนี้เช่นกัน ซึ่งการร่วมมือร่วมใจกันในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันท่ามกลางความแตกต่างทางวัฒนธรรมของคนในย่านนี้ (ปิ่นทอง วงษ์สกุล, สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558)

นอกจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความสามัคคีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนย่านกุฎีจีนแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชุมชนย่านกุฎีจีนนั่นก็คือ “ขนมฝรั่งกุฎีจีน” ซึ่งมืออยู่ที่เดียวเฉพาะในชุมชนกุฎีจีนเท่านั้น โดยขนมฝรั่งกุฎีจีนเป็นขนมโบราณอายุกว่า 200 ปี โดยมีต้นตำรับมาจากชาวโปรตุเกส ขนมฝรั่งกุฎีจีนเป็นขนมลูกผสมระหว่างฝรั่งกับจีน โดยเนื้อขนมเป็นตำรับโปรตุเกส ประกอบด้วยส่วนผสมเพียง 3 อย่าง คือ แป้ง ไข่ และน้ำตาล ส่วนหน้าของขนม เป็นตำรับจีน ได้แก่ น้ำตาลทราย ฟักเชื่อม ลูกพลับอบแห้ง และลูกเกด ซึ่งขนมฝรั่งกุฎีจีนเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพหุวัฒนธรรมของชุมชนในย่านนี้ (จริน นิยมจ้อย, สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558)

3.2 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

3.2.1 ในอดีตคนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์เนื่องจากทุกคนอยู่กันแบบฉันทันตึง มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ดังที่ ปราณี ทองประไพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็ทุกคนก็อยู่แบบฉันทันตึงช่วยเหลือกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน ถ้าหากว่าบ้านไหนมีปัญหาอะไรก็จะไปช่วยกันค่ะ” และ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ยิ่งโบราณสมัยก่อนๆ ยิ่งดีค่ะ เพราะว่าส่วนมากแล้วครอบครัวในย่านกะดีจีน (กุฎีจีน) จะเป็นพวกผู้ดีเก่า บ้านอยู่ด้วยความเรียบร้อย เค้ามีการเข้าโบสถ์ทุกอาทิตย์ค่ะ และผู้ปกครองก็จะเอาลูกหลานติดตัวไปโบสถ์ด้วย เพราะฉะนั้นเค้าก็จะได้รับการอบรมสั่งสอนมานะคะ แล้วที่นี้ก็ญาติผู้ใหญ่ข้างๆ บ้านก็รู้จักกัน มีอะไรก็แบ่งปันกันกินค่ะ จะมาเที่ยวมาเยี่ยมกันตลอด จะรู้จักกันหมดในชุมชนนี้ค่ะ” และภายในชุมชนจะมีวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ดังที่ ปฎิภาณ สุวรรณศิริ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ในส่วนตัวผมคิดว่าเป็นเพราะเรามีวัดเป็นศูนย์กลาง สมัยก่อนนี้ที่เราได้รับถ่ายทอดมาคือตอนเราเด็กๆ ผู้ใหญ่ก็จะพาเข้าวัดฟังมีสชาทุกวันอาทิตย์” นอกจากนี้การร่วมมือร่วมใจกันในอดีตเพื่อช่วยสมเด็จพระเจ้าตากสินกอบกู้อิสรภาพเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้คนในย่านนี้มีความมีความผูกพันและรักใคร่กลมเกลียวกันมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ในอดีตมีความสมานฉันท์เพราะว่ารวมตัวกันเพื่อช่วยสมเด็จพระเจ้าตากสินกอบกู้อิสรภาพ ก็เหมือนกับเป็นความร่วมมือร่วมใจกันของคนในย่านนี้ค่ะ สมเด็จพระเจ้าตากสินก็เลยพระราชทานที่ดินให้กับคนที่อยู่ตรงนี้แล้วเขาก็แยกย้ายกันเป็นกลุ่ม ก็เลยเป็นชุมชนที่ต่างศาสนากันเค้าก็แยกกันไป ในย่านนี้ก็เลยมีหลายศาสนา แต่ก็ยังถือว่าเป็นกลุ่มเดียวกัน เรียกว่าย่านกะดีจีน”

3.2.2 ในปัจจุบันคนในชุมชนยังเหมือนเดิม คนในชุมชนยังยึดหลักการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมสามารถอยู่ร่วมกันได้ดีมีความสุขเหมือนในอดีต เนื่องจากมีเหตุจูงใจร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือการมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดั่งามในการอยู่ร่วมกันมาจนถึงในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมารยาทที่ดั่งามของไทยดังที่ ปฎิภาณ สุวรรณศิริ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็เหมือนกันนะ เหมือนเดิมกับในอดีต ผมก็ยังคิดอยู่อย่างเดียวคือมันมีเหตุจูงใจร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งเพราะว่าเรามีวัดเป็นศูนย์กลาง ทุกคนมีส่วนในการที่จะเป็นเจ้าของอะไรก็ได้กิจกรรมอะไรก็ได้ของวัดทั้งหมด มันเป็นแบบนี้แหละ ถ่ายทอดกันมาแบบนี้มันก็เลยเหมือนกับว่ามีความเป็นหนึ่งเดียวกันเพราะว่าเรามีวัดเป็นศูนย์กลาง วัดเรานี้ตั้งอยู่ใจกลางของชุมชนของคริสตชนทั้งหมดในบริเวณนี้ คนก็เลยมีน้ำใจที่จะมาเจอกันมาช่วยเหลือกัน” และ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็ตอนนี้นะคะ ในปัจจุบันนี้ก็ยังคงเหมือนเดิมอยู่เพราะว่าส่วนมากแล้วครอบครัวเก่าๆ ถึงแม้ว่าบางคนก็ยังมีชีวิตอยู่บางคนก็เสียชีวิตไปแล้วแต่ว่าลูกหลานเค้าก็จะสืบทอดประเพณีอันนั้นมา แล้วก็อีกอย่างหนึ่งมารยาทไทยก็ยังมีอยู่ เช่น

เดินผ่านกันเหมือนคุลมป่าแดงออกไปนอกบ้านนะคะมีคนเจอเค้าก็จะล่วลิตหรือบางทีก็หัวของให้ จะมี การทักทายกันอย่างพวกเราเจอเพื่อนๆ ก็ทักทายกันคะ”

3.2.3 การธำรงรักษาความสามานฉันท์ก็คือการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับ คนรุ่นใหม่ๆ ไปเรื่อยๆ ซึ่งเมื่อผู้ใหญ่ทำอะไรเด็กก็จะทำตามโดยเป็นการสืบทอดต่อๆ กันจากสิ่งที่ ผู้ใหญ่ทำ ดังที่ ปฎิภาณ สุวรรณศิริ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็คือ เพราะมันมีการ ถ่ายทอด ถ่ายโอนให้คนรุ่นใหม่ทุกรุ่นๆ ได้สืบทอดกันมาจากกิจกรรมที่ผู้ใหญ่ทำ อย่างนี้เองผมถือว่า อันนี้เป็นจุดที่จะทำให้มีการธำรงรักษาความสามานฉันท์ ชุมชนนี้เป็นชุมชนเล็กๆ ผู้ใหญ่กับเด็กรู้จักกัน ผู้ใหญ่ทำอะไรเด็กก็ทำตาม มีการถ่ายทอดกันมาแบบนี้ อย่างที่ผมโตมานี้มันถ่ายทอดมาทุกรุ่นทุก สมัย” อีกประการหนึ่งคือการมีระบบเครือญาติ โดยในชุมชนของเราก็เป็นระบบพี่น้องโดยส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ที่อาวุโสหน่อยกว่าก็จะเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ซึ่งเป็นธรรมเนียมของเรา จริน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็คือเราจะเป็นระบบเครือญาติ เพราะฉะนั้นในชุมชนก็จะเป็นระบบพี่ น้องโดยส่วนใหญ่ ตระกูลแต่ละตระกูลก็จะเป็นพี่น้องที่สืบเชื้อสายต่อๆ กันมาเพราะฉะนั้นก็จะเป็น ระบบลูกหลานแล้วซึ่งก็จะเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ อย่างเทศกาลของเราทุกปี ปีใหม่ครั้งหนึ่งบ้านแต่ละ บ้านก็จะเอาข้าวหม้อแกงหม้อมากินเลี้ยงร่วมกัน เพราะฉะนั้นตอนนั้นเด็กๆ ในฐานะลูกหลานก็ จะต้องไหว้ผู้ใหญ่คือธรรมเนียมของเรา”

3.2.4 แนวทางการสร้างความสามานฉันท์ภายในชุมชนนั้น คนในชุมชนจะต้องมีการการ ถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นหลัง และจะต้องมีการส่งเสริมให้คนเข้าวัด คนในชุมชนจะต้องเคารพซึ่งกันและกัน ดังที่ ปฎิภาณ สุวรรณศิริ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็อย่างเดียวกันนั่นแหละ คือแน่นอนต้องใช้วิธีนี้ เพราะว่าเวลาปกติแต่ละครอบครัวก็ต้องไป ทำงานของเขา แต่พอมีโอกาสพิเศษเช่นวันอาทิตย์ทุกครอบครัวก็มาเข้าวัดฟังมิสซาเพราะมันเป็น ธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกัน” และ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็เราก็ ต้องเคารพซึ่งกันและกันนะคะ หมายถึงว่าเราจะไม่พูดเรื่องศาสนา เวลาเราติดต่อสื่อสารหรือมีงาน อะไรเราก็จะเชิญมาทุกครั้ง บางทีเราอาจจะเชิญผู้นำทางศาสนาด้วยแต่ว่าท่านผู้นำนี้เราก็จะต้องรู้ ว่าเวลาใดหรืออะไรอย่างนี้ที่ท่านไม่สามารถร่วมในกิจกรรมอันนั้นได้เราก็จะเลี่ยงให้ท่าน แต่ว่ารูปภาพ ที่จะออกมาก็คือมีทั้งผู้นำศาสนาทั้งสามศาสนาและประธานชุมชนทั้งหกชุมชนซึ่งเราก็จะให้เสมอภาค กันคะ” และคนในชุมชนก็จะต้องมีการบ่มเพาะเด็กๆ รุ่นหลังให้รู้จักที่จะมีความรัก ความสามัคคี และ ความสามานฉันท์ ซึ่งกันและกันภายในชุมชน ดังที่ จริน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็จะต้องมีการบ่มเพาะเด็กๆ รุ่นหลังให้รู้จักที่จะมีความรัก ความสามัคคี ความสามานฉันท์ ก็ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นในเรื่องของการเล่นกีฬาร่วมกัน การทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งค่อนข้างจะมีเทศกาล บ่อย แต่ทุกวันอาทิตย์เราก็มาวัดอยู่แล้วคะ มาวัดเสร็จหลังจากเลิกวัดเราก็จะมีการสังสรรค์ร่วมกัน อันนั้นก็ป็นปฏิสัมพันธ์ตัวหนึ่งของพ่อแม่ลูกและครอบครัวอื่นๆ แล้วเราก็จะแยกกันไปประชุม

อย่างเช่นเยาวชนก็ไปประชุมของเยาวชน องค์การคาทอลิกเพื่อสตรีก็ไปประชุมกัน ซึ่งหลังจากเลิกวัดก็ จะมีการสังสรรค์เขาเรียกว่าเป็น วิถีชุมชนคาทอลิก”

3.2.5 การสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การเข้าวัด ฟังมิสซา หรือการเข้าวัดฟังธรรม ซึ่งกิจกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนาคนศาสนาอื่นสามารถไป เรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ ดังที่ ปฏิภาณ สุวรรณศิริ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “อันที่หนึ่งใน มิสซาพ่อก็จะเทศน์สอนจริงๆ แล้วมีมิสซาทุกวัน แต่หลักๆ คือวันอาทิตย์จะมี 3 มิสซา ในแต่ละ มิสซาพ่อก็จะเทศน์สอนอยู่แล้ว ต่อมาพ่อแม่ผู้ปกครองก็จะสอนต่อให้เด็กต่อ” และ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “โดยการเรียนรู้ก็อย่างเช่น วันเสาร์อาทิตย์จะมีการ เข้าโบสถ์ไม่ว่าจะเป็นโบสถ์ไทยหรือโบสถ์คริสต์ก็จะมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนาแล้ว เราก็ไปเรียนรู้ซึ่งกันและกันเค้าก็ไม่ว่า อย่างของคริสต์เรานี้ก็จะมีพุทธมาชมวันเสาร์อาทิตย์เราก็เปิดให้ เข้าชม” นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การไปสัมภาษณ์คุณยายคุณย่าตามบ้านเกี่ยวกับเรื่องการทำอาหารหรือขนมโบราณแบบโปรตุเกส ซึ่งผู้หลักผู้ใหญ่ก็จะสอนให้ลูกหลาน ดังที่ จริน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “กระบวนการเรียนรู้ณะคะ ส่วนใหญ่แล้วก็คือเราก็ไปร่วม กิจกรรมอย่างเช่นชุมชนอาจจะจัดให้มีฐานต่างๆ สอนตัดผม สอนอะไรก็แล้วแต่ ก็คือเราจะส่งเด็กเข้าไป เรียนรู้ ยิ่งถ้าเป็นเรื่องของขนม การทำอาหารหรือขนมแบบโบราณแบบโปรตุเกสเราก็จะไปตาม บ้านเลยโดยการไปสัมภาษณ์คุณยายคุณย่าเลยซึ่งอันนี้เกิดกระบวนการเรียนรู้แน่นอน ซึ่งผู้หลักผู้ใหญ่ สอนให้ลูกหลานต่อ อย่างเช่นญาติๆ ต้มมะฝาด สอนจากวิถีชีวิตดั้งเดิม”

3.2.6 วิธีการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ก็คือ แต่ละ บ้านจะต้องดูแลลูกหลานของตนให้ดีอย่าให้มีปัญหาทะเลาะกัน ดังที่ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ป้องกันความขัดแย้งนะคะ ส่วนมากก็ในแต่ละบ้านเค้าก็จะดูแล ลูกหลานเค้าอยู่แล้วนะคะ เพราะว่าในหลักศาสนาของเค้าจะไม่ค่อยมีความขัดแย้ง คือเด็กๆ จะไม่ไป เกเร นักเรียนเล็กเรียนแล้วก็กลับบ้าน แล้วอีกอย่างหนึ่งโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน เด็กๆ วัยรุ่นไม่มีเกเรคะ ส่วนความขัดแย้งของทั้งหมดของคนในทุกศาสนาอันนี้ไม่ค่อยมีให้เห็นเลยคะไม่ค่อยมีคะเพราะว่าส่วน ใหญ่ไม่ค่อยขัดแย้ง ส่วนมากมีงานอะไรเค้าก็จะช่วยๆ กัน” ซึ่งภายในชุมชนก็จะต้องช่วยกันดูแลไม่ให้เกิดปัญหาโดยใช้หลักการ “รุ่นน้องเกรงใจรุ่นพี่” ซึ่งทางชุมชนก็จะแบ่งการดูแลกันแบบ “พี่ดูแลน้อง” โดยจะมีเป็นกลุ่มๆ ที่คอยดูแลกันในชุมชน คนในชุมชนมีความความเกรงใจซึ่งกันและกัน มีการนับถือ อาวุโสเป็นหลัก ซึ่งเมื่อผู้ใหญ่พูดเด็กก็จะเชื่อฟัง แล้วก็ถ้าผู้ใหญ่กว่าเราพูดอะไรถึงแม้ว่าเราเป็นผู้ใหญ่ แล้วเราก็ต้องฟัง ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ที่นี้ตั้งแต่สมัย บรรพบุรุษแล้วจะมีสิ่งที่เรียกว่า “รุ่นน้องเกรงใจรุ่นพี่” ซึ่งเราก็จะแบ่งการดูแลคือ “พี่ดูแลน้อง” เราก็ จะมีเป็นกลุ่มๆ ที่คอยดูแลกันในชุมชน มันเป็นความเกรงใจซึ่งกันและกัน โดยที่นี้เรานับถืออาวุโสเป็น

หลักเลยไม่ค่อยมีความขัดแย้งกันสักเท่าไร เพราะเวลาที่นี้ถ้ารุ่นพี่บอกให้หยุดเด็ก ๆ ก็จะเชื่อฟัง ผู้ใหญ่พูดเด็กฟัง แล้วก็ถ้าผู้ใหญ่กว่าเราพูดอะไรถึงแม้ว่าเราเป็นผู้ใหญ่แล้วเราก็จะต้องฟัง”

3.2.7 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชน ก็คือ คือการสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของคนรุ่นก่อนๆ นี้ โดยเขาสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่กันมาอย่างไรเราก็ต้องรักษาเอาไว้ และต้องปลูกฝังให้ลูกหลานรุ่นต่อไป ต้องผดุงเอาไว้ให้ได้ด้วย ดังที่ ปฎิภาณ สุวรรณศิริ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “แนวทางการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชนก็คือการสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของคนรุ่นก่อนๆ นี้ เขาสืบทอดกันมาอย่างไรเราก็ต้องรักษาเอาไว้ด้วยนี่แหละ คือแนวทาง สืบทอดเขามาเรื่อยๆ และยังคงรักษาเอาไว้และสั่งให้ลูกหลานรุ่นต่อไป สืบทอดให้ได้ด้วย ต้องผดุงเอาไว้รักษาเจตนารมณ์เดิมเอาไว้แล้วให้เด็กรุ่นใหม่สามารถทำได้ด้วยในรุ่นต่อไป ไปที่ กำลังจะโตเป็นผู้ใหญ่” นอกจากนี้ภายในชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเช่น กิจกรรมทางประเพณี หรือวันสำคัญต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มาร่วมงานกัน ดังที่ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “การสร้างความสมานฉันท์ก็คือนี่แหละค่ะ ประเพณีต่างๆ ของภูมิถิ่นเราจะมี หนึ่ง วันเด็ก และก็วันคริสต์มาส และก็วันฉลองวัด และก็วันขึ้นปีใหม่ไทย และก็จะมียี่สิบหลายอย่าง อย่างเช่นวันสงกรานต์ทางวัดข้างตาคูร์สเราก็จะมีพิธีร่วมกับวัดประยูรวงศาสุวรรณวิหาร หรือร่วมกับวัดกัลยาณมิตรบ้าง มีการส่งประกวดร้องเพลง ประกวดกิจกรรมต่างๆ มีการส่งประกวดเทพีสงกรานต์ เมื่อถึงเทศกาลลอยกระทงก็จะมีประเพณีนางนพมาศร่วมกับทางวัด คนในชุมชนก็จะมีสามัคคีกัน”

3.2.8 แหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน ได้แก่ วัดของชุมชน โรงเรียนในชุมชน และบ้านที่เปิดสอนทำอาหารดั้งเดิมแบบโบราณ ดังที่ จริน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้หลักๆ ของเรา น่าจะเป็นวัดข้างตาคูร์ส ถ้าเป็นสถานที่สถาปัตยกรรมนั้นก็คือวัด ถ้าเรื่องอาหารก็พาเด็กไปเรียนเลยอย่างเช่นบ้านสกุลทองเราก็พาเด็กไป บ้านสกุลทองเป็นบ้านที่ทำอาหารแต่ไม่ได้เปิดขายเป็นร้านอาหารส่วนใหญ่แล้วเขาจะถ่ายทอดอาหารดั้งเดิมเช่นเนื้อซลโม ฯลฯ (บ้านสกุลทองตอนนี้ผู้สอนเป็นลูกหลานรุ่นที่ห้าแล้วค่ะ) ซึ่งถ้าจะเรียนเราต้องติดต่อไปซึ่งเขาจะขอแค่ค่าวัตถุดิบไม่มีค่าเรียนซึ่งเขาไม่ได้เปิดประจำถ้าใครสนใจจะเรียนก็ติดต่อไป ยิ่งถ้าเป็นแหล่งทำขนมภูมิถิ่นนี้เป็นลูกศิษย์เราเพราะฉะนั้นเราไปได้เลยโดยไม่ต้องขออนุญาต” และ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้ส่วนมากก็จะเป็นโรงเรียน เพราะในละแวกนี้เรามีโรงเรียนเยอะ แล้วผู้ปกครองทั้งหมดก็ส่งลูกเข้ามาเรียนไม่ว่าจะเป็นประถมหรือมัธยม โรงเรียนอนุบาล มีโรงเรียนทุกชนิดเลยคะ แล้วที่นี้ผู้ปกครองเขาก็จะส่งสรรคกันเองเวลามีวันงานต่างๆ ภายในโรงเรียน” และ ปฎิภาณ สุวรรณศิริ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “เดี๋ยวนี้ที่พอจะเห็นชัดหน่อยก็มีบ้านที่เค้าสอนทำของคาวของหวานทำขนมต่างๆ ซึ่งเป็นศูนย์ที่ให้ความรู้กับคนในชุมชนโดยที่เค้ามี

ความเต็มใจที่จะแนะนำหรือสอนคนรุ่นใหม่ที่ยากจะไปเรียนรู้ซึ่งเขาก็นึกถึงที่จะถ่ายทอดให้ ซึ่งแต่ก่อนนี่ก็เป็นอย่างนั้นและปัจจุบันนี้ก็ยังทำอยู่ ถ้าใครอยากจะไปทำหรือไปเรียนรู้อะไรทางเจ้าของบ้านเขาก็นึกถึง” ซึ่งการเรียนรู้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ส่วนใหญ่ในตอนนี้นำมาเน้นในเรื่องความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชุมชน ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ส่วนใหญ่ตอนนี้นำมาเน้นในเรื่องความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของเราเอง แล้วก็เรื่องเล่าของชาวชุมชนเราเองบางทีอย่างบ้านป่าแดงบ้านโบราณซึ่งเป็นบ้านทรงไทยวิกตอเรียวันนี้ที่แป้วขึ้นไปดูก็ยังไม่เคยขึ้นมา มันเป็นเรื่องที่บ้านอยู่ติดบ้านเราเองเรายังไม่รู้เลยไม่เคยขึ้นมาเยี่ยมชมได้แต่เดินผ่าน ทางชุมชนเราก็นำมาเปิดให้เด็ก ๆ หรือผู้ใหญ่ที่อยากจะเข้าถึงในความเป็นกุฎิเงินให้มากที่สุด ซึ่งบ้านโบราณนี้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ดีเพราะว่ามันเป็นการก่อสร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ส่วนบ้านที่ทำขนมมีทั้งหมด 3 บ้าน (มีบ้านหลานย่าเป่า บ้านป่าเล็ก และ ธนุสิงห์) ซึ่งแต่ละบ้านรสชาติก็ต่างกันเพราะว่าแต่ละบ้านเค้าก็จะไม่บอกเคล็ดลับของเค้า”

3.2.9 กิจกรรมหรือการเรียนรู้ภายในชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน ได้แก่ “การเรียนรู้เรื่องศาสนา” โดยคนในชุมชนของเราเข้าวัดกันทั้งทั้งชุมชน ซึ่งวัดก็เป็นวัดของชุมชน ก็เลยเป็นสิ่งที่ดีเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจได้ โดยทุกครั้งที่ไปวัดก็จะมีพาลูกหลานไปด้วย มีการอุ้มลูกหลานไป หนุ่มสาวก็ไปวัดกันทั้งหมด ซึ่งมีการสืบทอดกันมาเรื่อยๆ ดังที่ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ชีวิตประจำวันก็คือการเรียนรู้เรื่องศาสนาเป็นส่วนมากคะ ซึ่งสาเหตุที่หมู่บ้านเราไม่ค่อยมีปัญหาเพราะว่าคนในหมู่บ้านเขาเข้าวัดกันทั้งหมู่บ้านและทุกครั้งที่ไปวัดก็จะพาลูกหลานไปด้วย มีการอุ้มลูกหลานไป หนุ่มสาวก็ไปวัดกันทั้งหมด ก็เลยเป็นสิ่งที่ดีเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจได้ มันก็เลยสืบทอดกันมาเรื่อยๆ ค่ะ และก็จะสั่งสอนแบบโบราณๆ อย่างเช่นคุณป้าเห็นเด็กบางคนพูดจาไม่เพราะ คุณป้าก็จะบอกเด็กว่าอันนี้ไม่น่ารักษนะคะเพราะว่าพ่อแม่ต่างก็รู้จักเราหมด เดินไปก็รู้จักกันหมด สามารถจะแนะนำสั่งสอนกันได้” และ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “คนในชุมชนมีการเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน ชุมชนมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัดฟังมิสซา โดยส่วนใหญ่ถ้ามีคนจากข้างนอกเข้ามา เราในฐานะเจ้าบ้านคุณพ่อบาทหลวงท่านก็มักจะบอกให้เราเชิญเขาเข้าวัดเนื่องจากบางคนที่มาจากข้างนอกถึงจะเป็นคริสต์เขาก็ไม่กล้าเข้าไป เราก็สามารถเชิญเขาได้ แล้วก็คนพุทธที่อยู่ในชุมชนเราซึ่งมีคนพุทธบ้างเหมือนกันเราก็สามารถเชิญได้ และในวันอาทิตย์ถ้าเราสังเกตก็จะมีบางคนซึ่งมีอายุแล้วยังมาเรียนคำสอนเพิ่มเติมก็มี”

3.2.10 กิจกรรมหรือการเรียนรู้ภายในชุมชนที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี และมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเรียนรู้ในด้านศาสนาของตนและการร่วมงานกับศาสนาอื่นโดยเมื่อศาสนาใดในชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมอะไร ศาสนาอื่นๆ ในฐานะเพื่อนบ้านในชุมชนก็จะไปร่วมด้วย

ดั่งที่ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “อันนี้ส่วนมากก็จะเป็นเรื่องของศาสนา แล้วก็การไปวัดของศาสนาพุทธคนคริสต์เราก็ไปได้นะคะ สามารถทำได้ เข้าได้หมด อย่างท่านพระพรหมบัณฺฑิต เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ท่านจะมีงานวันเกิดครบ 60 ปี ชาวคริสต์เราก็จะไปร่วมฉลองคะ ก็จะไปกันหมด เอาของดีกุ๊ยเงินไปโช้วไปขาย ซึ่งทุกฝ่ายก็จะร่วมมือกันทั้งหมดทุกศาสนา ถ้าส่วนทางคริสต์จะมีงานบุญทางศาสนาอื่นก็จะมาร่วมงานมานั่งฟังสวดด้วยทั้งอิสลามและพุทธ ซึ่งก็จะเชิญมาทุกครั้ง ซึ่งถ้าท่านเจ้าอาวาสมาไม่ได้ท่านก็จะให้รองเจ้าอาวาสมา เพื่อเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เวลาแขกมาจากต่างประเทศหรือมีผู้ใหญ่รัฐมนตรีมา ทุกคนก็จะมาช่วยกันหมด อย่างเช่นวัดกัลยาณมิตรเค้ามีพิธีแห่พระทางน้ำ คนในชุมชนก็มาช่วยกัน พวกเราก็ไปช่วยเค้า คนทุกศาสนาไปร่วมช่วยงานกัน การเรียนรู้ส่วนมากจะเน้นศาสนา” นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้นเป็นประจำก็คือ “กิจกรรมการไปเยี่ยมเยียนทุกศาสนา” โดยคนในชุมชนของเราจะออกไปเยี่ยมคนศาสนาต่างๆ ซึ่งอยู่ในชุมชนละแวกนี้เพื่อไปเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยภายในชุมชนจะมีการประกาศกันว่าวันนี้จะมีการออกไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านทั้งสามศาสนา จะไปคุยกัน ซึ่งแต่ละศาสนาก็จะมีการทำอาหารมาเลี้ยงกัน ซึ่งเขาก็จะเลี้ยงต้อนรับ พอเขามาเยี่ยมศาสนาเราเราก็จะเลี้ยงต้อนรับเขา ดั่งที่ปราณี ทองประไพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “กิจกรรมก็คือจะมีการไปเยี่ยมเยียนทุกศาสนา โดยคนในชุมชนของเราจะออกไปเยี่ยมคนศาสนานั้นศาสนานี้ซึ่งอยู่ในชุมชนละแวกนี้เพื่อไปเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งภายในชุมชนจะมีการประกาศกันว่าวันนี้จะมีการออกไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านทั้งสามศาสนา จะไปคุยกัน ซึ่งแต่ละศาสนาก็จะมีการทำอาหารมาเลี้ยงกัน ซึ่งพวกเราก็จะไปกันคะ เช่นไปเยี่ยมศาสนาพุทธไปวัดกัลยาณมิตร ไปมัลลิตเยี่ยมคนมุสลิม ซึ่งเขาก็จะเลี้ยงต้อนรับ พอเขามาเยี่ยมเราเราก็จะเลี้ยงเขา”

3.3 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

3.3.1) โรงเรียนในชุมชนควรรองรับเด็กทั้งหมดในชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนหนังสือ เด็กจะได้ไม่ต้องเดินทางไปเรียนที่อื่น แล้วก็ต้องมีกิจกรรมให้กับเด็กแต่ละศาสนาด้วย ดั่งที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยให้เกิดความสมานฉันท์เพราะว่าโรงเรียนรับเด็กทุกศาสนา แล้วก็จะมีกิจกรรมให้เขาทำแต่ละศาสนาด้วย กระบวนการส่งเสริมการศึกษาในระบบก็คือทางคาทอลิกเราก็อยากให้ได้ไปโรงเรียนทุกคน โรงเรียนของวัดนี้ส่วนใหญ่ถ้าเป็นคนในชุมชน โรงเรียนข้างตาคูร์สก็ต่อรองรับเด็กในชุมชนเราทั้งหมดอย่างนี้เหมือนกับว่าส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนหนังสือ” โดยในโรงเรียนควรมีชั่วโมงสอนคำสอนคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมาจากเวลาเรียน ซึ่งคำสอนก็สอนให้เด็กเป็นคนดีและโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม ดั่งที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ในโรงเรียนก็จะมีชั่วโมง

สอนคำสอนจากคุณพ่อบาทหลวงเพิ่มมาจากเวลาเรียนด้วยซึ่งคำสอนก็สอนให้เด็กเป็นคนดีโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม ซึ่งหลักคำสอนของศาสนาคริสต์แรกก็คือ ต้องรักผู้อื่นเหมือนรักตัวเอง แล้วก็ต้องให้ผู้อื่นจะมีความภูมิใจมากกว่าผู้รับ” ซึ่งคนในชุมชนควรส่งลูกหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนของทางชุมชน ถ้าเป็นเด็กในชุมชนทางโรงเรียนก็ควรมีการลดค่าใช้จ่ายให้ ควรจะมีทุนการศึกษาให้ ซึ่งจะเป็นผลดีแก่เด็กเนื่องจากโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน ค่าใช้จ่ายถูก และการดูแลทั่วถึง โดยทางโรงเรียนจะต้องมีการติดตามเด็กนักเรียนค่อนข้างมากพอสมควร โดยครูต้องคอยดึงให้เด็กมาเรียนให้ได้เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ติดตัว ซึ่งแม้ว่านักเรียนจะจบไปทำงานแล้วทางโรงเรียนก็ควรที่จะยังตามไปดูแลเขาอยู่เพราะว่าเขาเป็นเด็กในชุมชน และสำหรับคนในชุมชนที่ไม่ได้เรียนกับโรงเรียนในชุมชน เวลาโรงเรียนจัดกิจกรรมอะไรทางโรงเรียนก็ควรที่จะเชิญเขามาร่วมด้วยเนื่องจากพวกเขาก็เป็นคนในชุมชนของเรา ทุกคนในชุมชนจะได้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังที่ จรีน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “การส่งเสริมในด้านนี้ดีค่ะซึ่งเราเองส่งเสริมอยู่แล้วนะคะ เพราะว่ามันเป็นเจตนารมณ์เริ่มแรกของการก่อตั้งโรงเรียนข้างตาศูตศึกษาอยู่แล้ว เพราะว่าต้องการให้เด็กในชุมชนมาเรียนในโรงเรียนจะได้ไม่ต้องเดินทางไปเรียนที่อื่น ณ ปัจจุบันเราก็ยังเปิดกว้างเรามีทุนการศึกษาให้เด็กค่อนข้างเยอะพอสมควร ก็คือส่งเสริมให้เด็กมาเรียนในโรงเรียนของเราโดยเราจะมอบทุนการศึกษาให้ ถ้าเป็นเด็กในชุมชนก็จะลดค่าใช้จ่ายให้ ซึ่งเป็นผลดีแก่เด็กคือ โรงเรียนอยู่ใกล้ด้วย ค่าใช้จ่ายก็ถูกด้วย และการดูแลก็ทั่วถึง ซึ่งกระบวนการส่งเสริมก็คือ อันดับแรกจะต้องส่งลูกหลานเข้ามาเรียน เราเองก็พยายามให้เด็กในชุมชนทุกคนได้มีการศึกษา ส่วนเด็กของเราที่เราสอนอยู่ทุกวันนี้การติดตามค่อนข้างจะมากพอสมควรกับการที่จะดึงให้เด็กมาเรียนให้ได้ แล้วก็ชักชวนให้เขามาเรียน ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายก็ได้แต่อยากให้เขามาเรียนให้เขามีความรู้ติดตัวซึ่งเป็นนโยบายของโรงเรียน โรงเรียนเรามีปณิธานคือ “รัก รับผิดชอบ” ซึ่งเราสร้างโรงเรียนนี้ขึ้นมาเพื่อให้เด็กในชุมชนได้เรียน เพราะฉะนั้นส่วนใหญ่ก็จะไปเคาะประตูบ้านที่บ้านน้ำอาขอให้อาลูกมาเรียนอย่าปล่อยให้เขาอยู่กับบ้านเฉยๆ ซึ่งเรามีให้เรียนฟรีขอแค่ให้มาเรียน ซึ่งตอนเขาจบไปทำงานแล้วก็ยังตามไปดูแลเขาอยู่ เพราะว่าเขาเป็นเด็กในชุมชน สรุปก็คือ ให้มีการส่งลูกมาเรียน โรงเรียนมีการติดตามเด็กที่จบไปแล้วแล้วสำหรับคนในชุมชนที่ไม่ได้เรียนที่นี้เวลาทางโรงเรียนจัดกิจกรรมอะไรเราก็จะเชิญเขามาร่วมด้วยเช่นกันถึงแม้ว่าจะไม่ได้เรียนกับโรงเรียนเรา” และในโรงเรียนจะควรมีสมาคมผู้ปกครองไว้สำหรับพบปะสังสรรค์กันระหว่างทางโรงเรียน วัด และผู้ปกครองในชุมชนเพื่อเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรมีการจัดงานประชุมผู้ปกครองเพื่อคนในชุมชนจะได้มาแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพูดถึงสภาพโรงเรียนว่ามีความเหมาะสมหรือยัง ต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงในด้านไหน แล้วก็ถ้านักเรียนคนไหนประพฤติไม่ดีทางโรงเรียนก็อาจจะเชิญผู้ปกครองมาพูดคุย ซึ่งทางโรงเรียนและผู้ปกครองจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันโดยตลอด ดังที่

ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ในโรงเรียนก็มีสมาคมผู้ปกครองไว้สำหรับพบปะกันระหว่างทางโรงเรียน วัด และผู้ปกครอง ซึ่งประจำทุกปีเราก็จะมีการจัดโต๊ะจีนเพื่อสังสรรค์กันทั้งเด็กที่จบไปแล้ว เด็กปัจจุบัน และเด็กที่กำลังจะเข้าเรียน เราก็จะมีงานสังสรรค์ในตรงนั้นด้วย นอกจากนี้ยังมีงานประชุมผู้ปกครองเพื่อจะได้มาแลกเปลี่ยนความรู้ เราก็เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพูดถึงสภาพโรงเรียนว่ามีความเหมาะสมหรือยัง ต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงในด้านไหน แล้วก็ถ้าลูกเราไม่ดีทางโรงเรียนก็อาจจะเชิญผู้ปกครองมาพูดคุย ซึ่งจะมีการติดต่อสื่อสารกันโดยตลอด”

3.3.2) ทางชุมชนควรมีการจัดหลักสูตรพิเศษเพื่อสอนอาชีพสำหรับผู้มีเวลาว่างหรือเป็นผู้ว่างงาน เนื่องจากการฝึกตรงนี้จะทำให้คนในชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้ เช่น การจัดดอกไม้ การร้อยพวงมาลัย การร้อยลูกปัด ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถทำที่บ้านได้โดยไม่ต้องไปหาหน้าร้าน สามารถประกอบอาชีพในชุมชนของตนได้ โดยทางชุมชนจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงในทุกๆ กิจกรรม ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็มีส่วนช่วยให้คนอยู่ร่วมกันได้ดีนะคะเพราะว่าส่วนใหญ่บริเวณใกล้เคียงชุมชนเราจะมีมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ซึ่งเขาก็จะมีคอร์สพิเศษมาสอนอยู่เรื่อยเลยทุกวันเสาร์อาทิตย์สำหรับผู้มีเวลาว่างหรือเป็นผู้ว่างงานโดยการฝึกตรงนี้จะทำให้เราสามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งเค้าจะสอนหลากหลาย มีการจัดดอกไม้ การร้อยพวงมาลัย การร้อยลูกปัด ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถทำที่บ้านได้โดยไม่ต้องไปหาหน้าร้าน ซึ่งเวลาทางมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีติดต่อมาเราก็จะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้ทราบผ่านเสียงตามสายซึ่งเราก็จะเสียงตามสายทั้ง 6 ชุมชนในย่านนี้” และชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ เช่นการฝึกอาชีพ หรือ การให้ความรู้ต่างๆ ทางชุมชนและโรงเรียนในชุมชนควรจะช่วยกันจัดขึ้นอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น การสอนทำสิ่งประดิษฐ์ การสอนทำอาหารดั้งเดิมของชุมชน การสอนเต้นแอโรบิก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พัฒนาตนเอง สามารถช่วยให้คนอยู่ร่วมกันได้ดีเนื่องจากชาวบ้านในชุมชนจะได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันในกิจกรรมนั้นๆ ดังที่ จริน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “กระบวนการส่งเสริม ทางโรงเรียนจะจัดขึ้นเดือนละครั้ง วันศุกร์ตอนเย็นเริ่มตั้งแต่สี่โมงถึงหกโมงเย็นในวันศุกร์ที่สามของเดือนค่ะ เพราะศุกร์สิ้นเดือนจะเป็นประชุมรวม เช่น การสอนทำเคโศพาจ การสอนทำผัดไทยโบราณ ซึ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้ชุมชน โดยจะสอนแค่วันเดียวได้ความรู้เลย ตอนนี้นำกำลังมองว่าต่อไปชุมชนจะจัดให้หรือเปล่าซึ่งตรงนั้นคุณปิ่นเขาก็พยายามจัดอยู่นะ ส่วนกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดกับเราและเห็นได้ชัดคือการออกกำลังกายที่เค้าให้คนมาสอนเต้นแอโรบิกแล้วคนในชุมชนก็มาออกกำลังกายร่วมกัน”

3.3.3) นอกเหนือจากการฝึกพัฒนาอาชีพที่จัดให้กับคนในชุมชน ทางชุมชนและโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้กับคนในชุมชนในลักษณะของ การจัดถนนคนเดิน การจัดกิจกรรมถนน

แห่งการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นฐานต่างๆ ให้คนในชุมชนได้เรียนรู้แต่ละฐานร่วมกันเป็นกลุ่ม ดังที่ จริน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “การส่งเสริมการศึกษานอกระบบนี้ดีนะ มีความเหมาะสม สามารถช่วยให้คนอยู่ร่วมกันได้ดีเพราะทางโรงเรียนของเราและทางชุมชนจะช่วยกันจัด เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พัฒนาตนเอง คือเราจัดถนนคนเดิน ถนนแห่งการเรียนรู้ แล้วก็ให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย ซึ่งก็จะเป็นฐานให้เขาไปเรียนแต่ละอย่าง เป็นคล้ายๆ KM เป็นการจัดการความรู้ตัวหนึ่ง เมื่อวันศุกร์ที่ผ่านมาก็มี อย่างเช่น สอนการทำเดโคพาจ การสอนทำผัดไทยโบราณ สอนทำทาโกะยากิ (ซึ่งข้างนอกชุมชนก็มีสิทธิ์มาเรียนกับเราได้) ซึ่งเราเปิดสอนให้กับคนในย่านนี้โดยมีการประชาสัมพันธ์กันอย่างทั่วถึง” และเมื่อมีหน่วยงานภายนอกติดต่อมาเพื่อให้ความรู้หรือพัฒนาอาชีพกับคนในชุมชน ทางชุมชนควรประชาสัมพันธ์ให้คนทุกคนในชุมชนได้ทราบ ซึ่งอาจจะประกาศผ่านเสียงตามสาย หรือการติดป้ายประกาศ เพื่อให้คนที่สนใจมาร่วมกิจกรรมด้วยกัน ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็ส่งเสริมด้วยการประชาสัมพันธ์ เวลาที่มีโครงการมาสอนทำอาชีพเราก็จะเสียงตามสายให้คนในหมู่บ้านทราบคนที่สนใจจะได้มาเรียน และก็โทรศัพท์บอกประธานชุมชนทั้ง 6 ชุมชนอีกครั้งเพื่อประธานของแต่ละชุมชนจะได้ประชาสัมพันธ์อย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการมาสอนฝึกอาชีพบางครั้งก็จะมาจัดสอนในชุมชน บางครั้งก็มีการจัดสอนนอกพื้นที่หรือบางครั้งก็จัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เนื่องจากบางคอร์สมีคนเยอะก็จะจัดที่มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีเนื่องจากมีพื้นที่เพียงพอ แต่ละคอร์สที่สอนจะเป็นคอร์สสั้นๆ คอร์สที่ยาวที่สุดก็คือ คอร์ส 4 เสาร์ (เรียนทุกวันเสาร์ 4 สัปดาห์) หรือ คอร์ส 4 อาทิตย์ (เรียนทุกวันอาทิตย์ 4 สัปดาห์) เนื่องจากวันธรรมดา จันทร์-ศุกร์ เราจะไม่ว่างกัน” และในช่วงที่โรงเรียนปิดภาคฤดูร้อนทางโรงเรียนในชุมชนควรมีการเปิดหลักสูตรสอนพิเศษให้กับเด็กในชุมชนได้มาเรียนด้วยกัน ซึ่งเป็นการเรียนที่นอกเหนือจากในชั้นเรียน โดยควรจัดให้มีการเรียนใน 3 ด้าน คือ การเรียนวิชาการ การเรียนด้านทักษะการกีฬา และการเรียนคำสอน ซึ่งกิจกรรมนี้จะทำให้เด็กได้อยู่ภายในชุมชนและได้ใกล้ชิดพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดช่วงปิดภาคฤดูร้อน ซึ่งทำให้เด็กๆ ในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน และช่วยลดการเกิดปัญหาของเด็กวัยรุ่นได้ ดังที่ จริน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ในช่วงซัมเมอร์ถ้าเป็นนอกระบบทางโรงเรียนเราก็จะเปิดสอนให้ เพราะฉะนั้นเด็กอื่นในชุมชนที่ไม่ได้เรียนพิเศษช่วงซัมเมอร์ก็มาเรียนกับเราได้หมด โดยจะมีการเรียน 3 อย่างคือ การเรียนวิชาการ แล้วก็การเรียนด้านทักษะการกีฬา และก็เรียนคำสอน”

3.3.4) คนในชุมชนควรมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะ “วิถีชุมชน” หรือ “วิถีชาวบ้าน” เพื่อมาเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกันตามความสนใจ เช่น การนั่งจับกลุ่มพูดคุยกันเรื่องคำสอนทางศาสนา การหัดสวดมนต์ร่วมกัน การจับกลุ่มเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน ฯลฯ เนื่องจากคำสอนของทุกศาสนา ทั้ง พุทธ คริสต์ และอิสลาม ต่างก็สอนให้คนเป็นคนดี มีความรักและความเมตตาต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ส่วนใหญ่

ของเราก็จะมีการเรียนรู้ เนื่องจากชุมชนของเราเป็นคริสต์นะ เมื่อพูดเรื่องศาสนาคริสต์เราก็จะมีการจับกลุ่มที่เรียกว่า “วิถีชุมชน” หรือ “วิถีชาวบ้าน” ซึ่งเราก็จะมาเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่เวลาเรานั่งจับกลุ่มพูดคุยกันเรื่องพระคัมภีร์แล้วมีคนต่างศาสนาเดินมาเขาก็จะมาถามเราว่าทำไมต้องคุยกันถึงเรื่องนี้ เราก็บอกว่าเราอยากให้อาจารย์ของเราอย่างชุมชนคาทอลิกก็เป็นชุมชนพระคริสต์ไปเลยอย่างชุมชนของพุทธอย่างชุมชนวัดประยูรเขาจะมีการหัดสวดมนต์ ซึ่งแต่ละสถานที่ก็ไม่เหมือนกัน” และชุมชนควรมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจ เช่น ชาวพุทธต้องไปวัดเพื่อฟังเทศน์และสวดมนต์ ชาวคริสต์จะต้องเข้าวัดฟังมิสซา ชาวมุสลิมจะต้องเข้ามัสยิดเพื่อละหมาด ฯลฯ ซึ่งจะต้องมีการอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่ การบริการน้ำดื่มและของว่าง เพื่อให้คนที่จะมาปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันมีแรงจูงใจเนื่องจากสถานที่มีความพร้อม และมีของว่างไว้คอยบริการหลังจากเสร็จกิจกรรม ซึ่งการร่วมด้วยช่วยกันนี้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสมัครสามานสามัคคี มิมีมิตรไมตรีต่อกัน และชุมชนจะต้องมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้วิถีชีวิตของคนศาสนาอื่นในชุมชน เพื่อที่จะได้เข้าใจความแตกต่างซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ดีมีความสุข ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ถ้าในด้านของการส่งเสริมเราก็ต้องส่งเสริมเรื่องสถานที่ การบริการน้ำดื่มและของว่าง เพื่อให้คนที่จะมาเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกันเขาได้อยากมา เพราะว่าอย่างน้อยก็เป็นแรงจูงใจหนึ่งเนื่องจากมีของว่างมีขนมไว้คอยบริการ มีการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัดฟังมิสซา โดยส่วนใหญ่ถ้ามีคนจากข้างนอกเข้ามา เราในฐานะเจ้าบ้านคุณพ่อบาทหลวงท่านก็จะบอกให้เราเชิญเขาเข้าวัด เนื่องจากบางคนที่มาจากข้างนอกถึงจะเป็นคริสต์เขาก็ไม่กล้าเข้าไป เราก็สามารถเชิญเขาได้ แล้วก็คนพุทธที่อยู่ในชุมชนเราซึ่งมีคนพุทธบ้างเหมือนกันเราก็สามารถเชิญได้ และในวันอาทิตย์ถ้าเราสังเกตุก็จะมีบางคนที่มาอายุแล้วยังมาเรียนคำสอนเพิ่มเติมก็มี” นอกจากนี้ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการไปศึกษาศาสนาของศาสนาอื่นบ้าง เพื่อคนในชุมชนทุกๆ ศาสนาจะได้สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เมื่อศาสนาอื่นภายในชุมชนมีงานอะไรก็ต้องช่วยกันทำ ซึ่งทุกศาสนาสามารถช่วยกันได้ทั้งหมด เพื่อแสดงถึงความสามัคคีปรองดองกันของคนในชุมชน ดังที่ จารุภา จันทนภาพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “อันนี้ก็คิดว่ามันเป็นการเรียนรู้ในตัวเองอยู่แล้ว แต่เราจะทำอย่างไรให้คนได้สนใจ อย่างย่านกะดีจีนของเราการเรียนรู้อะไรก็อาจจะไปศึกษาศาสนาของศาสนาอื่นบ้าง เราก็ไปฟังคนอื่นเขาบ้าง มีงานอะไรก็ช่วยกันทำนะคะ ไปสวดศพก็สามารถไปได้หมด ทุกอย่างเขาไม่ห้าม ไม่ผิดคะ สามารถช่วยได้ทั้งหมด ปรองดองอย่างเช่นทหารตำรวจเขาเข้ามาเราก็ให้ความร่วมมือ ทหารตำรวจมาเยี่ยมเราก็พาเดินทั่วทุกหมู่บ้านเลยในย่านกะดีจีน”

3.3.5) ภายในชุมชนควรมีการให้ข่าวสารของทางชุมชนกับชาวบ้านในชุมชนอย่างทั่วถึง เช่น การเผยแพร่ความรู้ทางเสียงตามสาย การจัดบอร์ดให้ประชาสัมพันธ์ การเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้าน การแจกแผ่นพับหรือใบปลิว และอื่นๆ เพื่อให้ทุกคนทราบถึงความเป็นไปของชุมชนว่าตอนนี้ชุมชนเรา

มีข่าวสารอะไรบ้าง หรือชุมชนของเรากำลังจะมีกิจกรรมใดบ้าง ฯลฯ เพื่อคนในชุมชนจะได้มาร่วมแรงร่วมใจกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชน ทุกคนในชุมชนจะได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเหมือนในอดีต อารงรักษาความสมานฉันท์ของชุมชนสืบต่อไป ดังที่ จรีน นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ก็เห็นด้วยนะคะ และที่เห็นมาจากการปฏิบัติจริงของชุมชนก็จะเป็นการเผยแพร่ความรู้ทางเสียงตามสาย และที่ทางบอร์ดการให้ความรู้ การจัดกิจกรรมโดยเชิญเขตธนบุรีมาให้ความรู้ และที่โรงพักบุปผารามก็มาให้ความรู้ รวมทั้งดับเพลิงที่สมเด็จพระยาภิมา แล้วเราก็ไปร่วมด้วย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรม แต่คนก็ให้ความสนใจเยอะ เมื่อมองแนวโน้มการพัฒนาของประเทศเรา อย่างน้อยเมื่อมีอาเซียนเข้ามาเราก็ต้องมีการปรับเปลี่ยน หรือไม่ชุมชนผู้สูงวัยเข้ามาแล้วจะต้องทำอะไร ซึ่งเรื่องของอาเซียนจะมีการให้ข้อมูลโดยเสียงตามสายของโรงเรียน แต่ตัวเด็กเองก็จะพยายามไปเคาะบ้านนะคะแล้วก็แจกแผ่นพับให้กับคนในชุมชนเพื่อเป็นการแบ่งปันความรู้ให้พี่บ้านว่าเอาได้ตระหนักเพราะว่าต่อไปเราจะเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว (ครุมองว่าแนวโน้มอีกไม่กี่ปีชุมชนเราก็จะเป็นชุมชนผู้สูงอายุแล้ว ครุมองแนวทางว่าอย่างน้อยความรู้ที่จะบ่อนให้สู่ชุมชนควรเป็นเรื่องของการปฏิบัติตัวต่อผู้สูงวัย การดูแลผู้สูงวัย อะไรประมาณนั้น) สรุปคือภายในชุมชนมีเสียงตามสาย มีบอร์ดประชาสัมพันธ์ มีการเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้าน บางครั้งก็เอาแผ่นพับไปเสียบไว้ตามตู้รับไปรษณีย์ (เช่นเรื่องอาเซียน เรื่องไข้เลือดออก)” และทางชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนไปวัด เพื่อทุกคนจะได้พบปะกัน ซึ่งในทั้งสัปดาห์บางคนอาจจะไม่ได้เจอกัน แต่พอถึงวันที่ต้องไปวัดเช่นวันพระของชาวพุทธ วันอาทิตย์ของชาวคริสต์ ทุกคนก็จะต้องไปวัด ซึ่งจะทำให้ทุกคนได้ไปเจอกันที่วัด พอเลิกวัดทุกคนก็จะออกจากวัดมาพูดคุยกันในบริเวณวัด ซึ่งจะมีน้ำไว้คอยเลี้ยง ทุกคนก็ดื่มแล้วก็พบปะพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นกัน เต็มๆ ได้เจอญาติผู้ใหญ่ คนในชุมชนได้พบผู้นำทางศาสนา ได้พบประธานชุมชน ซึ่งเป็นการผูกสัมพันธ์มิตรที่ติดต่อกันในชุมชน ดังที่ ปรานี ทองประไพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “กระบวนการส่งเสริมเราก็จะต้องพูดกับทุกคนว่าศาสนาเรามีความสำคัญ โดยเฉพาะการไปวัด การพบปะกันทุกวันอาทิตย์ ทุกคนที่ในทั้งสัปดาห์ไม่ได้เจอกัน พอวันอาทิตย์เขาก็จะไปเจอกันที่วัด พอเลิกวัดทุกคนก็จะออกจากวัดมาพูดคุยกันในบริเวณวัด ซึ่งจะมีน้ำไว้คอยเลี้ยงคนที่มาวัด ทุกคนก็ดื่มแล้วก็พูดคุยกันไป” และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีกิจกรรมร่วมกับคนศาสนาอื่น โดยเมื่อทางศาสนาของเรามีกิจกรรมหรือมีงานอะไรที่เป็นกิจกรรมใหญ่ๆ ของแต่ละปี เราก็จะต้องมีการเชิญศาสนาอื่นมาร่วมงานด้วย อย่างเช่นในช่วงคริสต์มาสทุกปีทางวัดคาทอลิกโดยคุณพ่อบาทหลวงก็จะเชิญชวนชาวพุทธในชุมชนและพระสงฆ์ของทางศาสนาพุทธมาร่วมในงานด้วย มีการเชิญโต๊ะอิหม่ามของทางมุสลิมและชาวบ้านที่เป็นมุสลิมมาด้วยเช่นกันเพื่อแสดงความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ภายในงานก็จะมีการจัดการแสดงมีอาหารเลี้ยงต้อนรับอาหารที่จัดเลี้ยงก็เป็นอาหารที่คนมุสลิมสามารถรับประทานได้ มีการพูดคุยกันของแต่ละศาสนา แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนต่างกันแค่ศาสนาแต่ไม่แบ่งแยกกันดังที่ ปรานี ทองประไพ (สัมภาษณ์, 14 กันยายน

2558) กล่าวว่า “ส่วนกับศาสนาอื่นที่อยู่ใกล้เคียงถ้าหากทางวัดชาวตาครู้สเราทีมงานอะไรเราก็จะเชิญศาสนาอื่นมาเหมือนกัน อย่างช่วงคริสต์มาสทุกปีทางวัดชาวตาครู้สโดยคุณพ่อบาทหลวงก็จะเชิญชวนชาวพุทธและพระสงฆ์ของทางศาสนาพุทธมาด้วย มีการเชิญโต๊ะอิหม่ามของทางมุสลิมมาด้วยเช่นกัน เพื่อแสดงความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ภายในงานก็จะมีจัดการแสดงมีอาหารเลี้ยงต้อนรับอาหารที่จัดเลี้ยงก็เป็นอาหารที่คนมุสลิมสามารถรับประทานได้ มีการพูดคุยกันของแต่ละศาสนา ต่างกันแค่ศาสนาแต่ไม่แบ่งแยกกัน”

3.3.6) ทางชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้เรื่องราวของตนเอง เรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน ประวัติศาสตร์ของชุมชนในย่านนั้นๆ เพื่อคนในชุมชนจะได้รักและหวงแหนชุมชนซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน โดยคนในชุมชนจะได้ตระหนักว่าพื้นที่ดินที่เราอาศัยอยู่นี้กว่าจะได้มาบรรพบุรุษเราต้องกอบกู้อย่างยากลำบาก ซึ่งจะทำให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตนและรักษาวิถีชีวิตที่สงบสุขสมานฉันท์ต่อไป และทางชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนโดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ให้ช่วยกันอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เป็นของโบราณภายในชุมชนเพราะว่ามันเป็นสิ่งที่มีความค่าเป็นที่สืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ จากบรรพบุรุษในอดีตมาจนถึงปัจจุบันสะท้อนถึงความร่วมมือร่วมใจกันของคนในอดีตเพื่อสร้างขึ้นมา ซึ่งคนรุ่นหลังจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีภายในชุมชน ดังที่ ปิ่นทอง วงษ์สกุล (สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2558) กล่าวว่า “จริงๆ ก็ควรส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เรื่องราวของเราเองดีกว่า เราจะได้รักบ้านของเรา และก็เหมือนกับว่าให้รู้ประวัติศาสตร์ของชุมชนย่านเราเอง เราจะได้รักว่าพื้นที่ดินที่เราอยู่อาศัยนี้กว่าจะได้มานี้บรรพบุรุษเราต้องยากลำบากกว่าจะได้มา แล้วก็สิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เป็นของโบราณเราก็อยากให้อนุรักษ์ อยากให้เด็กรุ่นใหม่รักษาเอาไว้เพราะว่ามันมีความค่า ปัจจุบันเด็กๆ มักสนใจในสิ่งใหม่ๆ เราก็อยากสอนให้เด็กรู้คุณค่าของของเก่ามากกว่า เพราะว่าย่านนี้ที่ได้มาก็เพราะว่าสามศาสนารวมตัวกันช่วยสมเด็จเจ้าตากสินทำสงครามถึงจะได้ผืนที่ดินนี้มา ซึ่งสมเด็จเจ้าตากสินเป็นผู้พระราชทานผืนดินตรงนี้ให้ เราก็ต้องภาคภูมิใจ และการที่เราแบ่งเป็นศาสนาต่างๆ เราก็ไม่ใช่ว่าจะแบ่งแยกซึ่งกันและกัน แต่เราก็ตามพิธีกรรมของศาสนาของแต่ละจุดเราก็ต้องไปอยู่รวมกันเราถึงได้แยกเป็นชุมชนออกไป” และทุกภาคส่วนภายในชุมชนควรร่วมมือกันส่งเสริมให้ “บวร” เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน โดย “บวร” ซึ่งก็คือ บ้าน วัด และโรงเรียน สามารถร่วมมือกันส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกัน โดยโรงเรียนก็จะให้การเรียนรู้ในด้านความรู้และทักษะต่างๆ ทางวิชาการ วัดก็อาจจะให้การเรียนรู้ในด้านทักษะชีวิต ความเชื่อ และความศรัทธา ส่วนชุมชนก็อาจจะให้การเรียนรู้ในด้านทักษะอาชีพ ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกันมีความรู้ มีอาชีพ และมีคุณธรรมจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน ดังที่ จรินทร์ นิยมจ้อย (สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2558) กล่าวว่า “ทุกภาคส่วนภายในชุมชนก็ต้องร่วมมือกันนะคะ ครูก็ยังมีมองว่าคำว่า “บวร” มันไม่สูญหายไปนะคะ ในอนาคตมันยังใช้ได้อยู่ ซึ่งก็คือ

บ้าน วัด และโรงเรียน เพราะฉะนั้น โรงเรียนก็จะทำให้ในเรื่องความรู้ที่มันเป็นด้านวิชาการ ทักษะต่างๆ วัดก็อาจจะให้ในด้านทักษะชีวิต ความเชื่อ และความศรัทธา ชุมชนก็อาจจะให้ในด้านทักษะอาชีพ เพราะฉะนั้นก็คือขึ้นอยู่กับความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งเห็นด้วยกับกระบวนการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตค่ะ ซึ่งเขาจะมีสภากาชาดอยู่แล้ว และก็ยังมีกลุ่มเยาวชนอยู่แล้วที่เขาจะประชุมกันทุกเดือน เพราะฉะนั้นเวลาเขาคุยกันกิจกรรมที่เขาจะจัดแต่ละองค์กรมันก็เป็นความรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และอัยยาศัยอยู่แล้วในตัว เพราะฉะนั้นเขาก็จะประชาสัมพันธ์ให้ไปร่วมอยู่แล้ว”

4. สังเคราะห์ผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

4.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

4.1.1 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านสะพานหินเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

1) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบเพื่อนบ้านซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีต่อกัน และสืบต่อวิถีความเป็นอยู่แบบนี้ต่อไปผ่านรุ่นสู่รุ่น

2) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง มีความเป็นกันเองกับเพื่อนบ้าน มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และไม่แบ่งแยกกันในด้านเชื้อชาติ ศาสนา

3) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชน โดยการช่วยกันสืบต่อกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนซึ่งยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต เช่น การทำการค้า การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสมานฉันท์ในชุมชนต่อไปในอนาคต

4) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนโดยไม่แบ่งแยกกัน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนสามัคคีกัน มีความเป็นกันเอง เข้าใจกันในความแตกต่างซึ่งกันและกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

5) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกิจกรรมสานความสัมพันธ์กันในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีปฏิสัมพันธ์จากกิจกรรมต่างๆ เหล่านั้น เช่น การทำการค้า การทำกิจกรรมร่วมกันของคนต่างเชื้อชาติต่างศาสนา ฯลฯ โดยกิจกรรมแต่ละกิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขต่อไป

4.1.2 ข้อเสนอแนะของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

1) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง ซึ่งทุกคนในชุมชนสามารถอยู่ด้วยกันและร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชนได้โดยไม่มีแบ่งแยกซึ่งกันและกัน นอกจากนี้คนในชุมชนก็ควรไปร่วมกิจกรรมกับเพื่อนบ้านที่นับถือศาสนาอื่นเพื่อเป็นการปลูกฝังความรักใคร่สามัคคีปรองดองกันในชุมชน

2) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนยึดถือการอยู่ร่วมกันแบบวิถีชาวบ้านซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่อยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ในอดีต โดยเมื่อมีงานเทศกาลจัดขึ้นภายในชุมชนคนในชุมชนก็จะต้องไปร่วมงานกันทั้งเทศกาลของศาสนาที่ตนนับถือและงานของศาสนาอื่น เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีมิตรไมตรีที่ดีต่อกัน

3) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ด้วยกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันเหมือนพี่น้อง และเมื่อภายในชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมจัดขึ้นก็ต้องมีการเชิญชวนให้ทุกคนในชุมชนมาเข้าร่วมกิจกรรมและร่วมด้วยช่วยกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชนเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสมัคสมานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนและยังเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กๆ ในชุมชน ซึ่งในอนาคตเด็กๆ จะได้ปฏิบัติตามซึ่งจะเป็นการธำรงรักษาความสงบสุขนี้สืบไป

4) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มีแบ่งชนชั้นวรรณะซึ่งกันและกัน โดยทุกคนในชุมชนล้วนเป็นเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ร่วมกันซึ่งต้องช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกัน ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติศาสนาและฐานะ

5) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มีแบ่งกันในเรื่องการนับถือศาสนา โดยใครจะนับถือศาสนาใดก็ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเขา ซึ่งทุกเชื้อชาติและศาสนาต่างก็ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเมื่อไม่มีแบ่งกันในเรื่องการนับถือศาสนาทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นกันเองและเห็นคุณค่าของการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันซึ่งมีผลทำให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน

4.1.3 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

1) ในอดีตคนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์เนื่องจากทุกคนอยู่กันแบบพี่น้อง มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน นอกจากนี้การร่วมมือร่วมใจกันในอดีตเพื่อช่วยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกอบกู้อิสรภาพเป็นสิ่งที่ทำให้คนในย่านนี้มีความผูกพันและรักใคร่กลมเกลียวกันมาจนถึงปัจจุบัน

2) ในปัจจุบันคนในชุมชนยังยึดหลักการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม สามารถอยู่ร่วมกันได้ดีมีความสงบสุขเหมือนในอดีต เนื่องจากมีเหตุจูงใจร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือการมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ตังามในการอยู่ร่วมกันมาจนถึงในยุคปัจจุบัน ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมารยาทที่ตังามของไทย

3) การธำรงรักษาความสมานฉันท์ก็คือการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นใหม่ ซึ่งเมื่อผู้ใหญ่ทำอะไรเด็กก็จะทำตามโดยเป็นการสืบทอดต่อๆ กันจากสิ่งที่ผู้ใหญ่ทำ อีกประการหนึ่งคือการมีระบบเครือญาติ โดยในชุมชนของเราก็เป็นระบบพี่น้องโดยส่วนใหญ่ ซึ่งผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าก็จะเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ซึ่งเป็นธรรมเนียมของเรา

4) แนวทางการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชนนั้น คนในชุมชนจะต้องมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นหลัง และจะต้องมีการส่งเสริมให้คนเข้าวัด คนในชุมชนจะต้องเคารพซึ่งกันและกัน และคนในชุมชนก็ต้องมีการบ่มเพาะเด็กๆ รุ่นหลังให้รู้จักที่จะมีความรัก ความสามัคคี และความสมานฉันท์ ซึ่งกันและกันภายในชุมชน

5) การสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ การเข้าวัดฟังมิสซา หรือการเข้าวัดฟังธรรม ซึ่งกิจกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนานั้นคนศาสนาอื่นสามารถไปเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ เช่น การไปสัมภาษณ์คุณยายคุณย่าตามบ้านเกี่ยวกับเรื่องการทำอาหารหรือขนมโบราณแบบโปรตุเกส ซึ่งผู้หลักผู้ใหญ่ก็จะสอนให้ลูกหลาน

6) วิธีการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันภายในชุมชน ก็คือ แต่ละบ้านจะต้องดูแลลูกหลานของตนให้ดีอย่าให้มีปัญหาทะเลาะกัน ซึ่งภายในชุมชนก็ต้องช่วยกันดูแลไม่ให้เกิดปัญหาโดยใช้หลักการ “รุ่นน้องเกรงใจรุ่นพี่” ซึ่งทางชุมชนก็จะแบ่งการดูแลกันแบบ “พี่ดูแลน้อง” โดยจะมีเป็นกลุ่มๆ ที่คอยดูแลกันในชุมชน คนในชุมชนมีความความเกรงใจซึ่งกันและกัน มีการนับถืออาวุโสเป็นหลัก ซึ่งเมื่อผู้ใหญ่พูดเด็กก็ต้องเชื่อฟัง

7) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชน ก็คือ คือการสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของคนรุ่นก่อนๆ โดยคนรุ่นก่อนสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่กันมาอย่างไรคนรุ่นหลังก็ต้องรักษาเอาไว้ และต้องปลูกฝังให้ลูกหลานรุ่นต่อๆ ไปรักษาไว้ให้ได้ด้วย นอกจากนี้ภายในชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเช่น กิจกรรมทางประเพณี หรือวันสำคัญต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มาร่วมงานกัน

8) แหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน ได้แก่ วัดของชุมชน โรงเรียนในชุมชน และบ้านที่เปิดสอนทำอาหารดั้งเดิมแบบโปรตุเกส ซึ่งการเรียนรู้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ส่วนใหญ่ในตอนนี้นำมาเน้นในเรื่องความเป็นมาหรือประวัติศาสตร์ของชุมชน

9) กิจกรรมหรือการเรียนรู้ภายในชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน ได้แก่ “การเรียนรู้เรื่องศาสนา” โดยคนในชุมชนจะเข้าวัดกันทั้งทั้งชุมชน และเนื่องจากวัดก็เป็นวัดของชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนได้ โดยทุกครั้งที่ไปวัดก็จะมีการพาลูกหลานไปด้วย คนหนุ่มสาวก็ไปวัดกันทั้งหมด ซึ่งมีการสืบทอดกันมาเรื่อยๆ

10) กิจกรรมหรือการเรียนรู้ภายในชุมชนที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี และมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเรียนรู้ในด้านศาสนาของตนและการร่วมงานกับศาสนาอื่นโดยเมื่อศาสนาใดในชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมอะไร ศาสนาอื่นๆ ในฐานะเพื่อนบ้านในชุมชนก็จะไปร่วมด้วย นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้นเป็นประจำก็คือ “การไปเยี่ยมเยียนทุกศาสนา” โดยคนในชุมชนจะออกไปเยี่ยมคนศาสนาต่างๆ ซึ่งอยู่ในชุมชนละแวกนี้เพื่อไปเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยภายในชุมชนจะมีการประกาศกันว่าวันนี้จะมีการออกไปเยี่ยมเยียนชาวบ้านทั้งสามศาสนา ซึ่งแต่ละศาสนาก็จะมีการทำอาหารมาเลี้ยงกัน

จากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชนของชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชน ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ดังนี้

1. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง มีความเป็นกันเองกับเพื่อนบ้าน มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และไม่แบ่งแยกกันในด้านเชื้อชาติศาสนา
2. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มีการบังคับกันในเรื่องการนับถือศาสนา โดยใครจะนับถือศาสนาใดก็ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเขา ซึ่งทุกเชื้อชาติและศาสนาต่างก็ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเมื่อไม่มีการบังคับกันในเรื่องการนับถือศาสนา ทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นกันเองและเห็นคุณค่าของการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันซึ่งมีผลทำให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน
3. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชน โดยการช่วยกันสืบต่อกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนซึ่งยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต เช่น การทำการค้า การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสมานฉันท์ในชุมชนต่อไปในอนาคต
4. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นใหม่ เด็กปฏิบัติตามผู้ใหญ่โดยเป็นการสืบทอดต่อกันจากสิ่งที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติ อีก

ประการหนึ่งคือการส่งเสริมการมีระบบเครือข่ายภายในชุมชน และส่งเสริมให้ภายในชุมชนมีระบบพี่น้องซึ่งผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าจะต้องเคารพยำเกรงผู้ใหญ่

5. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัด ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเคารพซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการบ่มเพาะเด็กรุ่นหลังให้มีความรัก ความสามัคคี และมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกันภายในชุมชน ทั้งนี้คนในชุมชนจะต้องมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นหลังสืบไป

6. ชุมชนควรส่งเสริมให้แต่ละบ้านดูแลลูกหลานของตนให้ดีอย่าให้มีปัญหาทะเลาะกัน ซึ่งภายในชุมชนก็จะต้องช่วยกันดูแลไม่ให้เกิดปัญหาโดยใช้หลักการรุ่นน้องเกรงใจรุ่นพี่ ซึ่งทางชุมชนควรดูแลกันแบบพี่ดูแลน้อง นอกจากนี้คนในชุมชนจะต้องมีความความเกรงใจซึ่งกันและกัน และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการนับถืออาวุโสเป็นหลักซึ่งเมื่อผู้ใหญ่พูดหรือแนะนำเด็กก็จะต้องเชื่อฟัง

7. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของคนรุ่นก่อนๆ โดยคนรุ่นก่อนสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่กันมาอย่างไรคนรุ่นหลังต้องรักษาเอาไว้และจะต้องมีการปลูกฝังให้ลูกหลานรุ่นต่อๆ ไปรักษาไว้ด้วย นอกจากนี้ภายในชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเช่น กิจกรรมทางประเพณี หรือวันสำคัญต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มาร่วมงานกัน

8. ชุมชนควรส่งเสริมให้วัดของชุมชน โรงเรียนในชุมชน และบ้านโบราณภายในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในตอนนี้ควรเน้นในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน

9. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้ศาสนาของตนและมีการร่วมงานกับศาสนาอื่นโดยเมื่อศาสนาใดในชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรม ศาสนาอื่นๆ ในฐานะเพื่อนบ้านในชุมชนควรจะไปร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนี้ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการไปเยี่ยมเยียนทุกศาสนา เพื่อให้คนในชุมชนได้ออกไปเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านที่นับถือศาสนาต่างๆ ซึ่งอยู่ในชุมชนละแวกเดียวกัน และเพื่อให้แต่ละศาสนาไปเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

4.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

4.2.1 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านสะพานหันเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาได้เรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกันในเทศกาลและวันสำคัญต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ ฯลฯ โดยประธาน

ชุมชนจะเป็นผู้ริเริ่มในการดำเนินการจัดงานและประกาศให้ทุกคนในชุมชนทราบ ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีมิตรไมตรีต่อกันจากการร่วมกันทำกิจกรรมของชุมชน

2) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้ร่วมกันจากการเข้าร่วมกิจกรรมดั้งเดิมตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น วันตรุษจีน วันสารทจีน วันบูชาเทพเจ้า ฯลฯ ซึ่งคนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาในชุมชนควรร่วมกันเฉลิมฉลองในกิจกรรมนั้นๆ หรือเข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันโดยไม่มีแบ่งแยกซึ่งกันและกัน

3) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพในวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน โดยเรียนรู้จากรุ่นพ่อแม่ และรุ่นปู่ย่าตายาย เนื่องจากอาชีพดั้งเดิมของชุมชน เช่น การทำเทียน การทำปลาแห้ง ฯลฯ เป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์เอาไว้ โดยการเรียนรู้อาชีพในวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนนั้นนอกจากจะทำให้มีอาชีพแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมสืบต่อไปถึงรุ่นลูกหลาน นอกจากนี้ยังทำให้คนในชุมชนมีความสนิทสนมรักใคร่กลมเกลียวกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

4) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาให้ความร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น วันตรุษจีน วันไหว้พระจันทร์ เทศกาลถือศีลกินเจ วันขอบคุณฟ้าดิน วันเข้าพรรษา วันลอยกระทง ตลอดจนถึงวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ฯลฯ โดยการช่วยกันจัดเตรียมงาน และช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ จนงานเสร็จ เพื่อให้ทุกคนมีความผูกพันและรักใคร่กลมเกลียวกัน และมีความสามัคคีกันภายในชุมชน

5) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยการจัดเวทีพูดคุยกันเพื่อปรึกษาหารือกันภายในชุมชน เช่น การปรับปรุงสถานที่ในชุมชน การร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยมีประธานเป็นผู้ขับเคลื่อนดำเนินการดึงดูดคนให้เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือกัน เพื่อชาวบ้านในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีความเข้าใจกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

4.2.2 ข้อเสนอแนะของชุมชนบ้านญวนสามเสนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เช่น การตักบาตรพระริมน้ำ การแห่งานบวชทางเรือ ฯลฯ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตริมน้ำที่ในปัจจุบันนี้หาได้ยาก เพื่อให้คนในชุมชนได้สืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่เหล่านี้ต่อไปซึ่งเป็นธำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสมัครสมานสามัคคีกันภายในชุมชน

2) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชน ได้แก่ กิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ วันพ่อ วันแม่ วันคริสต์มาส

และกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การทอดผ้าป่า และการแห่แม่พระมารีของคนคาทอลิก ฯลฯ เพื่อให้เรียนรู้วิถีชีวิตซึ่งกันและกัน เข้าใจความแตกต่างซึ่งกันและกัน มีความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน มิมีตรีต่อกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

3) ชุมชนควรส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ เช่น การใช้ชีวิตประจำวันโดยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเด็กๆ จะได้ยึดถือปฏิบัติตาม และผู้ใหญ่ออกยุดุแลพฤติกรรมของเด็กในชุมชน รวมทั้งคอยให้คำปรึกษา เพื่อให้เด็กในชุมชนเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี อยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีความสุขต่อไป

4) ชุมชนควรส่งเสริมให้ครูในชุมชนสอนจริยธรรมการดำเนินชีวิตให้กับเด็กๆ ทุกศาสนาในชุมชน โดยการสอนจากประสบการณ์ สอนจากข้อคิดของผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือสอนโดยการใช้นิทานเปรียบเทียบให้ฟัง เพื่อให้เด็กมีหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและได้ข้อคิดต่างๆ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งส่งผลให้ภายในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นมาจะได้มีข้อคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตไว้สอนลูกหลาน

5) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้อาชีพดั้งเดิมของชุมชนซึ่งมีต้นแบบสืบทอดมาจากวิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่สมัยโบราณ ได้แก่ อาชีพนักประดาน้ำ อาชีพหาปลา ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชีพวิถีริมน้ำที่เรียนรู้ต่อกันมาในชุมชนแบบรุ่นสู่รุ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์เอาไว้ซึ่งอาชีพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมไว้ให้คงอยู่ต่อไปสู่รุ่นลูกหลาน ซึ่งเป็นธำรงไว้ซึ่งสงบสุขสมานฉันท์ภายในชุมชน

6) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ร่วมกันประกอบศาสนกิจของศาสนาของตน เพื่อให้จะได้เรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ซึ่งทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรม คนในชุมชนจะได้มีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ภายในชุมชนมีสันติสุขทั้งในปัจจุบันและต่อไปในอนาคต

4.2.3 ข้อเสนอแนะของชุมชนย่านกุฎีจีนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1) โรงเรียนในชุมชนควรรองรับเด็กทั้งหมดในชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนหนังสือ เด็กสามารถเรียนในชุมชนของตน และจะต้องมีกิจกรรมให้กับเด็กแต่ละศาสนาด้วย

2) คนในชุมชนควรส่งลูกหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนของทางชุมชน ซึ่งถ้าเป็นเด็กในชุมชนทางโรงเรียนก็ควรมีการลดค่าใช้จ่ายให้ หรือควรจะมีทุนการศึกษาให้ ซึ่งจะเป็นผลดีแก่เด็กเนื่องจากโรงเรียนอยู่ใกล้บ้าน ค่าใช้จ่ายถูก และการดูแลทั่วถึง

3) โรงเรียนควรมีการติดตามเด็กนักเรียนค่อนข้างมากพอสมควร โดยครูต้องคอยดึงให้เด็กมาเรียนให้ได้เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ติดตัว ซึ่งแม้ว่านักเรียนจะจบไปทำงานแล้วทางโรงเรียนก็ควรยังตามไปดูแลเนื่องจากเด็กเหล่านั้นเป็นเด็กในชุมชน

4) ในโรงเรียนควรมีชั่วโมงสอนคำสอนคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมาจากเวลาเรียน ซึ่งคำสอนก็สอนให้เด็กเป็นคนดีและโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม

5) ในโรงเรียนควรมีสมาคมผู้ปกครองไว้สำหรับพบปะสังสรรค์กันระหว่างทางโรงเรียน วัด และผู้ปกครองในชุมชนเพื่อเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน เพื่อเป็นการกระชับความสัมพันธ์ ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

6) โรงเรียนควรมีการจัดงานประชุมผู้ปกครองเพื่อคนในชุมชนจะได้มาแลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพูดถึงสภาพโรงเรียนว่ามีความเหมาะสมหรือยัง ต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงในด้านไหน แล้วก็ถ้านักเรียนคนไหนประพฤติไม่ดีทางโรงเรียนก็อาจจะเชิญผู้ปกครองมาพูดคุย ซึ่งทางโรงเรียนและผู้ปกครองจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันโดยตลอด

7) สำหรับคนในชุมชนที่ไม่ได้เรียนกับโรงเรียนในชุมชน เวลาโรงเรียนจัดกิจกรรมอะไรทางโรงเรียนก็ควรจะเชิญเขามาร่วมด้วยเนื่องจากพวกเขาก็เป็นคนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน

8) ชุมชนควรมีการจัดหลักสูตรพิเศษเพื่อสอนอาชีพสำหรับผู้มีเวลาว่างหรือเป็นผู้ว่างงานเพื่อให้คนในชุมชนได้มาเรียนการฝึกอาชีพร่วมกัน เช่น การจัดดอกไม้ การร้อยพวงมาลัย การร้อยลูกปัด ฯลฯ เนื่องจากจะทำให้คนในชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้ ซึ่งเป็นอาชีพที่สามารถทำที่บ้านได้โดยไม่ต้องไปหาหน้าร้าน สามารถประกอบอาชีพในชุมชนซึ่งเป็นถิ่นฐานบ้านเกิดเดิมของตนได้ โดยทางชุมชนจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงในทุกๆ กิจกรรม

9) ชุมชนและโรงเรียนในชุมชนควรช่วยกันจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมระบบ เช่น การให้ความรู้กับคนในชุมชน การจัดกิจกรรมถนนแห่งการเรียนรู้ การสอนทำสิ่งประดิษฐ์ การสอนทำอาหารดั้งเดิมของชุมชน การสอนเต้นแอโรบิก โดยจัดขึ้นอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้พัฒนาตนเอง สามารถช่วยให้อยู่ร่วมกันได้ดีเนื่องจากชาวบ้านในชุมชนจะได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันในกิจกรรมนั้นๆ

10) เมื่อมีหน่วยงานภายนอกติดต่อมาเพื่อให้ความรู้หรือพัฒนาอาชีพกับคนในชุมชน ทางชุมชนควรประชาสัมพันธ์ให้คนทุกคนในชุมชนได้ทราบ ซึ่งอาจจะประกาศผ่านเสียงตามสาย หรือการติดป้ายประกาศ เพื่อให้คนที่สนใจมาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วยกัน

11) ในช่วงที่โรงเรียนปิดภาคฤดูร้อนทางโรงเรียนในชุมชนควรเปิดหลักสูตรสอนพิเศษให้กับเด็กในชุมชนได้มาเรียนด้วยกัน โดยควรจัดให้มีการเรียนใน 3 ด้าน คือ การเรียนวิชาการ การเรียนด้านทักษะการกีฬา และการเรียนคำสอน ซึ่งจะทำให้เด็กได้อยู่ภายในชุมชนและได้ใกล้ชิดกับพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดช่วงปิดภาคฤดูร้อน และทำให้เด็กในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน และช่วยลดการเกิดปัญหาของเด็กวัยรุ่นได้

12) คนในชุมชนควรมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะ “วิถีชุมชน” หรือ “วิถีชาวบ้าน” เพื่อเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกันตามความสนใจ เช่น การเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน การสวดมนต์ร่วมกัน ฯลฯ เนื่องจากคำสอนของทุกศาสนา ทั้งพุทธ คริสต์ และอิสลาม ต่างก็สอนให้คนเป็นคนดี มีความรักและความเมตตาต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

13) ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน โดยชาวพุทธเข้าวัด ฟังเทศน์สวดมนต์ ชาวคริสต์เข้าวัดฟังมิสซา ชาวมุสลิมเข้ามัสยิดเพื่อละหมาด เพื่อทุกคนจะได้พบปะพูดคุยกัน คนในชุมชนได้พบผู้นำทางศาสนาและประธานชุมชน ซึ่งจะต้องมีการอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ การบริการน้ำดื่มและของว่าง ซึ่งการร่วมด้วยช่วยกันนี้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสมัครสามานสามัคคีและมีมิตรไมตรีต่อกัน

14) ชุมชนจะต้องส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้วิถีชีวิตของคนศาสนาอื่นในชุมชนเพื่อจะได้เข้าใจความแตกต่างซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้เมื่อศาสนาใดมีงานคนศาสนาอื่นภายในชุมชนก็ต้องช่วยกันทำ ซึ่งทุกศาสนาสามารถช่วยกันได้ทั้งหมด เพื่อแสดงถึงความสามัคคีปรองดองกันของคนในชุมชน

15) ทางชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับคนศาสนาอื่น โดยเมื่อศาสนาใดมีกิจกรรมหรือมีงานก็จะต้องเชิญคนศาสนาอื่นในชุมชนมาร่วมงานด้วยเพื่อแสดงความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันภายในชุมชน

16) ภายในชุมชนควรมีการให้ข่าวสารของทางชุมชนให้ทุกคนทราบถึงความเป็นไปของชุมชนอย่างทั่วถึงโดยการเผยแพร่ความรู้ทางเสียงตามสาย การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ การเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้าน การแจกแผ่นพับหรือใบปลิว และอื่นๆ เพื่อคนในชุมชนจะได้มาร่วมแรงร่วมใจกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน คนในชุมชนจะได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเหมือนในอดีตเพื่อจะได้ธำรงรักษาความสามานฉันท์ของชุมชนสืบต่อไป

17) ทางชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้เรื่องราวของตนเอง เรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนของตน เพื่อให้คนในชุมชนรักและหวงแหนชุมชนซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน โดยคนในชุมชนจะได้ตระหนักว่าพื้นที่ดินที่อาศัยอยู่นี้บรรพบุรุษต้องกอบกู้มาอย่างยากลำบาก ส่งผลให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตนและรักษาวิถีชีวิตที่สงบสุขสามานฉันท์ต่อไป

18) ทางชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างโบราณภายในชุมชน เพราะเป็นสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นสิ่งที่สืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ จากในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนถึงความร่วมแรงร่วมใจกันสร้างของบรรพบุรุษในอดีต เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีภายในชุมชน

19) ทุกภาคส่วนภายในชุมชนควรร่วมมือกันส่งเสริมให้แนวคิด “บวร” เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน ซึ่ง “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน สามารถร่วมมือกันส่งเสริมให้

คนในชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยโรงเรียนให้การเรียนรู้ในด้านความรู้และทักษะทางวิชาการ วัดให้การเรียนรู้ในด้านทักษะชีวิต ความเชื่อ และความศรัทธา ส่วนชุมชนให้การเรียนรู้ในด้านทักษะอาชีพ เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีความรู้ มีอาชีพ และมีคุณธรรมจริยธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน

จากข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมของชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชน ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ดังนี้

1. ชุมชนควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนรองรับเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เข้าเรียนหนังสือ เด็กสามารถเรียนในชุมชนของตน ซึ่งทางโรงเรียนก็จะต้องมีกิจกรรมให้กับเด็กนักเรียนที่นับถือแต่ละศาสนาด้วย และควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีการติดตามเด็กนักเรียนอย่างเคร่งครัด โดยเด็กนักเรียนจะต้องได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงจากทางโรงเรียนและชุมชน

2. ชุมชนควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีชั่วโมงสำหรับสอนคำสอนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมาจากเวลาเรียน ซึ่งคำสอนต่างๆ ในด้านคุณธรรมจริยธรรมสามารถสอนให้เด็กเป็นเด็กดีและโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม

3. ชุมชนควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีสมาคมผู้ปกครองไว้สำหรับพบปะสังสรรค์กันระหว่างทางโรงเรียน วัด และผู้ปกครองในชุมชน เพื่อจะได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน และควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนจัดงานประชุมผู้ปกครองเพื่อให้คนในชุมชนจะได้มาแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียน วัด และชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันโดยตลอด

4. ชุมชนควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเชิญชวนคนในชุมชนที่ไม่ได้เรียนกับทางโรงเรียนให้มาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนด้วยเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นเนื่องจากทุกคนเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันภายในชุมชน

5. ชุมชนควรส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรพิเศษเพื่อสอนอาชีพสำหรับผู้ว่างงานหรือผู้มีเวลาว่างเพื่อให้คนในชุมชนได้มาเรียนการฝึกอาชีพร่วมกัน เช่น การสอนจัดดอกไม้ การ

สอนร้อยพวงมาลัย การสอนร้อยลูกปัด ฯลฯ โดยชุมชนจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงในทุกๆ กิจกรรม

6. ชุมชนควรส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบให้กับคนในชุมชนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น การให้ความรู้ทางวิชาการ การจัดกิจกรรมถนนแห่งการเรียนรู้ การสอนทำสิ่งประดิษฐ์ การสอนทำอาหารดั้งเดิมของชุมชน การสอนออกกำลังกาย ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้เรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันในแต่ละกิจกรรม

7. ชุมชนควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเปิดหลักสูตรสอนพิเศษให้กับเด็กในชุมชน ในช่วงที่โรงเรียนปิดภาคฤดูร้อน โดยจัดการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านทักษะการกีฬา และ ด้านคำสอนทางศาสนา เพื่อให้เด็กได้อยู่ภายในชุมชน และได้ใกล้ชิดพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดช่วงปิดภาคฤดูร้อน และทำให้เด็กในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันสามารถช่วยลดการเกิดปัญหาของเด็กวัยรุ่นได้

8. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะ วิถีชุมชน หรือ วิถีชาวบ้าน เพื่อเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน การสวดมนต์ร่วมกัน ฯลฯ เนื่องจากคำสอนของทุกศาสนาต่างก็สอนให้คนเป็นคนดี มีความรักและความเมตตาต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

9. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันเพื่อทุกคนจะได้พบปะพูดคุยกัน คนในชุมชนได้พบผู้นำทางศาสนาและประธานชุมชน โดยทุกคนร่วมกันอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ตลอดจนกระทั่งการบริการน้ำดื่มและของว่าง ซึ่งการร่วมด้วยช่วยกันนี้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีและมีมิตรไมตรีต่อกัน

10. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้วิถีชีวิตของคนศาสนาอื่นในชุมชนเพื่อจะได้เข้าใจความแตกต่างซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้คนในชุมชนควรช่วยงานของศาสนาอื่นในชุมชนด้วยเพื่อแสดงถึงความสามัคคีปรองดองกันของคนในชุมชน

11. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกิจกรรมกับศาสนาอื่นในชุมชน โดยเมื่อศาสนาใดมีกิจกรรมหรือมีงานก็จะต้องเชิญคนศาสนาอื่นในชุมชนมาร่วมงานด้วยเพื่อแสดงถึงความ เป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันภายในชุมชน

12. ชุมชนควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของชุมชนให้ทุกคนทราบถึงความเป็นไปของชุมชนอย่างทั่วถึงโดยการประกาศผ่านเสียงตามสาย การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ การเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้าน การแจกแผ่นพับหรือใบปลิว ฯลฯ เพื่อให้คน

ในชุมชนมาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน คนในชุมชนจะได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสามัคคีของชุมชนสืบไป

13. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้เรื่องประวัติของชุมชนของตน เพื่อให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนชุมชนซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน ส่งผลให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตนและรักษาวิถีชีวิตที่สงบสุขสามัคคีต่อไป

14. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างโบราณภายในชุมชน เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นสิ่งที่สืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ จากในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนถึงความร่วมแรงร่วมใจกันสร้างของบรรพบุรุษในอดีต เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีภายในชุมชน

15. ชุมชนควรส่งเสริมให้แนวคิด “บวร” ซึ่งก็คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน โดยโรงเรียนให้การเรียนรู้ในด้านความรู้ และทักษะต่างทางวิชาการ วัดให้การเรียนรู้ในด้านทักษะชีวิต ความเชื่อ และความศรัทธา ส่วนชุมชนให้การเรียนรู้ในด้านทักษะอาชีพ เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีความรู้ มีอาชีพ และมีคุณธรรมจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสามัคคีภายในชุมชน

16. ชุมชนควรส่งเสริมให้ภายในชุมชนมีการสอนจริยธรรมการดำเนินชีวิตให้กับเด็กๆ ทุกศาสนาในชุมชน โดยการสอนจากประสบการณ์ สอนจากข้อคิดของผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือสอนโดยการใช้บทเรียนเปรียบเทียบให้ฟัง เพื่อให้เด็กมีหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและได้ข้อคิดต่างๆ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งส่งผลให้ภายในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นมาจะได้มีข้อคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตไว้สอนลูกหลาน

17. ชุมชนควรส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ เช่น การใช้ชีวิตประจำวันโดยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเด็กๆ จะได้ยึดถือปฏิบัติตาม และผู้ใหญ่ต้องคอยดูแลพฤติกรรมของเด็กในชุมชน รวมทั้งคอยให้คำปรึกษา เพื่อให้เด็กในชุมชนเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี อยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีความสุขต่อไป

18. ชุมชนควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยการจัดเวทีพูดคุยกันเพื่อปรึกษาหารือกันภายในชุมชน เช่น การปรับปรุงสถานที่ในชุมชน การร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยมีประธานเป็นผู้ขับเคลื่อนดำเนินการดึงทุกคนให้เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือกัน เพื่อชาวบ้านในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีความเข้าใจกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ และ 2) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนของการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบและ

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาโดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างเป็นชุมชนต้นแบบในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 3 ชุมชน คือ 1) ชุมชนย่านสะพานหัน 2) ชุมชนบ้านญวนสามเสน และ 3) ชุมชนย่านกุฎีจีน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม คือ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนที่ได้คัดเลือก ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 3 ชุมชนดังกล่าวโดยใช้สูตรการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ซึ่งได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมซึ่งมีจำนวนตัวอย่างเท่ากับ 400 หน่วย ซึ่งผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างคือผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้นแบบ

ทั้ง 3 ชุมชนดังกล่าว จำนวน 400 คน โดยแบ่งออกเป็น 1) สมาชิกในชุมชนย่านสะพานหัน จำนวน 100 คน 2) สมาชิกในชุมชนบ้านญวนสามเสน จำนวน 100 คน และ 3) สมาชิกในชุมชนย่านกุฎีจีน จำนวน 200 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการสอบถามความคิดเห็นของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนที่ศึกษา จำนวน 400 คน โดยผู้วิจัยเดินทางไปสอบถามความคิดเห็นของผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชนสมานฉันท์ต้นแบบทั้ง 3 ชุมชนด้วยตนเองตามวันและเวลาที่ได้นัดหมายไว้กับประธานชุมชนและตัวแทนสมาชิกในชุมชนผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้กับประธานชุมชนแต่ละชุมชนและผู้ที่ได้รับมอบหมายจากประธานชุมชนแต่ละชุมชน ซึ่งประธานชุมชนและผู้ที่ได้รับมอบหมายได้แจกจ่ายแบบสอบถามไปยังคนในชุมชนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยเดินทางไปรับแบบสอบถามคืนจากประธานชุมชนแต่ละชุมชนด้วยตนเองเมื่อประธานชุมชนติดต่อกลับมาว่าคนในชุมชนนั้นๆ ได้ตอบแบบสอบถามครบตามจำนวนแล้ว

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่เก็บรวบรวมได้ไปทำการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยคำนวณค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วทำการแปรผลในรูปของความเรียง ส่วนข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วทำการแปลผลในรูปของความเรียง

ขั้นตอนที่ 2 การนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาโดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างเป็นชุมชนต้นแบบในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน 3 ชุมชน คือ 1) ชุมชนย่านสะพานหัน 2) ชุมชนบ้านญวนสามเสน และ 3) ชุมชนย่านกุฎีจีน

2. การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยจำแนกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชนต้นแบบที่ศึกษาดังนี้ 1) ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชนของชุมชนต้นแบบ 2) ตัวแทนสมาชิกชุมชนของชุมชนต้นแบบ 3) ครูอาจารย์ภายในชุมชนต้นแบบ และ 4) ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชนต้นแบบ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโสในชุมชน ฯลฯ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนเป็นอย่างดี

ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวได้รับการเสนอชื่อจากประธานชุมชนในแต่ละชุมชน เมื่อได้รับรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้วผู้วิจัยได้ทำการติดต่อและคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เต็มใจให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยผู้วิจัยได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากชุมชนต้นแบบชุมชนละ 5 คน ซึ่งรวมทั้งหมด 3 ชุมชนมีจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 15 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ และ 2) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสังเกตที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการสังเกตชุมชนต้นแบบตามสภาพความเหมาะสมของเวลา และนำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ภายในชุมชนต้นแบบ จำนวน 15 คน ตามวันและเวลาที่นัดหมาย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ โดยใช้กระบวนการอุปมาน (Inductive Process) เพื่อให้ได้ข้อสรุปตรงตามข้อมูลจริง โดยแบ่งเป็นการสกัดหน่วยข้อมูล (Unitizing) การจัดกลุ่มข้อมูล (Categorizing) และการสังเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์ (Pattern Forming) โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลที่รวบรวมได้จากการวิจัยโดยมีลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลดังกล่าวตามแนวทางที่ สุกงศ์ จันทวานิช (2543) และชาย โพธิสิตา (2550) ได้เสนอไว้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ และ 2) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

ตอนที่ 2 สรุปผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยนำเสนอการสรุปผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

จากผลการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน 2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจกัน 3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน 4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ 5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน และ การจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน

2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน

3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน และการสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกัน

อย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว รองลงมาคือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างความสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน

5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

จากผลการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม 2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ 3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยในแต่ละด้านสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ

2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่

ศูนย์ กคน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมา คือ การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่าง กิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน และ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความความไว้นใจกัน

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน จากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และประชาชนชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสงบสุข และ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ตอนที่ 2 สรุปผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง มีความเป็นกันเองกับเพื่อนบ้าน มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และไม่แบ่งแยกกันในด้านเชื้อชาติศาสนา

2) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มีการบังคับกันในเรื่องการนับถือศาสนา โดยใครจะนับถือศาสนาใดก็ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเขา ซึ่งทุกเชื้อชาติและศาสนา

ต่างก็ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเมื่อไม่มีการบังคับกันในเรื่องการนับถือศาสนาทำให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นกันเองและเห็นคุณค่าของการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันซึ่งมีผลทำให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน

3) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชน โดยการช่วยกันสืบต่อกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนซึ่งยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต เช่น การทำการค้า การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสมานฉันท์ในชุมชนต่อไปในอนาคต

4) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นใหม่ เด็กปฏิบัติตามผู้ใหญ่โดยเป็นการสืบทอดต่อกันจากสิ่งที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติ อีกประการหนึ่งคือการส่งเสริมการมีระบบเครือข่ายภายในชุมชน และส่งเสริมให้ภายในชุมชนมีระบบพี่น้องซึ่งผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าจะต้องเคารพยำเกรงผู้ใหญ่

5) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัด ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความเคารพซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการบ่มเพาะเด็กรุ่นหลังให้มีความรัก ความสามัคคี และมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกันภายในชุมชน ทั้งนี้คนในชุมชนจะต้องมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นหลังสืบไป

6) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้แต่ละบ้านดูแลลูกหลานของตนให้ดีอย่าให้มีปัญหาทะเลาะกัน ซึ่งภายในชุมชนก็ต้องช่วยกันดูแลไม่ให้เกิดปัญหาโดยใช้หลักการรุ่นน้องเกรงใจรุ่นพี่ ซึ่งทางชุมชนควรดูแลกันแบบพี่ดูแลน้อง นอกจากนี้คนในชุมชนจะต้องมีความความเกรงใจซึ่งกันและกัน และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการนับถืออาวุโสเป็นหลักซึ่งเมื่อผู้ใหญ่พูดหรือแนะนำเด็กก็จะต้องเชื่อฟัง

7) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของคนรุ่นก่อนๆ โดยคนรุ่นก่อนสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่กันมาอย่างไรคนรุ่นหลังต้องรักษาเอาไว้และจะต้องมีการปลูกฝังให้ลูกหลานรุ่นต่อไป ไปรักษาไว้ด้วย นอกจากนี้ภายในชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเช่น กิจกรรมทางประเพณี หรือวันสำคัญต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มาร่วมงานกัน

8) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้วัดของชุมชน โรงเรียนในชุมชน และบ้านโบราณภายในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในตอนนี้ควรเน้นในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน

9) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้ศาสนาของตนและมีการร่วมงานกับศาสนาอื่นโดยเมื่อศาสนาใดในชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรม ศาสนาอื่นๆ ในฐานะเพื่อนบ้านในชุมชนควรจะไปร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนี้ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการไปเยี่ยม

เยือนทุกศาสนา เพื่อให้คนในชุมชนได้ออกไปเยี่ยมเพื่อนบ้านที่นับถือศาสนาต่างๆ ซึ่งอยู่ในชุมชน
 ละแวกเดียวกัน และเพื่อให้แต่ละศาสนาไปเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง
 สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนรองรับเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อเป็น
 การส่งเสริมให้เด็กได้เข้าเรียนหนังสือ เด็กสามารถเรียนในชุมชนของตน ซึ่งทางโรงเรียนก็จะต้องมี
 กิจกรรมให้กับเด็กนักเรียนที่นับถือแต่ละศาสนาด้วย และควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีการ
 ติดตามเด็กนักเรียนอย่างเคร่งครัด โดยเด็กนักเรียนจะต้องได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงจากทางโรงเรียน
 และชุมชน

2) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีชั่วโมงสำหรับสอนคำสอนเกี่ยวกับ
 คุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมาจากเวลาเรียน ซึ่งคำสอนต่างๆ ในด้านคุณธรรมจริยธรรมสามารถสอนให้
 เด็กเป็นเด็กดีและโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม

3) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีสมาคมผู้ปกครองไว้สำหรับพบปะ
 สัมพันธ์กันระหว่างทางโรงเรียน วัด และผู้ปกครองในชุมชน เพื่อจะได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความ
 คิดเห็นกัน ซึ่งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว และความเป็นน้ำหนึ่ง
 ใจเดียวกันของคนในชุมชน และควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนจัดงานประชุมผู้ปกครองเพื่อให้คนใน
 ชุมชนจะได้มาแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียน
 วัด และชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันโดยตลอด

4) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเชิญชวนคนในชุมชนที่ไม่ได้เรียนกับ
 ทางโรงเรียนให้มาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนด้วยเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นเนื่องจากทุกคนเป็น
 คนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความรู้สึกเป็นหนึ่ง
 เดียวกันภายในชุมชน

5) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรพิเศษเพื่อสอนอาชีพสำหรับผู้ว่างงาน
 หรือผู้มีเวลาว่างเพื่อให้คนในชุมชนได้มาเรียนการฝึกอาชีพร่วมกัน เช่น การสอนจัดดอกไม้ การสอน
 ร้อยพวงมาลัย การสอนร้อยลูกปัด ฯลฯ โดยชุมชนจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงในทุกๆ
 กิจกรรม

6) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันจัดกิจกรรมการศึกษา
 นอกระบบให้กับคนในชุมชนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น การให้ความรู้ทางวิชาการ การจัดกิจกรรม
 ถนนแห่งการเรียนรู้ การสอนทำสิ่งประดิษฐ์ การสอนทำอาหารดั้งเดิมของชุมชน การสอนออกกำลังกาย

กาย ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้เรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันในแต่ละกิจกรรม

7) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเปิดหลักสูตรสอนพิเศษให้กับเด็กในชุมชนในช่วงที่โรงเรียนปิดภาคฤดูร้อน โดยจัดการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านทักษะการกีฬา และ ด้านคำสอนทางศาสนา เพื่อให้เด็กได้อยู่ภายในชุมชนและได้ใกล้ชิดพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดช่วงปิดภาคฤดูร้อน และทำให้เด็กในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน สามารถช่วยลดการเกิดปัญหาของเด็กวัยรุ่นได้

8) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะ วิถีชุมชน หรือ วิถีชาวบ้าน เพื่อเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน การสวดมนต์ร่วมกัน ฯลฯ เนื่องจากคำสอนของทุกศาสนาต่างก็สอนให้คนเป็นคนดี มีความรักและความเมตตาต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

9) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันเพื่อทุกคนจะได้พบปะพูดคุยกัน คนในชุมชนได้พบผู้นำทางศาสนาและประธานชุมชน โดยทุกคนร่วมกันอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ตลอดจนกระทั่งการบริการน้ำดื่มและของว่าง ซึ่งการร่วมด้วยช่วยกันนี้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีและมีมิตรไมตรีต่อกัน

10) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้วิถีชีวิตของคนศาสนาอื่นในชุมชน เพื่อจะได้เข้าใจความแตกต่างซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้คนในชุมชนควรช่วยงานของศาสนาอื่นในชุมชนด้วยเพื่อแสดงถึงความสามัคคีปรองดองกันของคนในชุมชน

11) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกิจกรรมกับศาสนาอื่นในชุมชน โดยเมื่อศาสนาใดมีกิจกรรมหรือมีงานก็จะต้องเชิญคนศาสนาอื่นในชุมชนมาร่วมงานด้วยเพื่อแสดงถึงความ เป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันภายในชุมชน

12) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของชุมชนให้ทุกคนทราบถึงความเป็นไปของชุมชนอย่างทั่วถึงโดยการประกาศผ่านเสียงตามสาย การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ การเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้าน การแจกแผ่นพับหรือใบปลิว ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนมาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน คนในชุมชนจะได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเพื่อเป็นการธำรงรักษาความสมานฉันท์ของชุมชนสืบไป

13) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้เรื่องประวัติของชุมชนของตน เพื่อให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนชุมชนซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน ส่งผลให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตนและรักษาวิถีชีวิตที่สงบสุขสมานฉันท์ต่อไป

14) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างโบราณภายในชุมชนเนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นสิ่งที่สืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ จากในอดีตมาจนถึงปัจจุบันซึ่งสะท้อนถึงความร่วมแรงร่วมใจกันสร้างของบรรพบุรุษในอดีต เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีภายในชุมชน

15) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ ชุมชน ศาสนสถาน และโรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน โดยโรงเรียนให้การเรียนรู้ในด้านความรู้และทักษะต่างทางวิชาการ วัดให้การเรียนรู้ในด้านทักษะชีวิต ความเชื่อ และความศรัทธา ส่วนชุมชนให้การเรียนรู้ในด้านทักษะอาชีพ เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีความรู้ มีอาชีพ และมีคุณธรรมจริยธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน

16) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ภายในชุมชนมีการสอนจริยธรรมการดำเนินชีวิตให้กับเด็กๆ ทุกศาสนาในชุมชน โดยการสอนจากประสบการณ์ สอนจากข้อคิดของผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือสอนโดยการใช้ิทานเปรียบเทียบให้ฟัง เพื่อให้เด็กมีหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และได้ข้อคิดต่างๆ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งส่งผลให้ภายในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นมาจะได้มีข้อคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตไว้สอนลูกหลาน

17) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ เช่น การใช้ชีวิตประจำวันโดยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเด็กๆ จะได้ยึดถือปฏิบัติตาม และผู้ใหญ่ต้องคอยดูแลพฤติกรรมของเด็กในชุมชน รวมทั้งคอยให้คำปรึกษา เพื่อให้เด็กในชุมชนเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี อยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีความสุขต่อไป

18) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยการจัดเวทีพูดคุยกันเพื่อปรึกษาหารือกันภายในชุมชน เช่น การปรับปรุงสถานที่ในชุมชน การร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยมีประธานเป็นผู้ขับเคลื่อนดำเนินการดึงดูดคนให้เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือกันเพื่อชาวบ้านในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีความเข้าใจกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ และ 2) เพื่อ

นำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง
สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ทั้งนี้ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่
ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ผู้วิจัยนำเสนอประเด็นการอภิปรายผลการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 อภิปรายผลศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่
ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนต้นแบบ

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

จากการสรุปผลการศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่าง
สมานฉันท์ภายในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน
2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจกัน 3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจ
ร่วมกัน 4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ 5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยใน
แต่ละด้านผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการใช้
ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมี
ความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน สามารถทำให้เกิด
การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ การเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของ
เครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน และ การจัดกิจกรรม
กีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กองพัฒนา
นักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้เสนอวิธีการสร้างความ
สมานฉันท์ในชุมชนโดยให้คนในชุมชนได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอันก่อให้เกิดความสามัคคีของคนใน
ชุมชน ซึ่งเมื่อทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วจะก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับ
เพื่อนบ้าน มีการพูดคุยกันทำให้เกิดความไว้วางใจกันและกัน เกิดความสามัคคีกัน และภายในชุมชน
จะต้องมีการจัดกิจกรรมกีฬาต่างๆ ให้กับเยาวชนในชุมชนเพื่อให้เยาวชนเกิดความสามัคคีกันสร้าง
สุขภาพที่ดีให้กับเยาวชนและเป็นการป้องกันยาเสพติดให้กับชุมชน และสอดคล้องกับ วินัย พงศ์ศรี

เพียร (2549) กล่าวว่า ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยย่อมแก้ไขได้ด้วยการที่คนไทยมีสมานฉันท์ มีความปรองดองกัน ซึ่งหมายถึง ให้ทุกคนหันหน้าเข้าหากันหรือผูกสัมพันธ์กันนั่นเอง

2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกันซึ่งสอดคล้องกับ กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้กล่าวว่า ทุกชุมชนสามารถสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน โดยจะให้ประชาชนในชุมชนนั้นได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งถ้าหากว่าคนในชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาทุกเท่าใด ก็จะช่วยลดช่องว่างความขัดแย้งให้แคบลงมากที่สุดและยังจะก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านอีกด้วย

3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน รองลงมาคือ การใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน และการสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ดังนี้ ได้แก่ การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจะอยู่ในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ และยังมีการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลายตามเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม เป็นการใช้เวทีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น โดยเรียนรู้ที่จะใช้เหตุผลของการตัดสินใจร่วมกัน

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว รองลงมาคือ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชนร่วมกันเป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน และ การทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้างสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้

เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับ กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้เสนอวิธีการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนไว้ว่า การสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนหรือหมู่บ้านนั้นจะต้องให้ประชาชนได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอันก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม การบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชน การตัดหญ้า ข้างทาง การกวาดถนน การจัดประชุมประชาคมของหมู่บ้าน ฯลฯ โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งเมื่อทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วจะก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับเพื่อนบ้าน มีการพูดคุยกันทำให้เกิดความไว้วางใจกันและกัน เกิดความสามัคคีกัน รวมถึงใช้วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ประชาชนก็จะเข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมกัน

5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่า การปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชนให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่นฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อนบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมาคือ การทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการใช้ธรรมะรวมถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2546) กล่าวว่า ปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนมี 5 ประการ คือ จิตสำนึกร่วมภายในชุมชน ความต้องการปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต แรงผลักดันจากผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชน และการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และสอดคล้องกับ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสังคมสมานฉันท์ในด้านจิตสำนึกและวัฒนธรรมว่า สิ่งนี้มาจากบุคคล กลุ่มคนที่สะสมมาเป็นแบบแผน เป็นเชื้อที่จะบ่งบอกว่า สมานฉันท์หรือไม่ สมานฉันท์ ต้องทำให้เกิดจิตสำนึกเรื่อง “ความรักเพื่อนมนุษย์” และความเชื่อที่ว่า ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในตัว การคิดเช่นนี้จะทำให้เรามองทุกคนในทางบวกและสร้างสรรค์ นอกจากนี้คนในสังคมยังต้องมีความเชื่อในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย และสอดคล้องกับ มารค ตามไท (2548) ได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมสมานฉันท์ไว้ว่าสังคมสมานฉันท์เป็นสังคมที่มีความพอดีระหว่างการมีเสรีภาพของบุคคลและมีลักษณะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมซึ่งแสดงออกในสาธารณะในทุกมิติ เช่น ภาษา การแต่งกาย และต้องมีการใช้เหตุผลสาธารณะร่วมกันซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้เหตุผลร่วมกันกับคนอื่นในสังคม

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

จากการสรุปผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม 2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ 3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยในแต่ละด้านผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในโรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวันไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน รองลงมาคือ โรงเรียนในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี รองลงมาคือ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน รองลงมาคือ ควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และการเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ ซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก ประยุทธ์ ปยุตโต (2539) กล่าวว่า การเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ เรียนเพื่อรู้จักตนเอง เรียนเพื่อรู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เรียนรู้เพื่อความเจริญของงานทั้งร่างกายและจิตใจ เรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ต่างๆ ได้ เรียนรู้เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา เรียนรู้เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม และสอดคล้องกับ กองพัฒนา นักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้เสนอวิธีการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนโดยให้คนในชุมชนได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอันก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งเมื่อทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วจะก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันกับเพื่อนบ้าน มีการพูดคุยกันทำให้เกิดความไว้วางใจกันและกัน เกิดความสามัคคีกัน และภายในชุมชนจะต้องมีการจัดกิจกรรมกีฬาต่างๆ ให้กับเยาวชนในชุมชนเพื่อให้เยาวชนเกิดความสามัคคีกันสร้างสุขภาพที่ดีให้กับเยาวชนและเป็นการป้องกันยาเสพติดให้กับชุมชน

2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข รองลงมา

คือ การฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี รองลงมาคือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในระหว่าง กิจกรรมต่างๆ ได้แก่การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน และ การจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความไว้วางใจกัน ซึ่งสอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2542) กล่าวว่า การศึกษานอก ระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่างๆ ให้สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้ กล่าวถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้ การฝึกทักษะอาชีพในโรงเรียนฝึกอาชีพ นอกจากจะสอนในเรื่องของการพัฒนาอาชีพแล้ว ยังเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดในทางการ แก้ปัญหาซึ่งทุกคนสามารถช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยมีความรู้สึกสนิทชิดเชื้อกัน และ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน และได้กล่าวการให้การศึกษาทางอ้อมกับชุมชน ได้แก่ การจัด นิทรรศการ การให้การศึกษาผ่านผู้นำ การใช้สื่อทัศนูปกรณ์ การจัดห้องสมุดชุมชน และ ศูนย์ข้อมูล หมู่บ้าน

3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของ ชุมชนพหุวัฒนธรรม ชุมชนต้นแบบมีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน จากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้ อย่างมีความสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนในชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมใน การดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่าง ชาวบ้านในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ใน ความแตกต่างซึ่งกันและกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข และ ชุมชนควรมีการกระจายแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานีวิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกันเพื่อเป็น การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) กล่าวคือ การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้ตามประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสอดคล้องกับ สุภามาศ อ่ำดวง (2554) ได้นำเสนอแนวทางการจัดแหล่ง

การเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจุดมุ่งหมายและนโยบายเพื่อเน้นให้ผู้ใช้บริการทุกคนได้เข้ามาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม ซึ่งประชาชนควรให้การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และควรเป็นผู้จัดแหล่งการเรียนรู้โดยเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในแหล่งการเรียนรู้ และสอดคล้องกับ ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์ (2543) กล่าวว่า การส่งเสริมให้บุคคลสามารถเข้าถึงการศึกษาตามอัธยาศัย จะต้องแพร่กระจายแหล่งให้มากขึ้น หลากหลายขึ้น ใกล้เคียงผู้เรียนมากขึ้น เพื่อให้สะดวกต่อการใช้บริการ

ตอนที่ 2 อภิปรายผลการนำเสนอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน ผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

1) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง มีความเป็นกันเองกับเพื่อนบ้าน มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และไม่แบ่งแยกกันในด้านเชื้อชาติศาสนา และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันโดยไม่มี การบังคับกันในเรื่องการนับถือศาสนา โดยใครจะนับถือศาสนาใดก็ขึ้นอยู่กับความศรัทธาของเขา มีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันซึ่งมีผลทำให้คนในชุมชนทุกเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข มีความสมานฉันท์ภายในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนอนุรักษ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชน โดยการช่วยกันสืบต่อกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนซึ่งยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมาตั้งแต่ในอดีต เช่น การทำการค้า การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อเป็นการธำรงรักษาความสมานฉันท์ในชุมชนต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ อุดุลย์ ศรีวังคุณ (2543) กล่าวว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น และสอดคล้องกับ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสังคมสมานฉันท์ในด้านกระบวนการและทักษะ โดยชุมชนจะต้องช่วยกันทำให้มีกระบวนการที่มีศิลปะและพัฒนาได้ เช่น กระบวนการสร้างสันติวิธี กระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง กระบวนการชมการทำความดีของผู้อื่น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ จะเป็นการค่อยๆ สร้างจิตสำนึกใฝ่สันติให้เกิดขึ้น

2) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นใหม่ เด็กปฏิบัติตามผู้ใหญ่โดยเป็นการสืบทอดต่อกันจากสิ่งที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติ อีกประการหนึ่งคือการส่งเสริมการมีระบบเครือข่ายภายในชุมชน และส่งเสริมให้ภายในชุมชนมีระบบพี่น้องซึ่งผู้ที่อาวุโสน้อยกว่าจะต้องเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัด ส่งเสริมให้คนใน

ชุมชนมีความเคารพซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการบ่มเพาะเด็กรุ่นหลังให้มีความรัก ความสามัคคี และมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกันภายในชุมชน ทั้งนี้คนในชุมชนจะต้องมีการถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมให้กับคนรุ่นหลังสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับ มารค ตามไท (2548) ได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมสมานฉันท์ไว้ว่าสังคมสมานฉันท์เป็นสังคมที่มีความพอดี ระหว่างการมีเสรีภาพของบุคคลและทุกคนในสังคมมีสถานะเป็นพลเมืองเต็มที่ รวมทั้งรับทราบใน สิทธิและความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตามมาด้วยความเข้าใจที่ตรงกัน และสอดคล้องกับ รัตนา บุญมัธ ยะ (2548) กล่าวว่า การใช้ความรู้ท้องถิ่นของชุมชนในการสร้างความสุข เป็นการดำเนินชีวิตทาง สังคมวัฒนธรรมชุมชนที่สอดคล้องไปกับหลักพุทธธรรมที่เน้นความเรียบง่าย

3) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้แต่ละบ้านดูแลลูกหลานของตนให้ดีอย่าให้มีปัญหา ทะเลาะกัน ซึ่งภายในชุมชนก็จะต้องช่วยกันดูแลไม่ให้เกิดปัญหาโดยใช้หลักการรุ่นน้องเกรงใจรุ่นพี่ ซึ่ง ทางชุมชนควรดูแลกันแบบพี่ดูแลน้อง นอกจากนี้คนในชุมชนจะต้องมีความความเกรงใจซึ่งกันและกัน และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการนับถืออาวุโสเป็นหลักซึ่งเมื่อผู้ใหญ่พูดหรือแนะนำเด็กก็จะต้อง เชื่อฟัง และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนสืบทอดเจตนารมณ์เดิมของคนรุ่นก่อนๆ โดยคนรุ่นก่อนสืบ ทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่กันมาอย่างไรคนรุ่นหลังต้องรักษาเอาไว้และจะต้องมีการปลูกฝังให้ลูกหลาน รุ่นต่อๆ ไปรักษาไว้ด้วย นอกจากนี้ภายในชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเช่น กิจกรรมทาง ประเพณี หรือวันสำคัญต่างๆ เพื่อให้คนในชุมชนได้มาร่วมงานกัน ซึ่งสอดคล้องกับ สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2546) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนเกิด จากการเรียนรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการเรียนรู้ในวิถีชีวิต (การเรียนรู้ตาม อรรถยาชัย) โดยปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนประกอบด้วย จิตสำนึกร่วมภายใน ชุมชน แรงผลักดันจากผู้นำชุมชน และ การสร้างเครือข่ายชุมชน และสอดคล้องกับ ดุสิต หวันเหลี่ยม (2552) กล่าวว่า การพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมสมานฉันท์ของสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นการเปลี่ยนจาก แนวคิดเชิงอำนาจมาเป็นแนวคิดทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย การเข้าใจกัน การ ให้เกียรติกัน และการยอมรับซึ่งกันและกัน ส่วนการพัฒนากิจกรรมสมานฉันท์ใช้วิธีการปรึกษาหารือ และการปรองดองเป็นหลักสำคัญ

4) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้วัดของชุมชน โรงเรียนในชุมชน และบ้านโบราณภายใน ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้เพื่อเป็นการ เสริมสร้างความสมานฉันท์ในตอนนี้ควรเน้นในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน และควร ส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้ศาสนาของตนและมีการร่วมงานกับศาสนาอื่นโดยเมื่อศาสนาใดในชุมชน มีงานหรือมีกิจกรรม ศาสนาอื่นๆ ในฐานะเพื่อนบ้านในชุมชนควรจะไปร่วมกิจกรรมด้วย นอกจากนี้ ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการไปเยี่ยมเยียนทุกศาสนา เพื่อให้คนในชุมชนได้ ออกไปเยี่ยมเพื่อนบ้านที่นับถือศาสนาต่างๆ ซึ่งอยู่ในชุมชนละแวกเดียวกัน และเพื่อให้แต่ละศาสนา

ไปเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับ วิกร ตัณฑุทโท (2536) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ สังคม และวัฒนธรรม ผลอันเกิดจากการปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องนี้จะก่อให้เกิดหรือพัฒนาพฤติกรรมบางอย่าง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้อาจจำแนกออกได้เป็นพฤติกรรมทางบวก (ดี) และพฤติกรรมทางลบ (ไม่ดี) เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

1) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนรองรับเด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เข้าเรียนหนังสือ เด็กสามารถเรียนในชุมชนของตน ซึ่งทางโรงเรียนก็จะต้องมีกิจกรรมให้กับเด็กนักเรียนที่นับถือแต่ละศาสนาด้วย และควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีการติดตามเด็กนักเรียนอย่างเคร่งครัด โดยเด็กนักเรียนจะต้องได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงจากทางโรงเรียนและชุมชน และควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีชั่วโมงสำหรับสอนคำสอนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มมาจากเวลาเรียน ซึ่งคำสอนต่างๆ ในด้านคุณธรรมจริยธรรมสามารถสอนให้เด็กเป็นเด็กดีและโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ บังอร ร้อยกรอง (2553) กล่าวว่า แนวทางการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมควรใช้การเสริมสร้างลักษณะพหุวัฒนธรรมที่ยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแนวทางสร้างสัมพันธ์ไมตรีในมนุษย์ซึ่งส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างนักเรียนกลุ่มต่างๆ และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวถึงหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าด้วยกัน ทุกคนมีสิทธิและความเสมอภาคในการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยผู้เรียนและการเรียนรู้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่มีความสุข ซึ่งทุกฝ่ายในสังคมต้องร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ปวงชน

2) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนมีสมาคมผู้ปกครองไว้สำหรับพบปะสังสรรค์กันระหว่างทางโรงเรียน วัด และผู้ปกครองในชุมชน เพื่อจะได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ซึ่งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ ความสมัครสมานรักใคร่กลมเกลียว และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน และควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนจัดงานประชุมผู้ปกครองเพื่อให้นักในชุมชนจะได้มาแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกันเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของโรงเรียนวัด และชุมชน ซึ่งทางโรงเรียนและผู้ปกครองนักเรียนจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกันโดยตลอด ซึ่งสอดคล้องกับ สีลาภรณ์ นาคทรทรัพย์ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนมีลักษณะ

เป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้ของแต่ละคนจะเกิดขึ้นในกระบวนการที่ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาระหว่างกันในชุมชนด้วยกัน เนื่องจากคนที่มาเรียนรู้ร่วมกันเป็นคนในชุมชน การพูดคุยกันจึงเป็นการนำเอาประสบการณ์จริงมาแลกเปลี่ยนกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด

3) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเชิญชวนคนในชุมชนที่ไม่ได้เรียนกับทางโรงเรียนให้มาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนด้วยเมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นเนื่องจากทุกคนเป็นคนในชุมชนเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้ทุกคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและมีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกันภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ มาร์ค ตามไท (2548) ได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมสมานฉันท์ไว้ว่าสังคมสมานฉันท์เป็นสังคมที่มีความพอดีระหว่างการมีเสรีภาพของบุคคล ซึ่งทุกคนในสังคมรู้สึกวัฒนธรรมของตน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมรวมของสังคมเท่าๆ กับวัฒนธรรมอื่น โดย “ทุกวัฒนธรรมในสังคมเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมรวมนั้น”

4) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรพิเศษเพื่อสอนอาชีพสำหรับผู้ว่างงานหรือผู้มีเวลาว่างเพื่อให้คนในชุมชนได้มาเรียนการฝึกอาชีพร่วมกัน เช่น การสอนจัดดอกไม้ การสอนร้อยพวงมาลัย การสอนร้อยลูกปัด ฯลฯ โดยชุมชนจะต้องมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงในทุกๆ กิจกรรม และควรส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมให้กับคนในชุมชนอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เช่น การให้ความรู้ทางวิชาการ การจัดกิจกรรมถนนแห่งการเรียนรู้ การสอนทำสิ่งประดิษฐ์ การสอนทำอาหารดั้งเดิมของชุมชน การสอนออกกำลังกาย ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้เรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันในแต่ละกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชน ดังนี้ การฝึกทักษะอาชีพในโรงเรียนฝึกอาชีพนอกจากจะสอนในเรื่องของการพัฒนาอาชีพแล้ว ยังเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดในทางการแก้ปัญหาซึ่งทุกคนสามารถช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยมีความรู้สึกสนิทชิดเชื้อกัน และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน และได้กล่าวการให้การศึกษาทางอ้อมกับชุมชน ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การให้การศึกษาผ่านผู้นำ การใช้สื่อดิจิทัล การจัดห้องสมุดชุมชน และ ศูนย์ข้อมูลหมู่บ้าน และสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่า การจัดการศึกษาอบรมโรงเรียนควรยึดหลักสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย พิจารณาความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมายของแต่ละประเภทและหลักความสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยนำเอาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน วิถีชีวิต หรือ วัฒนธรรมชุมชนมาประยุกต์ใช้

5) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเปิดหลักสูตรสอนพิเศษให้กับเด็กในชุมชนในช่วงที่โรงเรียนปิดภาคฤดูร้อน โดยจัดการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาครอบคลุม 3 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านทักษะการกีฬา และ ด้านคำสอนทางศาสนา เพื่อให้เด็กได้อยู่ภายในชุมชนและได้

ใกล้ชิดพ่อแม่ผู้ปกครองตลอดช่วงปิดภาคฤดูร้อน และทำให้เด็กในชุมชนมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน สามารถช่วยลดการเกิดปัญหาของเด็กวัยรุ่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ อาชญญา รัตนอุบล (2551) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาและประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ โดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการ ความสนใจและสามารถแก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นๆ ได้

6) ชุมชนพุทธวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันในลักษณะ วิถีชุมชน หรือ วิถีชาวบ้าน เพื่อเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การเรียนรู้พระคัมภีร์ร่วมกัน การสวดมนต์ร่วมกัน ฯลฯ เนื่องจากคำสอนของทุกศาสนาต่างก็สอนให้คนเป็นคนดี มีความรักและความเมตตาต่อกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสอ้าน (2529) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่สร้างเสริมบุคลิกภาพ ทัศนคติ ค่านิยม และความรู้ต่างๆ จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเกิดขึ้นที่ไหนเมื่อใดก็ได้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสิ่งที่อยู่รอบตัว จากสมาชิกครอบครัว จากเพื่อน จากการทำงาน ตลอดจนกระทั่งจากสื่อสารมวลชน และสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้กล่าวถึงกรอบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้เกิดพลังและความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้และรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้ ให้ความสำคัญและสร้างความสัมพันธ์ของเอกัตบุคคล ครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน และสถานประกอบการในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ กระจายแหล่งการเรียนรู้ให้ทั่วถึงและครอบคลุมทุกจุดของสังคม รวมทั้งสร้างนิสัยรักการอ่านและวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

7) ชุมชนพุทธวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าวัดเพื่อปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันเพื่อทุกคนจะได้พบปะพูดคุยกัน คนในชุมชนได้พบผู้นำทางศาสนาและประธานชุมชน โดยทุกคนร่วมกันอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ตลอดจนกระทั่งการบริการน้ำดื่มและของว่าง ซึ่งการร่วมด้วยช่วยกันนี้ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีและมีมิตรไมตรีต่อกัน และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้วิถีชีวิตของคนศาสนาอื่นในชุมชนเพื่อจะได้เข้าใจความแตกต่างซึ่งกันและกัน ส่งผลให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้คนในชุมชนควรช่วยงานของศาสนาอื่นในชุมชนด้วยเพื่อแสดงถึงความสามัคคีปรองดองกันของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กองพัฒนา นักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้เสนอวิธีการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนไว้ว่า ในส่วนของวัดก็จะต้องมีการใช้ธรรมะในการกล่อมเกลาคิดใจปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ประชาชนใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง รวมถึงใช้

วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ประชาชนก็จะเข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมกันภายในวัด

8) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนร่วมกิจกรรมกับศาสนาอื่นในชุมชน โดยเมื่อศาสนาใดมีกิจกรรมหรือมีงานก็จะต้องเชิญคนศาสนาอื่นในชุมชนมาร่วมงานด้วยเพื่อแสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้กล่าวว่า ทุกชุมชนสามารถสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยจะให้ประชาชนในชุมชนนั้นได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งถ้าหากว่าคนในชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาทุกเท่าใด ก็จะช่วยลดช่องว่างความขัดแย้งให้แคบลงมากที่สุดและยังจะก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านอีกด้วย

9) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของชุมชนให้ทุกคนทราบถึงความเป็นไปของชุมชนอย่างทั่วถึงโดยการประกาศผ่านเสียงตามสาย การจัดบอร์ดประชาสัมพันธ์ การเดินประชาสัมพันธ์ตามบ้าน การแจกแผ่นพับหรือใบปลิว ฯลฯ เพื่อให้คนในชุมชนมาร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน คนในชุมชนจะได้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเพื่อเป็นการธำรงรักษาความสามัคคีของชุมชนสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับ สุพจน์ แสงเงิน และคณะ (2546) ได้กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนไว้ว่า การเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลข่าวสารและความรู้ในระยะแรกการเรียนรู้อาจใช้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ในชุมชน เมื่อกระบวนการเรียนรู้เข้มข้นและกว้างขวางขึ้น ข้อมูลข่าวสารและความรู้จากภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น และสอดคล้องกับ สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อสังคมไทยไว้ ดังนี้ ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมเนื่องจากข้อมูลข่าวสาร สื่อต่างๆ ได้เผยแพร่ตัวอย่างของสังคมและวัฒนธรรมจากประเทศอื่นมาสู่ประเทศไทยอย่างรวดเร็ว มีปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นมากมาย บุคคลจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้อยู่เสมอตลอดเวลา

10) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเรียนรู้เรื่องประวัติของชุมชนของตน เพื่อให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหนชุมชนซึ่งเป็นบ้านเกิดของตน ส่งผลให้ทุกคนช่วยกันดูแลรักษาชุมชนของตนและรักษาวิถีชีวิตที่สงบสุขสมานฉันท์ต่อไป และควรส่งเสริมให้คนในชุมชนช่วยกันอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างโบราณภายในชุมชนเนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่สืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ จากในอดีตมาจนถึงปัจจุบันซึ่งสะท้อนถึงความร่วมแรงร่วมใจกันสร้างของบรรพบุรุษในอดีต เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่างในด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของสังคมสมานฉันท์ในด้านจิตสำนึกและวัฒนธรรมว่า สิ่งนี้มาจากบุคคลกลุ่มคนที่สะสมมาเป็นแบบแผน เป็นเชื้อที่จะบ่งบอกว่า สมานฉันท์หรือไม่สมานฉันท์ ต้องทำให้เกิดจิตสำนึกเรื่อง “ความรักเพื่อนมนุษย์” และความเชื่อที่ว่า ทุกคนมี

เมล็ดพันธุ์แห่งความดีในตัว การคิดเช่นนี้จะทำให้เรามองทุกคนในทางบวกและสร้างสรรค์ นอกจากนี้คนในสังคมยังต้องมีความเชื่อในเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วย

11) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ ชุมชน ศาสนสถาน และโรงเรียน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในชุมชน โดยโรงเรียนให้การเรียนรู้ในด้านความรู้และทักษะต่างทางวิชาการ วัดให้การเรียนรู้ในด้านทักษะชีวิต ความเชื่อ และความศรัทธา ส่วนชุมชนให้การเรียนรู้ในด้านทักษะอาชีพ เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน มีความรู้ มีอาชีพ และมีคุณธรรมจริยธรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้เสนอวิธีการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนโดยให้บ้านและวัดเป็นศูนย์กลางของประชาชนในหมู่บ้าน และโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ที่มุ่งเน้นยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้มีการกระจายแหล่งเรียนรู้โดยการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย เช่น ครอบครัว ภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานประกอบการและชุมชน ร่วมกันจัดตั้งหรือสร้างแหล่งเรียนรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

12) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ภายในชุมชนมีการสอนจริยธรรมการดำเนินชีวิตให้กับเด็กๆ ทุกศาสนาในชุมชน โดยการสอนจากประสบการณ์ สอนจากข้อคิดของผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือสอนโดยการใช้ิทานเปรียบเทียบให้ฟัง เพื่อให้เด็กมีหลักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และได้ข้อคิดต่างๆ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งส่งผลให้ภายในชุมชนทั้งเด็กและผู้ใหญ่อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และเมื่อเด็กเหล่านี้โตขึ้นมาจะได้มีข้อคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตไว้สอนลูกหลาน ซึ่งสอดคล้องกับ กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม (2550) ได้เสนอวิธีการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนไว้ว่า ในส่วนของวัดก็จะต้องมีการใช้ธรรมะในการกล่อมเกลาจิตใจปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ประชาชนใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง รวมถึงใช้วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง ประชาชนก็จะเข้ามาร่วมกันทำกิจกรรมกันภายในวัด

13) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้ผู้ใหญ่ในชุมชนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กๆ เช่น การใช้ชีวิตประจำวันโดยการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ซึ่งเด็กๆ จะได้ยึดถือปฏิบัติตาม และผู้ใหญ่ต้องคอยดูแลพฤติกรรมของเด็กในชุมชน รวมทั้งคอยให้คำปรึกษา เพื่อให้เด็กในชุมชนเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี อยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างผาสุกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ อุดุลย์ วังศรีคุณ (2543) กล่าวว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งประกอบด้วยปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นที่ยอมรับนับถือ สมาชิกมีคุณธรรม จริยธรรมสมาชิกเห็นประโยชน์ของการพัฒนาร่วมกัน ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเป็นปึกแผ่น

14) ชุมชนพหุวัฒนธรรมควรส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยการจัดเวทีพูดคุยกันเพื่อปรึกษาหารือกันภายในชุมชน เช่น การปรับปรุงสถานที่ในชุมชน การร่วมมือกันพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยมีประธานเป็นผู้ขับเคลื่อนดำเนินการดึงดูดคนให้เข้ามาพูดคุยปรึกษาหารือกันเพื่อชาวบ้านในชุมชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีความเข้าใจกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ ปารีชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543) ได้กล่าวถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ดังนี้ ได้แก่ การสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจะอยู่ในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ และยังมีการเรียนรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดที่หลากหลายตามเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ยังมีการใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม เป็นการใช้เวทีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น โดยเรียนรู้ที่จะใช้เหตุผลของการตัดสินใจร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนพหุวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมให้คนในชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ท่ามกลางวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน

1.2 หน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนพหุวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการธำรงรักษาความสมานฉันท์ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์ต่อไป

1.3 หน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนพหุวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสามารถนำ “ข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม” จากการวิจัยไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชนของตนเพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของคนในชุมชนนั้นๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างชุมชนพหุวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย ได้แก่ ชุมชนพหุวัฒนธรรมในภาคเหนือ ชุมชนพหุวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชนพหุวัฒนธรรมในภาคกลาง และ ชุมชนพหุวัฒนธรรมในภาคใต้ เพื่อให้ได้ผลสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมการ

เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีความเหมาะสมกับแต่ละเขตภูมิภาค

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเป็นกรณีพิเศษเพื่อให้ได้ผลสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.3 ควรมีการนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาพัฒนาเพื่อขยายผลสู่แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

รายการอ้างอิง

- Bower, G. H. a. H., E. R. (1981). *Theories of Learning*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing* New York: HarperCollins Publishers.
- Dewey, J. J. D. (1959). *Dictionary of education*. New York.
- Dollard, J. M., N. (1950). *Personality and psychotherapy*. New York: McGraw-Hill.
- Europa. (2003). European commission: Policy Areas: Lifelong Learning, What is Lifelong Learning? . Retrieved December 23, 2012
http://ec.europa.eu/education/policy/adult-learning/index_en.htm
- Hall, C. a. L., G. . (1970). *Theories of personality*. New York: John Wiley & Sons.
- Hasan, A. (1996). Lifelong Learning In A. C. Tuijnman (Ed.), *Adult Education and Training* (2 ed.). Oxford: Pergamon.
- Hojat et al. (2006). Assessing Physicians' orientation toward lifelong learning. *Journal of General Internal Medicine*, 1 - 6.
- Keeves, J. (1997). *Educational research, methodology and measurement : an International handbook*. Oxford: Pergamon Press.
- Kimble, G. (1964). *Categories of learning and the problem of definition*. New York: Academic Press.
- Marquardt, M. (1996). *Building the learning organization*. New York: McGraw-Hill.
- Peterson, R. E. (1979). *Lifelong Learning*. San Francisco Jossey-Bass Publishers.
- Rovinelli, R. J. a. H., R. K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1), 49-60.
- Steiner, E. (1988). *Methodology of theory building*. New York Educology Research Associates.
- Yamane, T. (1973). *Statistics : An Introductory Analysis* New York: Harper & Row Publishers.

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). การศึกษาตามอัธยาศัย “แนวความคิดและประสบการณ์” ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพมหานคร: แพลนพริ้นท์ตั้ง.
- กรุณา แดงสุวรรณ. (2553). การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม : บทบาทของพยาบาลวิชาชีพในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์, 2(1(มกราคม-เมษายน 2553)), 16.
- กองพัฒนานักศึกษา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2550). วิธีการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน. Retrieved 7 สิงหาคม 2556 <http://ps.npru.ac.th/std/camp/lesson5.html>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- เกษรา ชัยเหลืองอุไร. (2556). ความขัดแย้งในสังคมพหุวัฒนธรรม. Retrieved 21 พฤศจิกายน 2556 <http://www.sktshelter.org/index.php?name=news&file=readnews&id=21>
- โคทม อารียา ปาริชาติ สุวรรณบุปผา และ แสงแข ชมพูนมิ่ง. (2550). สานเสวนา. ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- จรีน นิยมจ้อย. (2558). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.): กรุงเทพมหานคร.
- จารุภา จันทนภาพ. (2558). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2540). การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา เอกสารประกอบการเรียนภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชยันต์ วรรณระภูติ. (2536). การกำหนดกรอบคิดในการวิจัย คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนาขอนแก่น. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชัยยศ อิ่มสุวรรณ. (2543). การพัฒนารูปแบบการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. (ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ชาย โปธิสิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ชุมชนภูฎีจัน. (2556). เทียวกะตี่จัน ยลศิลป์ 3 ท่า มอง 3 ศาสนา ดู 4 ความเชื่อ อบอุ่นงดงามบนความเข้าใจ. Retrieved [24 ธันวาคม 2556] <http://travel.truelife.com/detail/2171644/hilight/>

- ชุมชนบ้านญวนสามเสน. (2556). กลุ่มชาติพันธุ์ชุมชนบ้านญวน. Retrieved 16 กุมภาพันธ์ 2556
<http://kanchanapisek.or.th/kp8/culture/bkk/bkk362.html>
- ชุมชนเยาวราช. (2556). เยาวราช สำเพ็ง และ พาหุรัด. Retrieved 16 กุมภาพันธ์ 2556
http://www.bangkoktourist.com/theme_2/bkkzone_detail.asp?lang=th&id_bkkzone_detail=45&id_bkkzone=6
- ชูเกียรติ ลีสวรรณ์. (2543). นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- ไชยวัฒน์ คำชู และ ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2555). ประชาคมอาเซียนกับการปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ดุสิต หวันเหลี่ยม. (2552). รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมสมานฉันท์ของสังคมพหุวัฒนธรรมตามทฤษฎีของตำราจตุรเวทชายแดนที่มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. Paper presented at the การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัย มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปัตตานี.
- ถ้วนลีเช็ง และ บุญยิ่ง ไร่สุขศิริ. (2543). ความเป็นมาของวัดจีนและศาลเจ้าจีนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา.
- ทิตนา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกฤษ กาลเศรณี. (2556). สามศาสนา สี่ความเชื่อ สู่ความยั่งยืนของชุมชนภูเก็ต. Retrieved 9 พฤศจิกายน 2558
http://www.bpsthai.org/BPS_Links/PhotoTechnic_L/PhotoTip_L/Sec06.html
- ชนพรรณ ธานี. (2540). การศึกษาชุมชน. ขอนแก่น: เพ็ญพรินต์ติ้ง.
- ธนศ เวศร์ภาดา และ ฐนธัช กองทอง. (2551). สอนเขียนอย่างสร้างสรรค์และสมานฉันท์ด้วยภาษาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). พรมแดนความรู้ด้านการวิจัยและสถิติ. ชลบุรี: วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บังอร ร้อยกรอง. (2553). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรม. (ปริญญาโท บัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัณฑิตย สมะออน และคณะ. (2549). พหุวัฒนธรรมศึกษากับการพัฒนาการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาปอเนาะ งานวิจัยศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: หจก. ศรีบูรณคอมพิวเตอร์-การพิมพ์.

- บุญช่วย แสงทอง. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- ปฎิภาณ สุวรรณศิริ. (2558). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- ประชา วสุประสาท. (2553). วาระนโยบายแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย: เส้นทางสู่ความสามารถ ในการแข่งขันระยะยาว. กรุงเทพฯ: องค์การแรงงานระหว่างประเทศ.
- ประดิษฐ์ อูปรมย์. (2540). มนุษย์กับการเรียนรู้. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประมวล เพ็งจันทร์. ความสมานฉันท์คือความเสมอเหมือนเท่ากัน. Retrieved 7 สิงหาคม 2556 <http://prachatai.com/journal/2007/05/12896>
- ประเวศ วะสี. (2543). สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร พิมพ์ดี.
- ประเวศ วะสี. (2537). วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ประเวศ วะสี. (2548, 1 เมษายน 2548). “ประเวศ วะสี” บอก ทุกคนเป็นนักสมานฉันท์, มติชน รายงาน ปีที่ 28 p. 1.
- ประเสริฐ ลิ้มศุภนาค. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- ปราณี ทองประไพ. (2558). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- ปิ่นทอง วงษ์สกุล. (2558). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- ผ่องศรี บัวศรี. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- พระธรรมปิฎก. (2539). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร มูลนิธิพุทธธรรม.
- พศิน บัวศรี. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- เพ็ญณี แนนรท. (2544). การศึกษาตลอดชีวิต การเรียน (รู้) ตลอดชีวิต. วารสารศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(1 (มกราคม-มีนาคม)), 2-3.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2548). สู่สังคมสมานฉันท์ (Toward Society Harmony) : องค์ประกอบ ของสังคมสมานฉันท์. . Retrieved 7 สิงหาคม 2556 <http://speakout.exteen.com/20051127/toward-society-harmony>

- มงคล พนมมิตร และ ชาติชาย รัตนศิริ. (2540). การวิจัยชุมชนใน เอกสารประกอบโครงการพัฒนาที่สูงไทย - เยอรมัน. เชียงใหม่: สำนักงาน ปปส. ภาคเหนือ.
- มณีนีภา ชุตติบุตร. (2538). แนวทางการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน. วารสารหมู่บ้าน, 7(87 ธันวาคม), 21.
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม., ศ. C. (มปป.). ชุมชน. Retrieved 19 มีนาคม 2556
<http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0109501/Unit01/unit>
- มารค ตามไท. (2548). สู่สังคมสมานฉันท์ (Toward Society Harmony) : ลักษณะของสังคมสมานฉันท์. Retrieved 7 สิงหาคม 2556
<http://speakout.exteen.com/20051127/toward-society-harmony>
- รักกิจ ศรีสรินทร์. (2547). การเรียนรู้ตลอดชีวิต กองการต่างประเทศ: สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- รัตนา บุญมัธยะ. (2548). รายงานการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์องค์ความรู้ท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการความรู้เพื่อชุมชนเป็น สุขในภาคอีสาน : กรณีเครือข่ายอินแปง ปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน และชุมชนศิระชะอโศก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). ปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- วรรณษา แซ่ซิ่น. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วรรณณี แกมเกตุ. (2551). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2540). การรวมกลุ่มของจีนสยาม. วารสารศิลปวัฒนธรรม, 18(กุมภาพันธ์ 2540), 104-109.
- วิกร ตันทวุฑฒ. (2529). การศึกษาผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- วิกร ตันทวุฑฒ. (2536). หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2529). การศึกษาทางไกล (*Distance Education*). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยวิทยาธรมาธิราช.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2549). สมานฉันท์ : แง่คิดจากกฎหมายตราสามดวง. วารสารประชาคมวิจัย, 12(70 (พ.ค.-ธ.ค. 2549)), 23-28.

- วิมลลักษณ์ ชูชาติ. (2540). การนำเสนอรูปแบบของกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้สำหรับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. (2550). สานเสวนา (*Dialogue*). นครปฐม: โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- สมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- สมทรง สุนทรเพชรพันธุ์. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.).
- สมพัฒน์ โพธิ์ใบ. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- สมศรี จินะวงษ์. (2544). การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร หจก.ไอเดียสแควร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543a). นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร พิมพ์ดี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543b). ยุทธศาสตร์การศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). การศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาการศึกษาไทยกับนานาชาติ: นวัตกรรมด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อยกระดับการศึกษาของแรงงานไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). การบรรยายทางวิชาการเพื่อสร้างความตระหนักเรื่อง การก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2558). นโยบายความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๔. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ. (2539). การศึกษากับการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย : การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

- สุนทร สุนันท์ชัย. (2543). ความรู้พื้นฐานการศึกษาตลอดชีวิต เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาดูตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1 เล่ม 1 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2547). ความหมายของศัพท์ทางการศึกษาบางคำที่ควรทราบ เอกสารการสอนชุดวิชาการศึกษาดูตลอดชีวิตและการศึกษานอกระบบ หน่วยที่ 1-7 (Vol. 2). นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพจน์ แสงเงิน และคณะ. (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ : กระบวนการเรียนรู้ชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ศึกษากรณี ชุมชนแผ่นดินทองคอยรุด้ตักวา. . กรุงเทพมหานคร: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2543). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภามาศ อ่ำดวง. (2554). แนวทางการจัดแหล่งการเรียนรู้ในวัดเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2546). การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2545). รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2554). บทบาทการศึกษาตลอดชีวิตต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้. รวมบทบาททางวิชาการ : ความเป็นผู้นำทางการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (ณ. ศรีมีชัย Ed.). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภี แพรเอี่ยม. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร.
- อดุลย์ วัจศรีคุณ. (2543). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนให้เข้มแข็ง : การวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาอภิธาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ้า. (2541). การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

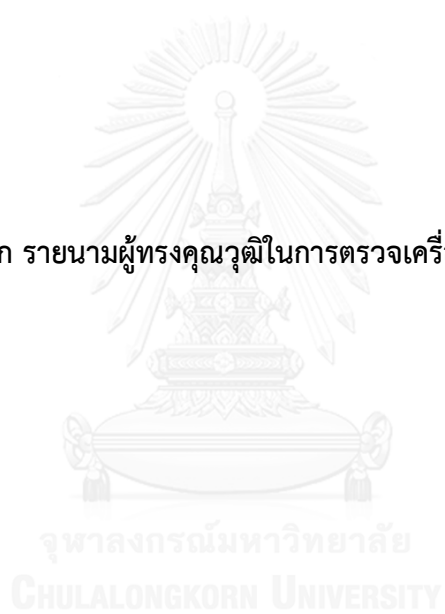
- อมรา พงศาพิชญ์. (2537). วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพินท์ สโพโชคชัย. (2537). คู่มือการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน : การพัฒนาหมู่บ้านโดยพลังประชาชน. กรุงเทพมหานคร มุณินิสถานวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อัญชลี ธรรมาวีธิกุล. (2551). การศึกษานอกระบบ: คัมภีร์ กศน. เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน. (pp. 20-25). กรุงเทพฯ: เอ็น.เอ.รัตนะเทรตตั้ง.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2542). การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2551). พัฒนาการการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. (2548). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: ห้องสมุดประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อุดม เขยกิจวงศ์. (2551). การส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แปลนพรินทร์ตั้ง.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาไทยสี่ภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เอี่ยม งามแสงเลิศ. (2559). การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม. In ศ. บุญสิน (Ed.). กรุงเทพมหานคร. ALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาชุมชน

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล มหาพันธ์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกโรงเรียน
ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสังคมและวัฒนธรรม

- 1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน UNIVERSITY
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ
อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิจัยการศึกษา
ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

รายนามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนย่านสะพานหัน

1.1 ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน

- 1) นางสาวสมจิตต์ สุนทรเพชรพันธุ์

1.2 ตัวแทนสมาชิกภายในชุมชน

- 1) นางวรรณา แซ่จิ้น

1.3 ครูอาจารย์ภายในชุมชน

- 1) นางสาวสมทรง สุนทรเพชรพันธุ์

1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชน

- 1) นายเอี่ยม งามแสงเลิศ (ผู้อาวุโสในชุมชน)
- 2) นายประเสริฐ ลิ้มศุภนาค (ปราชญ์ชาวบ้าน)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนบ้านฉนวนสามเสน

1.1 ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน

- 1) นายพศิน บัวศรี

1.2 ตัวแทนสมาชิกภายในชุมชน

- 1) นางโสภี แพรเอี่ยม

1.3 ครูอาจารย์ภายในชุมชน

- 1) นางผ่องศรี บัวศรี

1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชน

- 1) นางบุญช่วย แสงทอง (ผู้อาวุโสในชุมชน)
- 2) นายสมพัฒน์ โพธิ์ใบ (ปราชญ์ชาวบ้าน)

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนย่านกุฎีจีน

1.1 ประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน

- 1) นางปิ่นทอง วงษ์สกุล

1.2 ตัวแทนสมาชิกภายในชุมชน

- 1) นายปฏิภาณ สุวรรณศิริ

1.3 ครูอาจารย์ภายในชุมชน

- 1) นางจรีน นิยมจ้อย

1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิภายในชุมชน

- 1) นางปราณี ทองประไพ (ผู้อาวุโสในชุมชน)
- 2) นางจรรุภา จันทนภาพ (ปราชญ์ชาวบ้าน)

ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
2. แบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ
3. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1. แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้ใช้ในการสอบถามความคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งภายในแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิด (Close-Ended) และแบบปลายเปิด (Open-Ended) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา บทบาทหน้าที่ในชุมชน ระดับการศึกษา และ อาชีพ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุม 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา บทบาทหน้าที่ในชุมชน
ระดับการศึกษา และ อาชีพ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับท่าน

1. เพศ (1) ชาย (2) หญิง

2. อายุ (1) ต่ำกว่า 20 ปี (2) 20-29 ปี (3) 30-39 ปี
(4) 40-49 ปี (5) 50-59 ปี (6) 60 ปีขึ้นไป

3. ศาสนา (1) พุทธ (2) คริสต์
(3) อิสลาม (4) อื่นๆ

4. บทบาทหน้าที่ในชุมชน (1) ผู้นำชุมชน/ประธานชุมชน
(2) ครูอาจารย์ในชุมชน (3) ผู้นำทางศาสนา
(4) สมาชิกในชุมชน (5) อื่นๆ

5. ระดับการศึกษา (1) ระดับประถมศึกษา (2) ระดับมัธยมศึกษา
(3) ระดับ ปวช./ปวส. (4) ระดับปริญญาตรี
(5) ระดับปริญญาโท (6) ระดับปริญญาเอก
(7) อื่นๆ

6. อาชีพ (1) ค้าขาย (2) รับจ้าง (3) รับราชการ
(4) แม่บ้าน (5) อื่นๆ

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน					
1.1 ท่านคิดว่าการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของท่านโดยมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน					
1.2 ท่านคิดว่าการมีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน					
1.3 ท่านคิดว่าการจัดกิจกรรมกีฬาขึ้นภายในชุมชน สามารถทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน					
1.4 ท่านคิดว่าการเรียนรู้ในชุมชนของท่านในลักษณะของเครือข่ายการเรียนรู้ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีกัน					
2. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจซึ่งกันและกัน					
2.1 ท่านคิดว่าการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นของคนในชุมชนของท่าน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจซึ่งกันและกัน					
2.2 ท่านคิดว่าการพบปะพูดคุยกันในระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้นใจซึ่งกันและกัน					
3. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน					
3.1 ท่านคิดว่าการจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ภายใน					

ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
ชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจต่อกัน					
3.2 ท่านคิดว่าการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นของผู้คนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน					
3.3 ท่านคิดว่าการใช้เทคนิคการประชุมอย่างมีส่วนร่วม โดยการใช้เวทีการประชุมเพื่อให้คนในชุมชนของท่านได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับบุคคลอื่น สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเห็นพ้องกัน					
3.4 ท่านคิดว่าการสร้างเวทีการเรียนรู้ของชุมชนของท่านในรูปแบบของเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านด้วยตนเอง และระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน					
4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน					
4.1 ท่านคิดว่าการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการสร้าง ความสามัคคี ในสถานที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนของท่าน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน					
4.2 ท่านคิดว่ากิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาชุมชน ร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน					

ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4.3 ท่านคิดว่าการจัดประเพณีต่างๆ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และวันสำคัญต่างๆ สามารถทำให้เกิด การอยู่ร่วมกันอย่างมีความรักใคร่กลมเกลียว					
5. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
5.1 ท่านคิดว่าการทำความเข้าใจในความแตกต่าง ระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมภายใน ชุมชนของท่าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่าง สงบสุข					
5.2 ท่านคิดว่าการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมด้วยการ ใช้ธรรมะรวมไปถึงหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
5.3 ท่านคิดว่าการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน ของท่าน ให้ทุกคนเกิดมีความสำนึกรักในชุมชนและถิ่น ฐานบ้านเกิดของตน รวมทั้งการมีมิตรจิตต่อเพื่อน บ้าน สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
ข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายใน ชุมชน					

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง
 สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
1. ด้านกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการ อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม					
1.1 ท่านคิดว่าโรงเรียนในชุมชนของท่าน มีส่วนช่วย ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรี					
1.2 ท่านคิดว่าการเรียนการสอนในโรงเรียนสามารถ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความไว้วางใจ					
1.3 ท่านคิดว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายใน โรงเรียน เช่น การแข่งขันกีฬา การจัดกิจกรรมวัน ไหว้ครู การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อกัน					
1.4 ท่านคิดว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันของ ชาวบ้านกับโรงเรียน ซึ่งทำให้มีการพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่าง นักเรียน ครู บุคลากร ผู้ปกครอง และคนในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเนื่อง ในวันสำคัญต่างๆ ฯลฯ ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมี ความพอใจร่วมกัน					
1.5 ท่านคิดว่าควรส่งเสริมให้โรงเรียนในชุมชนเป็น แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
ข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้าน กิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่					

<p>ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม</p>	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
<p>ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>					
2. ด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม					
2.1 ท่านคิดว่าการศึกษาและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่โรงเรียน ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี					
2.2 ท่านคิดว่าการศึกษาฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีมิตรไมตรีต่อกัน					
2.3 ท่านคิดว่าการจัดหลักสูตรฝึกอบรมกิจกรรมต่างๆ ให้กับสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและมีความความไว้นือเชื่อใจกัน					
2.4 ท่านคิดว่า การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในระหว่างกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การฝึกอาชีพ การฝึกอบรม ทำให้สมาชิกในชุมชนของท่านมีความพอใจร่วมกัน					
2.5 ท่านคิดว่า ควรส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ ศูนย์ กศน. ศูนย์ฝึกอาชีพ ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
ข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้านกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่					

<p>ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม</p>	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
<p>ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>					
<p>3. ด้านกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริม การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุ วัฒนธรรม</p>					
<p>3.1 ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนของท่าน ได้รู้ความเข้าใจความเป็นมาของชุมชน ทำให้เกิดความพอใจ ร่วมกันในวิถีชีวิตความเป็นอยู่</p>					
<p>3.2 ท่านคิดว่าการถ่ายทอดวิถีชีวิตและประสบการณ์ ของสมาชิกในชุมชนของท่าน ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความไว้วางใจกัน</p>					
<p>3.3 ท่านคิดว่าการร่วมมือกันพัฒนาชุมชนและมีจิต อาสา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคีต่อ กัน</p>					
<p>3.4 ท่านคิดว่าภายในชุมชนควรมีสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน</p>					
<p>3.5 ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ร่วมกันใน ชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ในความแตกต่างซึ่งกัน และกันทางวัฒนธรรม สามารถทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันได้อย่างมีความสุข</p>					

ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3.6 ท่านคิดว่าภายในชุมชนควรมีการกระจายแหล่ง เรียนรู้ต่างๆ ภายในชุมชน เช่น ห้องสมุดชุมชน สถานี วิทยุชุมชน พิพิธภัณฑ์ภายในชุมชน ฯลฯ เพื่อให้ ชาวบ้านในชุมชนได้เข้าถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตร่วมกัน เพื่อเป็นการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข					
3.7 ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยน ความรู้ภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้ทราบถึง ความเป็นไปในด้านต่างๆ ของชุมชน สามารถทำให้เกิด การอยู่ร่วมกันอย่างมีความพอใจร่วมกัน					
3.8 ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้มีการพบปะพูดคุยเพื่อ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้าน ในชุมชนกับประธานชุมชนหรือผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้ อาวุโสในชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน สามารถทำให้ เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน					
3.9 ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ตามความเชื่อของคนใน ชุมชนในชุมชน เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เพื่อปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ ร่วมกันอย่างผาสุก สามารถทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้ อย่างมีความสุขสงบสุข					
3.10 ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการ เรียนรู้ร่วมกันจากกิจกรรมต่างๆ ในทางวัฒนธรรมและ ประเพณีของในชุมชน สามารถทำให้เกิดการอยู่ ร่วมกันได้อย่างมีความสุข					

ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย มาก ที่สุด	เห็น ด้วย มาก	เห็น ด้วย ปาน กลาง	เห็น ด้วย น้อย	เห็น ด้วย น้อย ที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
ข้อคิดเห็นและ/หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้าน กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม					

“ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านกรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม”

2. แบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ต้นแบบ

แบบสังเกตเพื่อการวิจัย

แบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ

คำชี้แจง

แบบสังเกตนี้ใช้ในการสังเกตชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ ซึ่งแบบสังเกตนี้เป็นแบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation Form) และมีลักษณะเป็นแบบบันทึกการสังเกต โดยในการสังเกตชุมชนต้นแบบผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตชุมชนไปประกอบการนำเสนอข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

แบบสังเกตชุมชน ประกอบด้วยประเด็นในการสังเกตชุมชน 4 ประเด็น ดังนี้

- ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน
- ประเด็นที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชน
- ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชน
- ประเด็นที่ 4 ข้อมูลเพิ่มเติม

แบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ

ชื่อชุมชน

สังเกตครั้งที่ วัน/เดือน/ปี ที่สังเกต

แบบสังเกตชุมชน ประกอบด้วยประเด็นในการสังเกตชุมชน 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

- 1.1 สถานที่ตั้งและอาณาเขตของชุมชน
- 1.2 แผนที่ชุมชน
- 1.3 ประชากรในชุมชน

ประเด็นที่ 2 สภาพทั่วไปของชุมชน

2.1 วิถีชีวิตของคนในชุมชน

- 2.1.1 คนในชุมชนมีความแตกต่างกันในด้าน เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรม อย่างไร
- 2.1.2 คนในชุมชนประกอบอาชีพใดบ้าง
- 2.1.3 กิจกรรมในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนเป็นมีอะไรบ้าง อย่างไร

2.2 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

- 2.2.1 คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันในชีวิตประจำวันในอย่างไรบ้าง
(ได้แก่ การพบปะพูดคุย การช่วยเหลือกันของคนในชุมชน)
- 2.2.2 ภายในชุมชนมีกิจกรรมใดบ้างที่คนในชุมชนทำร่วมกัน อย่างไร
(ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์
กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และ กิจกรรมเพื่อเสริมสร้าง
ความสามัคคีของคนในชุมชน)

ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในชุมชน

- 3.1 การศึกษาในระบบของชุมชนนี้เป็นอย่างไร มีกิจกรรมใดบ้างโดยแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างไร และภายในชุมชนมีการส่งเสริมการศึกษาในระบบอย่างไร
- 3.2 การศึกษานอกระบบของชุมชนนี้เป็นอย่างไร มีกิจกรรมใดบ้างโดยแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างไร และภายในชุมชนมีการส่งเสริมการศึกษานอกระบบอย่างไร

3.3 การศึกษาตามอัธยาศัยของชุมชนนี้เป็นอย่างไร มีกิจกรรมใดบ้างโดยแต่ละกิจกรรมเป็นอย่างไร และภายในชุมชนมีการส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างไร

ประเด็นที่ 4 ข้อมูลเพิ่มเติม

ลงชื่อ ผู้บันทึก
(นายศิวัช บุญสิน)

3. แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ใช้ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) และมีลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด (Open-Ended) โดยในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ เพศ อายุ ศาสนา บทบาทหน้าที่ในชุมชน วุฒิการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อหน่วยงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ วันและเวลาในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม โดยข้อคำถามแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
2. ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

3. ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง
สมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริม
การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ
ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ

อายุ (ปี)

ศาสนา

บทบาทหน้าที่ในชุมชน

วุฒิการศึกษา

อาชีพ

ตำแหน่งของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อหน่วยงาน

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน (ปี)

หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ

วันและเวลาในการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ภายในชุมชน

1. ในอดีตที่ผ่านมาคนในชุมชนของท่านอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์อย่างไร กรุณายกตัวอย่าง
2. ในปัจจุบันคนในชุมชนของท่านอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสมานฉันท์อย่างไร กรุณายกตัวอย่าง
3. ชุมชนของท่านมีวิธีการธำรงรักษาความสมานฉันท์ของการอยู่ร่วมกันของผู้คนในชุมชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันอย่างไร กรุณายกตัวอย่าง
4. ชุมชนของท่านมีแนวทางการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชนให้เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างไร
5. ชุมชนของท่านมีกระบวนการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างไร
6. คนในชุมชนของท่านมีวิธีการป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันภายในชุมชนอย่างไร
7. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความสมานฉันท์ภายในชุมชน

8. ภายในชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้ใดบ้างที่ทำให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน

9. ภายในชุมชนของท่านมีกิจกรรมหรือการเรียนรู้ใดบ้างที่ทำให้คนในชุมชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนในชุมชน

10. ภายในชุมชนของท่านมีกิจกรรมหรือการเรียนรู้ใดบ้างที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี และมีความสมานฉันท์ซึ่งกันและกัน

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1. ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1.1 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม อย่างไร

1.2 ท่านมีความคิดเห็นว่าคุณชุมชนพหุวัฒนธรรมควรมีการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชน อย่างไร

2. ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

2.1 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม อย่างไร

2.2 ท่านมีความคิดเห็นว่าคุณชุมชนพหุวัฒนธรรมควรมีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชน อย่างไร

3. ด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

3.1 ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม อย่างไร

3.2 ท่านมีความคิดเห็นว่าคุณชุมชนพหุวัฒนธรรมควรมีการจัดกิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชน อย่างไร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

“ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์”

ภาคผนวก ง

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruency Index : IOC) ของเครื่องมือการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม
2. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ
3. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

1. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1.0

ข้อคำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
23	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง

ข้อ คำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
26	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
27	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
28	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
29	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
30	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
31	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
32	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
33	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
34	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
35	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
36	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
37	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
38	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
39	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
40	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
41	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
42	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
43	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
44	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
45	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
46	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง

2. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบ
สังเกตชุมชน ข้อมูลทั่วไป สภาพทั่วไป และ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนต้นแบบ

ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1.0

ข้อ คำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง

3. ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบ
สัมภาษณ์ความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อ
ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1.0

ข้อ คำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
23	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง

ข้อ คำถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ					รวม	ค่า IOC	ความหมาย
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
26	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
27	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
28	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง
29	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.0	สอดคล้อง

ภาคผนวก จ

ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) จากการทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) จากการทดลองใช้แบบสอบถามความคิดเห็น
ของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของ
ชุมชนพหุวัฒนธรรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยง (Reliability) จากการทดลองใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนต้นแบบต่อกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของชุมชนพหุวัฒนธรรม

Reliability

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

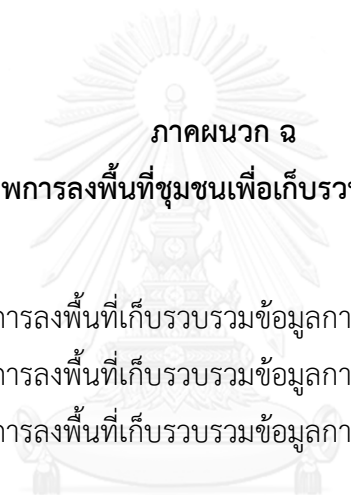
Cronbach's Alpha	N of Items
.951	36

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
P2.1.1	148.67	282.437	.672	.949
P2.1.2	148.87	280.533	.665	.949
P2.1.3	149.27	268.685	.830	.948
P2.1.4	149.10	281.266	.706	.949
P2.2.1	148.83	276.695	.760	.948
P2.2.2	149.07	275.720	.741	.949
P2.3.1	149.27	275.582	.698	.949
P2.3.2	149.07	274.823	.740	.949
P2.3.3	149.10	273.403	.717	.949
P2.3.4	149.27	278.409	.771	.948
P2.4.1	148.90	281.403	.608	.950
P2.4.2	149.00	272.690	.814	.948
P2.4.3	148.97	281.689	.620	.950
P2.5.1	148.63	292.654	.295	.952
P2.5.2	148.70	288.355	.428	.951
P2.5.3	148.57	292.254	.314	.952
P3.1.1	148.87	287.706	.452	.951
P3.1.2	149.03	279.826	.648	.949
P3.1.3	148.90	282.990	.500	.951
P3.1.4	148.83	284.833	.656	.950
P3.1.5	148.73	285.582	.647	.950
P3.2.1	148.80	286.993	.543	.950
P3.2.2	149.03	283.620	.514	.950
P3.2.3	148.90	284.783	.514	.950
P3.2.4	148.63	285.964	.613	.950

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
P3.2.5	148.73	288.616	.455	.951
P3.3.1	148.60	280.317	.758	.949
P3.3.2	148.97	273.137	.665	.949
P3.3.3	148.67	287.540	.540	.950
P3.3.4	148.63	286.723	.491	.951
P3.3.5	148.57	291.633	.343	.951
P3.3.6	148.57	294.875	.214	.952
P3.3.7	148.77	291.564	.361	.951
P3.3.8	148.67	289.402	.413	.951
P3.3.9	148.53	290.602	.360	.951
P3.3.10	148.80	288.924	.500	.950

ภาคผนวก ฉ

ประมวลภาพการลงพื้นที่ชุมชนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ณ ชุมชนย่านสะพานหัน
2. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ณ ชุมชนบ้านญวนสามเสน
3. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ณ ชุมชนย่านกุฎีจีน

1. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ณ ชุมชนย่านสะพานหัน

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ คุณวันชัย เกียรติชัยวุฒิ เพื่อดำเนินการแจกจ่ายให้กับคนในชุมชนเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนย่านสะพานหัน

2. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ณ ชุมชนบ้านฉนวนสามเสน

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามให้ คุณผ่องศรี บัวศรี เพื่อดำเนินการแจกจ่ายให้กับคนในชุมชนเพื่อขอความ
อนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนบ้านฉนวนสามเสน

3. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ณ ชุมชนย่านกุฎีจีน

ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจชุมชน พบปะกับประธานชุมชนและชาวบ้านในแต่ละชุมชนย่อย ดำเนินการแจกจ่ายแบบสอบถามให้กับคนในชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทางชุมชน

ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในชุมชนย่านกุฎีจีน

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายศิวัช บุญสิน เกิดเมื่อวันที่ 4 เดือนมกราคม พุทธศักราช 2532 ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาพฤกษศาสตร์ ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2553 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ภาควิชาการศึกษาดลัดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2555

